

berme

folklór archívum

14

1982

FOLKLÓR ARCHÍVUM

FOLKLÓR ARCHÍVUM

14

Szerkesztő: HOPPÁL MIHÁLY

MTA NÉPRAJZI KUTATÓ CSOPORT

1982

Budapest

FOLKLÓR ARCHIVUM

Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia
Néprajzi Kutató Csoportja

Rövidítése: FA

Accepted abbreviation: FA

Szerkesztőség:

MTA Néprajzi Kutató Csoport
FOLKLÓR OSZTÁLY
1250 Budapest, Pf. 29.

Készült az MTA KESZ Sokszorosító üzemében

HU ISSN 0133-3771
ISBN 963 7761 07 1

8212841 MTA KESZ Sokszorosító, Budapest. F.v.: dr. Héczey Lászlóné

SZERKESZTŐI BEVEZETŐ

A FOLKLÓR ACHIVUM tizedik évfolyamához érkezett. A tíz év alatt, a jelen kötettel együtt, tizennégy szám jelent meg, összesen több mint kétszázhetven nyomdai ív terjedelemben. A FA elsősorban anyagközlő folyóirat volt eddig, bár mindig megjelentek lapjain kisebb-nagyobb kísérőtanulmányok. Anyagközlő jellegéből következik, hogy a készülő új Magyarország Néprajza munkálataihoz kívánt hozzájárulni a korszerű gyűjtések adattárszerű közlésével. (Összehasonlításul érdemes megjegyezni, hogy az Előmunkálatok a Magyarország Néprajzához tíz kötetével együtt, melyeknek ívterjedelme szinte megegyezik a FA köteteinek terjedelmével, már több mint ötszáz ív előmunkálat és anyagközlés jelent meg, jóval több, mint az előkészületben levő nagy összefoglalás tervezett háromszázhatvan ívnyi összterjedelme!) Az eddig megjelent kötetek visszhangja azzal a tanulsággal szolgál, hogy a pusztán anyagközlésen kívül feltétlenül szükséges kísérőtanulmányok – néha pedig elemzések – közlése.

Igen fontos lenne továbbá hosszabb összefoglalók idegennyelvű közlése is, ami a folyóirat nemzetközi használhatóságát növelné.

Ami a tematikát illeti, a szerkesztő mindennemű fáradozása ellenére, bizonyos egyoldalúság volt tapasztalható: a néphit és népszokások javára. Mintegy tucat kisebb közlés és hat terjedelmesebb néphit monográfia látott napvilágot a különböző kötetekben. Ezt a szerkesztői részrehajlást csak a ténnyel tudjuk menteni, hogy egy korszerű néphit összefoglalás számára új gyűjtések publikálására is szükség volt. A korábbi évtizedekben ugyanis – Pócs Éva és P. Madar Iona monográfiáin kívül – nem jelentek meg gyűjtések, különösen hiányoztak a határainkon kívül élő magyarság körében végzett gyűjtések. (Ezért tartottuk fontosnak a bukovinai és a moldvai magyarok néphitének közlését, Bosnyák Sándor gazdag gyűjtéseinek publikálását.)

A szóbeli hagyomány mellett kulturális „szöveg”-nek tekintettük a tárgyak, a népművészet különféle jelrendszereit is. Ennek megfelelően négy kötetben gazdag anyagot adtunk közre a fejfák, sírkövek, a díszített szerelmi ajándékok (a sulykolók és mángorlók), és a hímzések motívumkincséből. Az ezután megjelenő kötetekben még tovább kellene szélesíteni a tematikát, nemcsak újabb szóbeli műfajokat, de a népművészet további ágainak anyagából kellene válogatni, mert csak így töltheti be anyagfeltáró és bemutató szerepét ez a második évtizedébe lépő folyóirat.

Budapest, 1982. február

Lektorálta:

BIHARI ANNA
HOPPÁL MIHÁLY
KUNT ERNŐ
PÓCS ÉVA

SARKADKERESZTUR NÉPHITE

Bondár Ferenc

ELŐSZÓ

Községünk néphiedelme gazdagnak mondható. Ez a néphiedelem azonban túlnyomó részben a község román nemzetiségű lakosságának kultúrkincsét képezi. Ez természetesen hatással volt és van még ma is a község magyar lakosságára is, akik különben a falu kétharmadát képezik. A román nemzetiségűek tehát csak mintegy harminc százalékát képezik a lakosoknak, de ezek is nyelvükben már teljesen magyarok, annyira, hogy a román nyelvet szinte az idősebbek kivételével már senki sem beszéli. Községünk jelenlegi lakossága 2674 fő. A község őslakossága magyar. A XVII.–XVIII. században a törökdúlás idején elnéptelenedett, csak kevés család maradt meg a régi lakosság leszármazottai közül. 1717-ben kezdett a mai falu őse kialakulni. 1720-ban Bihar, Arad és Szilágy megyéből néhány román család telepedett itt meg. Később többen jöttek különböző helyekről vaskói és Belényes környéki napszámosok, akik itt meg is telepedtek. A románok egész az első világháború befejeztéig fenntartották a kapcsolatot a Bihar megye jelenleg Romániához tartozó román falvak lakosságával. Sokan nőültek oda, illetve onnan hoztak feleséget, akik közül néhányan még ma is élnek. Így a magukkal hozott néphiedelmet itt is tovább megtartották. Természetesen ma már sokan összeházasodtak román a magyarral vagy fordítva, így a kölcsönhatás nyilvánvaló. A falu ősmagyar lakossága is több községből – nem is olyan régen – a múlt század utolsó éveiben és a századunk elején települt.

Vallásra nézve a falusiak közül mintegy 1800 református, 600 görögkeleti, 150 római katolikus (akik egy része 1938-ban tért át a görögkeleti vallásból) 80 baptista és néhány Békéscsaba környékéről idekerült szlovák evangélikus. A község lakossága a századfordulón 1500 körül volt és 1950-ig szinte megkétszereződött, csak az utóbbi években a város felé áramlás következtében csökkent 3050-ről 2670 főre. Így tehát érzékelhető volt a szomszédos falvakból való beáramlás, a vízszabályozás következtében mindinkább termékenyebbé vált földek szinte csábították a más falubelieket.

A rendelkezésemre álló néphit anyag a különböző vidékek lakosainak néphitéből keletkezett. Az anyagot a teljességre való törekvés mellett sem tudhattam hiba nélkül összegyűjteni. Bár az utóbbi időben már mindenütt csak az összegyűjtöttek ismétlését tapasztalhattam, úgy hogy arra a megállapításra jutottam, hogy munkám végére pontot teszek. Szerettem volna több adatról is tudomást szerezni, de több adat fellelése is csupán a véletlenül múltott. Egyes hiedelmek szinte már alig ismertek. Csak egy-két nagyon öreg ember tudja valahogyan elmondani. Komoly szerencsének tartom, hogy mintegy húsz éve érdekelnek a községünkben ismert hiedelmek, amit én – természetesen más célból – följegyezgettem. Így lehet, hogy ma már egyik-másik teljesen ismeretlen. Ha néhány évvel későbbben kezdtük volna gyűjtögetni, még soványabb lenne az eredmény. Az adatközlők szavait a lehetőség szerint szó szerint idézzük.

Természetesen nem lehetett minden anyagot a helyszínen jegyezni, mert több esetben találkoztam olyan egyénnel, akik tiltakoztak az ellen, hogy nevük szerepeljen, vagy az elmondott adatokat szó szerint az ő szavaikkal idézzük. Ilyen esetben kénytelen voltam lejegyezni „emlékezetből”. Az adatközlők nevét természetesen igyekeztem a lejegyzett szöveg alatt feltüntetni, úgyszintén azt, hogy az román vagy magyar eredetű. A román (R) jellel, a magyart (M) jellel, az általánosan ismertet pedig (Ált) jellel jelöltem. A jelöletlen adatok általánosak vagy ismeretlen eredetűek, de itt a községben ismertek. Néhány adat keletkezését vagy adatközlőjét nem tüntethettem fel, mert amikor még azt lejegyeztem, nem jegyeztem meg az adatközlő nevét. Azt hiszem ez nem rontja le az adatok hitelét. Az adatok között kötött szövegű ráolvasás vagy más rigmusos alig akad. Az adatok gyűjtésében nagy segítségemre voltak a néprajz kutatók kérdőívei, aminek az alapján gyűjtöttem, valamint Pócs Éva zagyvarékasi néphit dolgozata, ami támpontot nyújtott a munkám rendszerezésében. Sajnos mindenben nem tudhattam ezt a munkám ahhoz hasonlóvá tenni. Meg kell még említenem Pusztai Jánosné személyes segítségét, aki volt szíves személyes tapasztalataival segítségemre lenni. Ezúton is köszönetet mondok az önzetlen segítségéért.

(1967)

VILÁGKÉP

Elképzelés a természeti világról

Nap:

1. Ha a nap fellegekbe kél, aznap eső lesz.
2. Ha a nap „visszanéz” másnap szeles idő lesz.
3. Azt mondják, ha aratáskor a nap „hétágrul” süt, akkor jó puffantos lesz a kenyír.
4. Ha napkeltivel esik az eső, az nem lesz tartós. Reggeli vendég hamar elmegy, úgy mongyák.
5. Napkeltével kell felkelni az ágybul, mert akkor hosszú életűek leszünk.
6. Naplemente után ha az égaján „rózsák” látszanak, azt jelenti, hogy három napon belül eső lesz.

Hold

7. A holdban Dávid király teregeti a kapcáját.
8. Ha udvara van a holdnak, esős idő várható.
9. Ha a hold közel látszik, eső lesz.
10. Ha az újhold szárai lefelé állnak, abban a holdtöltében esős idő lesz, de ha felfelé állnak, akkor szárazság lesz.

Csillagokhoz fűződő hiedelmek

11. Ha éjjel a csillagok fényesen ragyognak, másnap tiszta idő lesz.
12. Amikor egy csillag lehull, akkor valaki meghal abba a percbe.
13. Ha üstökös csillag jelenik meg az égen, akkor háború lesz.

Szivárvány

14. A szivárvány köti össze az eget a földdel, oszt azon járnak le meg fel az angyalok.
15. A jó Isten azír teremtette a szivárványt, hogy többet nem hoz özönvizet a földre.

Ég, égi lények

16. Azt monták rígen, hogy az égen van egy ajtó, oszt azon jönnek-mennek az angyalok, meg a hóttak lelkei is ott mennek a menyországba.

17. Ha mennydörög az ég, azt mongyák a jó Isten haragszik a földre.

18. Három ég van. A harmadik égbe van a mennyország.

Föld

19. A föld mélyén van a pokol, oda jutnak az elkárhozott lelkek.

20. A föld mindenség a vizen lebeg.

Víz

21. Ha nagyon párolog a víz a folyóba vagy a kútba, akkor hideg idő lesz, vagy köd lesz.

Tűz

22. Mikor kicsi vótam, azt mondta nagyanyám, hogy a „parhet” tűzibe látta az öreganyját oszt azt mondta, hogy a pokolba került.

23. A gólyafészket a háztetőről aki leveri, annak leíg a háza.

24. Pínteken kenyeret sütött, oszt lerogyott a kemence, majdnem kigyulladt a ház. Azt mondják azír vót, mert pínteken sütöttek.

Szél

25. Nagy táltos szél. Azt mondják a szélnek lelke van. Minél erősebben fú, annál nagyobb szuflája van.

26. Ha forgó szél van, akkor száraz idő lesz, meg nagy forróság.

Eső

27. Ha bugyborékos eső esik, akkor tartós idő lesz. Ha májusban sokszor esik bugyborékos eső, akkor bő tengeri termés várható.

28. Ha sok hangya mászik a földön, 3 napon belül eső lesz.

29. Ha Médárdus napján esik az eső, akkor 40 napig mindig esős idő lesz.

30. Ha délnyugatról fú a szél, eső lesz.

31. Ha esik az eső és délről derül akkor után még nagy eső lesz, úgy mongyák akkor hogy „délről derül – bocskor merül”.

32. Ha a só nedves, akkor esős idő várható.

33. Ha a kokas sűrűn kukorékol, eső lesz.

Vihar

34. Ha nagy vihar van, azt mondják, hogy valaki kidütötte a fenekit.

35. A vihar akkor van, amikor valaki felakasztotta magát.

Villámlás, mennydörgés

36. A villám ritkán csap kétszer egy helyre.

37. A villámokozta tüzet csak tejjel lehet eloltani.

38. Ha dörög az ég meg villámlik, a kemencébe vagy a sparheltba el kell ótani a tüzet, mert a villám odavág.

39. Kovácsékhoz a villám az ablakon keresztül vágott be a szobába, oszt még a sifonyt is eldütötte, úgy mongyák, hogy a kútba ment le a ménkű, oszt onnan majd feljön egyszer.

40. Ha Szent György nap előtt villámlik, abban az évben sok zivatar és villámlás lesz, de bű termés is várható.

41. Ha villámlik, nehogy valaki elkáromkodja magát, mert a villám belecsap és szörnyethal.

Időjárás (napokhoz fűződő hiedelmei)

42. Amilyen az idő újév napján, olyan lesz egész éven át.

43. Gergely napja ritka ha jó, hideg, szeles, sokszor van hó.

44. Mátyás napján: Matyi töri a jeget – ha nem tanál csinál.

45. Gyertyaszentelő napján ha a medve meg a borz kibúvik lyukából, akkor ha borús idő van nem megy vissza, mert vége a télnek; de ha szép az idő, akkor úgy mongyák „fnylik gyertyaszentelő, az íziket szedd elő”.

46. Sándor, József, Benedek / Hozzák a jó meleget.

47. Ha télen csillagos és tiszta az ég – reggelre nagyon hideg lesz.

48. Ha Katica locsogós – Karácsony napja kopogós. Ha Katica kopogós – Karácsony napja locsogós.

Napokhoz fűződő hiedelmek

49. Újév napján szoktunk főzni szemes tengerit, hogy sok pénzünk legyen.
50. A vízkereszt napi szenteltvíznek gyógyító ereje van.
51. Pénteken, vagy tizenharmadikán nem érdemes vásárra menni, vagy valami fontos munkába fogni, mert nem lesz szerencsénk.
52. Ha esküvő napján szép az idő, az új párok egész életükben boldogok lesznek, de ha esik az eső, akkor úgy mondják, hogy az idő is sirassa őket, mert boldogtalankok lesznek. (Ált.)
53. Ha újévkor valaki először visz vizet, az elviszi az „aranyvizet” és abban az évben mindenbe szerencséje lesz. (M)
54. Ha újév napján nincs pénz a háznál, egész évben szegénység lesz.
55. Naplemente után pénzt kiadni vagy elfogadni nem jó, se szemetet kiönteni, mert elmegy a szerencsénk. (R)
56. Krumplit legjobb húsvét nagyhetén vetni. (M)
57. Hagymát Sándor és József napján a legjobb vetni, mert akkor szép és egészséges lesz. (M)
58. Paszulyt pediglen Szent György napján legjobb vetni. (M)
59. Salátát keddi nap korán kell elvetni, mert akkor szép zöld lesz. (Ált.)
60. Tengerit Szent György nap előtt kell elvetni. (Ált.)
61. Tököt és dinnyét április 10. körül a legjobb elvetni.
62. Űrnapján jó ugorkát vetni.
63. Mákot vetni akkor kell mielőtt még nem szólal meg a béka. (Ált.)
64. Növő holddal jó ugorkát vetni.
65. Aki márciusi hóban megmosdik, annak egész évben tiszta lesz az arca. (Ált.)
66. Aki Szent György nap előtt a szabadban megfürdik, abban az évben nem lesz rühes.
67. Lőrinc napján (aug. 20.) ha esik az eső, Lőrinc a dinnyébe kötözik.
68. Péter és Pál napján megszakad a búza töve. (M)
69. Űrnapján nem szabad a határon dolgozni, mert azon a napon zivataros szokott lenni az időjárás. Kenyeret se szabad sütni, mert tűz lesz a házban. Úgy jártak Rökkás Lidi néniék is. Űrnapján kenyeret sütöttek, oszt még ráadásul kicsapott a tűz a kemencéből és tűz vót a konyhába. Azír vót mert Űrnapján sütöttek. Elfelejtették, hogy nem szabad. Azúta nem mernek sütni még tisztafélit se.

Gabona- és növénytermesztés

70. Azt mondják, hogy ha szent György napján nem látszik ki a varjú a búzavetésből, akkor jó búzatermés várható. De ha kilátszik, akkor bizony sovány lesz a búzatermés.
71. Ha aratáskor a tengeri mán olyan nagy, hogy az ember ha leül benne, nem látszik ki, akkor jó tengerivetés lesz.
72. Ünnepnep vagy vasárnap nem jó vetni, mert abba nincs áldás.
73. A tengerit szent György nap előtt jó elvetni, akkor mire a meleg napok jönnek, nem fonnyad meg, meg osztán a szárazságot is jobban bírja.
74. Krumplit olyan mélyre jó vetni, hogy a „harangszót meghallja”.
75. Paszulyt Szent György nap előtt kell elvetni, futópaszulyt lehet későbbben is.
76. A kendert pénteken szokták vetni, mert akkor szép nagyra nő oszt nem lesz fás. (Szépen lehet törni.)
77. Ha az ereszen hosszú jégcsapok vannak februárba, akkor szép kender terem abban az évben.
78. A veteményeket a májusi fagytól úgy tudjuk megvédeni a legjobban, hogy a kertbe minél több vízzel telt edényt teszünk, mert az edényben megfagy a víz, de a vetemény nem fagy meg. Úgy csinálták a tanyán mán régen oszt sohase fagyott meg, még a gyümölcs sem. Szokták füstöltni is, de az nem vált be úgy mint a vízzel telt edényekkel való védekezés.
79. Sokan, ha gabonát vetnek a határon vagy a kertben varjúíjesztőt szoktak tenni, hogy elijessék a varjút. Ez felesleges, mert azt mondják a régi öregek, hogy „ha a varjú megeszi is, de kiszarja azt, osztán úgvis kikél”.
80. A napraforgót mikor kapáljuk, az alsó leveleit leszedjük, akkor szebb lesz a kalapja.
81. A napraforgót „uszu”-nak híjják nálunk.
82. Amikor mákot vetünk, nem szabad senkivel sem beszélni, de még danolni se, mert akkor férges lesz a mák.
83. Gyümölcsoltó boldogasszony napján kell a gyümölcsfacsemetéket oltani, mert akkor biztosabb a megfakadása.
84. Úgy tartják, hogy a fákat holdfogyatkozáskor legjobb nyesni, mert az ágai azután szebben nőnek.
85. Ha egy gyümölcsfacsemetét vagy oltani való ágat kapok, nem szabad megköszönni, mert akkor nem fakad meg, vagy nem nő meg olyan szépre.
86. Ha a gyümölcsfákon télen sok a zuzmara, mert nem szabad lerázni róla, mert akkor abban az évben férges lesz a gyümölcs.
87. Ha a szivárvány színében sok a zöld szín, akkor jó gyümölcs és gabonatermés lesz.

Szőlőtermés

88. Ha a szivárvány színében a piros szín a sok, akkor sok szőlő terem abban az évben.
89. Vince napján ha szép az idő, sok bor lesz abban az évben.
 „Hogyha szépen fénylik Vince
 Megtelik borral a pince.
 Gabonával a pajta, csűr,
 Mihály így jó édes bort szűr.”
90. Ha esős a nyár, savanyú lesz a bor.
91. A szőlőt koratavasszal március elején kell metszeni, mert utána könnyezik.
 Amennyit könnyezik, annyival lesz kevesebb a bor.
92. Ha a szőlőben sok az „egres” (éretlen szőlő) akkor hosszú ősz lesz.
93. Ha a méhek hordják a szőlőt, akkor hosszú ősz, de kemény, hideg tél várható.
94. Amikor a méhek a szőlőt hordják, akkor jó édes bor lesz.

*Háziállatokhoz fűződő hiedelmek**Tehén*

95. Ha a tehén a szőrét visszafelé nyalja, akkor eső lesz.
96. Ha a tehén vagy ökör nyugtalan, akkor zivatar lesz rövidesen, mert az állatok meg-
 érzik az időjárást.

Ló

97. Rúgos lovat úgy tudunk megszelídíteni, ha az abrakjába pájinkát öntünk, attól megszelídül.
98. Ha az újszülött kiscsikónak az orrába dohányfüstöt fújunk, akkor nem lesz kehes.
99. Ha nagyon csípi a lovat a légy, eső lesz.
100. A kiscsikónak piros szalagot szoktak a nyakába kötni, hogy meg ne tuggyák verni szemmel.
101. Van úgy, hogy a ló megcsökönnyösödik. Megcsinálták már hogy a haragosa lovának valaki paszulyt, vagy tengeriszemet tett a fülibe, oszt attul lett a ló csökönnyös. Ha a gazda észreveszi, akkor a lónak a csökönnyösége megszűnik.
102. Ha szürke lovat látunk, a markunkba kell köpni, oszt addig szorítva tartani, míg a köpés meg nem szárad, mert akkor szerencsénk lesz, pénzt kapunk.
103. Fehér lóval találkozni, nagy öröm ér. De ha fekete lóval találkozunk, akkor bánat ér.

104. Ha asszony hajtja a lovat, úgy mondják eső lesz.
 105. Ha idegenek a lovak, zivatar lesz.
 106. Ha lomhán mozognak a lovak, esős idő várható.
 107. Ha a ló szeme könnyezik, ki kell fogni, hogy pihenjen, mert akkor könnyen megvakulhat.

Baromfinevelés

108. Legjobb a tojást a kotló alá déli 12 órakor tenni, mikor megkondul a harangszó, mert akkor egyszerre kél ki.
 109. Ha a kotló alá cserélek tojást, azt nem szoktam megköszönni, mert akkor a csirkéhe nem lesz szerencsém, mert vagy a tojásba fuladnak, vagy pedig kicsikorába elpusztulnak.
 110. A tyúk alá mindig páratlan tojást tegyünk 23-at vagy 25-öt, mert akkor lesz hozzá szerencsénk.
 111. Ha azt akarjuk, hogy a kiscsirkék közül sok kis kokas legyen, akkor a tojást férfi kalapjába tesszük oszt abból ültessük el. Ha pedig azt akarjuk, hogy sok jérce legyen, akkor a háziasszony kötőjéből kell a kotló alá tenni.
 112. Ha a kotló nem akar a tojáson ülni, akkor egy kis pájinkával itassuk meg.
 113. Hogy a kotló hamis legyen, vigyáznunk tudjon a csirkére, hogy a vírcse el ne vigye, a kotlót cselánnal kell megpaskolni.
 114. A kiscsirkéket nem jó megolvasni, mert akkor megdöglenek. Megverjük szemmel.
 115. Ha tyúkjaink nem akarnak elkotlani, akkor egy kis pájinkát öntünk a tyúkok itatójába, akkor hamarosan lesz kotlónk.
 116. Ha a tyúkok lágyat tojnak, egy kis meszet kaparjunk le a falról, azt tegyük a tyúkolba. Attól keményet tojnak.
 117. Abban a szobában, ahol a kotló tojás alatt ül, nem szabad fűtőrézteni, mert a csirkék belefutadnak a tojásba.
 118. Tavasszal addig míg nem ültetünk kotlót, ne adjunk el tojást ültetni, mert akkor eladjuk a szerencsénket.
 119. Ha a tojást kalapból borítjuk a kotló alá, mind kikelnek.
 120. Ha a kotlót tojásra akarjuk tenni, először dörzsöljük jól a kemencébe, hogy szelíd legyen.
 121. Tányérba nem jó tojást tartani, mert a tojáshéj kemény lesz és a csirkék belefutadnak a tojásba.
 122. Ha a csirkék közül 13 kél ki, egyet biztos elvisz a héja.
 123. Ha a tyúk kukorékol, az rosszat jelent.
 124. Ha a tyúkok későn ülnek el, másnap rossz idő várható.

125. Ha a kokas a gangdeszkára száll, kedves vendég érkezik.
126. Amelyik tyúk sokat kárál keveset tojik.
127. Ha a tyúkok gubbaszkodnak, rossz idő lesz.
128. Ha a ruca tollászkodik, rossz idő lesz.
129. Ha a rucák sokáig dugják a fejüket a vízbe, eső lesz.
130. Ha a libák gágogva magasra repülnek, másnap zivatar lesz.
131. Luca napján azt szoktuk mondani a tyúkoknak, hogy „Tojzatok-kotoljatok” mert akkor sűrűbben fognak tojni.
132. Ha a tyúkokkal télen meszelt sárgarépat etetünk, akkor sűrűbben tojnak.
133. Azt mondták rigén, hogyha a házbeli leginy vagy a gazda olyan helyen járt este, amiről senkinek se kell tudni, osztán éjszaka hazament az udvaron, olyan lármát csapott, hogy a tyúkok az ólban felébredtek, a kokas másnap este kikukorékolta, hogy hol járt az éjszaka.
134. Ha a baromfi vész van, az ólat balkézzel kell becsapkodni mésszel, oszt a mésszel keresztet vetni. Akkor megszűnik a baromfivész.

Vadállatokhoz fűződő hiedelmek

135. Ha vásárra megyünk oszt menetbe az úton nyúl szalad keresztül, akkor nem lesz jó vásárunk. De ha visszazalad, akkor visszahozza a szerencsénket is.
136. Ha előttünk nyúl szalad s jobbra tér el, akkor szerencsétlenség ér bennünket, de ha balra szalad szerencsénk lesz.
137. Ha ősszel a nyulak kártáznak (sok nyúl van egy csomóban) akkor nagy tél lesz.
138. Ha rókát látunk a határon, valaki becsap.

Apróbb vadállatokhoz fűződő hiedelmek

139. Sündisznó jó a háznál, mert szerencsét hoz.
140. Amék háznál sündisznó van, oda nem költözik semmiféle féreg, poc vagy görény.
141. A sündisznót nem szabad bántani, mert kár éri a házunk táját.
142. A vakondokat nem szabad bántani, mert szerencsétlenség éri a házunkat.
143. Ha ősszel sok a ház körül az egér, nagy télre lehet számolni.

Halászat

144. Ha a kanálisba halak ugrándoznak a vízből, zivatar lesz.

145. Ha halászni megyünk, útközben kéményseprővel találkozunk, akkor szerencsénk lesz.
146. Ha a víz zavaros, akkor sok halat fogunk.
147. Hallal álmodni nem jó, mert valami bánat ér bennünket.

Vadászat

148. Ha a vadász kéményseprővel találkozik, akkor szerencséje lesz.
149. Ha az úton fekete macska megy keresztül, akkor jobb, ha el se indulunk.

Madarakhoz való hiedelmek

150. Fecskét nem szabad bántani, mert korán meghalunk. Aki szereti a fecskét, hosszú életű lesz.
151. A ház ereszére rakott fecskefészket nem szabad bántani, mert akkor a háziállatokba vész költözik.
152. Ha az istállóba fecske fészkel, ne bántsuk, mert akkor a tehén teje véres lesz.
153. Ha a házunk ablakán fecske repül be, szerencsések leszünk.
154. Ha tavasszal a pacsírta szépen énekel, akkor nem lesz többet hideg idő azon a tavaszon.
155. Ha a pacsírta magasra szállva szépen énekel, jó idő várható.
156. Januári kövér veréb, hosszú tél lesz és kemény.
157. Januári sovány veréb, rövid enyhe tél lesz.
158. Ha a verebek csomóba összebújnak, eső lesz.
159. Ha a veréb porba fürdik, eső lesz.
160. Ha csörög a szarka a ház körül, vendég érkezik.
159. Ha a veréb porba fürdik, eső lesz.
161. Ha a varjak kárognak, hideg idő várható.
162. Ha a faluba a varjak nagy csapatokba jönnek, azt jelenti, hogy rossz idő lesz.
163. Ha a vadlibák keletre vagy délre vonulnak, rossz idő, ha nyugatra vagy északra, jó idő várható.
164. Ha a ház kéményére gólya fészkel, az azt jelenti, hogy abba a házba a szerencse költözött. Ha a gólyát elűzzük, vagy a fészket széthányjuk, akkor a szerencsénket is elűzzük.
165. Azt mondják, hogy amék házhoz gólya fészkel, oda nem csap le a villám.
166. Gólyát látok, szeplőt hányok, szerencsét találok.
167. Amék házhoz gilice fészkel, oda a boldogság költözik be.

168. A gilice tojást, meg a galamb tojást ne bántsuk, mert akkor nem kél ki.
 169. Ha a kakuk madár sűrűn szól, esős idő lesz.
 170. Bagoly huhog a háztetőn, valaki a közelbe meghal.
 171. Ha a férj tavasszal sokat pittypalattyol, abban az évben bő termés várható.
 172. Nem jó az, ha a rigó korán reggel az ablakunk alatt füttyül, mert akkor nagy kár ér.

Rovarokhoz fűződő hiedelmek

173. A legyet Noé nem akarta beengedni a bárkába, csak a légy szemtelen volt osztán betolakodott, úgy hogy Noé nem is tudta kizavarni. Mikor mán megunta a légy hajkurászását, azt mondta neki, hogy „légy hát te is”. Azúta az a neve, hogy légy.
 174. Amikor a legyek nagyon csípnek, hamarosan esős idő lesz.
 175. Ha a méhek korán reggel nagyon zümmögnek, azon a napon jó meleg idő lesz.
 176. Ha sok hangyát látunk egy csomóban akkor esős idő lesz.
 177. Azt mongyák, hogyha valakit megcsíp a darázs vagy a méh, az tisztítja a vérét.
 178. A pók a háznál szerencsét jelent, nem szabad bántani.
 179. Ha rád ereszkedik a pók, szerencsés leszel.
 180. De az ablakon nem jó, ha a pók mászik, mert akkor baj éri a házat.
 181. A szúnyogcsípéstől hideglelést kapunk.
 182. Amék háznál dongó tanyáz, annak a háznak a lakói rövidesen gazdagok lesznek. A dongót nem szabad elpusztítani, mert akkor leszegínyedünk.
 183. Ha sok pillangó van tavasszal, abban az évben bő tengeri termés várható, de a gyümölcs férges lesz.

Élettelen anyagok

184. *Arany.* Azt mondják, ha az arany el van ásva valahol, azt csak hetedik gyerek találja meg. Mongyák, hogy vót Romogyon elásva, oszt azt is megtanálta egy okányi ember, abbul vett földet meg szép házat. De ő is hetedik gyermek vót. Beszéli, hogy itt a faluba is tanáltal elásva aranyat, de az illető tagadja, hogy nem igaz.
 Ha aranyat vagy ezüstöt találunk, azt ne adjuk el, mert az szerencsét hoz a házhoz.
 185. Nem jó a talált kincs, mert azon rajta ül az ördög.
 186. Ha valaki megbotlik, azt mondják, hogy ott van a kincs elásva, ha szerencsés órában születél, meg is tanárod.

Ólom

187. Régen a lányok ólmot öntöttek szilveszter éjszakáján. Ennek az alakjából jóslták meg, hogy mi lesz a jövődöbeli ura. Ha állat alakú vót akkor kanász, vagy juhász, ha kasza alakú akkor paraszt, ha csizma alakú, akkor csizmadia. Minden alakról tudtak jóslni.

Réz

188. A rézről azt mondgyák, hogy arany vót, csak megfakult, oszt azóta nem olyan fényes. Valamikor valami ördögféle egy gazdag ember összes aranyát elrontotta. Azóta „nem mind arany, ami sárga”.
189. *Kéneső* (higany), gyógyításra felhasználás lásd 728.
190. *Büdöskővirág*. Felhasználása gyógyításra lásd 727.
191. *Kámfor*. Felhasználása gyógyításra lásd 729.
192. *Timsó*. Felhasználása gyógyításra lásd 730.
193. *Gilisztacukor*. Felhasználása gyógyításra lásd 732.
194. *Petróleum*. Felhasználása gyógyításra lásd 733.
195. *Sziksó*. Felhasználása gyógyításra lásd 734.
196. *Tömjén*. Felhasználása gyógyításra lásd 731.

Az ember lakása és környezete

Épületek, építkezés

197. Mikor a templomtornyát festették az első világháború előtt, a festés után amikor a gömböt, meg a kokast húzták fel, utánna négy poharat a négy világtáj felé hajlítottak a torony tetejéről. A négy pohárból kettő a déli meg az északi irányba ledobott, összetört. Azt mondták akkor, hogy arrul jön a háború. Az úgy is vót.
198. Mára is szokás nálunk, hogy amikor építkeznek, a falat felrakják, utána amikor az első két szarufát felteszik, egy fejrevaló kendőt tesznek rá. Azír szokták, hogy a jó isten óvja meg a házat meg a benne lakókat minden bajtól, meg tűzvészről. A kendő azután a kőműves feleségé szokott lenni.
199. Az új házban, amikor először alszik a gazdája, ha szépet álmodik, szerencsés lesz, ha rosszat, akkor boldogtalan lesz az új házban.
200. Az új házban a tanyasiak először „dübögőt” szoktak rendezni, hogy vidámság legyen a házban mindig.
201. Azt mondták a régi öregek, ha valaki új házat épít, abban először meghal valaki a családból hamarosan. Mostanában már nem szokott ez a jóslás beteljesedni.

Kemence

202. Jó a házban a kemence, még akkor is ha porfészek.
203. A kemencét, hogy szépen süljön benne a kenyér, az alapjába üvegcserepet szoktunk tenni, minél többet.

Ajtó felhasználása rontáselhárításra, lásd 626.

Küszöb

204. Küszöbre talált patkót verni, szerencsét jelent a háznál.
205. Küszöböt átlépni jobb lábbal kell, mert ha ballábbal lépjük át nem lesz szerencsés a bemenetelünk.

Ablakizzadtság

206. Az ablakot éjszakára, vagy ha nem vagyunk odahaza függönyözzük le, nehogy a haragos szomszédunk sokáig benézzen, mert akkor fejfájósok leszünk.

Eresz. Lelkek tartózkodási helye, lásd 691.

Ágas

207. Ágasba szúrt kés megvédi a ház népét attól hogy megrontsák.

Sarok

208. Sarokba locsolták a szenteltvizet, mert ez hatásos, ha a gyermeket megverték szemmel. A szemmelverés elhárítására lásd 614.

Kerítés. Kerítés ha ledől, jelentőségét lásd 740.

Háztető. Háztetön a cserépen megélő fülű hatását lásd 739.

209. Háztetőről a nádat megcsinálták, hogy ha a kisgyermek éjjel nem aludt levettek a háztetőről két szálat oszt a gyermek bölcsőjébe tettek a gyermek alá keresztbe, utána elaludt a gyermek.

Kémény

210. Rígen, amikor még szabadkémény vót osztán iccaka rosszul vót az apám. Nem tudtam kinek szólni, bekiabáltam a kéménybe hátha meghallják a szomszédok. Azelőtt hallottam én, hogy a kéménybe, ha bekiabál valaki a szó messzire elhal-latszík. Tanyán laktunk akkor. Kiabáltam Kónyáéknak, meg is hallották, pedig messze vótak túllünk.

Pallás

211. Mikor kislány vótam nagyanyámtul azt hallottam, hogy a palláson vannak a gonosz szellemek éjszaka. Minél sötétebb van, annál többen vannak; nem is merek én még azúta se felmenni este a pallásra.
212. Azok az új párok, akik a szüleik beleegyezése nélkül kerültek össze, az első éj-szakát a palláson töltsek, mert akkor sohase fogják egymást elhagyni. Paliék is úgy kerültek össze mán idestova negyven éve, osztán csak olyan életet adjon az Isten mindenkinek mint nekik van.

Kút

213. Kútba belenézni nem jó. Aki kútban látja meg magát, annak foltos lesz az arca. Azt mondják, hogy akinek árpa van a szemén, az belenéz a kútba, hogy lássa saját magát. Oszt balkézzel háromszor megtörülgeti a szemén az árpát. Utánna elmullik az árpa.
214. Itt a románoknál amikor házszentelés van a kutat is megszentelik mert akkor a vize gyógyító lesz, meg a háznál nem lesz dögvész.

Ganédomb

215. Ganédrombra kell kiönteni a fürdővizet, amibe a gyermeket fürösztik, akkor nem tudják elvinni az álmát.

Istálló, ól

216. A románoknál az istállót és az ólat is megszentelik, hogy az állatokat is őrizze meg az Isten minden véstől pusztulástól.

Létra

217. A létrát éjszakára mindig el kell venni a padlásajtótól, nehogy a padlásra rossz szellemek tudjanak felmenni. Nagyanyám mindig figyelmeztetett rá, mikor kisjány vótam.

Bútor, háztartási eszközök

Asztal, szék felfordítása, ha a házból temetnek (lásd 742.).

218. Órát megállítják abba a percben ha a házban valaki meghal. Bölcstől üressen ringatni nem szabad (lásd 741).
Ágyra, gyermekágyas asszonynak az ágyára ülni nem szabad.

Közlekedés

Keresztút elkötés (lásd 623).

219. Ünneppnapot régen szigorúan megtartották, még nagypénteket és áldozócütörtököt is. Azon napon nem fogott be igavonó jószágot. Különösen a románság. Azok még jobban megtartották.
Kocsival utazni álomban (lásd 713.).

Takarítás, seprű, tisztálkodás

220. Ha valakire ráfognak, hogy „boszorkány”, annak úgy mondják hogy „seprűnyargaló” mert a seprűn szokott lovagolni.
221. Ha este sepregetünk a szemetet nem szabad kivinni, csak másnap reggel.
222. A seprút régen sok mindenre felhasználták. (Lásd boszorkány, rontás és jóslásnál is.)
223. Karácsony napján nem takarítottunk soha, még ha szemetes vót a házunk is. Csak a sarokba sepertük össze, hogy széjjel ne hordjuk.
224. Karácsonykor még az istállóban sem szoktak kiganézni. Kibírta azt a két napot a jószág, úgy tartották.
225. Ó estendő utolsó napján a ház minden zegit, zugát kitakarítják, leporolják. Úgy illik, azt tartották a régiek is.
226. Amék gyerek nem szeret mosakodni, arra azt mondjuk, hogy „majom”.
227. Nem jó este a tükörbe nézni lefekvés előtt, mert azt mondják, hogy aki tükörbe néz este, az az ördöggel álmodik.
228. Ha valakinek füsülködés közbe a fésűbe sok haj van, arra valaki gondol. Ha lánynak vagy legénynek marad sok a haj a fésűjében, azt nagyon szereti a babája.

229. Fésűt az asztalra tenni nem szabad. Hogy miért, azt nem tudom, de mikor kislány voltam, nagymamám mindig úgy tanított, nem emlékszem rá, hogy miért.
230. Nagypénteken a román asszonyok nem fésülködtek, az emberek is csak megsimították a hajukat.

Mosás, vasalás

231. Mosni, vagy vasalni amikor zivatar van, nem szabad, mert a villám odacsap, ahol mosnak vagy vasalnak.
232. Kedden vagy pénteken a románok nem szoktak mosni.
233. Mosni hétfőn a legjobb, azon a napon ha mos szép lesz a ruhája.
234. Vasalni pedig szerdai nap a legjobb.
235. Karácsony és újév közt nem szoktunk mosni, csak takarítani.
236. Szennyes mosogatóvizet naplemente után nem szabad kiönteni, csak másnap reggel. Addig a mosófazékban tartjuk.
237. Szennyes gatyamadzagot is felhasználnak, hűtlenség megakadályozására, megrontás elhárítására is.
238. Szümmőcsöt szappanlével mosogatják, attul elmullik.

Házimunka, házieszközök

239. Tűt elkérni valakitől nem jó, mert az illetővel haragba leszek.
240. Karácsony és újév között se fenni se szünni nem szabad.
241. Még a szövőszéket is kitettük karácsony után.
242. Varrás közben mindig azt kell gondolni, hogy mennybe megyek, mennybe megyek.
243. Ha villámlik, nem szabad a házban tüzet gyújtani.
244. Bot, jó utitárs. Nagypapám még a szomszédba is magával vitte. Bot tehénrontás gyógyítására (lásd 608. sz.).
245. Csengő a kiscsikó nyakában szilajságra serkenti a kiscsikót. A tanyasiak nagyon fontosnak tartották, mert azt mondták akkor lesz a csikóból jó prádés lú, hogyha csengővel a nyakában szoktassák.
246. Ha a ház környékén poc vagy más féreg van, csengővel lehet legkönnyebben elűzni.

Vas, rozsdás vas

247. Ha rozsdás vast ásunk el a kertben, a vakond elvadul.

248. Akármilyen vasdarabot találni szerencse. Vegyük fel, mert ez szerencsét hoz, kivált ha patkót találunk.
249. Kulcsot találni a legnagyobb szerencse. Azt is mondták, hogy aki kulcsot talál az a mennyországba jut, mert megtalálta a mennyország kulcsát.

Pénz

Talált pénzről szóló hiedelmet lásd 744. sz.

Talált pénzen ördög szokott ülni, jelentőségét lásd 744.

250. Pénzt szoktak tenni a görögkeletiek a sírba mikor temetnek, hogy a halott a más világon se legyen szegény.

Levél, kártya

251. A postás ha levelet hoz, vagy öröm vagy bánat.
252. Szerelmes levél rózsával boldogság.
Kártyavetés, szerelmi jóslásra vagy egyébre (lásd 698. sz.).

Játék, barkácsolás, kézimunka

253. Azt tartják, hogy az Úr Jézus mikor kisgyermek volt, játékból megcsinálta a keresztet.
254. A kis gyermeket jó arra szoktatni, hogy már kiskorában csináljon játékot, mert akkor ügyes ember válik belőle.

Ételek, táplálkozás

255. Kása, Isten áldása. Azt tartották régen, ha kása van, nem halunk éhen, csak a kása el ne foggyon.
256. Kenyeret vétek eldobni, még ha leejtjük is illik felvenni és megtisztítani a piszoktól.
257. A kenyeret vagy búzát nem szabad állattal megetetni, mert azt az Isten embernek teremtette. Rajta van a búzán is Isten képmása.
268. Még a kenyér vizét is olyan helyre öntjük, hogy ne tapossunk rajta.
269. Tésztalevelet, ha nincs állat, ami megegye, azt is olyan helyre öntsük, hol nem tapossák el.
270. Ügyes háziasszonynak nyújtófában van a tudománya.

271. Mikor új búzából először kerül kenyér az asztalra, hálát szoktak adni a Jó Istennek, hogy megadta ismét a mi kenyerünket.
272. Mikor a kenyeret megszegik az aljára a késsel keresztet húznak.
273. Morzsókát kölcsönkérni vagy kölcsönadni nem jó. Anyám még akkor sem kért, ha a morzsóka megpenészedett. Inkább kölcsön kenyeret kért.
274. Kölcsönadott kenyér visszajár.
275. Kenyeret pénteki napon nem szabad sütni.
276. Lángost kézzel szoktuk szakítani. Késsel nem szabad.
277. Tojást gyenge embernek szoktak mindennap sütni.
278. Tojáshejat a baromfiólba dobjuk, attól keményebbet tojnak.

Gyümölcs

279. Alma, birsalma amikor érett, minden betegség ellen jó, ha a gyomor egészséges.
280. Terhes anyának a legjobb a szép piros alma, mert attól egészséges és piros arcú lesz a gyermek.
281. Befőtt a lázas betegnek nagyon jó.
282. Ojan asszonynak, akinek havi vérzése rajta van, nem szabad befőttet enni, mert akkor sokáig rajta lesz a baja.
283. Olyan helyen ahol halott van kiszokták vinni a befőttet a másik szobába, mert ott megpenészik.

Hüvelyesvetemény

284. Babot enni vagy ahogy itt híjják paszujt, egészséges csak sok szelet csinál.
285. Borsót csak zódon jó fogyasztani, mert amikor már pondró van benne, gusztus-talan.

Tésztafélék

286. Lakodalomkor csigalevest készítenek, a csigalevesbe két nagy csigát csinálnak, egyiket a menyasszonynak, a másikat a vőlegénynek kell megenni, hogy boldog legyen a házáséletük.
287. A mákostészta jó ideges embernek, attól nyugodtabb lesz.

Húsféle

288. Galambhús annak való csak, aki csinos akar maradni.

289. Ujjévkor a legjobb disznót vágni, mert akkor egész évben lesz mit enni.
290. Amikor disznóvágás van nállunk, a perzselés után mikor megkezdtük a disznót boncolni, mingyárt egy darab szalonnát úgy frissen melegen kenyér nélkül megesszünk, hogy még sok disznótort megérjünk.
291. A disznó mája jó a vérszegényeknek meg a tüdőbetegeknek.

Vereshagyma, fokhagyma

Felhasználása egészségi szempontból (lásd 641. sz.)

Só

Felhasználása különböző alkalomra (lásd 745. sz.)

Egyéb fűszer

293. A borsot tejába köhögés ellen meg influenza ellen használják.
294. Aki szereti a paprikával fűszerezett ételt, annak piros az arca.

Italok

295. Jó bor, jó egészség. A borból egy-két pohárral orvosság mindennap.
296. Reggeli előtt jó egy kis pájinka. Nem árt az senkinek.

Étel általában

297. Ha evés közben vendég jön a házba, azt szokás mondani „Jó étvágyat kívánok!” Azt szoktuk rá felelni, hogy „tessék jönni hozzánk ebédelni!” Ha kikoszaraz, elviszi az álunkat. Úgy illik, hogyha velünk eszik.
298. Ha beteg az ember és nem tud enni, az is jót tesz neki ha csak a szeme kívánja az ennivalót. Akkor lehet hozzá bízni hogy megjavul.
299. Puliszka, kása Isten áldása, aki szereti az hosszú életű lesz.
300. Nagypénteken nem szoktunk csak pattogatott tengerit enni egész estig, amíg a csillag feljön. Akkor rendszerint mákos száraztésztát eszünk.
301. Egy héten legalább egy félnapot jó ha az ember nem eszik semmit, egészségére válik.
302. Ha koldus jön hozzánk ennivalót kérni, ne engedjük elmenni üres kézzel, mert jobb adni, mint kapni.
Étel felhasználása szerelmi varázslásra, lásd 552.

Konyhai edények

303. Kés, villa, olló, gyermek kezébe nem való.
 304. Újasszony ha mosogatórongyot visz magával az új otthonába, az szerencsét is visz magával.

Harangozás

305. Ujjév kezdetét harangszóval szokták kezdeni.
 306. Harangszóval jelezték, ha meghalt valaki a faluban.

Foglalkozás, mesterségek

307. Molnár. Azt szokták mondani, hogy „nagyot hall ősszel a molnár, akkor szép magasra sül a kenyér.”
 Kéményseprővel találkozni szerencsét jelent.
 308. Suszter. Csizmadia mind lángezü, hirtelen fog, hamar felejt.

Az emberi test és tulajdonságaihoz fűződő hiedelmek

309. Ha hideg az ember lába, az nem sokáig él.
 310. Hajhullásról azt mongyák, hogy akinek elmegy a haja, az okos ember, mert az okos fej nem bírja azt a buta haját.
 Ballábbal felkelni lásd 746.
 Bal kézzel megfogni valamit szerencse, lásd 747.
 Bal fül csengése jelentőségét lásd 542.
 Bal tenyér ha viszket, jelentőségét lásd 545.
 Mutató ujjal mutogatás jelentőségét lásd 748.
 Lábujj megfogása félelem megelőzése lásd 750.
 311. Kisgyerek ha született a hajából vágta és azt elásták, azért, hogy szerencsés legyen.
 312. A nyelvről azt mongyák hogy kicsi, de az egész embert a pokolba tudja juttatni.
 313. A gyermek körmét nem szokták ollóval levágni csak elharapni.
 314. Az újszülött gyermeknek, ha mingyárt születés után levágnák a haját akkor szebb haja lesz.
 315. Az állapotos asszonynak nem szabad semmit nagyon megnézni, mert ha megcsudálja olyan lesz a gyermeke is.

Lélek

316. Amikor az ember alszik és álmodik, akkor a lelke ott van, ahol vagy amiről álmodik.
317. Mikor az ember vagy az állat is az utolsót sóhajtja, akkor megy ki belőle a lélek.
318. A megölt állatnak a vérét azért nem jó megenni, mert az állatnak a vérben van a lelke.
Halott visszajáró lelke lásd 688.
Keresztleetlenül meghalt gyermek lelke lásd 488. sz.
Halott ember bolyongó lelke lásd 684. sz.
319. Ha meghal az ember azt is mongyák, hogy a lelke az utolsó ítéletig bolyong a földön.

Emberi betegség

320. Hókkadt színű embernek nem sok egészsége van.

Külső betegségek az ember testén

321. *Sömörögnek* híjják azt a betegséget, amikor az ember kezén, lábán, néha az arcán is piros folt van, ami viszket meg fáj is. Gyógyítását lásd 647.
322. *Ótvar*. Kisgyermeknek szokott ótvaros lenni az arca, sokszor még a szemre is rámelegy. Vigyázni kell rá, mert a gyermek megvakulhat tőle.
323. *Tetanusz*. Ha az ember a lóganéba lépett, oszt a lábán seb van, akkor könnyen megkapja. Nagyon veszélyes, mert néhány nap alatt meghalhat az illető tülle.
324. *Pattanás*. Van szerelempattanás, a nagyfiúkon meg a nagyjányokon szokott lenni. Akkor mán szerelmesek, azír van.
325. *Kilis*. Az ember nyakán szokott lenni. Nagyon fájós nyavaja, gyógyítását lásd 647.
326. *Fekély*. Nagyon veszedelmes betegség, ha meggyógyul belőle a gyermek, de a helye egész életében meglátszik.
327. *Darízfészek*. Janinak vót a nyakán oszt abba bele is halt.
328. *Szümőcs*. Nem tudom mitül van, de nagyon fáj, a talpam tele vót szümőccsel, alig tudtam tüle menni.
329. *Anyajegy*. Az öcsémnek a hátán is van, mert azt mongya anyám, hogy mikor terhes vót, hát epret szettek, oszt egy epersem ráesett a hátára, látszik is a hátán az eper az öcsémnek, éppen olyan, mint egy szem eper. Rökkás Nagy Pista bácsinak meg az arcán van. Azt mongyák, hogy mikor az annya véle vót terhes, hát disz-

- nót vágta, oszt valaki az arcába vágott tréfából egy darab húst. Olyan is az azonost, mintha egy darab hús lenne.
330. Szeplő. Nagy jányoknak, ha szeplősök nagyon szégyellik. Gyógyítását lásd 649.
331. Májfót. Leginkább a terhes asszonyoknak van az arcán. Gyógyítását lásd 643.
332. Sárgaság. Ha rendetlenül táplálkozik az ember, akkor kapja meg; gyógyítását lásd 645.
333. Vadszőr. Nagyjányoknak szokott lenni, most úgy mongyák, hogy hormonzavarban van, akinek ilyen van a testin.
334. Daganat. Sokféle van. Ha fáj a foga az embernek, feladagad a képe, ha megüti a kezit valamibe, feldagad. Van úgy, hogy nem tudni miért, megdagad az embernek valahun. Gyógyítsát lásd 641.
335. Keleviny. A gyermekeknek szokott a testin lenni. Régebben sok gyermek meghótt tülle.
336. Ha leül az ember valami hideg helyen, könnyen megkapja. Az asszony ha felfázik az is könnyen megkapja. A csizmadiáknak vót rígen, leginkább, mert azok ugyi sokat ülnek.
337. Körömméreg. Ha az ember körme gyászol, úgy szokták mondani, mikor nem mossa meg rendesen, meggyűlik, oszt nagyon fájdalmas. Még a körmöt is elveti. Vót akinek le kellett a körmit operálni.
338. Szálkás köröm. Attul van, hogy az ember nem vigyázva vágja le, hanem rágja, oszt a húst is megsérti. Még el is mérgesedhet.
339. Seb. Ha leütöm a kezem vagy a lábam valamivel, vagy a lábom feltörte a csizma, akkor keletkezik a seb. Ha rozsdás szeggel megkarcolom az veszedelmesebb, mert akkor elmérgesedik.
340. Pokol var. Úgy ég mint a tűz, Anyámnak is vót oszt úgy az orra mellett pattant ki. Nem tudni mitül van.
341. Orbánc. Idesbácsinak az orrán volt. Ismertem egy öregasszonyt, akinek kezinelábán vót. Nem gyógyult meg soha.
342. Ragya. Mára már ritkán lehet látni ragyás embert. Rígen amikor itt a faluba gyakori vót a feketehimlő, oszt akinek az vót, mikor mán kigyógyult belőlle, egész életin látszott az arcán.
343. Vörheny. Mikor iskolába jártam, akkor vót járvány. Csak gyermekeket tudok, hogy vótak benne. Az iskolába külön padba kellett nekik ülni, de ha nagyon látszott rajta, hazaküldte a tanító. Ragályos is vót.
344. Méhcsípés. Megcsípett a méh, tisztult a vérem. Vót akinek sok kelise vót, elment a méhesbe, hogy csípje meg a méh, mert akkor elmúlik.
345. Leforrázás, égés. Lerántotta a gyermek a forróvizet a sparheltről, oszt leforrázta magát. Gyógyítását lásd 645.
346. Tallóseb. Megszúrta a lábomat a talló; gyógyítását lásd 639.

347. Láb-izzadás. Mindig izzad a lábom oszt olyan bűdös. Gyógyítását lásd 637.
348. Fagyás. Katonaságnál megfagyott mind a két lábom azúta állandóan viszket, meg télen kisebesedik.
349. Repedt kéz vagy sarok. Úgy kirepedt a sarkam, hogy szinte sebes. Gyógyítását lásd 640.
350. Giliszta. Elszíjja a vérit a gyermeknek. Gyógyítását lásd 738.
351. Rühesség. Aki nem tisztálkodik az kapja meg. Szígyen az! Gyógyítását lásd 658.
352. Tyúktetű. Az is attul van, hogy takarítják a tyúkólat. Gyógyítását lásd 658.
353. Koszmó, korpa. Sok gyereknek koszmós a feje. Nem mossák meg rendesen. Az embernek is soknak azír megy el a haja.
354. Kopaszság. Ha a gyermeknek nem nő ki a haja, azt mongyák hogy az anyja tökött lopott.
355. Szőrös test. Sok embernek meg asszonynak nagyon szőrös a teste. Azt mongyák tréfából, hogy az ilyen ember a majomnak rokona.
356. Az ember szemébe vadszőr nő, az amikor a szempilla befelé a szemgolyónak nő. Bántja a szemét. Gyógyítását lásd 646.
357. Amék gyermek sokat rí, annak szokott becsipásodni a szeme. Azt mongyák rá, hogy szerencsétlen csipás. Felőtt embernek is be szokott csipásodni a szeme, ha mosakodás után mingyár kimegy. Gyógyítását lásd 646.
358. Farkasvakság. Mikor fiatal vótam naplemente után nem láttam semmit, ótán tudtam meg, hogy vérszegénységtől vót.
359. Hályog. Valami érte a szemét, osztán elébb csak úgy látott szitán keresztül, mint ha rosta lett vóna előtte. Aztán mindig rosszabbul, aztán meg semmit. Megoperálták, azúta lát jól. De azt mongyák van olyan hályog is, hogy nem lehet megoperálni.
360. Ápra volt a szememen. A felső szemhéjjamat egészen lheurta, úgy hogy alig láttam véle. Gyógyítását ld. 696.
361. Kancsiszem (Kancsalság). Mikor szóga vótam huzatot kaptam azért banzsítok. Hallottam mán azt is, hogy a kisgyermek a kerítés nyillásán nézett át mindig oszt attul lett kancsi a szeme.
362. Zabolás száj. Iskolásgyermekkoromba vótak zabolászájú gyermekek. Mindig fojt a nyála. Azt mondták, hogy az attul van, hogy a gyermek minden piszkot a szájába vesz, oszt attul fertőzik el a szája.
363. Nyálfojás, attul van, hogy a gyermek sokat éhezik oszt ha valakit enni lát, csorog a nyála.
364. Torokgyík. Veszedelmes betegség a gyermekeknek. Ebbe bele is halhat. Csak orvos gyógyíthatja.

365. Mandulafájás. Bedagad a gyermek torka, úgy hogy nem tud nyelni. Leginkább, ha megfázik, akkor van bedagadva. Gyógyítását lásd 768.
366. Fogfájás, fogromlás. Az mostanában gyakori, mióta ártézikút van a faluban. Ennekelőtte az eleinknek még nyócvan éves korában is jók vótak a fogai. Pedig rágtak a diót, idesgyökeret, meg mindent oszt annál erősebb vót a foguk.
367. Fülfájás. Ha az embert huzat éri, amit rígen úgy mondtak, hogy cüg bántotta, atól fáj az embernek a füle.
368. Rossz hallás. Az is előfordul, hogy az ember a megfázástól megromlik a hallása. Vót aki egészen megsüketült. Öregeknél meg mán a korral is jár ez.
369. Orrvérzés. Az embernek fáj a feje oszt egyszer csak elindul az orra vére. Azt mongyák, hogy az nem baj. De van mikor az embernek mindig folyik az orra vére, akkor úgy csinálunk, hogy hanyat fekszünk, addig nem áll el.
370. Tüsszentés. Ha valaki tüsszent, azt szoktunk mondani neki, hogy „kedves egészségére” válik.
371. Láb fájás megfázástul. Sajog a lábam. Gyógyítását ld. 638.
372. Köhögés. Ha nagyon megfázik az ember, vagy a szájával hideg levegőt nyelt. Gyógyítását lásd 660.
373. Hideglelés. Attul is szokott lenni, ha valaki megátkozza. Azt mongyák: „Hogy a hideglelés ájjon a mejjedre.”
374. Elállt a vizelete. Megfázástól szokott lenni.
375. Köszvény. Azt mongyák hogy köszvényt csak az kap, aki nem szeret mozogni. Az ácsorgástól meg a megfázástól lehet kapni. Az én lábomba nem áll a köszvény, mert még nem értem rá megfázni.
376. Rándulás, ficamodás. Ha megrándult a lába valakinek, akkor vótak itt olyan kenő-fenő asszonyok, azok helyre tették, még akkor is, ha kificamodott. Mostan Csabára jártak az öreg Békécki bácsiho'. Az nagyon jól értette. De nemrégén meghalt, pedig nagy kár volt érte. Most azt mongyák Sarkadon is van egy ember, aki jól érti.
377. Derékfájás. Nem derék az amék mán fáj. Gyógyítását ld. 754.
378. Nyilallás. Az is megfázástul van. Gyógyítását lásd 636.
379. Angolkór. Olyan gyermekek szoktak beleesni, akik sokat éheznek.
380. Gacsos talpú. Amék ember összefeni a lábát, az gacsos. Vót olyan, aki kicsikorában gacsos vót, de most mán vigyáz magára.
381. Agyvérzés. Attul lehet kapni, ha az ember megijed, a sógorom is akkor kapott agyvérzést, amikor tűz vót nálla.
382. Magas vérnyomás. Azt hallottam, hogy aki sok húst eszik az kapja meg a magas vérnyomást. Az anyósom is szerette a húst, oszt ü neki is a vót a baja.
383. Szél ütés. A bolondos embert szokta a szél írni. Pali bácsit is álmában érte a szél. Ű is bolondos ember vót világetibe.

384. Heptika. Tüdőbaj. A heptikát megfázástul kapják, de öröklik is, akik hajlamosak rá.
385. Rák. Rígen rosszsebnek mondták, mert az nem gyógyul meg soha. A legnagyobb meg a legcsúnyább szidás az ha valakinek azt mongyák, hogy „a rosszseb egyik meg”.
386. Elszáradás. Itt is azt mongyák, ha valaki valakit átlíp, az elszárad.
387. Vesefájás. Azt is megfázástul kapja az ember. Gyógyítását lásd 734.
388. Csömör, csömömlés. Megcsömöl az ember, ha romlott húst vagy ételt eszik. Én is gyermekkoromban romlott tőtöttkáposztát ettem, oszt megcsömölöttem. Azúta se szeretem a tőtöttkáposztát.
389. Szorulás. Ha szárazkoszton él az ember, akkor nem tud székelni. Gyógyítását lásd 728.
390. Hasmenés. Ha az ember izgatott, akkor is szokott menni a hasa, de van úgy, hogy az ember valamivel elcsapja a hasát. A gyermekek nyáron ződ gyümölcsöt esznek. Elrontják a hasukat. Gyógyítását lásd 659.
391. Kelevény. Kisgyermekeknél vót régen. Mostanában már nem hallani. Hej, de sok gyermek halt meg benne.
392. Frász. Frászt kapott a fiam, megijett nagyon. Gyógyítását lásd 679.
393. Nehézség. Bántja a gyermeket a nehézség. Kis gyermekeket szokta, olyankor láza van. Ha bántotta a gyermeket a nehézség, mingyár az ölembe kaptam, oszt megfogtam a kis órát oszt elmált.
394. Büfögés. Szoktam sűrűn büfögni. Gyógyítását lásd 659.
395. Holdkórosság. Vót egy komám, aki iccaka sokszor felkelt oszt kiment az udvarra járkálni, azután visszajött és lefeküdt. Reggel mondtuk néki, hogy hun jártál az iccaka. De semmire nem emlékezett. Gyógyítását lásd 658/a.
396. Álmatlanság. Nem tudott aludni a kisjányom. Egész éccaka sarkig nyitva volt a szeme. Biztosan megvertik szemmel.
397. Bénaság. Rígebben nem igen hallottunk arról, hogy a gyermek megbénult vóna. Hát vót olyan, arról azt tartották, hogy istenverése van rajta, vagy valaki megátkozta.
398. Ágybavizelés. Ha a kisgyermek ágybavizel, legtöbbször lusta a kisgyermek. Azt rá kell kapatni, hogy szóljon. Ha akkor is odavizel, annak baja van, gyenge a vesije.
399. Csira. Aki nem is ember, de nem is asszony. Vót a szomszéd faluba is olyan.
400. Elmebaj. Ha a gyermeket kicsi korában leejtik, meghibásodik az esze.
401. Törpe gyermek. Lehúzza a huncutság, azt is szokták mondani.
402. Nehezen járó gyermek. Gyengék a csontjai, azért jár nehezen a gyermek. Vagy félős, biztatni kell.

403. Nehezen beszélő gyermek. Biztosan a nyelve van leragasztva. Nem szabad a gyermeket nagyon erőltetni a beszédre, mert ha elszólja magát, időnap előtt, akkor megnémul.

Női betegségek

404. Fehérfolyás. Az az asszony nem tiszta, akinek az van.
405. Koraszülés. Annak több oka lehet. Vagy megkívánt az anya valamit, oszt nem adtak neki, vagy pedig nem tudja kihordani.
406. Meddőség. Nem akart lenni gyermeke. Elment a doktorho, hogy csinálja meg, hogy legyen. Lett is, de szerencsétlen lett a gyermek. Azt mongyák, hogy nem jó az, amikor erőltetik, hogy legyen gyerek.
407. Anyatej, ha elapad. Van úgy hogy elviszik az anya tejit, megrontyák.
408. Repedt mellbimbó. Megfázott a mejje az anyjának, mert hideg vót a szobába iccaka, oszt kirepedt. Gyógyítását lásd: 736.

Nemi betegség

409. Vót, aki a vécén is megkapta.

Iszákosság

410. Meggyúlladt a pálinka. Meggyúladt benne a pájinka, oszt tejjej ótották el.

Fájdalmak

411. Aki sokat alszik, annak megfájdul a feje. De a sok gondolkodástul is megszokott fájdulni az ember feje.
412. Vértés. Van akinek könnyen elindul az orra vére, meg van, aki ha megvágja a kezit, nem áll el hamar a vére. Gyengevérű, az attúl van.

Fertőző betegségek

413. Vérhas. Rígen nagyon sok ember belehalt. Kivált mikor járvány vót. A korela is veszedelmes betegség vót.
414. Szamárköhögés. A gyermekeknek szokott inkább lenni.
415. Veszett kutya harapás. Rígen vót, ha valakit megharapott a veszett kutya, nagyapámtul hallottam, hogy a helyit tüzes vassal égették ki azután ecettel kenték be a helyit.

Szerelem, házasság

416. Nem jó a törött tükör a háznál, mert ottan ahol eladó jány van, nem megy férhe' hét évig.
417. A jányoknak nem jó, ha az ételt fakanállal kóstolja, mert sokára megy férjhez. De asszonynak se jó, ha fakanállal kóstolja az ételt. Elhidegül tülle az ura.
418. A jányok tavasszal keresik a négy vagy hatlevelű bodorkát. Amék hamarább talál, az megy férjhez hamarabb.
419. Ha a lányok katicabogarat találnak. Katóka szállj el, jönnek a tatárok, azt szokták néki mondani. Amerre száll, arra van a szeretője. De ha nem száll el semerre, akkor nincs igaz szeretője.
420. A házasság nem kőcsönkenyír, jól meg kell gondolni.
421. Azt mongyák, hogy az embernek amék nő néki van rendelve, az hasonlít is hozzá. Ha nem hasonlít, akkor nincs is az néki rendelve.
422. Akik egymásnak vannak rendelve, azok boldogok egész életükbe.
423. Az embernek a felesége az ódalbordája.

Családi élet: szerelem, házasság, terhesség, újszülött.

424. Az a lány, aki húsz esztendő koráig nem ment férjhez, hamarosan megcsúnyul, mert csak húszesztendő koráig szép a lány.
425. Minden valamire való lány szüetre legényt szerezzen magának. A jány is meg a leginy is meg szokta álmodni még gyermek korába, hogy merre megy férjhez, vagy honnan hoz jányt. Onnét tudom, hogy hallottam, de én is megálmodtam.
426. Esküvő után való nap a szomszédok úgy köszöntik az új párt hogy „Sok szerencsét aggyik az Isten”, ha ezt senki nem kívánja, nem is lessz ott szerencse.
427. Lakodalom után az új asszonynak első útja a templomba vezet, hogy megálgya a jó Atya a házasesletüket.

Terhesség

428. Nem szabad letagadni a terhességet, mert a születendő gyermek néma lesz. Azt mondják a Laci gyerek is azért maradt néma, mert az anyja amikor hordta, letagadta, hogy állapotos.
429. Azt mongyák, hogy amék gyermeket az anyja elcsinál, annak a gyermeknek a szelleme a másvilágon mindig átkozza az anyját.
430. Amikor a gyermek az anyja méhében megmozdul, akkor már annak lelke van. akkor már gyilkosság a magzatelhajtás.
431. A anyja méhében meghalt gyermeket „üszög”-nek híjják.

432. A gyermek félidős korban megmozdul.
433. Ha a terhes anyát arcul ütik, a gyermek arcán piros folt lesz. Pistát, mikor az anyja hordta, disznótoron vótak, oszt valaki egy darab véres húst vágott az arcaho', oszt a Pista arcán máma is látszik a véres hús helye.
434. A terhes anya sokszor megkíván egyet-mást, legtöbbször savanyúkáposztát, de azt akárhunnan meg kell néki szerezní, mert különben nagyon rosszul lesz és még a magzatát is elvetéli.
435. Ha állapotos asszony más gyermekét megcsodálja, az övé is olyan lesz. Történt mán itt a faluban olyan eset is hogy kopasz gyermeket megcsodált és az ő gyermeke is kopasz lett. Másik meg egy szép kislányt csodált meg, osztán az övé is olyan lett, mintha testvére vóna. Még máma is hasonlítanak egymáshoz.
436. Terhes asszonynak a megkívánt étket bűn visszautasítani.
437. Tököt lopni nem szabad a terhes asszonynak, mert kopasz lesz a gyermeke.
438. Megcsodáltam a szomszédék kisjányát, oszt az én kisjányom is éppen olyan lett. Úgy néznek ki, mintha édes testvérek lennének.
439. A terhes asszonynak jó ha terhessége alatt dolgozik, mert könnyebben szüli meg a gyermekét.
440. Az olyan asszonyok, akik azt akarják, hogy a magzatjuk elmennyik, teli zsákok szoktak emelgetni, mert úgy könnyen elvetélnek.
441. Ha a terhes asszony elől gömbölyű, akkor fia születik.
442. Ha azt akarja a terhes anya, hogy gyermekének szép hosszú haja legyen, akkor menjen ki a tengerifödre, oszt hozzik tengerit a kötőjibe csuhástul. Akkor szép hosszú haja lesz a gyermeknek. Ha pedig azt akarja, hogy göndör hajú legyik, akkor a tengeri haját fonja be.
443. A terhes asszony amit megkíván, az lesz a gyermeke legkedvesebb enivalója.

Újszülött

444. A felgyógyult asszony legelőször a templomba szokott menni.
445. Ha az újszülött meghal és nincs megkeresztelve, a lelke nem tud repülni az angyalokkal.
446. A kisbaba ha olyan étkes, hogy még a pelenkáját is megrágja szerencsés ember lesz egész életébe.
447. Keresztapaságot nem szabad visszautasítani.
448. Ha jány született, az apja közösülés alkalmával eltátotta a száját.
449. Ha fiú született, az azír van, mert az apja amikor fabrikálta, azt mondta, hogy fiú legyik!

450. Az Ilonka jánya foggal született. Nem is született ilyen még a familiába soha, de van is annak olyan esze, hogy nagyon okos. Azt mongyák, hogy azír van, mert a foggal született gyermekbül nagy ember lesz.

Gyermek születés és halálozáshoz füzödő hiedelmek

451. Ha a családban az első gyermek, aki az apja nevét viseli, meghal, a következő fiúgyermeket is az apja nevére kell keresztelni, hogy az apja ne hagyja a nevét a kutyákra.
452. Ha a fiatal házasok első gyermeke meghal, nem illik nagyon bánkódni miatta, mert azt mongyák „van még ahunnét ez jött”.
453. Ha meghal az első gyermek, azt szokták mondani, hogy a „kötő alá tettik, mert a lelke beleszáll a következő gyermekbe”.
454. Az első lánygyermeket az anyja nevére szokták keresztelni, hogy az anyja neve se vesszen el.
455. Ha egy családban legalább három fiú van, egy legalább János nevű legyen.
456. A második fiúgyermeket mindig a legkedvesebb koma nevére szokták keresztelni.
457. Ha iker gyermekek születtek, oszt mindegyik fiú, az egyik szerencsés, a másik szerencsétlen lesz. Ha az egyik meghal, a másik okos és szerencsés lesz.
458. Ha ikergyermek születtek, mindegyik lány, az egyik csalfa lesz, a másik komoly, becsületes.
459. Ha az ikergyermekek közül az egyik derék, a másik sovány gyenge, arra azt mongyák, hogy az erősebbik kiszopta előle a tejet.
460. Ha a született gyermek nyomorék, arra azt mongyák, hogy megátkozta valaki.
461. Ha az újszülött gyermek idióta, azt tartják, hogy az apja a közösüléskor részeg volt.
462. A nagyfejű újszülött gyermekről azt mondják, hogy vízfejű. Az ijenre azt mongyák, hogy az apja részeges vót, amikor fabrikálta.
463. Az újszülött gyermek, ha sokat rí, azt mondják nem baj, mert „szeme tisztul – szája nő”.

Hiedelmek szerencsés körülmények között született gyermekekről

464. Katinak a lánya foggal született. Nem is tudunk a családba mást aki foggal született vóna. Olyan okos, hogy az iskolába csupa kitűnő jegyeket hoz. Azt mongyák, hogy a foggal született gyermek nagyon okos és híres ember lesz.
465. Az én Zsuzsa jányom hetedik gyermek. Ő is a legszerencsésebb az egész családban, de ő a legokosabb is.

466. A hetedik gyermek szerencsés, mert vagy kincset tanál, vagy pediglen pénzt nyer.
467. Az a gyermek, aki a hónap hetedik napján, annak a hetedik órájában születik, egész életében szerencsés és hosszúéletű lesz.
468. Szerencsés még az a gyermek, aki pirospüskösd napján születik.
469. Hosszú életű lesz, szép arcú és egészséges lesz.

Más hiedelmek a születés idejéről

470. Amék gyermek áprilisban született, az bolondos lesz.
471. Pénteken és 13-án született gyermek szerencsétlen lesz.
472. Májusban született gyermekek, ha felnőnek, azok szerelmes természetűek lesznek. Amilyen az idő, olyan lesz a természetük.
473. Szökő napon (február 29-én) született gyermek szerencsés lesz. K. Jóska is azon a napon született, és világot látott, meg nagy vagyonra tett szert Amerikába.
474. Amék tetszhalott gyermeket felélesztenek, arról azt mondják hogyha felnőtt, jószívű ember lesz.

Halállal kapcsolatos hiedelmek

475. Ha meghal a háznál valaki, azonnal le kell venni az ágyról és a földre letenni, az ágyat pedig széjjel kell szedni, hogy a halott szelleme vissza ne járjon, mert aki majd beléfékszik az ágyba, nem tud aludni.
476. Temetésnél a halottat, amikor kiviszik az udvarra, lábakkal kell a kapu felé tenni, hogy a lelke menjen el békességgel, ne járjon haza.
477. Az anyósom mikor meghalt, a temetésen a koporsót úgy tették, hogy a halott feje vót az ajtófelé, az pösöm sokáig nem tudott túlle aludni.
478. Vót itt a faluban régen egy öreg pár cseléd, nem vót nekik senkijek. Mikor mán úgy érezték, hogy nemsokára meghalnak, egy este arról beszélgettek, hogy mostmár nemsokára meghalnak, oszt vajon melyikük hal meg előbb? Amelyikök meghal, valahogy hírt adna a másiknak, hogy milyen is lehet az a túlvilág? Meg is állapodtak abba, améjkök meghal, a temetés után való nap este tíz óraker megjelenik a szelleme a szobában és megmondja, hogy milyen a túlvilág. Nemsoká az öreg ember tényleg meg is halt. Mikor haldoklott a felesége mégegyszer a lelkére kötötte, hogy el ne felejtse hogy valahogy hírt adjon. Mikor eltemették az öregembert, másnap este az öregasszony bezárkózott a szobájában, osztán várta a tíz órát. — Mikor ütötte az óra a tizet, egyszer csak hallja ám, hogy csendben jön valaki, hát az öreg szelleme vót; csak annyit mondott halkan: Nem úgy van, ahogy te gondoltat, se nem úgy, ahogy én gondoltam. Többet nem mondott, hanem eltűnt a szelleme örökre.

479. Azt mongyák, hogy olyan háznál, ahun nemrígen halt meg valaki, gyakran meg-reccsen a kaszli vagy a sifony, az azír van, mert a halott szelleme visszajön valami keresni.
480. Régebben az öngyilkosokat csak a temető árkába szabad vót temetni, mert azok nem mehettek a menyországba, de a testük se lehet együtt a többi halottéval. Még a zsidókat is a temető szélén temették el, ha a temető egyházi volt.

Halottakhoz fűződő hiedelmek

481. Ha valaki haldoklik, nem szabad jajgatni, sírni hangosan, mert felsirassák, osztán utána még sokáig kínlódik, míg meghal. Engedni kell a haldoklót útjára.
482. A halottat, ha nagyon sirassák, elázik a lelkének a szárnya, oszt nem tud repülni az angyalokkal.
483. Legnagyobb szerencsétlenség az, hogyha valaki idegenbe hal meg. Az ijen ember lekiüdvösségiért sokat kell börtölni, meg imádkozni a hozzátartozóinak.
484. Ha a halott szeme kinyílik, valakit nagyon szeretett, oszt azt magával viszi hamarosan.
485. Mikor a szomszédunk halva feküdt, kidült a hátsó kerítésünk. Másnap meghalt a nagynéném.
486. Halottat nem szabad a falun keresztül szállítani, mert akkor elveri a jég a határt.
487. Jóska öcsém tizenkét éves vót, amikor meghalt. Azon a napon, amikor meghalt, reggel felült az ágyában és nevetve kiáltott fel. „Ni anyám, ott a sparhet mellett ott van egy angyal. Mink nem láttunk semmit. De ő látta, mert érte jött. El is vitte magával a mennyországba.”
488. Albert bácsinak két fia is odamaradt a háborúban. Sokáig várták haza, de csak nem jöttek haza. Elment a tudósasszonyhoz Vésztőre, vitte magával az aranygyűrűjét. A tudósasszony meg is nézte a gyűrűbe, de mindakettőnek csak a koporsóját látta. Albert bácsi is látta a gyűrűbe a két koporsót.
489. Hóttnak hótt a pajtása. Ilőnek meg ilő.

Keresztelestlenül meghalt gyermekről szóló hiedelmek

490. Amék gyermek keresztelestlenül hal meg, annak a lelke nem tud menni az angyalokkal.
491. A keresztelestlen gyermekre azt mongyák, hogy „kis pogány”.
492. Ha a keresztelestlen gyermek olyan beteg, hogy várják a halálát, oszt nincsen pap a közelbe, hogy megkeresztelje, akkor keresztelje meg a bábaasszony. Ha az sincs, akkor a szomszédasszony is megkeresztelheti.

Emberfeletti lények

493. Az ördög. Az angyal is vót valamikor, csak az Istennel szembe szegült, oszt azúta a földön olyan nagy az ereje, mint a jó Istennek.
494. Az ördögnek csak addig van hatalma, ameddig levegő van, azontúl mán nincs.
495. Boszorkány. Leginkább asszonyokbul van, azoknak is a csúnyújábúl, embert még nem hallottam, hogy boszorkány lett vóna.
496. Vót olyan boszorkány, amék fekete macska alakjába szokott járni. De asszonygák hogy még bogár alakjába is jár. Bebújik még a kúcsjukon is.
497. „A boszorkányok seprűn lovagolnak. Azír mongyák az ojanra, hogy vín seprűnyargaló.”
498. Azt is hallottam mán, hogy ha a boszorkány nem tuggya a tudományát átadni senkinek, akkor a szelleme azután is jár kél. Hallottam, hogy bemenet valahova, nyílott az ajtó, oszt nem láttak senkit. Azután be is csukódott az ajtó.
499. A boszorkány a tudományát kézfogással adja át. De hallottam olyat is, hogy rigmust kellett mondani. Persze ezt még nagyanyámtul hallottam, ü is kisjánykorában hallotta. Mára mán nem lehet ilyenrül hallani.
500. Ha a boszorkány nem tuggya átadni senkinek a tudományát, akkor nagyon sokat kínlódik míg meg nem tud halni. Sok mindent beszílnék, azt is, hogy akkor a seprűt kellett néki odavinni, oszt arra hatta.

Élettelen tárgyakhoz füződő hiedelem

Szerencsepatkó

501. Ha az úton patkót találunk, azt fel kell venni, mert akkor szerencsénk lesz. Ha a talált patkót a küszöb jobb oldalára szegeljük, s két végével befelé, vagyis befelémenet irányban, akkor abban a házban mindig szerencsések lesznek a házbeliek.
502. Patkót még akkor is jó, ha felvesszük, hogyha az csak csizmára való patkó.
503. Amék ház küszöbén patkó van, oda nem megy be a boszorkány. Azt a házat nem tudja megrontani. Még az istálló küszöbére is szegeljünk patkót, mert úgy a jószághoz is szerencsénk lesz.
504. Borotvát ne adjunk kölcsön senkinek, mert megcsal a feleségünk. De kaszát se adjunk ám senkinek, mert akkor is csalfa lesz az asszony.
505. Vót a faluba régen Kokaséknál egy asztal, oszt azt meg lehetett táncoltatni. Mikor leginy vótam egy este elmentem én is, osztán hatan ültünk mellé, mind a hatan megfotuk két kézzel oszt mégis kopogott, úgy mintha táncot járna. Csak-hogy nem mindenki tudta azt megtáncoltatni, csak aki értette a mórest. De abba az asztalba egy vas szeg se vót, csak faszeggel vót összeszelve.

506. Ha a háznál összetörik a tükör, azt nem szabad tovább használni, mert a törött tükör szerencsétlenséget vagy halált jelent a házbeliekre.
507. Szoktak a házban az ajtó mellé éjszakára baltát tenni, mert a boszorkány akkor sem mer bejönni, még macska képében sem.

Helyhez fűződő hiedelmek

508. A legelőn a vasút felé van a köves út mellett egy kis törpe fa. Mikor én kisgyermek voltam akkor is úgy nézett ki. Eccer akkor mikor én még kisfiú voltam halottam hogy ott egy embert agyonlőttek. Az öreg Szaniszlai juhász vót, oszt iccaka arrafelé vót a juhokkal, amikor hallja, hogy egy ember jajgat. Addig-addig ment a hang irányába míg eccer ott rátanált arra az emberre, akit agyonütöttek, de mán mingyár meg is halt. Nem tanálták meg soha, aki agyonütötte, de azt az embert is elvitték, azhiszem Zsádányba való vót. Csak elég az hozzá, hogy azt mongyák, hogy ott azúta sokszor iccakánként lehet hallani olyan nyöszörgis félit. Én is mikor ott szoktam eljönni, mikor jövök a vonattól, mintha ember nyöszörögne. Fílek is ott elmenni egyedül mindig. Azt is mongyák, hogy az a kis törpe fa azúta nem nő.
509. Ócskavarsányhelyen még az én gyerekkoromba a nagykútból iccakánként látták, hogy egy lámpás alak jön ki. Többen látták, de sohase tudták meg hogy miféle lény lakik ott.
510. A „Hőgyere” patakrul azt mongyák, hogy az a Jordán vize, mert a hívők ott keresztelkednek, oszt az meg van szentelve. A román pap is oda szokott menni, amikor búzaszentelés van.

Időhöz fűződő hiedelmek

511. Éjféلكor nem tanácsos a temetőn keresztülmenni, mert akkor szokták a lelkek egy néhány percre kijönni a sírból, ha valakit megijesztenek, az szörnyethal.
512. Mikor legínyek vótunk, oszt a falubul jöttünk ki a temetőn keresztül, mentünk ki a Kányéba a tanyánkra a cimborákkal, oszt nem tudtunk csak a magyar temetőig jönni, ott hallottuk, hogy üti a toronyóra az iféli tizenkettőt. Tovább nem tuttuk menni. Ott kellett leülni egy sírdombe mellett. Egész hajnalig ott vótunk, de elaludni nem tudtunk. Mintha százával járkáltak vóna körülöttünk a szellemek. Csak mikor pirkadt a hajnal, akkor tudtunk felkelni oszt hazamenni.

Természetfeletti lények

Kisértet

513. Én nem tudom, de jártam mán úgy, hogy megyek este az úton, oszt hallom,

hogy valaki jön utánam. Hátranízek, hát nincs senki. Tovább megyek, megint csak hallom. Ki tudja valami szellem, vagy mi lehetett, de úgy filek ojankor.

514. Úgy mán jártam, hogy amikor az ártézikúton vótam kíső este, utánnam jött egy kiskutya, oszt hijába rugdostam, nem akart elmaradni.

Lidérc

515. Mikor fiatalkoromba az uraságnál vótam Ócskavarsányhelyen, hát jövök egy este haza, látom én, hogy előttem megyen valaki lámpással. De ótán látom, hogy az a valaki megyen felfelé az égbe. Azt mongyák, hogy az vót az a lidérc fény.

Ördög

516. Azt mongyák, hogy az ördög fekete macska képében jelenik meg.
 517. Szerencsés embernek azt mongyák „Jó ördöge van”.
 518. Az ördögök közt is a sánta a legravaszabb.
 519. Egy fiatalember felakasztotta magát. Levágták oszt kijózanodott, nem mondom meg, hogy ki vót, mert még máma is él. Elíg az hozzá, hogykérdeztük tulle, hogy mit érzett akkor? Azt mondta, hogy úgy látta, hogy három ördög vasvillával szúrni akarta ki a szemit.

Szerencsejólás

520. Ha gyermek hajába fehér hajtincs van, az szerencsét jelent. Ismertem egy lányt, de elkerült innen a faluból, annak vót olyan. Azt mongyák nagyon jó élete van.
 521. Mikor tizenennyolc éves voltam, vót mán ősz hajam. Anyám szedegette ki, pedig azt mongyák, az szerencsehaj.

Szerencsétlenség

522. Ha a lakodalomban pohár törik, az új párnak nem lesz szerencsés az élete.
 523. Ha az ember elindul és valamit otthonfelejt és azért visszamegy, nem lesz szerencséje.
 524. Ha valaki sajátmagán varrja a ruhájára a gombot, vagy elszakadt ruháját, azt mondják, hogy „magára varrja a szegínysíget”.
 525. Naplemente után nem szabad a házbul semmit kiadni. Még tejet is addig szabad kiadni, míg le nem megy a nap.
 526. A szemetet is naplemente előtt vigyük ki. Naplemente után hagyjuk bent ha őszeszepertük, majd csak reggel vigyük ki.

527. Pénteken nem szabad nagy munkához kezdeni, mert nem lesz szerencse a munkához.
528. Még mosni se jó pénteken.
529. Az ember meg szokta álmodni, ha valami szerencsétlenség történik véle.
530. Álomban menyasszonyt látni, szomorúság.
531. Templomban lenni, szomorúság.
532. Fehér ruhában lenni bánat.
533. Tojással álmodni, valaki gyaláz.
534. Vonaton utazni, lemaradást jelent.
535. Dohánnyal álmodni, levelet kapok.
536. Katonával álmodni, levél jön.

Egyéb előjelek

537. Cseng a bal fülem, jó hírt hallok, ha a jobb, akkor rossz hírt hallok.
538. Viszket a jobb szemem: rívást, ha a bal, örömet jelent.
539. Viszket az orrom, bosszúság ér.
540. Ha fésülködés közben asszonyoknál kimarad egy csomó haj, akkor vendég jön a házhoz.
541. Ha a könyökömet az ajtó sarkába ütöm, kedves vendég érkezik hozzánk.
542. Mék fülem cseng? Ha kitanálja valaki, az hall hírt, jót vagy rosszat.
543. Ha a macska feláll, váratlan vendég jön.
544. Ha mosdik a macska, vendég jön.
545. Viszket a tenyerem a jobb kezemen, pénzt kapok, de ha a bal tenyerem viszket, pénzt kell adjak valakinek.
546. Ha a kutya nagyon vonyít, kár éri a házat.
547. A kukorékoló tyúk is kárt jelent.
548. Ha üstököst látunk az égen, háború lesz.
549. Ha a szivárványban sok a piros, az háborút jelent.
550. Ha a lakodalomban esik az eső, az új pár élete szomorú lesz.
551. Ha valaki nem egyenesen vágja a kenyeret, azt mondják rá, hogy nem őszinte, hazug.

Akciók

Cselekmények. Szerelem, házasság

552. Ha a lány meg akarja fogni magának a legínyt, akkor megeteti valamivel. Pogácsát, vagy valami süteményt készít, abba tesz valamit, oszt avval megkínálja.
553. Ha a leginy vagy jány azt akarja, hogy a szerelme is szeresse, lopni kell egy hajszálat tülle, de úgy hogy észre ne vegye. Azt mindig magánál kell hordani.
554. Amék háznál eladó jány van, oszt nincsen kérője. Karácsony és újév közt nem viszik ki a szemetet, hanem a kamrába a létra alá teszik, csak újév után való nap viszik ki. Akkor nem kerüli el a házat a kérő.
555. Minálunk lakodalomkor szokás, az új pár egy tálbul eszik, hogy el ne hagyják egymást.

Gyermeknevelés

556. Ha a terhes asszony tengerit lop, hosszú hajú gyermeke lesz.
557. A terhes asszony sok almát egyen, úgy egészséges gyermeke lesz.

Gyermek elválasztása

558. A gyermeket hat hónapos koráig kell szoptatni. Ha tovább szopik buta lesz.
559. Ha a kisgyermek nehezen akarja elhagyni a szopást, beszoztuk kenni fokhagymával a mellbimbót, akkor megutálja.

Szépség, egészség biztosítása

560. Régen megtették a módosabb lányok, hogy tejbe mosdottak vasárnap reggel, hogy az arcuk szép legyen.
561. Aki a kenyérhajat szereti, annak szép piros lesz az arca.
562. Ha egészségesek és szépek akarunk lenni, együnk minden reggel egy-egy girizd fokhagymát.
563. Ha esik az eső nyáron, tartsuk ki az esőbe a kisgyermeket, hogy nagyra nőjön. Mikor én kisgyermek vótam, anyám azt mondta nyáron mikor esett a jó meleg eső, hogy „eregy csak ki fiam az esőre, meglásd milyen nagyra nőssz!”
564. Mikor kisfiú voltam, egyszer kiesett egy fogam. Nagyapám azt mondta, hogy lökjem el, oszt mondjam „Egér, egér, kis egér, kis egér, adjál nékem vasfogat, én meg adok csontfogat.”

565. Tüsszentésnél azt szoktuk mondani egymásnak, hogy „Kedves egészségére!”

Táplálékkészítés

567. Szoktak keresztet vetni a sütőlapáttal, mielőtt a kemencébe teszik a kenyeret.

568. Mink úgy szoktunk sütésnél, hogy mikor bement a kenyír, utánna mingyár egy percre levesszük az előtét, hogy szép magos legyik a kenyír.

Tengeripattogtatás

569. Nagypínteken szoktunk tengerit pattogtatni, de ha a pattogtatás közbe szomorodunk, akkók sok kokas lesz a tengeri közt. Nevetni meg beszélgetni kell, mert akkor mind kipattog.

Disznóölés

570. Vastag legyik a szalonnája, így szoktuk mondani, mikor valaki disznót vág.

Egyéb húsféle

571. Beteg állat húsát, amikor főzzük, amibe főzzük, ne tegyünk rá fedőt.

572. Sokan az állat vérért nem fogyasztják, mert azt mondják, hogy az állatnak a vériben van a lelke.

573. A disznó, meg egyéb jószág máját megfőzve, vérszegénységre jó.

Tejtermék

574. Túrónak a reggeli tejet hagyjuk, mert az zsírosabb. Vajat is a reggeli tej tejföléből köpüljünk.

575. Ha a tehén megellik guráztát szoktunk küldeni a szomszédoknak, mert így sok teje lesz a tehénnek.

576. Aludt-tejet nem szoktunk eladni, mert elapad a tehén teje.

Termésjlás

577. Úgy szokták mondani, hogy „fehér színe – fekete kenyír”, hogyha májusban az elsőkaszálású lucernát vagy herét mikor rendjén van, nem éri eső, akkor gyenge búza lesz. Ha az elsőkaszálást eső veri, akkor jó búzatermés lesz. Erre szokták mondani, hogy „fekete színe – fehér kenyír”.

578. A szivárvány, ha májusban van, abból meg lehet jósolni az idei termést. Mégpedig úgy, hogy ha a szivárvány sárga színe széles, akkor abban az évben sok búza terem, ha a piros színe széles, akkor pedig sok gyümölcs terem.
579. Ha tavasszal sok akácfavirág van akkor sok tengeri terem, ha kevés virága van, akkor kevés lesz a tengeri termés.
580. Kövér május – bő termés. Sovány május, gyenge termés.
581. Aratás előtt, ha esős az idő, akkor a búzából jó „puffantós” kenyér lesz. Ha pedig száraz meleg idő van, akkor megszorul a búzaszem.
582. Amikor a búzagalász „hasban van”, akkor ha hűvös az idő vagy reggeli köd van, megszorul a búza szeme.
583. Ha nyáron sok eső van, a dinnye ízetlen lesz. Csak akkor jó édes a dinnye, ha kevés eső jár.
584. A fehéek tök is akkor lesz ízletes, hogyha nem jár sok eső, és hosszú ősz van.
585. Vince napján ha szép napos az idő, abban az évben jó szőlőtermés lesz, tehát sok bor lesz, nem hiába szokták mondogatni azt „Hogyha szépen fénylik Vince, megtelik borral a pince”.
586. Gyümölcsoltó boldogasszony napján kell a gyümölcsfákat oltani, mert akkor biztosabb a fakadása.
587. Fákat nyezni holdfogyatkozáskor a legjobb, mert utána szebben nőnek az ágai.
588. Ha gyümölcsfákon télen sok a zuzmara, abban az évben sok gyümölcs lesz rajta.
589. Ha a szivárvány színében sok a piros szín, akkor sok bor lesz abban az esztendőben.
590. Gyümölcsfát Nagyboldogasszony napja előtt kell elültetni.
591. Ha szőlővesszőt kapunk nem szoktuk megköszönni, mert akkor biztosabb a fokadása.
592. Télen a zuzmarát a gyümölcsfáról nem szabad lerázni, mert a gyümölcs mind férges lesz és lehull.
593. Ha a gyümölcsfát hangya bántja, sőt kell szórni köréje, akkor elvadulnak a hangyák.
594. Vadkörte vagy vadalma hajtását ültessünk, és azt kell beoltani nemes alannyal, mert az a fa sokkal egészségesebb gyümölcsöt terem.
595. Ha a diófát megnyestük, a lefűrészelt galy helyét kenjük be szurokkal, vagy viasszal, mert különben megbetegszik a diófa.
596. Hogy a gyümölcsfára a hernyó ne másszon, papírt szoktunk kötni a fa törzsére.
597. Korán reggel lerázzuk a fáról a hernyókat, utána nem tudnak visszamászni a fára.
598. Valamilyen gyümölcsfát ültetünk, legalább kettő legyen belőle, mert akkor mindegyik terem.

Tehén

599. Ha a tehén megellik, tejet eladni csak úgy adjunk, hogy egy csepp sót teszünk a tejbe, de vigyázzunk, hogy senki észre ne vegye, mert így nem tudják a tehenet megrontani.
600. Tejbe kenyeret késsel aprítani nem szabad, mert véres lesz a tehén teje. Csak tördelni szabad a tejbe a kenyeret.
601. Ha észrevesszük, hogy a tehenet valaki megrontotta, úgy hogy nem akarja leadni a tejet, tegyünk a fejőbe egy éles kést éllel felfelé, osztra arra fejjünk rá.
602. Megrontották a tehenünket, úgy hogy nem vót benne tej. Idesanyám átment Csordásék, mert Csordás Lajos bácsi értett az efféle dógokhoz. Mindjárt át is jött. Levette a tehén nyakáról a kötelet osztán az istállóban háromszor balkézrel keresztül dobta rajta. Azóta van a tej tehénbe.
603. Tehenet vettem a faluból, ismertem addig is, jó tejelő tehén vót. Este mikor fejtem, átjött a szomszédul Rozi néni, osztra elkezdte simogatni. A tehén erre megvadult, úgy hogy még a fejőből is kirúgta a tejet. Nem is tudtam megfejni. Feleségem átment Róza néniék, hogy jöjjik át osztra nízze meg mi történt a tehénnel. Róza néni át is jött azonnal, hozott egy botot, osztra a botot leszúrta a földbe. Utána a tehén azonnal megállt és szépen leadta a tejet. Üres kannával senkit se engedjünk be a házba, mert elviszi a tejet. Ha az istálló ajtaját fokhagymával kenjük be, nem tudják megrontani a tehenet.
604. Haragos szomszéd ha benéz az istállóba, a tehén nem szokta leadni a tejet.
605. Ha valaki azt akarja, hogy más tehene ne adjon tejet, egy hajszállal kösse át a tehén csecsit.
606. Ha az istállóban a macska keservesen nyávog, a tehén nem ad tejet, mert valaki megrontotta.

Tehén rontás

607. A sarkadi vásáron tehenet vettem. Mikor kiírtam a gazdájától azt mondta, hogy olcsóért adja, de nem felel egy perce se arról, hogy ad-e tejet. Én nagyon megszerettem, nem is vót drága, meg szíp is vót, így hát megvettem. Azután megmondta a gazdája, hogy nincs ennek a tehénnek semmi baja, csak az, hogy valaki megrontotta. Mikor jövünk véle hazafelé, tanálkozunk Renc Gyula állatorvossal. Ismer jól, osztra meg is szólított. Gyuri bácsi! Megvette ezt a tehenet? Meg én – mondom. Na akkor maga bátyám nem jó vásárt csinált, mert ezt a tehenet megrontották. Én már ismerem, mert sokszor hívtak hozzá. Annak a tehénnek csak az a baja, hogy valaki megrontotta. Azután meg azt mondta, hogy „figyelje meg, hogy a ház előtt majd elmegy háromszor egy idegen öregasszony, és azután a tehén nem fog adni egy csepp tejet sem. Mikor hazavittem a tehenet, meg is fejtem. Adott is tejet, nem olyan sokat, de adott. Másnap is, harmadnap is. Majd a feleségem észrevette, hogy egy öregasszony megy el a házunk előtt, akit azelőtt

sohase láttunk. A feleségemnek gyanús is vót, de nem szólította meg. Majd vissza is jött. A feleségem csak figyelte, de nem akarta megszólítani. Egy kis idő múlva megint visszajött. A feleségem elébe állt, megszólította. „Néném, kit keres maga errefelé.” Az öregasszony nem szólt rá semmit, csak gyorsan elkotródott. Tudtuk, hogy most mán a tehén nem fog adni tejet. Nem is adott azután egy csepp tejet sem. Nem is tudta azután senki se visszaadni a tehénnek a tejet. El kellett adni vágóra.

608. Vót egy tehenünk, Csákónak hítták, verestarka tehen vót. Mindig jó tejelő vót, meg szelíd, sohasem csápolt. Egy este hazajött a legelőről sozt rugott, vágott. Se-hogy se adta le a tejet. Nem tudtam elképzelni mi van véle. Áthíttam a szomszéd-asszonyt, Zsófi nénit, nízze meg, mert ő értett az ijesmihé. Átjött, oszt azt mondta „jányom, ez a tehen rontásban van. Szúrjál egy kést az istálló ajtóba, oszt majd oda jön, aki megrontotta.” Így is vót. Átjött Éva néni lúganét szedni. Láttam, hogy szígyelli a dógot. Ű rontotta meg, de azután a tehén leadta a tejet.

Házasság, rontás

609. Cs. János B. Ilonát vette feleségül. Vallomása szerint megrontották. Cs. János a következőképpen mondja el az esetet. Espendációval (diszpenzációval) esküdtem meg a feleségemmel. Mikor esküdni mentünk, én mán nem akartam menni sehogyan sem, mert én N. Mariskát szerettem. Ű is szeretett vóna engem. A vígin a menyasszonyom mégiscsak addig beszílt, hogy így meg úgy, mán ne csináljak szígyent. Nahát jól van, – úgy gondoltam, hogy majd azután úgyis elkülönözök én tülle, oszt mégis csak Mariskát veszem el. Úgy is vót. Az esküvőnk után egy héttel elmentem Elekre dógozni, mert úgy hallottam hogy ott jó napszámot fizetnek. Nagy szegínység vót abba az időbe nállunk, az első világháború után mingyár. A feleségem is jönni akart minden áron, de én nem engedtem. Persze N. Mariska az jött véllem. Úgy vót, hogy majd ott összekerülünk, oszt ha hazajövünk, a feleségemet elzavarom. De míg Eleken dógoztunk Mariskával, nem vót semmiféle kapcsolatunk. Hogy mir nem vót, azt még máma se tudom. De mikor hazajöttem a feleségemet csak elzavartam. El is ment ríva. Én csak Mariskához' jártam mindig. Hiába akartam véle lenni, meg ű is akarta, eccerse sikerült. Gondoltam, hogy nincs rendbe nállam valami. Itt a faluba egy dadogós jómódú ember vót, úgy hítták, hogy Balog Vencel. Ennek egy szeginy jány vót a felesége, úgy vette el. Egy idő óta ez az ember Sarkadra járt egy másik asszonyho' akinek temérdek pízt hordott. A felesége ezt megtudta, na oszt hallotta, hogy Ilyébe van egy tudós asszony, aki az urát vissza tudja téríteni hozzá. El is ment hozzá, oszt az tényleg vissza is térítette. Nem járt többet hozzá. Elmentem én is oszt megkérdeztem, hogy mennyibe igaz ez. Ő azt mondotta, hogy tényleg igaz, mennyek is el hozzá. Úgy is vót. Kaptam magam egy szíp napon elmentem Ilyébe, de nem vót otthon, mert azt hítták sokfelé. Ott vótam egisz estig, de nem jött meg. Ott is háltam. Másnap reggel jött csak meg. Amikor szekérral megírkezett, engem meglátott, de addig sohase látott, így köszönt románul: Diminaeta buná Joane, na cum es? (Jó reggelt János, na hogy vagy?) Csudálkoztam rajta, hogy hunnét tuggya a nevemet, hiszen én

sohase láttam. Mondtam neki: köszönöm kérdésit, csak vagyok, mint akinek baja van. Na nem baj János, majd Istán után segítünk rajtad. Azután behívott oszt kártyát vetett. A kártyából azt látta, hogy Mariskának egy rokona engem megrontott, azír hogy ne a felesígemet hanem Mariskát vegyem el. De majd ü megcsinálja, hogy rövidesen visszamenjek a felesígemhe. Azt is megmondta nekely az Ilyei asszony, hogy én egy imádó valláshoz tartozok, oszt az Isten nem engedte meg azt hogy a felesígemem túlínzhessek. Megmondta azt is, hogy Mariska nemsoká meghal. Én meg a jövő héten kedden jöjnek vissza újra és ő akkor megcsinálja nekem a babonáságokat, hogy annak segítéssíggel megszűnik a rajtam esett rontás. Na úgy is vót. A második héten kedden, amikor újra elmentem az ilyei asszonyho, vinni kellett magammal egy literes üveget. Azt teli adta szentelt vízzel ótán még adott kilenc szöllőszem nagyságú valamit ami rongyba vót begöngyölve. De nekem nem vót szabad kigöngyölni vagy megnízni. Rámparancsolt, hogy az üvegbül minden reggel napfeljött előtt a lavórba amibül megmosakodok, öntsek a szentelt vízbül, úgy hogy az egy hét alatt elfogyíék. Azt a kilenc babonát pedig ássam el a konyha küszöb jobb sarkába mist amikor hazamegyek. Na egy hét múlva csakugyan mire az én szentelt vizem az üvegbül elfogyott, az én rontásom is megszűnt. N. Mariska pedig nemsoká tüdőbajba meghalt. Én pedig visszahoztam a felesígemet és 47 évig éltünk egyútt. Hat gyermeket felneveltünk, de nyóc született. Kettő kicsikorában meghalt. Nahát az ilyei asszonynak a gyógyításír pízt fizettem, de nem sokat.

610. Cs. Rózát menyasszony korában rontották meg. K. Anti vót a vőlegénye. K. Antit nagyon szerette O. Mári is. Anyja segítségével megrontotta úgy, hogy nem is lett az Anti felesége. Azután O. Mári meg is üzente Cs. Rózának, hogy falu csúfja lesz. Olyanformán rontotta meg Cs. Rózát, hogy valakitől zsebkendőt szerzetetett tőle. Ezt a zsebkendőt, azután elhasítgatta kilenc felé oszt kilenc sírba elásta. Ugy mongyák, hogy a zsebkendőjivel egyútt a szerencsáját is elásta. Azután nem is tudott Cs. Róza sohase becsületesen férjhez menni. Volt néki ugyan sok kérüje, majd egy özvegy emberhe hitetlenül hozzá is ment, de nem sokáig lakott véle. Meg is esett, gyermeke is vót, de a gyermek kicsi korában meghalt torokgyíkba mielőtt megkeresztelték vóna. Cs. Róza testvérei jártak is egy sarkadi cigányasszonynál, Mágori Zsuzsinál, aki megígérte, hogy visszaserzi a szerencsáját, csak aggyanak neki előlegbe kilenc méretlen darab szalonnát, kilenc összemarik lisztet és kilenc tojást. Attak is neki, de a csendörök ezt megtutták és bekísérték a laktanyába oszt ott jól elagya-bugyálták, de úgy hogy Zsuzsi majd belepusztult. Persze Cs. Róza sem lett szerencsésebb. Mikor Mágori Zsuzsi meggyógyult, megint felkereste Cs. Rózáékat és azt mondta, hogy azír nem tudta a szerencsáját visszacsinálni, mert sajnálták tülle azt amit azelőtt adtak. Kunyerált hogy adjanak néki mégegyszer mindenbül oszt akkor majd megtuggya csinálni a Róza szerencsáját. De nem attak neki mert hallották másoktul is csak kuruzslással foglalkozik, de nem tud semmit. Sokfelé járt jósolni, csalni, szerencsét mondani, de sehon se csinált semmit. Na majd osztán elvitték Cs. Rózát a testvírjei egy javasasszonyho Békésre, vitték az összes ruháját is. Na az oszt megmonta, hogy senki se tud rajta segíteni, mert a szerencsáját kilenc sírba elásták. Így osztán Cs. Róza egész életét nyomorúságba írte le, csakugyan a falu csúfja lett belölle. Mindenki bolondnak tartotta, pedig nem volt bolond, csak életunt szerencsétlen.

Nemrégiben vót itt egy eset. E mán a mostani demokráciában vót. K. Virágot el akarta hagyni az ura. Egy özvegyasszonyt akart elvenni. Nagy baj lett vóna belőle, mert három neveletlen gyermek maradt vóna apa nélkül. Úgy beszél, hogy az az özvegyasszony megétette. Ippen panaszkodott nekem, mert hát unokanővérem, hogy mostmán nagyon hamar kéne valamit csinálni, mert az ura ott akarja hagyni. Mondom neki, hogy Vésztőn van egy tudós asszony, el kéne oda menni. Mongya Virág, hogy menjünk de mán azonnal. Mondom, hogy így rongyosan piszkosan nem mehetek. De ad ruhát csak mán is mennyünk. Hát felszedelőzködtünk oszt mentünk ki az állomásra, oszt jött is mingyár a vonat. Meg is tanultuk mingyárt. Mikor bementünk a tudós asszony azt mongya az anyjának: Anyám mán itt is vannak Keresztúrról. Ő mán tudta mi járatban vagyunk. Meg is mondta, hogy hogy áll a dolog és hogy ü jóra is tuggya hozni. Anélkül hogy kérdeztük vóna elmondta, hogy a Virág ura vett ajándékot annak az özvegyasszonynak, de vett a feleséginek is. Azt is megmondta, hogy az özvegyasszony megetette. Azután csinált valamit, de megmondta, hogy azt nem szabad elmondani senkinek, hogy mit. Majd megittatta Virágot valami keserű itallal. Azután 60 forintot kért, és mink pedig eljöttünk haza. Mire hazajöttünk az unokanővérem férje mintha kicserélték vóna, úgy megváltozott, úgy hogy az özvegyasszonyt megútálta hogy sohase nízett rá többet.

Van a mi uccánkba egy asszony, de nem akarom hogy tuggyák, hogy ki az. Annak két lánya van, a kisebbik már ugyan férjhez is ment, az vót a szebbik. A nagyobbik mán harminc körül jár de még nem ment férjhez. Ezt a nagyobbik jányt akarta az anyja firhe adni N. Sanyihoz. De annak mán vót is menyasszonya. El is ment az anyja Vésztőre, ahho' a tudós asszonyho', hogy csinálja meg. A vésztői asszony azonban nem látta a dógot tisztességesnek. Oszt azt is mondta neki, hogy az ijen nem egyenes dolog amit kíván. Na ez az asszony erre szidni kezdte a tudós asszonyt. Na oszt erre a tudósasszony megmondta néki hogy a kisebbik lánya az firhe ment becsületesen, de a nagyobbik nem fog firhe menni, de soha. Mert ha maga tisztességesebb hangon beszél velem, akkor tuttam vóna valamit azír csinálni, de így nem csinállok semmit. Azúta ez a jány még a mai napig se ment firhe, de nem is udvarol neki soha senki.

Cs. Jóska nős ember vót, amikor megrontották, mégpediglen a sógornője, akinek az ura odamaratt a háborúba. Úgy rontotta meg, hogy a Cs. Jóska felesége nyomába lépett. Evvel osztán magáho idesgette. Na ugyannyira, hogy el is kötözött Jóska a sógornőjihe. Na, de a Cs. Jóska felesége se nyugodott ám bele, hogy elhatta az ura. Ő is értette a módját, hogy az urát visszaszerezze. Úgy hogy Cs. Jóska nagybeteg lett, annyira hogy a csalfa asszony nem merte ott tartani mán. Izent a feleséginek, hogy vigyék haza. El is ment a sógorával, hogy haza viszi. De alig tutta a tajicskával is hazavinni, mert majdnem kiesett Cs. Jóska a tajicskából. De ám Cs. Jóska otthon se vót nyugott. Mindig rémképeket látott, várta az éjfélt, mert azt mondta, hogy ü akkor meghal. Elhítták a doktort is, az se tudott rajta segíteni. Végin mán az orvos is azt mondta, hogy el kell vinni valahová. Másnap el is mentek Vésztőre aho' a tudós asszonyho'. A tudós asszony mikor meglátta őket, így köszönt: „Jó napot Józsi, na hogy van?” Azután készített valamit, azt megittatta. Valami keserűsőféle lehetett, mert olyan íze vót. Avval rendbe is jött minden. Azúta az az asszony kerüli, hogy még csak ne is tanálkozzanak.

611. Vót egy hasonló másik eset. K. Róza a világháborúban elvesztette az urát. Fogni akart magának egy másik embert, akinek két gyermeke is vót. Az is otthatta írte a feleségit meg a két gyermekit. Na ennek az embernek a felesége is elment a vész-tői tudós asszonyho, aki kártyát vetett néki, oszt a kártyából kiolvasta, hogy a rontásba egy fiatal meg egy öreg asszony szerepel. Nem mondta meg hogy mit csináltak, de azt megmondta a tudósasszony, hogy 500 forintér csinálta meg a rontást az az öregasszony. Na mán most hogy a rontás elmúljik valamékneg meg kell halni. Azt kérdezte a tudós asszony, hogy mék haljon meg. Hát csak az öregasszony, monta a megcsalt asszony. Rá három napra a faluba P. Julcsa néni meghalt váratlanul, pedig nem is vót beteg.

Bűbájosság

612. Azt mondják, hogy minden bűbájosság meg boszorkányság ördögi munka. Az ördögnek pedig hatalma van az égig, de azontúl mán nincsen. Cs. Tógyer D. Rákhelehez járt legíny korába. Láta, hogy a kocsiszínbe sok piszkarúd van összekötve. Azelőtt az ídesanyja mindig mondta, hogy szerezzél mán valahunnan piszkarúdat. Elhatározta, hogy szerez azokbul a piszkafákbul egyet oszt hazaviszi. Na, majd este kikísíri a jány, utánna visszamegy hogy kivágja a madzagot, de akárhogy nyezetelte, nem vágott a bicskájá. Innye, hát mi van evvel. Másnap jól megélezte a bicskát és úgy mint azelőtt este elment a jányho. Mikor eljött, megint kikísírte a jány, megvárta míg lefeküsznek, azután visszament, kinyitotta a fűzfából font utcaajtót oszt valahogy odamegy a színbe, hogy mostmán csak elvágja azt a madzagot, hogy egy piszkafát szerezzik. De most se sikerült, pedig belemelegedett úgy nyezetelte a madzagot. Namásnap megint megy a jányho'. Mikor bement mán nevetett az egész család. Kérdi a jány apja az öreg Döbös Gábor: „Na curve! tu ce ai vrut se face la noi ieri noapte? (Te kurva, mit akartál csinálni nálunk tegnap éjjel?) Eu nu am vrut ninic (én nem akartam semmit). Dá nu ai vrut? Da, apoi de ce si vrut se duca pe dragla dela colnita? Ha nem akartál, minek akartad elvinni a színbul a piszkafát? Ai noroc ca nu ai dus! Szerencséd van, hogy nem tudtad elvinni. Azután még meg is fenyegették, hogy ha el tanálna valamit vinni valahogy belölle, meghal. Cs. Tógyer azután sohase ment aho' a jányho', mert állítólag még az öreg D. Gábor is bűbájós volt meg a felesége is. Mikor az öreg D.-né meghalt, azt mongyák, hogy a bűbájosság a jányára szállt, mert amikor meg akart halni, a kisujját a jánya fogta meg, osztán a boszorkányság ü rá szállt.

Boszorkánytanya

613. Mikor gyermekik vótunk, sokszor megálltunk az öreg Márkujék házok előtt. Furcsa vót nekünk, hogy az ól tetejin kéminy van. Nem tüzeltek ott soha, de kéminyjuk se vót, csak a formája vót kéminyalakú. Fehérre vót bemeszelve. Úgy hogy oda szokott kuporogni a boszorkány. Sokszor figyeltük a többi gyermekekkel. De nem sokáig nízhattuk, mert kijött az öreg Márkujné oszt elzavart bennünket. Sohase enget-

te, hogy nézzük. Az vót a legérdekesebb, hogy az istállót sohase lehetett tapasztani se azelőtt, se azúta. Mindig lerúgta a tapasztást. Úgy ismertük csak hogy ócska vājogbul vót, mégse dűlt össze. Mióta Kóra Paliék megverték soha se tudták tapasztani, lerúgta a sarat mindig. Mostmán csak méhesnek használják. Azt a házat mindig úgy ismerték, hogy boszorkánytanya. A negyvenes évekbe elhaltak Márkujék és a házat más vette meg, azúta mán nem hallik semmi, de azelőtt mongyák, hogy sokszor megtörtént, hogy a szomszédos templomba elaludt a lámpa mikor esti Istentisztelet vót. Sokan kísirtetrül beszélnek. Hogy mi igaz, mi nem, azt nem tudom. Mondják hogy este az ablakon fekete kecske alakban jelent meg a boszorkány, oszt a lámpa tovább meg ígett. Éjfél körül pedig az arrajárók után mindig egy fekete macska ment egészen a nagy érig. Mongyák, hogy még az ártézi kútra se mertek elfél felé má menni, mert mindig megijesztette valami még a legbátrabb legényt is.

Gyermek szemmel verése

614. Megverték szemmel a Jóska fiamat. Olyan rosszul vót, hogy azt hittem azonnal meghal. Áthíttam a szomszédbul Maris nénit. Az osztán a balkezivel keresztet csinált a nyelvire, a két tenyerire, a két talpára, meg a hasára, a balkeze mutatóujjával. Azután vízzel teli pohárba beletett kilenc szem parazsat, avval osztán megmosata a gyermek arcát, szintén balkézzel. Utána mingyár jobban lett a Jóska gyerek.
615. Az én kis unokámat is megverték szemmel, én csak vizespohárba tettem kilenc szem parazsat, oszt balkézzel megmosdatta, azután levetettem rúlla a kis ingit oszt fonákul attam rá. Azúta nem tuggyák megverni szemmel.
616. Mikor hazajöttem katonáéktól, mán gyermekünk vót. Aludtam mán amikorra a feleségem a hajambul vágott egy kis tincset. Másnap kérdem, hogy minek vágott. Azt mondta, hogy azír hogy a kisjányt nehogy megverjem szemmel. Azt mongyák, hogy az ember akkor is megverhet valakit inkább gyermeket szemmel, ha nem is akarja, csak nagyon szereti.
617. Még azt is hallottam, hogyha azt a személyt, aki megverte a gyermeket akaratlanul szemmel, ha visszahíjjuk az megnyálazza a kezét és a gyermeket megsímogassa, akkor a gyermek meggyógyul.
618. Vannak olyan asszonyok, de még kislányok is, hogy olyan szúrós a szemök, hogy ha nem is akarják, megverik szemökkel egy másik kisebb gyermeket, meg kislibát, kisrucát is. Az ilyen személyeknek ha valahová mennek a saját nyálukkal kell megtörölni a szemüket, mert akkor nem bántanak a szemekkel.

Boszorkányjárás

619. Az öreg Kis Kóra mesélte idesapámnak, hogy mikor legínyek vótak a temetőbe legeltették a lovakat. Eljácadoztak, osztán ott sokszor ifélig is. Hát eccer látják ám, hogy jön három boszorkány seprűn nyargalva, a szemük csak úgy szikrázott. A

lovak ijetten felhorkantak, oszt ijetten elszalattak hazafelé, mink meg utánuk usgyé. Többet sohase mertük legeltetni a lovakat a temetőbe még nappal se.

620. Idesapám mesélte, hogy mikor leginy vót, még járt az első feleségihe, még akkor jány vót. (Az meg is hótt ótán.) Virágnak hítták. A kertek alatt egyenest (akkor még úgy jártak, nem az utcán). Amikor este ment a Dobosék kertjeken keresztül, hát ott legelt két szíp bornyú. Innye de két szíp bornyú – gondoltam, szípen süött a hód – jól lehetett látni. Másnap este megint arra mentem, szinte úgy habzsolták a jó füvet, megint a két bornyú. Én mán csak megsimogatom, gondoltam. Odamentem hát oszt megsimogattam. Erre mind a kettő nagyot rúgott. Améket megsimogattam az megrúgta a kezemet. Innye na, gondoltam, de vadak vattok. Erre megindultam menni tovább. Hát uramfia? jönnek utánam. De jön mind a kettő. Megijettem, elkezdtem szaladni. Haza írek iszkiri ugrok be az istállóba, mert ott szoktam aludni. Abba az időbe a legények az istállóba aluttak. Nem is mertem kijönni még reggel se. Másnap reggel jön Dobosné. Kiabál románul Tu Ianci es a fara (Te Jancsi gyere ki.) Még szólni se mertem. De Dobosné addig-addig kiabált, míg csak kiszóltam. Itt vagyok. Félve nyitom ki az ólajtót, bejön Dobosné. Na ce cu tine? (Mi van veled?) Elmondom hogy jártam. Nagyon vigyázz! máskor ne csinálj ijlet! Nem szabad simogatni a bornyúkat; mondta bosszankodva. Na ne filjék, eszek én még bornyúhúst, mondtam, feleltem én is neki haragosan. Azt meg ne próbáld mert nagyon rosszul jársz! mondta. Hát ü is olyan boszorkányféle vót.

621. Mihozánk is járt a boszorkány, anyámnak a mejjire fekütt, oszt fojtogatta. Kiabálok de nem tudok, nem jött hang a torkomra. Alig vártuk a reggelt. Másnap a szomszídasszonyok mongyuk hogy jártunk. Azt tanácsolta, hogy a ház küszöbére tegyünk megtisztított fokhagymát vagy hét girizdet, biztos hogy többet nem jön be. Úgy is tettünk. Azután soha többet nem bántott, sem anyámat a boszorkány. Az uramat éjjel nyomkodta a boszorkány, észrevettem én, de nem tuttam se felkelni se szólni. Oszt mindig éjfélkor bántotta. Azt mondta a szomszídasszonyom, hogy amék ing meg gatyá rajta van, azt verjük a ház küszöbjin, addig míg szíjjel nem szakad. Hát, másnap este leveti az uram az inget meg a gatyát, nem sajnáltam, nem olyan jó vót mán, osztán legalább egy órahosszáig verdeste a küszöbhe anyaszült mez-telen. Ugyhogy cafatokra verte az inget meg a gatyát a küszöbön. Azúta nem is bántya az uramat sohase a boszorkány.

Mariskáékknak mikor kisgyermekük vót, azt bántotta a boszorkány. Levetette az anyja ingit, oszt az inginek a vállát csinálta a kisgyermek nyakáho, oszt úgy nem tudta a boszorkány fojtogatni. Azt is mongyák, hogy rígebben két gyermeket fojtott meg a boszorkány.

Megyünk este a faluba Jóska sógorral. Márkujék előtt utánunk jön egy kis fekete kutya, de mindig a sarkunkba van. Bárhogy rugdossuk is nem akar elmaradni tül-lünk. Eccer azt mongya Jóska sógor. Hallod? van nállad bicska. Mondom van. Na akkor szúrjuk le a földbe élivel a kiskutya felé. Úgy is csináltunk, a kiskutya mingyár vissza szaladt. Mert a kiskutyába is boszorkány vót.

622. Rígebben míg vótak a faluba is boszorkányok, azok éccakánkint egymással is veszekedtek. Mindig az győzött, amék erősebb vót. Persze tutták egymásnak a tudományát is.

623. Az öreg Márkujnérel azt mongyák hogy mindig nagy feketemacska kípibe járt iccakánkint. Apám meséli, hogy mikor jön, ha járt esténként, sokszor látta Márkujék előtt a feketemacskát. Nem is mert soha ott menni előttök, akármilyen nagy sár is vót, inkább kitért az út közepire. – Fonókába vótunk, mikor még jányok vótunk Virágék egy este. Későre járt mikor eccer csak pislákolni kezd a lámpa. Nízzük hát van benne petrólijom elég, mír nem akar hát igni? Valamék jány kinizett az ablakon, oszt elvisította magát. Egy fekete macska nízett be az ablakon. Ahogy észrevettük, eltűnt mingyár. A lámpa mingyár jobban ígett. Biztosan Márkujné volt macska kípibe.

Megkötés (boszorkányság)

624. K. Imre a tanyára járt egy asszonho kordéval. A felesége ezt megtudta és elkötötte előtte az utat. Mikor a kordéval odaért a lú, ahun el vót kötve az út, egy topot se tudott tovább menni. – Imre mán ott is akarta hagyni a lovat, hogy majd gyalog megyen tovább, de ü se tudott tenni egy lépést se. Vissza kellett fordulni. Többet nem tudott kimenni a tanyára. Majd osztán elment a vésztői tudós asszonho' Imre, hogy csinálják véle valamit, hogy ne legyik elkötve az útja. A vésztői tudós asszony azt mondta ám, hogy ü se tud csinálni semmit, mert a maga felesége erősebb nállam.
625. Fiskális Maris nénivel több ízben találkoztunk iccaka, amikor kóróvágásbul jötünk haza. Köszönünk neki. „Jó estét Maris néni. Na hun vót ijenkor?” Nem felelt rá semmit, de nem is köszönt. Majd másik este megint tanálkozunk véle. Akkor is köszönünk, kérgyük tülle. Na merre járt ijenkor Maris néni? Akkor se szólt, meg nem is köszönt. Gondojjuk, ejnye, mi van evvel a Maris nénivel, tán haragszik? Majd ippen másnap megyek az ártézi kútra. Jön Maris néni. Messzirül kiát. Annus gyere mán be egy kicsit. Bemegyek. Leültet és azt mongya: Hallod jányom! máskor akár hunn találkozol vélem iccaka, ne köszönny, de ne is szóllicsál meg, mert nem tudod, hogy én minek járok, haggyál engem bíkességbe. Tudod mijen heéz nékem azután haza menni. Alig bírom magamat. Mert én a keresztutakat járom, oszt ha valaki szóll hozzám, tovább nincs erőm.
626. Mikor legíny vótam, jártam egy jányho, nem mondom meg a nevit, pedig mán nem íl. Nem akartam én elvenni feleségül, csak úgy jártam hozzá na Ótán mán nem is akartam én hozzá járni, de akárhová indultam csak ott kötöttem ki nálla. Csak majd ótán tudtam meg, hogy megétettek, oszt majd nemsoká a jány meghalt heptikába. Így szabadultam meg tülle.

Boszorkányüzés

627. Az uram iccaka mindig panaszkodott, hogy egy kokas repül a mejjire, oszt úgy nyomja a mejjít, hogy majd megfúlad. Nem tudtam mán véle mit csinálni, fílttem, hogy eccer majd megfojtja. Elmentem Vésztőre a tudós asszonyho' hogy

hát csinájjik mán véle valamit. A tudósasszony meg is mondta, hogy van magának egy nénje, az bántja mindig a maga urát. Ha kiabál az utcáru, hogy gyereki. Ne menjen ki azt mondta. Mert akkor addig fojtogassa a maga urát, hogy eccer még meg is fojtya. Ha mégeccer kiabál, hogy gyere ki, akkor egy kést vágják az ajtó deszkájába, éllel a kilincs felé. Hát úgy is vót. Egy este hallom ám, hogy az én néném kiabál: Annus gyere ki! én meg csak bevágtam a kést az ajtóba, úgy ahogy a véstői asszony moandta. Többet nem kiátott a néném. Hát hallom másnap mongya a doktor néni, hogy a néném a tenyerit jól elvágta. Három hétig fájt neki míg meggyógyult. Sohase kiátott többet, de az uramat se bántotta többet a kokas.

628. Majd Rökkás Lidi néniék kint vótak az udvaron. A ház ajtaját nyitva hagyták. Amíg kint vótak egy idegen fekete macska lopakodott be a szobába. Bejött a jánya, ki akarta zavarni. De ám a fekete macska sehogyse akart kimenni. Hát seprűvel akarták kizavarni, de a macska akkor se ment, hanem felmászott valahogy a sifony tetejire, oszt közzé bútt a befőttes üvegeknek. Lidi néniék csak nagy nehezen tották lezavarni a sifony tetejirül. Üssük agyon ezt a piszok szemtelen macskát, mondta Lidi néni. Felkapott Lidi néni egy kisbaltát oszt a macskához vágta. Annak a fejít érte, de azír el tudott menekülni. Akkor azt mondta Lidi néni: figyeld meg jányom ez a fekete macska valami boszorkány. Eriggy jányom, nízid meg a doktornál, hogy ki megyen a doktorho', az lesz a boszorkány. El is mentek a doktorho, hát látják, hogy Mari néni megyen oszt még a balta helye is meglátszott a fejjin. Utánna 3 hétig beteg vót, de a balta helye sokáig meglátszott.
629. Nekem is ráfeküdt a boszorkány egy iccaka a mejjemre, hogy még mozdulni se tuttam. Másnap minden jukat bedugtam az ajtónak a kúcsjukát, meg a sparhet ajtójukát is. Azután nem is tudott bejönni soha.

Különféle tárgyakkal történő babonaság

630. Nagy boszorkány vót a faluba rígen az öreg Márkujné. A kertye lenyúlott a nagyérbe. Ott mosták szapulták nyáron a ruhát meg a kendert az asszonyok, mert abba az időbe ott nyáron is vót víz mindig. Ennek a Márkujnének vót egy mániája. Ha este valamék asszony ott felejtette a sulyokját, ü elvitte haza. Azokat gyűjtötte. De azokkal búfájosságot is csinált. Én is sokszor hallottam, hogy elveszett ennek vagy annak a sulyokja. Nem tudták, hogy hová lett. De annak is híre vót, hogy akinek elveszett a sulyokja, azt meg is rontották. Hogy igaz vót-e vagy nem, azt nem tudom. Majd eccer Márkujné nagy beteg lett. Izen a jányának, aki Váradon lakott, hogy jöjjik haza. Nem vót itthon senkije, mert a fia meg a jánya szígyeltik hogy az anyjukat boszorkánynak titulálják. Haza is jött a jánya. Mondta neki az anyja, hogy fogja meg a kisujját. De a jánya nem merte megfogni. Azután azt mondta a jányának, hogy legalább a szomszédasszonyt híjja át. Az se merte megfogni. Majd azt mondta, hogy tegye meg azt, hogy az ágya alatt van egy zsák tele sulyommal, azt naplemente után vigyék ki a nagyérre, oszt ássa el a szomszéd a víz mellett, de úgy, hogy azt senki ne lelje meg. Úgy is vót. A szomszéd es-

te felvette a vállára, de olyan nehéz vót, hogy majd megszakadt véle. Mikor kivitte, elásta, még vizet is eresztett rá, hogy véletlenül senki se tanálják rá. Amikor visszatért Márkusné mán meghalt. Éppen akkor amikor elásta. Addig nem tudott megnyugodni.

631. Az öreg fiskális Maris nénit is sokszor látták nyári iccakákon át járkálni az utcán meg az éren is. Az is gyűjtött sulykokat, rokkát, orsót meg fakanalat is. Amikor meg akart halni, akkor mán a házába lakott M. Jóska, azt mongya nagyon nehezen halt meg az öregasszony. Mikor nagyon súlyán vót, könyörgött, hogy a kamorájában egy zsákba vannak a sok fafélik, oszt hogy azt vigye a kert vígibe oszt ott ássa el, de vigyázzik, hogy senki rá ne leljék, mert az nagyon rosszul jár. El is ásta Jóska. Azúta az ott van, mert nem mer senki se hozzányúlni, hogy eltüzelje, vagy kiszeggye.

Gyógyítás gyógynövényekkel

632. Gyomorfájás ellen éhgyomorra egy girizd fokhagyma jót tesz.
633. Ha fáj a fogunk diófalevelet vagy dohánylevelet rágjunk, attul elmullik a fogfájás.
634. Gugás betegeknek tengerihagyma használ. Ez érleli és kiszíjja a betegséget fájdalommentesen.
635. Szikfüves borogatás jó a daganatra.
636. Fagyos végtagra savanyított hordóskáposztát kell tenni, az használ a fagyás ellen.
637. Ha a talpunkon seb vagy daganat van, útilaput kössünk rá, azt pedig kössük be.
638. Ha a határon a lábunkat megkarcoltuk sárral kentük be.
639. A legelőn keressünk pöfeteget, avval kössük be a lábat, ha a tarló megszurta.
640. Kisebb karcolást akácfalevéllal is beköthetjük.
641. Daganatra vereshagymát puhítva tegyünk, ami a daganatot megérleli.
642. Pokolvarra lilium levelet kell tenni, az meggyógyítja.
643. Szeplős orra a jányok kutyatejet kentek (mezei növény az) igaz egy kicsit kimarta, de a szeplő elmúlt.
644. Ha a gyermek nem tud vizelni, nyers petrezselymet etessünk véle, attul jóra jön.
645. Rígen természetették a sáfrányt, ha valaki heptikás vót, azt tettek a levesibe, vagyis főztek, az használt neki.
646. Ha a gyermeknek nem vót étvágya, fodormenta teját főztem neki.
647. Imre fiam mikor kisgyermek vót, sokat rítt. Azt mondta idesanyám, hogy főztek neki mákor, oszt szűrjem le a levit, azt adjam neki cukrosan. Megcsináltam neki, oszt attul szípen elalutt. Nem is volt véle azután bajom soha.
648. Köhögés ellen herbatejét mézzel kell inni.
649. Ha a kisgyermeked szamárköhögésben van, akkor annak legjobb, jobb, ha számártejet iszik, de jó a lútej is.

650. Az én Jóska fiam kicsikoraiba mindig bevizelt a kiságyába. El akartam vinni a doktorho'. Átjött a szomszédasszony Mariánné. Mondom neki, hogy vinni kéne a gyereket a doktorho; ü azt mondta „sohse vigyed sehova!” Hozott egy lú est-rángot, amit mán nem használtak, oszt annak a göcsinek egy darabját levágta, oszt azt vízbe megfőzte, abból csinált tejet. Avval itattam meg az én Jóska fiamat. Sohase vizelt többet oda.
651. Ha a kisgyermek számarköhögésben van, akkor annak legjobb ha számartejet iszik, de jó a lú tej is.
652. A büdösszajú embernek legjobb, ha rákap a dohányzásra, de még asszonynak is jó, ha dohányzik.
653. Csonttörése volt az unokaöcsémnek. Nem mert orvoshoz menni, mert félt, hogy az orvos megkínozza. Én mondtam neki, hogy minden szerdán böjtöljön; három szerdán böjtölt egymásután, de a negyedik szerdán elfelejtkezett rólla. Azt mondta, hogy amíg böjtölt érezte, hogy gyógyul a törése, de azután megint fájt. Kérdezte töllem, hogy most már mit csináljak Krisztina néném? Mondtam neki, hogy nincs mást mit tenni, újra kell a böjtölést kezdeni. De nehogy megint elfelejtkezzen rólla. Újra böjtölt minden szerdán és hat hét múlva olyan jól össze-forrt a törése, hogy sohase fájt többet.
654. Beteg volt a lovunk, nem tudott vizelni. Tormát tettünk belé, attul javult meg az állapot.

Gyógyítás különböző módon

655. Kislány koromban szeplős voltam. Azt mondta egy asszony, hogy elmúllik, ha gólyát látok és azt mondom akkor hogy „Gólyát látok, szeplőt hányok, szerencsét találok”, közbe a kezemmel úgy teszek, mintha az arcomról hánynam le a szeplőt. Úgy is csináltam és nemsoká elmúlt a szeplő az arcomról.
656. Ha szümöcs (szemölcs) van a kezeden, az elmúlik akkor ha amikor meglátod az újhholdat, kilenc este mondjad „amit látok nőjjon”, a kezeiddel meg seperd a szümöcsöt és mongyad, amit seprek müljon, ezt csináld kilenc este egymásután. De nehogy egy estét is kihagyj. Mikor mán végigcsináltad kilenc este, azután mongyál el kilenc „miatyánkot”. Meglásd elmúlik.
657. Sömös volt a kezemen. Meglát egy asszony. Azt mondja, hogy „Jányom, tudod mit csinálj véle? Vegyél egy kisdarab szalonnabürt, avval háromszor dörzöld a kelíst. Utána hatszor köpködd meg a kelíst, azután megint hatszor dörzöld körül a kelíst. Azután a szalonnabürt tedd az eresz csepegőjibe, mire az ott elrot-had, a te kelised is meggyógyul.” Úgy is csináltam és el is múlt. Többet nem újult ki.
658. Rühesek vótunk a háború után. Kékköves zsírral kentük be magunkat, oszt attul el is múlt a rühesség.

659. Ha a kezünk vagy lábunk megrándult, akkor megszoktuk nyálanzni a rándulás helyit. Az ujjunkkal körül dörzsöljük. Akkor elmúlik. Ha valakinek a szemibe szálfka vagy más beleesik, azt is a nyelvünkkel könnyen „kinyaljuk”, ha megnyálazzuk a nyelvünket.

Gyógyítás különféle enni- és innivalókkal

660. Mikor a gyermekeim szamárköhögésbe vótak, petlóríumot itattam vélek egy szem kockacukorra.
661. A heptikás embernek egy kis avas szalonna használ.
662. A fogfájós embernek a foga ha mán nagyon rossz, tegyen oda egy kis tömjént. Az hamar kiporlasztja a fogat és kihull a rossz fog.
663. Mikor kisgyermek vótam, a fogam lógott, azt monta nagyapám, hogy azt mongyam, mikor kitört a fogam, hogy „egér, egér: aggyál nékem vasfogat én meg adok csontfogat”. Azír erősek mostan is a fogaim.
Én mindig szerettem a tormát kenyérral szalonnával meg disznóhússal ettem, oszt se a gyomrom nem fájt soha, de a fogam se fájt, kevés hijján most is jók a fogaim.
664. Sárgaságba vót Miska fiam. Sárgarípa főzeléket főztem néki sokat, meg tojást, at-túl meggyógyult.
665. A néném tüdőbeteg. Azt hallotta, hogyha sok vereshagymát meg fokhagymát eszik nyersen, akkor meggyógyul. Mióta használja, sohasincs semmi baja, pedig mán közel jár a hatvanho’.
666. Azt mongyák a vérszegény embernek sok májat kell enni, attul megjavul. Alacsony a vérnyomása a bátyámnak. Mióta bort iszik mindennap, meg feketekávé, azóta emelkedett a vérnyomása.
667. Ha sokat köhög az ember, égetett cukrot egyen.
668. Szamárköhögésbe vótak a gyermekeim. Vót lovunk, azt mondta az anyósom, hogy kancatejet adjunk neki. Fejtünk egy kicsit oszt azt itattuk a gyermekekkel. Attul meggyógyultak.

Gyógyíthatatlan vagy nem gyógyított betegségekről

669. Guga: Nem tudták gyógyítani. Azt mongyák, hogy az ártézi víz okozza.
670. Fogak romlása: azt is az ártézi víz okozza. Rígen nem vót a faluba ártézi kút, nem vót annyi fogatlan ember.
671. Anyajegy: Nem is próbálták sohase gyógyítani, pedig vót ojan ember, akinek nagyon elcsúfította az arcát. Most is van a faluba egy jány, akinek anyajegy van az arcán. Nem tud férjhez menni, pedig máskülönben szíp derík lány.

672. Farkasvakság: Azt mongyák, hogy hiányos táplálkozástul van. Nem gyógyították, vót eset, hogy elmúlt. Én ismertem egy embert, aki fiatal korában este nem látott semmit. Később helyre jött magátul.
Zabolás szájú gyermek: Nem gyógyították, úgy is elmúlt magától a betegség.
673. Hályog: Nem is próbálták gyógyítani.
674. Izületi gyulladás: Próbálták gyógyítani ilyen kenő-fenő asszonyok, borogatással, lenmagliszttel telt zacskót rátenni, de az nem mindig sikerült.
675. Lúdtalp. Rucatalpúnak nevezték az ilyen embert. Rígebben nem gyógyították, de mostanában szoktak a lábbelibe betétet tenni.
676. Lábizzadás: Mostmán a patikábul vesznek formalint avval kenik be az izzadós lábat, de régebben iccakára savanyú káposztalevelet tettek az izzadós lábra.
677. Vérhas: nincs orvossága, pedig régen nagyon sokan elpusztultak ebbe a betegségbe.
678. Holdkóros: Nem tudták gyógyítani, de a faluba vót egy lány, aki hódkóros vót, elvitték Vésztőre a tudós asszonyho', oszt az azt mondta, hogy tegyenek az ágya mellé egy lavór vizet, oszt ha iccaka felkél abba belelép, akkor felébred, és nem megy tovább. Úgy is tettek. Lassan kigyógyult a lány a betegségből.
679. Frászt kapott a gyermek, fellökte az ökör. Éjszakánként felordított, ijedezett. Mákot főztem néki és abból teját csináltam. Ettől meggyógyult.
680. Ha a betegnek nagy fájdalma van, sokat szenved, a hozzátartozóinak böjtölni kell, mert akkor a betegnek enyhül a fájdalma.

Halottak világa

681. Mikor a szomszédom meghalt, a felesége meg a családjai nagyon siratták. Azután nagyon sokat kínlódott míg meg tudott halni. Nem szabad a halottat felsiratni, mert azután sokat szenved.
682. Ha a halottat felsirassák, akkor a lelkinék a szárnya meg van kötve, oszt nem tud repülni az angyalokkal.
683. Még kisgyermek koromban hallottam, hogy itt vót a faluban egy ember. Amikor meghalt nagyon siratta a családja. Még hetek múlva is mindig siratták. Egyszer csak megjelent ám álmukban a halott, azt mondta, hogy ne sirassák tovább, mert a szárnyára hull mind az a könny, amit érte hullajtanak. Osztán annyira el van ázva mán a szárnya, hogy nem tud véle a többi angyalokkal repülni.
684. A halott ember szelleme levegővel él. Nem kell annak mán földi enivaló. Pedig rígen itt is azt hitték az emberek, hogy a halott is megéhezik. Mikor öreg sógorom meghótt, a néni mikor kiment a sírját megnézni, vitt bort meg pájinkát, oszt locsolta véle a sírját, közbe mondogatta „Igyál öregem, úgyis szeretted mindig, hát igyál.”

685. Rígen csak hitték az emberek, hogy a halott is eszik, akkor mikor leteszik a földbe. Mikor eccer sírt ástunk, tanáltunk egy koporsót. Nem vót még nagyon elkorhadva a koporsó, mert valami bádogfélivel vót bevonva. Ott tanáltunk a csontok mellett cseréptányért, meg egy üveget. Az üvegbe vót valami ital, de nem merte senki megköstolni, vissza is löktük a földbe. Azír gondolom, hogy a halottaknak rígen tettek ítélt is meg italt is.
686. Meghalt a faluba egy öregasszony vagy tíz évvel ezelőtt. Amikor mán érezte, hogy nem sok van neki hátra, azt mondta az urának: Ha meghalok én egy év múlva magammal viszlek. Úgy is vót, tizenegy hónap múlva az ura is meghalt. Igaznak mongyák azt, hogy ha valaki nagyon szeret valakit, azt hotta után magával is tudja vinni.
687. Sokan azt hiszik, hogyha halottakkal álmodnak, akkor annak a szelleme látogatába van náluk.

Hazajáró lélek

688. Nagyanyámtul hallottam, hogy mikor ü kisjány vót, ez lehetett úgy a múlt század hatvanas éveiben, vót a herpai Almási birtokon egy intéző. Úgy hitták, hogy Nánási Gábor. Ez az intéző nagyon istentelen ember vót, pedig katólikus vót. Mikor a majorba megdöglött egy malac, azt az égfelé emelgette, oszt úgy szidta az Istent. Nagyon húsíges intéző vót, haragudott is rá mindenki a faluba. Eccer valaki iccaka megleste, oszt úgy megverte, hogy abba belehalt. Nem vót öreg, 44 éves vót. Azt mondják, hogy iccakánkint iféltájba mindig hazajárt a lelke, fehér lú hátán. Azt mondták, hogy látták is többen. Eccer úrnapiján nagy égiháború vót, oszt a villám belecsapott a sírkövibe. Azúta osztán többet nem járt haza. Akkoriba még csak neki vót sírköve a temetőbe. Aki nem hiszi, máma is megláthattya s sírkövin a villámcsapás helyit a református temetőben.
689. Maris néni nem állotta a menyit, mikor a házho' került. Mindig kötekedett véle, hogy ez se jó, meg az se. Eccer osztán elkötözött tülle a menyé, meg a fia is. Egyedül maradt. Mikor mán tehetetlen vót az elűzött menyé vitte el, hogy gondozza. Bántotta is a lelkiismerete mindig. Mikor úgy érezte, hogy nemsokára meghal, azt hagyta a családjának, hogy azt írják rá a fejfájára, hogy egy átkozott anya nyugszik itt. A családjának meg muszáj vót ígérni, hogy úgy írják rá a fejfáre. Igen, de mikor meghalt, hát csak nem írhatták úgy rá. Gondolták hogy jó lesz az úgy, ahogy másnak szokták. Igen ám, de amikor eltemették, mán akkor iccaka jött az öreg Maris néni szelleme, szemrehányást tenni, hogy nem úgy írták rá a fejfára, ahogy ü monta. Másik iccaka megint jött. Nem hagyta a családját, a menyit meg a fiát aludni. Mán eszükbe jutott, hogy valamit kéne tenni. De ha ráírják, hogy „itt nyugszik egy átkozott anya” mindenki megrójjá őket a faluba. Így ment ez egy hétig. Aludni sohase hagyta az öregasszony szelleme. Eccer osztán nekem szól a menyé hogy Annus néni! Legyik olyan jó mennyik ki a temetőbe, oszt írja rá ceruzával, hogy „Itt nyugszik egy átkozott anya” a fejfa ajjára, osztán takarja be földdel, hogy ne lássa meg senki. Úgy is tettem. Kimentem oszt ácsceruzával ráírtam. Azóta nem is jár vissza Maris néni szelleme.

690. Mikor meghalt a jányom, eltemettük, másnap este hallom, úgy ifél tájt, hogy valaki kiát, hogy „anyám-anyám!” sokáig kiabált. Nem tuttam mire vélni, hogy ki az, aki kiát. — Úgy hallottam, mintha a Juliska jányom hangja vóna. Kiszólok ríva, hogy: ki az? „Anyám, hozza ki a fejre való keszkenőmet”. Nem tudom, hogy szalattam ki a keszkenőjivel a kezembe, de nem látok senkit. Várok egy darabig, senki se jön. Kiabálok: Juliska gyere itt van anyád, gyere itt a keszkenőd! Senki se jött. Majd az uram is kijön megijjedve hogy tán meg vagyok bolondulva. Azután betuszkolt. Akkor iccaka nem hallottam többet szólni. Másnap iccaka ifélkor megint hallom: „Anyám-anyám!” Megint kiszaladok a keszkenővel, de megint nem látok denkit. Így ment ez egy hétig. Az uram már el kart menni a doktorhoz, hogy vizsgáljon meg, mert én beteg vagyok. Utósó iccaka felkötöttem az uramat, mikor hallom a kiátást. Az uram nem hallott semmit. Másnap azt mondta egy szomszídasszony, hogy nem tud a jányunk lelke nyugodni, mert fázik a lelke. Gyertyát kell égetni a sírján. Másnap iccaka kimentünk a sírjáho' az urammal, oszt hét szál gyertyát égettünk a sírjánál. Azt mongyák, hogy akkor a másvilágon szerencsés lesz. Nem is jött ótán vissza soha.
691. Úgy mongyák, hogy este forró vizet nem szabad az udvarra kiönteni, mert viletlenül meghalt hozzátartozóink lelke ott barangol a házunk előtt, oszt leforrázzuk. Én se merem este kiönteni sohase az udvarra a forró vizet, nehogy idesapám lelkit leforrázzam.
692. Hallottam azt is, hogyha valaki meghal, addig barangol a lelke, míg valahun valaki nem születik. Mert akkor bekötözik annak a testibe. Azt is mongyák, hogy sokszor a lelkek veszekednek is egymással, mert többen is vannak, akik egy helyre szeretnének menni.
693. P. J. heptikában meghalt. Volt néki egy 16 esztendős lánya. Nemsoká ez is megkapta a tüdőbajt. Egyszer mikor már nagybeteg volt, sokszor éjszaka rémképeket látott. Azt kiabálta, hogy „apám jött értem, nem akarok menni!” kiabálta. Így volt ez két hétig, de még nappal is mindig látta az apját. Azt mondta, hogy még a karját is megfogta, úgy hívta „gyere lányom”. Két hét mulva halt csak meg, addig ott várt rá az apja szelleme.
694. Vót mán, hogy éjszaka valaki megkocogtatta az ablakot, kiníztünk, hogy ki jár itt? Hát nem láttunk senkit. Kis idő múlva megint kopogtatnak. A felesígem nem mert kinízni, én mentem ki, de csak nem láttam senkit, mert hogy az anyósom szelleme vót, oszt a lányával akart beszélni. Mikor fiatal vótam, sokat hallottam egy öreg szomszídasszonyunk mindig mondogatta, hogy az olyan anyát, aki sok gyermeket csinált el, a gyermeke szelleme a másvilágon mindig átkozza az anyját.
695. Halálos betegnek nem szabad a halálról beszélni, mert ezzel még jobban megrövidítjük az életét.
696. Azt is mongyák, hogyha valaki meghal, a lelkinék egy nagy folyón kell átúszni. Ha azt a folyót átússza, akkor a mennybe jut. Józsi bácsi is mikor haldoklott, félrebeszélte és mindig csak azt mondogatta, hogy „jaj — de széles ez a folyó, hogy tudom én azt átúszni!” Mert ü mán látta maga előtt azt a nagy folyót.

697. Azt is mongyák, hogyha meghal valaki, annak a lelke még sokáig benne van, mindent hall nagyon jól, csak ha befogták a szemit akkor nem lát, de ha nyitva van a szeme akkor lát is. Van úgy is, ha nagyon sajnálja itt hagyni a családját, akkor még ki is nyílik a szeme.

Jósló tevékenységek

698. Kártyát vettetnek az eladó jányok. Vannak a faluba sokan, akik ezt megtudják csinálni. Megmutatja a kártya, hogy milyen ember lesz a férje.
699. A jányomnak is megjósolták azt is, hogy rövidesen katona lesz. Úgy is történt.
700. Kártyavetéssel megjósolják a jövőt is. Azt is, hogy boldogok lesznek-e, még azt is, hogyha pletykába keverednek.
701. Nekem, mikor fiatal vótam, megjósolták, hogy rövidesen nagy út áll előttem. Én akkor nem hittem és pár nap mulva csakugyan nagy útra kellett elindulni.
702. Rígebben amikor még jártak fonókába a jányok, divat vót, hogy elégett gyufaszálat beletették a skatujába, oszt amerre dült, az illetőnek arra vót a szeretője.
703. A kártyából meg lehet tudni a jövőt, de nem jó azt tudni, hogy milyen sors vár az emberre. Ha sokan tudnák, belezavarodnának.
704. Azt tartják, hogyha ketten egyszerre nyúlnak a tálba véletlenül, akkor egyszerre lesz a lakodalmuk is, mán csak a fiataloknak.
705. Távoli hozzátartozónkról ha tudni akarunk, vagy látni akarjuk, aranygyűrűbe kell nézni, abba meglátjuk.
706. A háború alatt az itthonmaradt asszonyok meg a lányok úgy tudták meg, hogy kedveseik merre vannak, hogy a szitába ollót szúrtak, oszt azt megforgatták háromszor, azután amerre az olló hegye mutatott, arra volt a kedvesük.
707. A lányok meg a legények úgy tudják meg, hogy a szerelmük szereti-e őket, hogy gerendát számolva mongyák, mikor lefeküsznek, hogy „szeret, nem szeret, szeret, nem szeret, szeret”. Ha úgy végződik, hogy „szeret” akkor szereti, ha pedig úgy, hogy „nem szeret” akkor bizony hiába minden. Az ujjukon is szokták számolni a lányok meg a legények, hogy „szeret, nem szeret”, akkor is az utolsó a döntő.

Álomhoz fűződő hiedelmek

708. Az ember megálmodja, hogyha valami baj éri.
709. Halottal álmodni esőt jelent.
710. Azt álmodtam az éjjel, hogy kihúzták a fogamat – másnap szégyen ért.
711. Ha vérrel álmodik az ember, akkor váratlanul valami kellemetlenség vagy baj éri.

712. Az ember rendszerint megálmodja valamelyik családtagja halálát.
713. Álomba kocsival vagy vonattal utazok, valahonnan lemaradok.
714. Tojással álmodni „valami gyalázat ér”.
715. Lakodalommal vagy menyasszonnyal álmodni szomorúságot jelent.
716. Cigánnyal álmodni nagy szerencsét jelent.
717. Ha disznóval álmodok, pénzt kapok, de egyúttal gyalázat is ér.
718. Álomban kiesett a műfogam és zöld penészes lett. Másnap nagy szégyen és szomorúság ért.
719. Morzsolt tengerivel álmodni, sok pénzt kapok.
720. Meszeltem álomban. Másnap egy távoli rokonom halt meg.
721. Azt álmodtam, hogy kihúzták a fogamat, oszt nem is fáj. Másnap meghalt az uramnak egy rokona.
722. Azt álmodtam, hogy mentem az úton hosszú-hosszú úton. Elöttem messze az út közepin egy fehér zászlót lobogtatott valaki. Akkor halt meg egy messze élő rokonom.
723. Parázzsal álmodni, valaki nagyon haragszik rám.
724. Ha az ember hallal álmodik, aszonygyák, pénz jön a házho’.
725. Az igaz ember mindig megálmodja hogyha valami éri a háza táját és soha se éri váratlanul semmi baj.
726. Ha a kisgyermek álmába nevet, akkor az angyalokkal társalog.

Különféle tárgyak és anyagok felhasználása különböző célra

727. Büdösküvirág. Baromfiólba szórjuk, hogy a tyúkok el ne tetvesedjenek.
728. Kéneső. (Higany) Ha valakinek erős szorulása van, megitatjuk vele.
729. Kámfor. Vérhasban van valaki, kámfort itatnak véle. A régi öregek azt mondják, hogy régen pestis meg korela megbetegedés esetén is használták, mikor nagy járvány volt.
730. Timsó. Hasmenés ellen is jó, meg sebre is. Bedörzsölik véle a sebtét.
731. Tömjén. Sokmindenre használják. Fogfájás ellen is. Boszorkányelhárításra is. Azt mongyák, hogy az olá pap is avval úzi el az ördögöt.
732. Gilisztacukor. A gilisztás gyermeket etetjük véle, hogy elhajtsa a gilisztát.
733. Petróleum. Torokfájás ellen használják. A torokfájós gyermekkel itatunk egy kicsit.
734. Sziksó. Szikes földdarabot teszünk egy zacskóba, azt jól megmelegítjük s éjszákára a reumás testrésze tesszük.

735. Ablakizzadtság. Kelis van valamely részen, ablakizzadtsággal bekenjük, hogy elmúljon.
736. Fülzsír. Ha a szerszám feltöri a kezünket, a fülzsírtól megpuhul.
737. Húgy. Ha a kezünket rozsdás szeggel megkarcoljuk, ráhugyozunk, mert akkor nem mérgesedik el.

FÜGGELÉK

Különféle hiedelmek

738. Ha a szalonnabőr puha, akkor rövidesen esős idő lesz, de ha kemény, nem lesz eső. Ez mindig beteljesedett még.
739. A háztetőn szoktak természetnu fűfüvet. Az jó a fülfájás ellen.
740. Ha valakinek váratlanul ledül a kerítése, ott szerencsétlenség környékezi a házat. Halál vagy dögvész.
741. A bölcsőt nem szokták üresen ringatni, mert meghal a kisgyermek.
742. Halottas háznál vigyázni kell, mikor a szobából kipakkolnak, hogy a székeket vagy az asztalt nem szabad felfordítani, mert a halott lelke nem üdvözl.
743. A falusi románoknál régebben szokás volt, itt-ott még ma is, hogy a haldoklónak a kezébe égő gyertyát adnak, hogy az vezesse az örökkévalóságban. És fényeskedik néki az örök világosság
744. Ördög ül a talált pénzen. Aki azt felveszi, annak elkárhozik a lelke.
745. Aki bal lábbal kel fel, annak egész nap bosszúsága lesz.
746. Ha nem akarjuk, hogy valamilyen tárgyul rontást vagy betegséget kapjunk, akkor azt a valamit balkézrel fogjuk meg.
747. Arra az emberre, aki az ujjával sokat mutogat, azt mondják, az hazug.
748. Ha az ember nagyon megijed, fogja meg utána a lábujját, aa hüvejlábujját, mert akkor mindjárt megbátorodik.
749. Ha pénzt kapok, utána a markomba köpök, szerencsém lesz a pénzzel.
750. Derékfájás ellen használnak diánasósborszeszt, avval dörzsölik be a fájó részt.

Különböző elnevezések elvont tárgyakról

751. A mennykő elnevezései: Isten haragja, menkű, istennyila, tüzes istennyila.
752. A ménkű olyan hegyes hosszú, lemegy a földbe, ahonnan sohase jön ki.
753. Ha dörög az ég, „Az angyalok hordókat görgetnek”.

754. Szitkozódás a mennykővel. Csapjon beléd a tüzes istennyila. Essen beléd a ménkű. Vágja szít a ménkű. Ūsse meg az istennyila.
755. Közmondások a ménkűről: Csalánba nem üt a ménkű! – Az Istennyila se csap egymásután egy helyre!

Ijesztők

756. Gyerekeket ijesztenek: „Ha rossz leszel, elvisz a bagoly.” „Ha rossz leszel, odaadlak a zsidónak, oszt elvisz Kukutyinba”, „Hallgass, mert jön a mumus”, „Odaadlak a manónak, oszt az elvisz a nagyerdőbe, a bokrok közé.” „Ha nem hallgatsz, majd jön a kémýiseprő, odaadlak neki, oszt majd betesz a nagy füstös kémýibe.” „Jön a csúnya vasorrú bába, ha nem leszel jó odaadlak neki, oszt az ü gyermeke leszel.”

Közmondások az időről

757. Hidegről jön be valaki, azt mondja „Sokan vannak odaki!” Mert elég hideg van (sokan vannak a hidegek).
758. Ha éjszakára hideg idő várható, vagy az éjszaka hideg volt: „Kint háltak az éjjel” (meglátszik a helyük, mert deres vagy jeges minden).
759. Nyáron eső van: „Köböl eső, vika sár”. Télen: „Vika eső, köböl sár”.

Adatközlők nevei:

Alábbiakban közlöm a lényegesebb dolgokat közlők neveit, vallását.

- Bálint Józsefné 65 éves. Baptista vallású, román.
Kristyákné Puskás Anna 52 éves, gör. keleti, román.
Cs. Varga Gáborné 67 éves, református, magyar.
Csótya János 59 éves, baptista, román.
Csótya Józsefné Jánk Vilma 60 éves, baptista, román.
özv. Germán Flóriánné 93 éves, gör. keleti, román.
Germán János 68 éves, gör. keleti, román.
Kovács Ferencné Tokaji Mária 66 éves, református magyar.
Patkás Györgyné Fazekas Róza 60 éves, református, magyar.
Bacsa József 74 éves, baptista, magyar.
Bodzás Sándor 58 éves, református, magyar.
id. Szilágyi Antal 73 éves, református, magyar.
id. Mártha Mihály 82 éves, református, magyar.
Komáromi Istvánné 82 éves, református, magyar.
özv. Kóra Jánosné 66 éves, gör. keleti, román.
F. Patkás Flóra 92 éves gör. kel., román és felesége Zsófi néni 82.
F. Patkás Józsefné 64 éves gör. keleti, román.
F. Patkás Sándor 82 éves gör. keleti, román és lánya Kisné 54 é.
G. Kis Sándorné 84 éves, református, magyar, és lánya:
Fazekas Imréné 64 éves, magyar.
id. Mártha Jánosné 68 éves, ref., magyar.
Görög Sándorné 60 éves, ref., magyar.
Nyikos Juliánna és Erzsébet 55 és 52 éves, ref. magyar.
id. Nyikos Sándorné 68 éves, ref. magyar.
Tóth Ambrusné 56 éves, ref. magyar.
Szabó Imréné, 42 éves, ref. magyar.
Pulyka Györgyné 72 éves, ref., magyar.
Nagy Imréné 86 éves, ref., magyar.
id. Durkó Andrásné 67 éves, ref., magyar; emlékezése anyósáról néhai Fábián Katáról.
Tőgye Illésné Marcsó Piroska, 60 éves, ref., magyar.
Fazekas Jánosné Patkós Róza 70 éves, gör. keleti, román.
Cs. Patkós Mihályné 60 éves, gör. keleti, román.
Oltyán Sándorné Tőgye Irén 55 éves, gör. keleti, román.
Kóra Sándorné N. Papp Mária 60 éves, gör. keleti, román.
Cs. Kóra Demeterné 82 éves gör. keleti, román.
Vári Jánosné Mártha Juliánna 54 éves, ref. magyar.
özv. Cs. Puskás Sándorné 80 éves, gör. keleti, román.
Cs. Puskás Jánosné 52 éves, gör. keleti, román.
özv. Ungor Péterné, 70 éves, gör. keleti, román.
Kiss Vencelné 55 éves, ref., magyar.

L. Patkás Józsefné Maris Juliánna 56 éves, gör. kel., román.

N. Papp Józsefné Puskás Mária 60 éves g.keleti, román.

Szaniszlai György, baptista, 69 éves, román.

özv. Szaniszlai Jánosné, 80 éves, baptista, román.

özv. Virág Tivadarné 78 éves, g.keleti, román.

Nagy Józsefné Papp Zsófia 76 éves, ref. magyar.

Kádár Györgyné 76 éves, r. katolikus, magyar.

Kóra Pálné 58 éves, baptista, román.

Feljegyzéseimben szerepelnek még néhai Cs. Puskás József, 1957-ben halt meg 92 éves korában; Csótya Tógyerné 1963-ban halt meg 76 éves korában.

A kisebb adatokat közlők neveit nem jegyeztem fel.

UTÓSZÓ

Megpróbáltam összegyűjteni Sarkadkeresztúr néphiedelmét. Megpróbáltam vissza-idézni a múltat, a régi homályban járkáló emberek lelki világát. Tapasztalatom az, hogy még községünkben elevenen él a „néphiedelem”. A ma élő falusi emberek többé-kevésbé még ma is hisznek a hiedelmekben. Községünk lelki világa hajdan igen gazdag volt. Sajnos ezeknek a hiedelmeknek az anyagát ma már nem lehet maradéktalanul összegyűjteni. Ennek egyik oka az, hogy akik még hisznek, nagyrésze szégyelli azt elmondani. Kevés azoknak a számuk, akik gátlástalanul elmondják. Így ma már a régi gazdag hiedelemvilágnak csak töredékét sikerült összeszedni. Gyűjtésem elején úgy véltem, hogy a hiedelmek nagy része román népi eredetű. Most sem tudnám ezt a nézetemet ugyan cáfolni, azonban megállapításom az, hogy a hiedelmek igen ragadósak. Ha valaki el akar valamit érni, vagy valami bajt vagy veszélyt szeretne elhárítani, akkor folyamodik valamilyen babonasághoz. Közel 25 évi itt tartózkodásom alatt volt alkalmam megfigyelni különböző változatait az itt élő emberek hitének. Az aktív gyűjtésem ugyan még nem régi keletű. Szinte a faluban minden második személyt megkérdeztem. Számos esetnek voltam szem- és fültanúja. Történt olyan eset, amikor még az orvosok is csodálkoztak gyógyíthatatlan beteg meggyógyulásán. Visszakerült a gazdájához régen az elveszett tárgy, amire a kárvallott nem számított, mindezeket különböző cselekmények végzésének tulajdonították. Így mivel a babonaságba vetett hit ragadós, elfordul még ma is intelligensebb emberek körében, hogy ha valamit nagyon akarnak vagy el akarnak érni valamit célt, azt különböző cselekedettel igyekeznek elérni. Kártyavetés ma sem ritkaság. Előjelekben, álmokban ma is sokan hiszen. Ezt még nem tartják babonaságnak sem. A népi gyógyító eljárások pedig ma is népszerűek. A tanyavilágban élő ember vagy a volt tanyasi még ma is tucatjával tudja mondani a különböző időjós-lásokat. Ismeri az állatok viselkedését, mikor időváltozást éreznek. Az állatok nevelésének különböző szabályait, mikor hogy kell azokat tenyészteni. Igaz, nem mindenik elképzelés tartozik a hiedelemvilághoz. Egyik-másik sok évi tapasztalaton nyugszik.

Utoljára meg kell emlékezni néhány adatközlőről, akik ma is szinte benne él-

nek a hiedelem világában. Kevés van már ilyen községünkben. A 93 éves özv. Germán Flóráné, még egy-két évvel ezelőtt is igen régi adatokkal szolgált. Ma már hiába kérdezek tőle, elhomályosultak az emlékek. Nagy Imréné 88 éves néni pedig elköltözött pár hónappal ezelőtt a községből. Idős Cs. Varga Gáborné 67 éves néni pedig ma is a legnagyobb készséggel szolgál a népi hiedelmek gyűjtésében, bár maga már nem hiszi azokat. Legszívesebben azoktól kérdezek, akik maguk is hiszik ma is és benne élnek. Volt módomban tapasztalni a babonás ember jellegzetes félelem érzését. Szinte fanatikusan hiszi azt, hogyha reggel bal lábbal kél fel, bosszúsága lesz egész nap. Ha az utcán menet közben gyanús hangot hall – az rossz szellem beszéde. Ha este macska vagy kutya követi – az biztosan boszorkány állat képében. Például egy esetet mondtak el, ami szinte mulatságos volt. Trombitával zenetanuláson voltunk. Mentünk hazafelé Jóska sógorral. Mindkettőnknél trombita volt. Éppen a Márkujék házok előtt mentünk el. Úgy éjfél tájban volt az idő. Egyszer hallom, hogy valami úgy tesz, hogy hu-hu-hu. Nem mertem szólani semmit. Elkezdtünk sietni. Minél jobban siettünk, annál jobban hallottuk a hangot: hu-hu-hu. Majd megindultunk szaladni mind a ketten, mindketten remegtünk már a félelemtől, mire az Éraljához értünk. Le az Éren be Jóska sógorék. Bementünk. A gangon már nem hallottunk semmit. Odabent reszkedve mondtuk el hogy hogy jártunk. A Jóska felesége Virág meg is fejtette a dolog nyitját: hát a szél fútt bele a trombitába, az hallatszott.

Az elmondottakból is kitűnik, hogy sokszor a képzelet szüli az egyes eseményeket. Igen sok esetben például a szerelmet vagy a vele járó szorongó érzést is babonának tartják sokan. Azt mondja még a szenvedő fél is, hogy ő meg van rontva, pedig csak a természetes érzelmi kapcsolat fűzi a másik félhez. Így fordult elő a faluban P. J. esetében is, hogy járt egy lányhoz, aki nem volt ugyan nagyon szép, de nagyon kedves volt. A lány szegény is volt, P. J. pedig gazdafiú. Így mivel a fiú szülei a lányt rangon alulinak találták, szó sem lehetett arról, hogy a fiú nyilvánosan járhasson a lányhoz. P. J. is úgy látta, hogy a lány nem lehet a felesége. Így történt meg, hogy amikor P. J. elindult hazulról, mindig a lánynál kötött ki akarata ellenére is. Később azt hitte magáról, hogy a lány őt megétette és ő azért nem tud tőle szabadulni. Azzal vádolta a lányt, hogy megrontotta. Később maga is rájött ugyan, hogy nem úgy áll a dolog.

Végül még saját tapasztalatom az, hogy talán minden emberben van valami idealisztikus elképzelés, ami még sokáig meg lesz az emberiségben. Talán még szegyelni sem fogjuk. Úgy egész az élet, ha van az embernek hite olyasmi iránt is, aminek a beteljesedése nem látszik valószínűnek. A hiedelmek fokozatait természetesen az ember egyéni műveltsége szerint lehet csoportosítani. Községünkben valamennyi fokozata megtalálható. Hiszen még 40 éve a falunak mintegy 50%-a volt írástudatlan, ma is található még az idősebbek közül. A volt uradalmi cselédek, pásztorok, napszámosok, szegényparaszatok képezték a falu lakosságának túlnyomó többségét. Néhány kisgazda vagy régen az a pár kismemes, akiknek szegényes kuriájuk itt volt a faluban. Ők sem állottak műveltség tekintetében sokkal a falu átlagembere fölött. Az utódok, a mai fiatal nemzedék már ugyan nem foglalkozik a néphiedelmekkel, de adott esetben itt-ott még akad aki foglalkozik kártyavetéssel vagy hisz a négylevelű bodorka talált szerencsében. A jövő titka az, hogy a következő nemzedék mennyiben fogja még a néphiedelmekben való hitet magáévá tenni.

(1967)

A GYIMESVÖLGYI MAGYAROK HITVILÁGA

Bosnyák Sándor

BEVEZETŐ

A Kárpátok hegyvonulatait a Csíki-havasokból átvágó, kb. harminc kilométer hosszú Gyimesi-szorosban, s a völgyet két oldalról behálózó patakok melletti településeken 1971. és 1972. nyarán egy-egy hetet néphit-gyűjtéssel töltöttem. Gyimesvölgye – csodálatos világ! Köröskörül égig emelkedő hegyek, áttetszően tiszta levegő, a forrásokból nyáron is jéghidegen felbuggyanó víz, letűnt, mesebeli világokat idéző, napsugaras díszítésű faházak. A lakosság többségében magyar, csak Gyimesbükkön és egy-egy patak mellett lagnak számottevően románok. Az írásos források adatai szerint a XVII. századtól települt be, egyik oldalról a csíki székelyek, másik oldalról a moldvai magyarok húzódtak a völgybe s a patakok mellé. A mádэфalvi vérengzés után a menekülő székelyek százainak nyújtott menedéket az erdő s később is, Moldva felől többségükben az 1764-ben elmenekült, üldözött székelyek húzódtak vissza. Az írásos emlékeket a szájhagyomány is megerősíti: a 135. és 136. sz. szöveg a gyimesvölgyi települések kialakulására utal.

A lakosság foglalkozása napjainkig a pásztorkodó állattartás, amely az idők során alig változott, s amely az archaikus vallásos világnézet és hiedelmeket megőrizte. A pásztorok reggel a kelő Nap felé fordulva imádkoznak, újra és újra visszatér, százféle alakban él az állatok tejhasznának megőrzését célzó praktika, mindenütt gyűjthetők a természeti jelenségeket magyarázó mondák. Világnépek dualista, az égitestek, a mítikus alakok, az állatok, a növények stb. két csoportra oszlanak. A 268. sz. szöveg például a színek értékein túl arra is választ ad, hogy a jobb és a bal oldal erői, az egyes oldalak összetevői egymással is milyen korrelációban vannak. Az összefüggésekre más esetben a mítikus alakok egyes tulajdonságai vetnek fényt. Jézusnak pl. (644. sz. szöveg) arany haja van, s annak ellenére, hogy keresztény mitikus alak, jegyei alapján jobb oldalon áll, s az egykori napisten szerepét tölti be.

A legtöbb hiedelem a rontó erővel bíró boszorkány, kísértet és lidérc alakjához kapcsolódik. A szövegekből kitűnik, hogy a természetfeletti erővel rendelkező mitikus alakok a lélek kivetülései, a 205. sz. szöveg egyértelműen mutatja, hogy a lélek mélyén élő, s a szájhagyomány által felerősített kép – az adatközlő számára a szó szoros értelemben testet ölt. A rontó erejű mitikus alakok a gyimesvölgyiek számára valóban léteznek, olyannyira, hogy több esetben (pl. 165. sz. szöveg) a rendőrség is „felveszi ellenük a harcot.”

A gyimesvölgyi magyarok élete három-négy nemzedéssel korábban még a nagycsalád (621. sz. szöveg) keretei között folyt, világnépek dualizmusa a férfiak és nők nagycsaládon belüli dualizmusát követi. Társadalmi szervezetük archaikus elemeket őriz: a lánylopás szokása (543. sz.) napjainkig él, az apa családon belüli szerepét egy olyan monda fejezi ki a legjobban (623. sz.), amelynek változatát már Arisztotelész is ismerte.

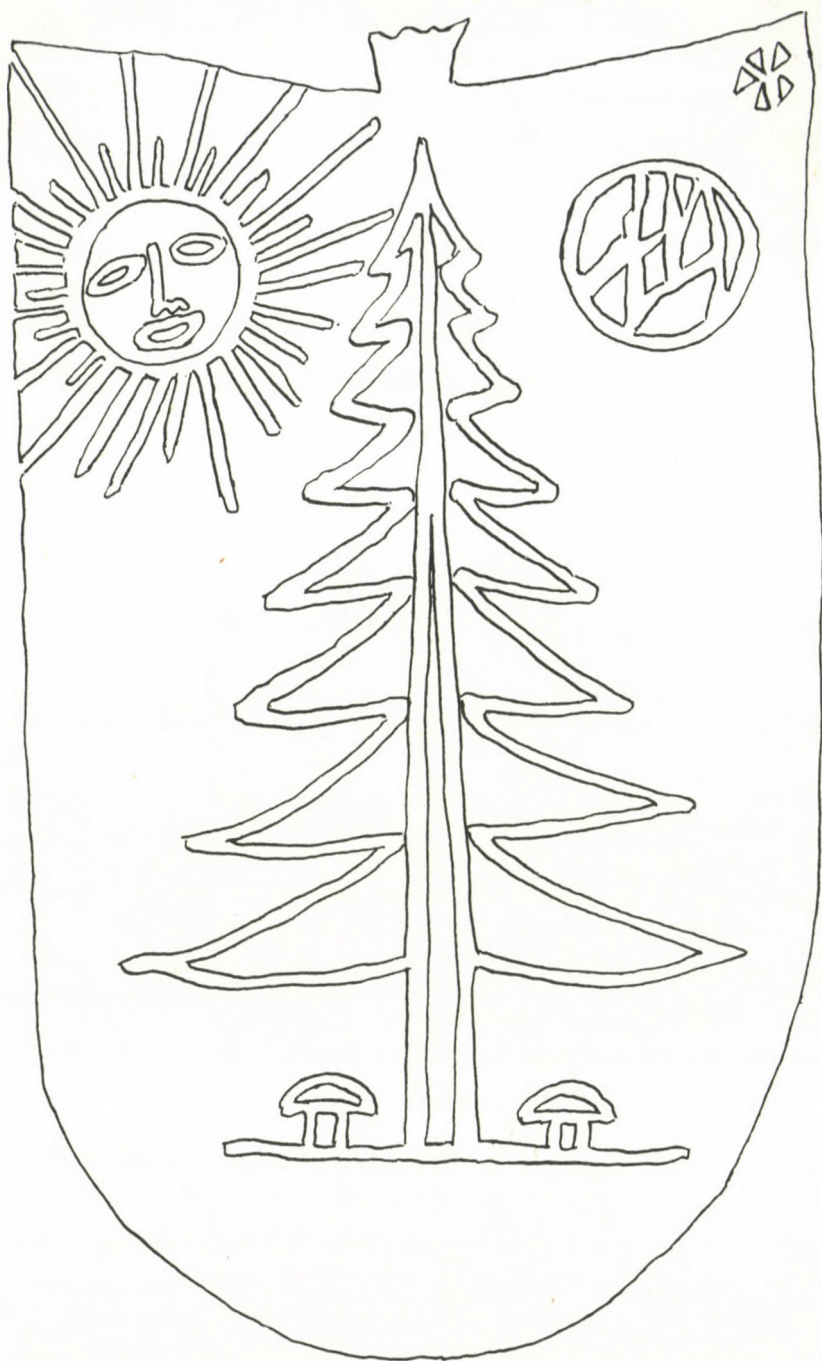
Befejezésül szólnom kell Újvári Lajos festőművészről, aki 1968-tól 1971-ig min-

den évben hosszabb-rövidebb időt a gyimesvölgyi falvakban töltött. Népdalgyűjtéseit a Magyar Tudományos Akadémia őrzi, néphit-feljegyzéseit ebben a gyűjteményben közlöm. A 2., 3., 15., 42. és 58. sz. adatközlők szövegeit ő gyűjtötte. Ezúton is köszönetem fejezem ki, hogy gyűjtése közléséhez hozzájárult, nélküle ez a gyűjtemény észrevehetően szegényebb lenne.

VILÁGKÉP

Másvilág

1. Apám azt mondta, hogyha valakivel határos a földje, hát ne hogy valaki tovább tegye, mert akkor aztán a másvilágon örökké ott kell álljon, hogy tegye vissza. (48.)
2. Így mondták, hogy aki az életbe határoz, másvilágon es mindig sohase kapja a helyit. Hallottam kiskoromban, hogy egyik ember hallta éjcaka, hogy „hová tegyem?” S akkor káromkodva rákiáltott: „Tedd oda, ahonnan elvetted!” (30.)
3. Az egyik ember azt mondta volt, szegény ember volt, nagy családja volt neki, s beszéltek a mennyországot, s pokolt, s azt mondta: nem igaz. Ricinél van a mennyország, s Grifelnél van a pokol. A Ricin vendéglős volt, s a Grifel meg gyáros. (30.)
4. Szent Annát láttam a templomban lefestve, az Űristen egy nagy szobában van, s azokat a kicsi bubákat, akik a bűnös anyatejből nem szoptak, s meghaltak, azokat az angyal teszi az Istennek a jobbjá felől, s azokat, akik szoptak a bűnös anyatejből, azokat egy angyal elragadja, s keresztül tartja egy lángon, mint, mikor a pálinkát meggyújtják, olyan lángon keresztül hűzza. Egyik angyal adja a másiknak, s teszi a Jóistennek a balja felől. S akkor azokból lesznek az angyalok. S aki a gyermekit eltette, azok az asszonyok tiszta feketébe le vannak ott térdepelve. (57.)
5. Vótunk mű vaj tizenegyen testvérek. S akkor két nagyobb fiúgyermek meghalt. S akkor álmomba én es eljártam a másvilágra. Elmentem, meghóttam, s elmentem. S akkor érdeklődtem, hogy hol a két nagyobb fiútestvérem, amelyikek meghóttak. S azt mondták, hogy el vannak templomépíteni. S akkor én mentem, hogy én es a bűneimvel, mert, azt mondták, hogy le kell számoljak, s kérdeztek engemet, hogy hát mit vétkeztem? S akkor csak nekem a szám tátva vót, hogy mit vétkeztem én, nem tudtam semmit. Akkor menyünk egy istállóba tovább, s hát egy istállóba bé van kötve egy csomó nénike s bácsika. S azt kérdeztem a gondozótól, hogy:
– Ezek ide mért vannak békötve a másvilágon?
S azt mondták, hogy aki ezen a világon tunya, mocskos, hogy olyan rendetlen, olyan piszkosan viselkedik, azok vannak ide béhozva a jászol mellé. S vót egy gondozó mellettik, szépen, mint a marhák alól, a ganyét húzta le.
Hogy aztán hogy jöttem vissza, aztán megebredtem, de álmomban jártam ott. De álmodtam, hogy még a föld es, a sír es megnyílt, s én a sírba úgy szépen mentem a másvilágra. (9.)
6. Szen Péter engedi bé egy nagy kulcsval a mennyországba. (54.)
7. A sors könyvibe benne van, hogy ki meddig él, s milyen lesz az életsorsa. (48.)

Napos-holdas világfa
(Gyimesközéploki mosósulyok rajza)

- 8.. Mikor már az anyába van az a gyermek, akkor már az Isten elrendeli ennek, hogyan lesz a sorsa, s hogyan történik az élete. (33.)
9. A pokolba sokkal hosszabb, mint ezen a világon, mert ezen a világon egy nap a pokolban egy év. (13.)

Föld

10. Azt mondják, mikor megfordulnak azok a cethalak, akkor van a földrengés. (43.)
11. A cethalak forgolódnak, akkor vannak a földrengések, s akkor vannak a nagy üdők, jönnek a nagy üdők. Azt mondják, hogy „most forgolódnak a cethalak.” (7.)

Világ közepe

12. Gyere babám Enyedre, ott a világ közepe. (7.)

Égitestek

13. Reggel felkel, s akkor szembesírel, s keresztet vet: Édes Jézusom, segíj meg a mai szent napra es, őrzöz meg minden szerencsétlenségtől. (33.)
14. Reggel, régi szokás szerint, mikor a Nap kel fel, keresztet vetünk, én es szoktam, s régen láttam olyan embereket, akik a két kezüket a szívükre tették, s úgy imádkoztak napkeletre. (30.)
15. Ha felkelünk, így keresztet vetünk szembe a Napval, s az Atyának, és Fiúnak és Szentlélek Istennek nevében, ámmen. (21.)
16. Azt mondták, a sárkány támadja meg a Napot, eszi a Napot. (14.)
17. Ha a Nap felhőbe nyugszik, akkor másnap eső lesz. (40.)
18. Mikor a Nap szentül el, ha teljesen le van sötétedve, s olyan fekete felhőbe szentül el, akkor aztán biztos az eső másnap. (27.)
19. A Nap megjelzi, amikor esős idő következik. Akkor keleten, mikor a Nap jó fel, vannak még olyan feltűnetek, mint egy kicsi vak Nap (úgy nevezik, vak Nap). Mikor van vak Nap, akkor aztán az idő megromlik. (30.)
20. Amikor a Nap jön és kis felhők vannak, megpirosodik, mint a lánggég válik, s utána elfeketedik, akkor az idő es megromlik. (30.)
21. Pénzvel köszöntjük, pénzt fogunk a kezünkbe. S azt mondjuk:
 Adjon Isten Újhold jó hónapot,
 jó hónapba jóheteket,
 jó hetekbe jó napokat,

jó napokba jó órákat,
 jó órákba jó perceket,
 jó percekbe jó pillantásokat! (33.)

22. Úgy tanyítottak, hogy keresztet vet, mikor az újhoidat legelőször meglátja az égen:

Jó napot, Újhod, új király,,
 jó hónapokat,
 jó hónapokba jó heteket,
 jó hetekbe jó napokat,
 jó napokba jó órákat,
 jó órákba jó perceket,
 jó percekbe jó pillanatokat!

Keresztet vet, s elmond egy imádságot. (9.)

23. Mikor az újhoid feltetszik, azt mondja, hogy:

Adjon Isten jó hónapot
 (keresztet vet magára az ember),
 jó hónapba jó heteket,
 jó hetekbe jó napokat,
 jó napokba jó órákat,
 jó órákba jó perceket,
 jó percekbe szerencsés pillanatokat!

Dicsértessék a Jézusnak szent neve. (39.)

24. Mikó meglátom az újságot, akkor keresztet vetek. Így tanultam gyermekkoromban. Keresztet vetek, s azt mondom akkor:

Adjon Isten jó hónapot,
 jó hónapba jó heteket,
 jó hetekbe jó napokat,
 jó napokba jó órákat,
 jó órákba jó perceket,
 jó percekbe jó pillantásokat.
 Egészségben kaptál,
 egészségben hagyjál! (30.)

25. A berszánnak vizes vót a kapcája, s szép hódvilág vót, s kiterítette, hogy száradjon, s nem száradott meg. Akkor ő reggel le akarta lőni a Hódat, hogy mé nem sütté, hogy a kapcája száradjon meg. S akkor a Hód őt felkapta, s vitte magával. Így mondták, s ott is van. (30.)
26. Egy ember vadászott, s szép hódvilág vót, s ő felnezett a Holdba, s egy ember vót benne. Hejza lőtt, s akkor őtet es felvette a Hold. Nagyanyám örökké azt mondta, hogy hejzalőtt a vadász, s akkor felszípta, felvette a Hold, hogy az többet onnan le nem jött. Ott néz örökké, mikor hódvilág van, s akkor látszik az az ember, az a vadász, akit a Hold felszípott. Ezt akárki látja, mikor holdvilág van. (3.)
27. Régebbről azt tudjuk, hogy amikor a Hód újult, lehetett az újságból tudni, hogy abba a hónapba esős idő lesz, vaj száraz. Mert amikor esős időt jelentett, akkor

lefelé állt a két szarva, s amikor szárazat jelentett, akkor hanyatt vót, a két szarva vége felfelé állt. (30.)

28. Amikor az idő változik, akkor a Hód körül van egy küs udvar. Ha addig napos idő volt, akkor esős, vagy havazós lesz. (30.)
29. Mikor hódfogyta van, akkor délelőtt kell a gabonát vetni. (11.)
30. Mikor este nem olyan szép az idő, de sűrű a csillag, akkor másnap esik az eső. (30.)
31. Mikor gyér a csillag, akkor még lehet várni jó üdőt másnapra is. (30.)
32. Azt mondta édesapám, az üstökös csillag akkor fog megjelenni az égen, amikor valami emberi veszély következik. Háború következik, vagy valami más emberi veszély. (44.)
33. Ez a Vacsoracsillag. Akkor vagyon, mint a szekér, amelyik az, azt mondták, Jancsika szekere. (36.)
Van esmént olyan, hogy hét csillag van, akkor azt mondtuk, ez a hetevén. Mikor már szentült el a hetevén, „no virjad.” (36.)
Szent Péter pálcája. (7, 30, 48)
Az a hét, azt mondják az a hetevény. (48.)
Gönczi szekere. (7.) Göncöl szekere. (30.)
Hajnal csillag. Vacsora csillag. (30, 48.)
Fiastyúk. Üstökös csillag. (7.)

Égtájak

34. Most es, a házakat, ahol csak lehet, keletre vagy délre csinálják az ajtót, s az ablaknyílást. S vannak olyan helyek, ahol nincsen annyi hely, ott kell tegye nyugatra, de nagyon ritka. (23.)
35. Ha nyugaton piros alkonyatkor az ég, akkor másnap meleg lesz. (49.)

Természeti jelenségek

Villámlás és dörgés

36. Mi azt tudjuk, Illés próféta, ő csinálja ezeket, ő dörget és hajt a kocsijával, s akkor van a menndörgés. S villámlás akkor van, amikor csap le a lovára az ostorval, s szikrát vet az ostor csapása. Így hallottam, hogy tüzes ostora van, s ő amikor a lovára csap le, akkor csap le a villám. (30.)
37. Illés próféta megy a szekérvél, s ő derget. S akkor kiesik a kerekje, s villámlik a köveken a ráfja. (15.)
38. Azt mondták, Illés hajtja a lovait, s csap le egy ostorval, s akkor megfutamodnak a lovak, s mennek, s az az ostorcsapó, az a villámlás. (52.)
39. Villámcsapást, ha villám csap egy házba, akkor édes tejjel tetszik leoltani, mert semmi másval nem aluszik el. Csak édes tejjel s szentelt vízzel. (42.)

40. Hallottam, hogy mikor görget, akkor egy hídon menyen keresztül a szekérvél. Mikor villámlik, akkor a ló patkója hányja a szikrát, s mikor görget, akkor egy hídon menyen által, s az a görgeteg. (54.)
41. Az Istennek nagy haragja van, s azé dörget, azé dörög az ég. (39.)
42. Keresztet vet, úgy, amikor jó a nagy üdő, s azt mondja:
 Ne jöjj gonosz sátán a határunkra elpusztítani,
 mer Karácson estéjén nem jöttél el velünk a misére!
 S akkor aztán az a nagy idő megtér. (39.)
43. A szentelt pimpót, vaj szentelt ágat, amit a templomba megszenteltek, azt teszik a nagy üdő ellen. Vetik bé a tűzbe, hogy a füstje felmén, akkor az időt viszi tovább, nem engedi, hogy jöjjön. (56.)
44. Nagy idő ellen:
 Nagyhatalmú Ūristen,
 ki mind az égen, mind a földön
 megmutatod a te hatalmasságodat,
 midőn a felhőköl adott szózatoddal
 nagy hegyeket megindítod,
 villámlásokkal, fergegekkel
 a bűnösöket megrettented.
 Alázatosan kérünk, a mostani veszedelemtől,
 mennykötől, égháborútól, küesötől
 a teljes szentháromság Isten őrojjön meg münköt!
 A názáretbeli Jézus tartson meg münköt,
 a szentlélek Isten ereje oltalmajzon meg münköt!
 Hazánkot, határainkot,
 és minden mozgó állatainkot,
 a szentlélek Ūristen vüselje gondunkat!
 A szentháromság Isten hallgajson meg bennünköt!
 Az Ūr Jézus Krisztus kinszenvedése által,
 nyerjük meg mindezt
 az Atyának és Fiúnak és Szentlélek Istennek nevében, ámmen. (42.)
45. Azt amikor jó a nagy üdő, s amíg bé nem jó a határba, keresztet vetünk eleibe a kezünkkel, hogy az Atyának, és Fiúnak és Szentlélek Istennek. Keresztet vetik, s kérdik, azt mondja, hogy:
 Hová mentek, hová mentek záporosők?
 Azt mondja:
 Menyünk élőknek élő kenyere rontására.
 Azt felelik:
 Ne menjetek élőknek élő kenyere rontására,
 hanem hetvenhét felé szakadjatok!
 Száraz kőszálakra, hasztalan helyekre,
 hol nem élnek kovászos kenyérvél,
 s soha nem es akarnak. (3.)

46. Vót egy öregasszony fenn a hegyen, s olyan üdő vót, hogy az ég a földvel essze volt, s az öregasszony kezdett imádkozni:
 Elindult a Boldogságos szép Szűz Mária
 Jordán folyóhoz.
 Megtalálkozott egy nagy záporosóval.
 Azt kérdezi:
 – Hova menesz te záporosó?
 – Én elmenyek élő kenyer-rontani.
 – Ó ne menj élő kenyer-rontani,
 hanem szakadojzál hetvenhét felé!
 Akkor így keresztet vetett először kelettel szembe, s úgy fordult minden oldal felé:
 – hetvenhét kősziklába költözzél belé! (31.)
47. Keresztet vetek a nagy üdő ellen, s a kkor azt mondom:
 Ápor eső ne gyere!
 Ne verd el az Isten embernek élő kenyerit!
 Hanem menj el a kősziklák hegyire,
 hol vadleányok laknak,
 kovászos kenyeret nem használnak,
 ugatlan emberek lakoznak.
 Én csak ennyit szoktam mondani. (56.)
48. Dicsőség az Atyának és Fiúnak és Szentlélek Istennek, miképpen kezdetben vala most és mindenkor és mindörökkön örökké, ámmen.
 Elindula Boldogságos szép Szűz Mária
 az ő szent fiával,
 találának záporosót, jégesőt.
 Kérdé Mária:
 Hová mész te záporosó, jégeső?
 Menyünk az élőknek élelem-rontani.
 Térj meg, térj meg záporosó, jégeső!
 Eredj a havasokra,
 hol az Úr Jézus Krisztusnak
 szent nevit nem emlegetik,
 ámen.
 Dicsőség az Atyának és Fiúnak és Szentlélek Istennek, miképpen kezdetben vala most és mindenkor és mindörökkön örökké, ámen.
 Ennyi, csak ezt akkor kell mondani, mikor megindul a nagy idő. Akkor akármi-lyen nagy idő jöjjön, a múltkor olyan nagy csattanás volt, hogy szinte kétségbe-estek. Itt vótak többen. S akkor én csak így kicsikén magamban háromszor elin-tettem, s ezt elmondtam, s akkor abba a helybe eltért az a nagy idő. S elment másfelé. (3.)
49. Ezt csak az mondhatja el, aki elmén legelőször az éjféli misére, Karácsony éjje-lin. Legelső éjjel, még soha addig nem járt. S akkor mikor hazulról indul el, ak-

kor a házval szembesirül, s keresztet vet magára es, s a házra szembe es. S akkor el kell, hogy mondja:

– Én most menyek az Isten házába.

S hívja azt a valamit, a sátánt, hogy ő menjen vele. S akkor, mikor elémén a templomajtóba, akkor esmét megáll, s akkor esmét keresztet vet, s akkor azt mondja:

– Na, most jöjj bé velem az Isten házába.

S akkor aztán, mikor onnét kijő, akkor es visszasirül, a templomajtóba keresztet vet, s vissza a templomba es. S akkor annak a sátánnak, amibe az a rossz üdő van, azt mondja:

– Most én elhívtalak téged az Isten házába, s nem vót hatalmad, hogy te bėjőjj velem az Isten házába, úgy nincs hatalmad, hogy bėjőjj a mü határunkba.

Ezt elmondja háromszorig, s akkor keresztet vet, s akkor annak a jégnek menni kell. (21.)

50. Dicsőség az Atyának és Fiúnak és Szentlélek Istennek. Miképpen kezdetben vala, most és mindörökké, ámmen.

Irgalmasságnak szent anyja,
Boldogságos Szűz Mária,
állítsd meg szent csatornádat,
oszlasd el a felhőjided,
őrizd meg határainkat
égi háborútól.

Az Atyának és Fiúnak és Szentlélek istennek. Miképpen kezdetben vala, most és mindörökkön örökké, ámmen. (33.)

51. Engemet egy néni tanított vót, hogy mikor jó a nagy üdő, fejszével, vagy késvel vessek a felhővel szembe egy keresztet, s mondjak el egy imádságot. S mondjam azt, hogy:

Eredj oda fekete felhő,
hol feteke kókisszó nem hallszik,
kovászos kenyeret nem esznek,
fekete kutyák nem ugatnak,
tündérlányok nem jáccodnak!

Akkor esmét keresztet vetni, s háromszor elmondani, s akkor, ha kés, ha fejsze, a földbe belévágni, s akkor úgy megáll az az üdő, hogy tovább nem jó. (52.)

52. Míg a határon bé nem jó az eső, akkor vaj fejszével, vaj szentelt olvasóval szembe kell inteni, s egy imádságot el kell mondani. (4.)
53. A harangokat szokták húzni, evvel verik el a nagy üdőt. (14.)
54. Ha jött a nagy idő, hát az ember levette a kalapot, keresztet vetett, imádkozott, három imádságot, Miatyánk, Üdvözlégy, Hiszekegy, s aztán intette megintcsak a keresztet. Lehet, hogy eltért az üdő, s lehet, hogy nem. (14.)
55. Mikor látják, hogy nagy üdő, mendörgés jön, s el van feketedve az ég, viharval jön, akkor húzzák a harangot. Azt mondják, hogy akkor a harangnak a hangja elveri, vagy megállítja az időt. S van igaz benne. (27.)

Eső

56. A cigányok jöttek téglá-vetni, s akkor azt mondták, úgy megkötték, hogy nem vót eső egy hónapig, amíg ott vótak a cigányok. (21.)
57. Akkor a cigányok vették a téglát, s hogy ne legyen eső, megkötték. Hogy ne-hogy a téglájukat elprédálja az üdő. Akkor kitalálták azt, hogy elmennek, s ellopnak egy téglát tollük, s belédobják a vízbe, s másnap már esik az eső. (19.)
58. Azt mondta egy asszon, hogyha ellopják a lukas fazekat, s beléteszik a vízbe, vagy a málékeverőt, akkor lesz eső. (56.)
59. Amikor nincsen eső, s hogy esős idő legyen, akkor ellopták a kisgyermekes anyától a csészét, s belétették a vízbe, s lett eső. (30.)
60. Ha a vizek megállnak az udvaron, s esik, s úgy bugyborékol, olyan hólyagocskák jönnek, akkor azt mondják, hogy hosszas eső lesz. (27.)
61. Verőfényhelyt, hogyha burások a fák, akkor jó termés lesz. S mikor nem burások verőfényhelyt, akkor sovány lesz a nyár, nem lesz termés. (56.)

Szél

62. A szél, ahonnan jön, azt mondják, ott van egy öregasszon, s mén el onnét a lik-szájátúl, s akkor kiszabadul, s úgy jön a szél. S amikor visszamén, akkor fedí be ott a lyukat esmént, ráül. Ezt az öregasszonyt hívják a szél anyjának. (30.)
63. A vak kidugja a likat, s nem találja, hogy bedugja, s azért jó ez a nagy szél. (33.)

Szivárvány

64. Amikor szivárvány van, akkor jó üdő következik. (43.)
65. Azt mondták, hogyha délelőtti szivárván, akkor lehet várni szárazabb időt, ha pedig esti szivárván van, akkor esős időt lehet várni. (30.)
66. Az esti szivárvány, pásztoroknak bús látvány. Mert másnap esik az eső. Ez így van, ez régi mondás. (30.)
67. Kint a hegyen esztenáztunk, s vót egy asszony velünk, s esős üdő vót, s olyan szivárván mutatkozott. S így mondta:
Napkeleti szivárvány, pásztoroknak bús látvány.
Mondom: Mit jelent ez Anna néni?
Azt mondja: Amikor napkeleten szivárvány van, akkor sok eső lesz. (28.)
68. A szivárvány belemegy a vizekbe, a folyóvizekbe, s úgy szívja fel magával a vizet. (15.)
69. A tengerből szíjja fel a szivárván a vizet, s abból aztán akkor lesz eső. (13.)
70. S akkor még azt is babonáskodják, ha én azon keresztül tudnék menni, ha lány, akkor fiúé válik, vagy ha fiú, akkor leánnyé válik. (15.)

71. Ha valaki átmegy a szivárvány alatt, akkor lesz a fiúból lány, de hát azt még nem tudta megcsinálni senki, hogy átmenjen alatta. (30.)
72. Ha a szivárvány alatt át tud menni, akkor, ha fiú, ha átmenen, akkor leán lesz, ha pedig leán, akkor fiú lesz. (48.)

Tűz

73. Ha úgy szabnak, azt mondják, hogy nem szabad a tűzbe tenni, mert majd aztán a tűz által posztul el a gyermek. Ha pedig vízbe veti, akkor majd víz által fog meghalni. (48.)

Növények

74. Az öregek azt mesélték, hogy régebb a búza tövig búza volt, fej. Aztán ment egy asszon a gyerekkel az úton, a gyerek a bajára leült, aztán nem vót papír, amivel kipucolja, hát lehúzta a búzát, s avval kipucolta, s akkor azt mondta Jézus, ott volt Jézus es valahol közel, azt mondta:
— Te asszon, csak a madaraknak hagyok ezután búzát a tetejibe, mert te megcsúfoltad a többit. (14.)
75. A régiek azt tartották, Jézus képe láccik a búzaszemen. (14.)
76. Jézus vitte a keresztet, akkor a vére réacsepegett, s a levelin azért látszik az a csepp pirosság, azon a Jézus vére levelin. (7.)
77. Jézus tanítványai közt vót Judás es, aki Jézust harminc ezüstforintért a főpapok kezére adta. De amikor látta Jézust megostorozva, tövis koronával a fején, erőst megrendült, s szaladt vissza a főpapokhoz s vitte a harminc ezüstforintot. De a főpapok nem fogadták vissza. Judás akkor elrohant, s az a pénz, mintha égette volna a kezét, fogta, s széjjelszórta ott a gecsemáni kertbe, s kétségbeesésében egy görbe fára felakasztotta magát. S ott nőtt ki először egy virág, ami olyan pénzalakú termést hozott, ezüstös s kerek termést, de az olyan, mint hogyha az eldobott ezüstpénzek lennének. El es nevezték Júdás-pénznek, s a nép ma es úgy üsmeri, hogy Júdás-pénz. (51.)
78. Mikor Jézust üldözték a zsidók, akkor elbújt a nyárfa közi, fölmászott a fára, rezgett a levele, s ott megkapták. S akkor megátkozta Jézus. hogy mindig fogj rezgni, akármilyen csendes üdő van, semmi szél nincs. Úgy is mindig rezeg a levél. (14.)
79. Az öregektől én es úgyhallottam, hogy a szegényvirág elhullatta a virágját, s most nincsen szegény. Nem szegyel most senki senkitől semmit, mert a szegényvirág elhullatta a virágját. (11.)
80. Olyan az a vasfű, hogy aki azt bé tudja szerezni, hogyha azt úgy zárba bédugja, vaj lakatba, az a lakat széjjelnyílik, vaj egy ajtóba bészúrja, a zárba, s az kinyílik. (27.)

81. Régen azt mondták, hogy láttak éjszaka olyan tüzeckét, s azt mondták, hogy ott arany van. Kigyúlt az arany. De csak vasfűvel, avval lehet rátalálni. Akkor aztán heteken által mind a vasfüvet keresték az öregek. (28.)
82. A vereshagyma héját nem lehet a szemébe dobni, azt belé kell vetni a tűzbe. Azt mondják, hogy amikor a vereshagyma kezdődött, akkor olyan helyen nőtt, ahol Jézust megölték. Így mondják. S így nem szabad belévetni a szemébe, csak a tűzbe. És a tojás haját se szabad, csak a tűzbe. Én igazán nem vetem soha más-hova. (21.)

Állatok

83. Itten vót, hogy az esztenát felgyújtották, s az asszon azt mondta, semmit sem sajnált benne, hanem a békát, azt sajnálta. Aki fermekál, annak békája van. (28.)
84. Még senki fel nem kel, meg kell vesszőseprűvel verni az udvart, s akkor a varas-békák nem járnak abba az évbe azon az udvaron. (33.)
85. Piros szalag vót a békának.
Vót egy ember, annak vót egy esztenája, s felgyújtották az esztenát, valamint összevesztek, s akkor beperelte. Nem kívánt semmit a kaliba felégetéséért, semmi visszafordítást, csak neki a legnagyobb kára vót, hogy a békák eltűntek. Azt mondta, hogy ott vótak a sajtos polcon, le vótak borítva. Hogyha elvették volna a legnagyobb tehenyt, nem búsulná úgy, mint azt a békát. Ezt édesanyám beszélte. (28.)
86. Hallottam, hogy beszéltek az öregek, hogy tele szedi magát ilyen hangyabollyal, ilyen pusztá földvel, s a ló, milyen az, megy oda, s szimirkálja, s akkor megragadja a habaróját neki, az orra lukánál, azt úgy mondják, habaró. S akkor a ló kezd megijedni, s kezd sirülni vele, addig sirül, hogy a ló elszédül és elesik. Akkor a farkas rászökik, s felhasítja a gyomrát. Akkor továbbmegy, kihányja a földet, aztán jól lakmározik belőle. (27.)
87. A fecskéfészket nem szabad leverni, mert az újjai megszáradnak. (10.)
88. Ahányszor a gólya itt megjárja magát, itt hó szokott lenni. (27.)
89. Ha sok hangya jó elő, az es csak esőt jelent. (28.)
90. Ha a johók így esszefeküsznek csomóba, akkor biztos, hogy havazás lesz. (28.)
91. Hideg, rossz időt jelent az, ha a johók egy csoportba fekszenek. (27.)
92. Ha a juh megfordul a hátán, akkor eső lesz. (49.)
93. Mikor először hallják, hogy a kakukk hányat szól, annyi évet él. (43.)
94. Hallottam az öregektől, hogy akkora nagy kígyót látott, hogy a fűn, ahogy elment, mint hogyha egy hordót húztak volna el, úgy elnyomta a fűvet kétfelé. S rendesen még meg is perzelődött a fű, ahogy elcsúszott a kígyó. (27.)
95. A kígyók, akkor eső fog lenni, azért jönnek elő, hogy napfényt vesznek magikhoz, s úgy mennek vissza a szállásikra. (27.)

96. Mikor Noé a bárkát építette, mindenféle állatot vitt be. De, ahol a fa bogok vannak, ottan szivárgott a víz a bárkába. S a síkkígyó bedugta a farkával, azért nincsen farka. (30.)
97. Szent Péter kérte az Istent, hogy engedje meg, valamit ő is teremtsen. S akkor hát azt mondta az Isten:
 – Hát jól van, teremtsél te is valamit.
 S elment, s egy csomó földet felemelt, s azt mondja:
 – Na, hát légy!
 S akkor kirepültek a legyek. S az is maradt a nevük, hogy légy. (29.)
98. Vótak olyan gazdák, ahol láttam, hogy az istállóba fel van szerelve lófej, hogy jobb szerencse legyen az állatokhoz. (30.)
99. Mikor Isten tanította a madarakat énekelni, akkor a kakukk nem állott elé. Azt gondolta, hogy az elég, hogy ő mondja, hogy kakukk. Ő kakukkknak maradt, s a többiek tudnak szépen énekelni, kit mire tanítottak. (48.)
100. Azok a medvék már éhesek és rá vannak tanulva erre. Az öregebb medve, mert a fiatalok még nem foglalkoznak evvel. Aztán felül a nagy tehénre, négy-ötszáz kilós tehénre, s addig szagatja ki fent a lapockája tetején a bőrt, amíg az izmokat felszabadítja, s akkor a két lapocka felcsúszik. A tehén esszeesik, mert a két lába felcsúszott a bőr alá. Akkor aztán megeszi, mennyi kell belőle, s akkor aztán közel menni nem lehet. Elhúzza be egy völgybe, s elássa, s aztán, ha arra rátalál az ember, akkor veszélyes, s akkor nem es lehet arra felé menni. (27.)
101. A menyét meg ne harapja, akkor betesszük az istállóba, csinálunk egy kicsi guszalyat, amilyen az asszonyok fonnak, s orsót teszünk rája, feltesszük oda a gerendára: Amíg ezt le nem fonod, addig ne foglalkozz az istállóba. (27.)
102. Ilyen patkány-vonulást én es láttam. Még a háború előtt volt. Megkérdeztem egy olyan nyolcvan év körüli bácsit, hogy mért van ez? Azt mondta:
 – Azért vonulnak a patkányok, mert veszélyt éreznek. Húzódnak el – azt mondja – veszély lesz, meglátjátok. (59.)
103. A patkányokból egyet megfognak, ahol sok van, s valami zörgőt kötnek rá, s akkor elmennek. (9.)
104. A rigók, hogyha északról füttyölnek, az északos felin a földnek, akkor hideg idő lesz. (27.)
105. Egy ilyen bojér, vót egy szógája neki, János, és megfigyelte, sok ökre vót az öregnek, hát ő megfigyelte a marhák beszédjét. Szűk esztendő vót, széناسág kevés vót, s akkor beszélgettek, s azt mondta:
 – János, mi lesz – azt mondja – erőst szűk az esztendő?
 S azt mondta, hogy:
 – Nincs semmi baj – azt mondja – tiszteletes úr, mert hallottam – azt mondja –, hogy az egyik ökör a másiknak mondta:
 – Nem baj, ha nem lesz széna, de annyi szem maradt a szalmába, hogy mi avval is megélünk.
 Annyi szem maradt benne. (30.)

106. Mikor esznek, és hogy ne ugorjanak bele a tálba, akkor keresztet csinálnak fűből az abrosz alá, s úgy teszi rá a tányért. S akkor nem mennek belé a szöcskék a tányérba. (28.)
107. Mikor Krisztus urunk a földön járt Szent Péterrel, mentek, hát egy férfi nagy dögön ott feküdt az út szélén. S avval Krisztus urunk kérdezte, hogy hát:
 – Merre van Názáret felé az út?
 S az így a lábával odaintett, hogy arra menjenek. Akkor Szent Péter reavette a földet, s azt mondja:
 – Na egyenek meg a tetűk, s a bolhák s a legyek!
 Akkor tovább mentek, s akkor egy leánnyal esszetalálkoztak. S akkor a leányt kérdezte, hogy:
 – Merre van Názáret felé az út?
 A leány gyorsan szökött, s futott, s mutatta meg, merre van az út. Akkor azt mondta Krisztus urunk:
 – Na látod-e, ez a jó, s ez a rossz, együtt kell a világot leélje, így kell eltöltsék, így van ez megírva. (7.)
108. Azelőtt régen nem mondtak ennyi rosszat, mint most, mert akkor kárimkodás helyett azt mondták: A varjak egyenek meg! S: A penész egyen meg! (39.)

Az ember és testrészei

109. A borjú, a bárán, az mán láburaáll, mikor megszületik, de a gyermek nem. Azért, mert az anyja féltette, féltette a gyereket, s aztán azért van így, hogy akkor gondolja, amíg láburaáll. (48.)
110. Az asszonyok a pápához Rómába, s panaszkodtak, hogy mér van úgy, hogy amikor a malac megszületik, vagy más állat, rögtön megindul, s a gyermek nem. Kérték, hogy induljon meg a gyermek es, amikor megszületik. A pápa egy kicsit gondolkodott, s azt mondta:
 – Na jó, rendben van, úgy lesz ezután, a gyermek, ha megszületik, akkor megindul, de akkor csak úgy lesz, mint az állatoknál, esztendőben csak egyszer lesz közlekedés.
 S akkor az asszonyok azt mondták, hogy:
 – Nem, inkább tíz hónapig hordozzák, vagy egy évig, csak maradjon meg úgy, ahogy van. (29.)
111. A bünt, hogy Ádám s Éva bűnbeestek vót, hát az Isten nem engedte meg, azt mondta, hogy a gyermeket kell dajkálni esztendeig, s akkor indítja lábra. S aztán amaz állat-féle, az már rögtön lábra áll, mert az nem követett el bünt. (39.)
112. Vót egy fa, arról nem lett vóna szabad enni, tiltott gyümölcs vót, s az ördög kégyó képibe felmászott, s azt mondta:
 – Egyél belőlle, mert olyan leszel, mint az Isten.
 Akkor ő leszakasztotta, lenyelte, s Ádámnak es adott. De Ádámnak eszibe jutott, hogy nem lett vóna szabad, s neki ottan megállott aztán. Magának es van ádamalmája. (48.)

113. A füle, ha viszket, ha esős idő van, akkor meleg lesz, s ha meleg van, akkor eső lesz. (28.)
114. Ha a jobb fülem viszket, akkor eső lesz, s ha a bal, akkor nem. (50.)
115. Ha a bal keze viszket, pénzt kap. (28.)
116. Ha a bal tenyerem viszket, pénzt kapok azon a nap, ha jobb, akkor kiadom. (14.)
117. Ha a jobb tenyerem viszket, akkor kiadom a pénzt, s ha a bal, akkor kapok. (43.)
118. Ha a jobb szeme viszket, sír. (28.)
119. Ha a jobb szemem viszket, öröm, ha a bal, sírás. (14.)
120. A szemem, ha viszket, akkor sírok. (43.)
121. Ha a jobb szemem viszket, akkor sírok, ha a bal, akkor örömöm lesz. (50.)
122. Az én apám mondta nekünk, azt mondta:
 – Fiam, ha meghal az ember, a világnak vége lesz, Nap és Hold megsetétedik, a csillagok lehullnak. Azért temetik úgy a halottakat, hogy a fejük fölé teszik a keresztet, hogy amikor a Nap jó fel, mikor feltámadás lesz, hát akkor szembelegyenek az Istennel. (48.)

Népek

123. Az első cigányt ganyélébe mártották, s azért akkor megfeketedett, s aztán a cigányok mind feketék lettek. (31.)
124. A zsidó, ha egy kicsi lehetősége van neki, a kicsi kutya likába es bótot nyit, üzletet csinál. (31.)

Élettelen anyagok

125. Réges-régen a berszányok így mentek elébb, s elébb, s tanyáztak. Akkor, na elmennek, költöznek onnat. S mikor elmentek, hát szürkületre jut eszikbe, hogy sok pénzik vót beléásva a verésbe, ahol a johók háltak. Na, elmennek vissza. De egy berszán ment. Hát menyen, s hát „csitt-csatt”, pattog, a kalibába jó tűz van. Bémenyen, s hát ott nyöszörög valami a katlan mellett s a másik az ágyba vót. S azt mondta az ember, hogy:
 – Vond meg – azt mondta – a feleségemnek a hasát, már, hogy kenje meg, s akkor visszaadom a kontrektusodat.
 Ez olyan ember vót, hogy ember ütött vót a berszán.
 S nahát, megvonta a hasát, egyszer berreg egy kocsiszeker, s csak eléáll két szürke ló a kaliba eleibe. Azt mondta az az ember, hogy.
 – Na vedd azt a lapátot, s meríts egy lapát parazsat, s tedd egyik lónak, s meríts, s tedd a másiknak.
 S az egyik ló ette, s a másik nem. Azt kérdezte, hogy az egyik ló mért nem eszi?
 S azt mondta, hogy hát az egyik a kámukai pap, s a másik Bigyó. Ezek vótak bé-

fogva, mert ezek embert üttek, s ezek már a gonosz hatalmába vótak állva.

Akkor bément az ember, s olyan álom jött a szemire, ü elaludt. Mikor megebredett, hát a Nap süt bé. S ott se tűz nem vót, semmi se vót, ott úgy vótak az üszkek, ahogy űk elhagyták vót. A pénzt kiásta a földbül, s elvitte. (52.)

126. Azért szokták tenni az ilyen babonaság, hogy a tejet veszik el. Hát a lópatkót megveresítik, aztán abba a fejővederbe vetik, s akkor úgy mondják, hogy aki elveszi, hogy úgy égjen, mint ahogy az a lópatkó herseg. Keresetlen lópatkót, úgy-hogy reatalál, nem keresi, csak úgy reatalál. (7.)
127. Úgy es lehet fermekálni, hogy a lábnyomából sárt szed, aki meg akarja fermekáltatni, vagy megöletni a másik asszonyt, és elviszi a paphoz, amelyik ilyenekkel foglalkozik, és az kiimádkozza. (49.)

Történelmi emlékek

128. Amikor Árpád átjött a vereckezi szoroson, nagyapám beszélte, hogy itt valamilyen csapatja lemaradt Csalhó környékén, s abból aztán itt maradt a csángóság, abból kezdett szaporodni. (14.)
129. Szent Istvánnak a kardja el van ásva, s az amikor felszínre kerül, akkor dől el a világ sorsa, hogy béke lesz, vagy elpusztul minden, s világvége lesz. (30.)
131. Ha valamit így beszélnek, akkor azt szokták mondani, hogy: Ennek is híre lesz, mint a tatárjárásnak. (31.)
132. Szent László, úgy tudom, a pogányokat elhajtotta. Itt van egy hegy, Pogány havasnak hívják. Ott vót a pogányoknak még, a romjaik is láccodnak ma is. Aztán Szent László király hajtotta vót őket. A következő falu Szépvíz. Amikor ott hajtotta, de azt mondják, hogy a kő akkor lágy vót, a lovának a lábnyoma láccik ma is, láccik a kőbe. Akkor azt mondta:
– Te Isten, ha kő, legyen kő, s ha nem, legyen föld!
Mert belérekedt vót a lába. Mikor beért oda a völgybe, Szépvízre, akkor azt mondta:
– Na édes lovam, igyál, be szép víz!
S így maradt a községnek a neve Szépvíz. (14.)
133. Meghalt Mátyás, ellőtt az igazság. (30.)
134. Még a törökök üdejibe jöttek, s ugye raboltak, törtek mindent esze, s el akarták vinni a Mária szobrát. S az olyan nehéz lett, hogy nem tudták elvinni. (43.)
135. A legelső ember, aki idejött lakni Középkokra, azt úgy hívták, Tankó Demeter. Akkor annak vót tizenhét fiúgyermeke. Csak olyan lakása vót, hogy a földbe vót beásva, nem nagy fedezék lehetett. Azokból van a csángó nemzetség. (48.)
136. Édesapámék es Bogdánfalváról jöttek ide. S amikor idejöttek, azt mondták, Gyimesen három ház volt. De ahol megtelepedtek, hát ott olyan erdő volt, hogy a házat es onnat építették, a csúrt es, aztánd mikor én még akkora vótam, hát még akkor es a ház mellett erdő volt körül, s mekkorát foglaltak, akkora az övék volt. (57.)

137. Ezek mind szökevények voltak. A határezred, ami valamikor létezett, ugye, itt kellett szolgálni tizenkét évet egy embernek és abból szökdöstek el, s így a hegyek közt megtelepedtek. Elcsángáltak, azért nevezték csángóknak itten, hogy így elcsángáltak. (30.)
138. Mikor a tizennégyes háború vót, akkor a Mária szobrát el akarták vinni a románok, vaj nem tudom én, milyen nemzetség. S le es vették, de a Hargita aljáig tudták csak vinni. Tovább semilyen kocsival nem tudták szállítani. Olyan nehéz lett, hogy onnat vissza kellett hozni. De két ember a hátán vissza tudta hozni. Hat ökör nem bírta ki a Nagyerdőre, ulyan nehéz vót, hogy tengelyig sülyedt, tovább nem tudták vinni, de két ember a hátán visszahozta. Ezt az öregek beszélték, ez a tizennégyes háborúba vót, nem is olyan régen vót. (30.)

MITIKUS ALAKOK

Boszorkány

139. Van olyan boszorkány, hogy a tilón megy, s veri a tilót, s megy. Hogyha valakit fel akar ültetni, felültet, s ketten mennek. (4.)
140. A tilóra reaül s halad. Üljünk csak rea mü, münket nem visz. S a seprűre is felülnek s mennek. (52.)
141. Mondják, hogy ezeknek a fermekás asszonyoknak van varasbékájuk, akik gyűtnek nekik. S ez is olyan, hogyha valakinek sikerülne megütni azt a békát, akkor az illető azonnal meghalna, akié a béka. Mondták, hogy cserepfazokban tartja a varasbékát, le van fedve, egy tálás van, s azalatt van. (30.)
142. Ha a boszorkányok elveszik a tejet, akkor egyebet nem szoktak csinálni, csak tiszta fekete tyúkot tartsanak, s azok, mikor kőtenek tojást, ha csirke lesz belőlük, a tiszta fekete tyúknak a tojását megütik és lisztbe belekeverik, s a tehénnel ezt megetetik s többet soha nem veszik el a tehén zsírját. Nem, akkor nem tudják. (3.)
143. Úgy tartják, hogy mikor a tehén első ellős, akkor az első tejit, amikor kifejik, akkor azt eldugják, hogy ne találja senki. Azt tartják nálunk a régi öregek, hogy azt a boszorkányok, vagy a tudósok tudják elvenni. Egy karóval lukat lukaszt be a földbe, úgy, hogy ne lássa senki éjszaka, s azt az első tejet beleönti oda és akkor aztán lefojtja, s akkor aztán avval nem babrál senki. Annak a tehénnel a zsírját nem tudja elvenni senki. (19.)
144. Bűbájós asszonyok vannak, hogy aztán ők azt hogy csinálják, s hogy nem, nem lehet tudni. Elveszik a tehénnel a zsírját, tejit elveszik. A tehénnel a tejit ha elveszi, akkor el kell vegye mindenféle állatnak a tejit, mindenféle állatnak ott kell legyen a teje. Ha nem, nem tudja másképpen elvenni. Kégyónak es, békának es, mindenfélének a teje ott kell legyen. (11.)

145. A johótól nem veszik el, nem tudja elvenni. Csak a tehén zsírját tudja elvenni, mert a johó bárány képibe az Úr Jézus változott. S ez ótáron es ugye azt emlegetik, hogy Isten báránya, s azért a johótól nem tudja elvenni. (42.)
146. A fenekit megkeni valamilyen zsírral, s „hopp, hol gondolom, ott legyenek!” Ez es fermeka. S elmén oda, s ő onnan azt veszen ki, amit akar. Soha senki se tudja megfogni. (49.)
147. Azt es hallottam, hogyha a boszorkány jár, szent golyóval utána kell löni. S akkor eltávozik a boszorkány. A puszkagolyót elviszik a paphoz, s a pap leöntözi szenteltvízzel. (4.)
148. Édesanyámat kínálta a boszorkányasszony, hogy vegye át az ő tudományát. Édesanyám azt mondta, hogy élete hosszág csak málélevet vagy káposztalevet eszik, akkor se fogadja el a boszorkány-tudományt. Ő megelégszik avval, ami természetben van az állatban, ő megelégszik annak jövedelmével es, mindenféle gazdagságot abba ő befoglalt, de neki ilyen tudományok nem kellenek. (42.)
149. A boszorkányos asszonyoknak Krisztus urunk megadta a hatalmat ezen a földön. De a mennyországba bejutásuk nincs. Őnekik ezen a földön olyan hatalmik van. Az Isten azt mondta: „Ezen a földön megengedem a hatalmatokat, de a másvilágon jutalmatok semmi sincs.” A boszorkányos asszonyoknak az eredeti tudományik meg van engedve, s meg van hagyva. Ők kégyókkal, s varasbékákval, s vipe-rákval, ezekkel foglalkoznak. Az Isten megengedte nekik ezen a földön a tudományukat, de a másvilágon joguk nincs semmire. (7.)
150. A boszorkányok az alvilági boszorkányoktól tanulnak. És még azelőtt fundált a boszorkányi tudomány, Krisztus urunk születése előtt. Mikor Krisztus urunk felnövekedett és prófétává változott, hát akkor azt mondta a boszorkányos asszonynak, hogy minden bocsátva van, de ez emberi tudomány, s csak az atyám rendeli s szabad folytatni az embernek. S ami magától az alvilági tudományosoktól kezdődött, azt nem szabad folytatni, mert aki azt folytatja, annak a lelke a mennybe az én színemet nem látja meg.
S akkor a boszorkányos asszony azt mondta, hogy nem bánja, ha sohase látja meg a Jézus szívét a mennyországba, se mennyország nem kell néki, csak az Úr Jézus engedje meg, hogy ő ezt a tudományt tudja. S akkor az Úr Jézus megengedte. De akkor azt mondta, hogy aki ezt a tudományt folytatja, az az én országomnak nem lakója. (42.)
151. Szarvuk van, mint a kecskének s a berbécsnek. Azt mondják, hogy ilyen szarvuk van. De nem lehet mindig látni rejtuk, de az éjféli misén mindig látni. (42.)
152. Az tudta a legényt s a leányt esszeszerelni. Amelyik leánynak kellett ez a fiú, s nem tetszett neki, akkor ment ahhoz a boszorkányos asszonyhoz, s valamit fizetett neki, s aztán ő esszeküfüttyölte úgy, hogy valamit csinált, megította a legényvel a leány, s akkor szerette. (7.)
153. A házhijába egy bubát csináltam, feltettem, hogy a boszorkányok, a szépasszonyok szoptassák azt, ne az én bubámat az ágyba. Mert ha megszoptatták, akkor ment a hasa. Rongyból egy babát csináltam. (12.)

154. Mondták, hogy a kicsi bubát ne hagyj ott, mert a boszorkányasszonyok kicsérelték. Csináltak egy hasítófát, s arra ruhát köttek, s feltették a szipka mellé a hiúba, hogy a szépasszonyok azt szoptassák meg, ne menjenek közel a kisbubához. Mert ha a szépasszonyok megszojtassák, avval már meg is rontják. Úgy megrontják, hogy meg kell haljon. Nem lesz soha egészséges gyermek. (36.)
155. Azt akarom még mondani, hogy a berszán fejte keresztesen a zekére, ilyen fekete zekére a tehenet. S mikor ő megfejte, hát azt csak ő tudta, hogy mit fejtek rea. S arra ő valamit mondott, s a keresztet vette, s örökké mondott, s akkor vette a pálcát s akkor úgy kezdte verni azt a zekét, azt a tejes zekét. Hát egyszer véresen, hát jó egy asszony, a boszorkányos asszony, a tudományos asszony, s térre állott, s úgy kérte, hogy ne verje többet, mert vége az életjének. Akkor a zekeverést abbahagyta, s akkor aztán addig verte, amíg az asszony felfogadta, hogy soha többet ezekkel szemben nem csinálja, s akkor hagyta el. Igen, de akkor élve alig tudott elmenni. De ez valóság vót. Ezt az én édesapám mesélte, mert ő azt mondta, a berszányoknál tizenhét esztendeig vót szolgál s ott történyt, a berszányoknál.
S akkor felfogadta a boszorkányos asszony, hogy a hetvenhetedik nemzetjének is meghagyja, hogy többet a zsírját, a berszányét el ne vegyék, mert aki tud valamit, azét nem tudják elvenni. Csak aki semmit se tud, azét tudják elvenni. Ördögi tudomány. (42.)
156. A boszorkányos öregasszony odale Nyíres alatt vette a teheneknek a zsírjukot, s tilón ment, pillanat alatt. Azt mondták, hogy éjjel felült egy tilóra, s úgy vágatott akármerre. (7.)
157. Mikor aztán Barackosban, azon a sarkon ment ki, ahogy hágott ki a vetegetőn, kiment félig küél, egy kerten kellett keresztül hágni, keresztülmenni. Hát megyen, azt mondta, a két asszony, egyiket úgy hívták, Pista Gyuriné, Prezmár Pista Gyuriné, nagybátyám fiának a felesége, s a másikat Kicsi Emre Gyurkánénak hívták. Egyik ült egy seprűn, a másik egy sikító tilón. Azon sikítsák a kendert. S ekkor ő esszecsapta a kezit:
– Hát disznyó teremtette! Tük mifélék vattok?!
Akkor azok azt mondták, hogy – nehogy valami félének megmondj, mert ezen viszünk el, a sikító tilón tégedet es. (42.)
158. Vannak libalábúak, és van lóláb es, van asszonyláb es. Egy öreg bácsi mesélte, hogy ők egy ilyen esszejövetelre vótak, s ahogy ült a szobába, hát meghallotta, azt mondja:
– Péter, gyere csak ki!
S ő kiment – azt mondja – tisztán ismerte es, hogy kivel ment szembe. S akkor azt mondták:
– Péter, ülj csak le ide.
Egy ilyen nagy kosárba.
– Péter, ülj le!
S ő – azt mondja – mikor beléült abba, abban a pillanatban már a levegőben es vót. Őt meghordozták – azt mondja – Isten tudja hol, s visszajött, visszament.

– Hol jártál? – kérdezte a nép – hol jártál?

Nem árulta el, pedig ismerte, hogy ki volt az az asszony. (30.)

159. El akarom most mesélni a teheneknek a tej és zsír-elvévését. Hát ez tényleg valóságos. Ugye hitünk szerint higyjük, hogy van jó lélek es, s van rossz lélek es. S az a rossz lélek nem egyeb, már hogy olvastam a régi könyvekből, valamikor a rossz lélek, amit az ördögnek és sátánnak es nevezünk, hát ez tényleg valósággal járkált. A szenteket azért nevezzük vitéz szenteknek, egy részit, s győzedelmes szenteknek, hogy ők a sátánt megölték szemlátomást.

Na de most már a sátán nem mer járkálni szabadon, önállólag, hanem egy lelkes állat kell, hogy vezesse. Vagy béka alakba, vagy kígyó alakba, de tulajdonképpen a zsírrelvévés az már tényleg béka-alakban létezik.

Na most úgy van az, hogy ők beszélnek, vagy férfi, vagy nő, vagy amelyiknek kedvence, szóval, aki evvel akar foglalkozni. A békát elküldi annak az illetőnek az istállójához, ahol tudja, hogy többecske tej van.

A tehen lefekszik, a béke megszopja, s akkor a zsírját elveszi, s az övéjéhez hajzamegyen, s az orrára kiokádja. S akkor pedig ennek a zsírját elvette, s a másiknak odaadta. Most azért van ez a sokféle olvasás, hogyha szent dolgot tesznek az istállóba, vagy pedig szentelt vízzel hintik meg a tájat, szentelt fokhagymával, mert a fokhagymát nemigen szereti a béka, se a sót, hát akkor oda nem tud közeledni. Éppen itt van Gábor es, jó hogy bėjött, mert ő szúrta meg a békát. Tizenegy órakor megszártuk, tej jött ki belőle, s fél egykor visszamentünk, s a béka nem vót ott. Arról lehet megösmerni a békát, hogy tényleg ez tejhordó béka, mert vér helyett tej jön ki belőle. (42.)

160. Panaszkodtak, hogy a tehennek, vannak olyan babonások, hogy a tehennek a tejét elveszik. S akkor vannak olyan asszonyok, vannak olyan tudósok, akik meg tudják verni. Én például tudtam is egy olyan asszonyt, hogy ő járt, s ment, s pontosan egy milícia szembetalálta, hogy tilón ment. Hallotta, „köp, köp, köp, köp”, ment a tiló. S akkor a milícia megijedett.

– Hát – azt mondja – lelövöm.

S azt mondja:

– Hallgass.

S avval Bükklókjába vannak a románok, s azok értik ezeket a babonásokat, végtelenig értik, hogy mit kell csinálni. Úgy megverték, hogy másnap az asszonynak, ő nem vót ott, de valamilyen, amivel a bornyút felveszik, azt a lepedőt, mikor megbornyúzza a tehen, s azt a lepedőt ők valahogy leterítik, s ilyen magyarófa pálcával lecsíptetik, s úgy megverik, hogy olyan kék, mintha személyesen megvernék.

Másnap az asszonyval találkoztam. S mondom:

– Mi lelte magát?

S azt mondja:

– Úgy leestem egy kőszikláról – azt mondja –, hogy mind összetörtem az ábrázatom.

Igen, de a bükklókiak verték meg, ment ő, hogy a tehenektől vegye el a zsírját.

(7.)

161. Az egyik asszony értette, hogy elvegye a tejit, a tejnek a zsírját. S akkor van aki azt tudja, hogy megverte az asszonyt, aki elvette. De úgy megverte, hogy alig maradt életben. Egy rongyot odatettek a kalibába, az esztenához, s elévett egy botot, s úgy ütötte, ahogy bírta. De valamit mondott, csak én nem tudom, hogy mit. S akkor azt ott ütötte. Egyszer csak jó az az asszony, aki elvette a tehénnek a zsírját. S azt mondja:

– Jaj, jaj, milyen füst van itt!?

– Nincs itt semmiféle füst – azt mondja –, mit akarsz?

Azt mondja:

– Ne üssék többet azt a rongyot, hagyják meg az életemet!

De úgy megverték, hogy alig tudott járkalni. S ez itt a szomszédba, a második háznál történt. (28.)

162. Hallottam volt, hogy beszéltek, hogy egy ember kiszólitotta a másik embert este, le vót már feküve, gatyásan, mezítláb. Kiszólitotta, egy féket a fejibe vetett, s akkor lójé változott. S addig ment véle, hogy innét Középlokról elment Csík megyébe lóháton. Az ember egy helyt Istent említett:

– Jaj Istenem, hát mi van vélem, s hol vagyok?!

S akkor abba a helybe ott maradt, ahol Istent említett. S hát ott van Csíkba egy ismerősinnél a kapuba. S akkor bément oda, aztán ott felöltöztették, s úgy jött haza másnap.

Akkor már, ha egyszer Istent említett, akkor ott hagyta a boszorkános ember. (11.)

163. A teheneket reggel megfejtem, s elmentek, oda kicsaptam. Este hazamentem, s a tehen szépen erre a kerítésre, erre a kapura, ahol kellett volna átalmenjen az istállóhoz, hát úgy ordított, s mászott fel. Nagy tőgye vót. Este semmi tőgye nem vót, jó tejes tehenek vótak, kettő vót akkor. Jaj, az én uram es hazajött, valahol dolgozott, s mondom:

– Jóska, a tehenyekvel mi van, mit csináljak, mi van evvel a tehenyvel?

Békötte ő, s nem szólott semmit se. Azt mondta: adjak egy kicsi puliszka lisztet, egy zacskóba, hogy ő menjen. S vót akkor egy ember Bükkben, aki azon segített. S arra olvasott, vaj imádkozott, mit csinált arra a sós lisztre. Hazajött az én uram, s odaadta a sós lisztet a tehénnek, megette, s reggelre úgy megállott megint a fejénél, semmi baja nem vót, csak a teje hiányzott. Aztán egy jó darabig hiányzott a teje. (5.)

164. Vót egy leán, s annak es vót egy ilyen fermekája. Aszeretejinek azt mondta, hogy jöjjön velem, s ő elviszi oda, ahova ő menni akar. S azt mondta, vigye el őt egy borpincébe, mert ő részeges. Részeges vót a legény erősen. De, azt mondta, istenre nem szabad gondolni.

No, a legény nem is gondolt. Beértek a borpincébe, s ott ivott. Ittak, többen mentek oda, s ittak. Aztán eljött az idő, hogy menni kell vissza. Elindultak, de a legényt nem tudták vinni. S reggel mentek a borpincébe, akié vót a borpince, s a legényt megfoglák. S a legény mondta, hogy ő hogy járt, őt ide elhozták, a leán, s ő innét többet nem tudott elmenni. S a leán így lefoglák. (49.)

165. Megállította a fehérnépet, a tilón ment, a milica, de vót annak es tudomány, csak úgy tudta megállítani, így mondták, én nem láttam, csinált egy kört, s a körbe csinált egy keresztet. S akkor a tiló nála tovább nem ment. (9.)
166. A suj tudja! Énnekem egyszer Vándor Fülöp mondta volt, hogy: Jöttem, azt mondja, fel a hídon Bucsi Fülöpnél, s Pista Gyuriné, azt mondta, úgy ment a tilón, s úgy vágtatott, s úgy ment. S azt mondta, nehogy megmond senkinek, mert tönkre teszek, ha megmondod. (57.)

Gyermekijesztők

167. Jó a bankus! Jó a cigán, s elviszen, hojza a zsákot, belétesz, s elviszen! (36.)

Halottlátó

168. Aki a halottakról nekünk elbeszél valamit, azt hívják mondóasszonynak, vagy mondóembernek. Ennek más nevit nem es tudok. S aztán annak megjelenik valahogy, a Jó Isten megengedte, hogy megjelenjék álmikba es, de élőbe es, de megjelennek. (42.)

Hazajáró halott

169. Azt hallottam, hogy az ulyan hazajár, aki valamit eldug. (39.)
170. Azért járnak vissza a halottak, mert élő korikba eldugnak vasat, vas tárgyat, pénzt. És amíg azt valakinek meg nem tudja mondani, hogy hol van, vaj valaki reja nem talál, addig nem tud pihenni, s ezért ökörré jár. (49.)
171. Létezik olyan, hogy valaki halott visszajár, s kérdezi, „hová tegyem, hová tegyem?” S azt szokták mondani: „Tedd csak oda, honnét elvetted, s akkor nyugszol, s ha nem, nem.” A határkövet, amit élettyibe odébb tett. S akkor aztán odatette vissza, s akkor nem vót többet semmi baj. Akkor többet nem jár. (21.)
172. Mondta az én apám, hogy ők idejibe vót egy Csikó Pál, s aztán meghalt, s örök-ké a szolgálónak a konyhán megjelent. Aztán a szolgáló egyszer azt mondta, hogy mondja meg, hogy mi járásban van? S azt mondta az öreg, hogy:
– Fölástam a kerítést a más emberére, s én nyugodni nem tudok, s mondd meg a fiamnak, hogy tegye vissza, ahol volt, oda. (48.)
173. Beszélte az Anna testvére is, Aranka, hogy az apósa járt haza, s úgy zergett. Ha valamit eldug, akkor jár haza, s keresi, zerget. (52.)
174. Arról hallottam gyermekkoromban is például, hogy az egyik asszonynak meghalt a férje, s ő úgy, ahogy aludt, látta, hogy a férje bement a szobába, s beszélgetett vele, s fölült ő is, s beszélgettek. S egyszercsak eltűnt. (51.)

175. Vót így elveszve, hogy a háborúba elveszett, s akkor így járt haza. S meglátták, s akkor ugye féltek. (33.)
176. Télbe meghalt nanyám, eltemettük, s rá egy hétre a házba világosságot látunk. Bementünk, s nem volt sehol semmi. Kijöttünk, s akkor megint világosság vót a házba. Azt gondoltuk, hogy nanyám valamit keres, de nem hallottunk se hangot, se semmit. (22.)
177. Minden éjszaka ejtette kétségbe. A férje meghalt, s minden éjszaka, mintha hazament volna, lefeküdt melléje, s beszélgetett vele, de félt, s esett kétségbe. Hiába hívott másokat, senki nem látott semmit, de ő úgy látta, mintha élt volna. (28.)
178. Ők jártak el mulatni, legények voltak, s akkor leskelődtek, hogy a gazda hol menen. Hát egy ment lesbe, s a többik szedték az almát. S éppen onnét, egy fiatal férfi el vót veszve a háborúba, meghalt vót, s akkor látták, hogy hát szép fehér ingesen a pincébe béhaladt. (33.)

Házi kígyó

179. Meglátod a kicsi fehér kígyót, azt nem kell megütni, mert az a szerencse a háznál. (11.)
180. Minden ház alatt van egy kígyó, s azt nem szabad megütni. (51.)

Isten

180. Ej, hogy verjen meg a magyarok istene! (14.)

Jézus Krisztus

181. Amikor Jézust keresztre feszítették, s a töviskorona nyomán kiserkent a vér a homlokából, a legyek meglepték s szörnyű fájdalmakat okoztak még azon felül es, amit a tövisok okoztak. A fecskék meglátták, körülvették Jézus keresztjét, s mind elpusztították a legyeket. Jézus utolsó erejével még megáldott a fecskéket, mondván nekik:
– Áldott legyen az a hely, ahol van a ti fészketek.
S a mai napig es, ahol a fecske fészket rak, ott áldás költözik a házba, ott az emberek között megvan a megértés, de ahol az emberek veszedőssé válnak, a fecskék onnat eltávoznak. S azonkívül, hogy valami emlék es maradjon a fecskéken, ami emlékeztet rea, hogy ők szabadították meg Jézust a legyektől, a fecskék csőre alatt ma es véresnek látszik a toll. (51.)
182. Szent Péter járt Jézusval. Vót a tarisznyába, tarisznyát hordoztak, mezítláb jártak, akkor vót egy sült lúd, ennivalójik vót. S Szent Péter éhes vót, hát leszakasztotta az egyik lábát és megette. Akkor továbbmentek. Azt mondja Jézus:

- Vedd elő az ennivalót, hogy együnk.
 Elővette, s hát csak egy lába vót a lúdnak. Azt mondta:
 – Hát hol a másik lába?
 Jézus tudta. Péter azt mondta, hogy:
 – Ni, ott a jégen ludak vannak, azoknak es (a ludak fáztak, az egyik lábukat felkucorították vót), ott azoknak es csak egy van.
 – Hát eredj, hessentsd meg őket.
 Péter elment, meghessentette, s leeresztették a lábukat. Akkor már kettő volt.
 Aztán:
 – Na látod Péter, jobban tetted volna, ha megmondod az igazat. (48.)

Kisésrtet

183. A kísértet, az jár macska, kutya képibe, s többféle képbe. Azért, hogy valakit megijeszt, vaj az is, hogy azáltal valakit meg tud ölni, ami által őt megölték. Amíg úgy meg nem öl valakit, ami által őt megölték, az addig nem tud nyugodni. (49.)
184. Azt mondják, hogy ez a kísértet, ki az embereket kíséri, az egy kirekesztett lélek, aki olyan elkárhozott lélek, hogy még a pokolba se tér be. S az mindig azon leselkedik, s azon menen a keresztény ember után, hogy valakit kétségbe tudna ejteni, mert akkor ő megszabadulna, s a más a helyiben maradna. S még az imába es beléfoglaljuk, hogy a Jóisten öröjzön meg a gonosz kísértettől. (7.)
185. Volt egy olyan ember, aki kecskét tartott, és azt mondta, hogy kecskekisésrtet van. Ahogy a kecskék mentek a vállúra, úgy futtak el mindig. De ő kereste mindig, hogy hol, mit lát ezekből, de sehol sem kapta meg. (30.)
186. Leány voltam, tizenhat-tizennyolc éves leány voltam, s el vótam a sógoromhoz, s este tizenegy órakor mentem haza, s elkísért az inas. Suszter volt a sógorom. S elkísértettek az inasval egy darabig. S akkor, mikor már közeledtem hazáig, sajnáltam az inast, már késő volt, hazaküldtem. S a víz mellett laktunk. S a víztől arrafelé vót egy csűr, s ahogy én mentem a hídra értem, három akkoracska gyermek csak odatoppant, mintha odadobták volna. Én úgy megijedtem, futásnak indultam. Hánytam a keresztet rám (azt mondják az olyan nem jön keresztül a vizen), híd vót a patakon, s azon a hídon én keresztül kell menjek. S azok ott maradtak, visszanéztem, s ott álltak, nem mozdultak. Akkor én bémentem, s mikor bémentem, béestem az ajtón. (43.)
187. Én mentem éjszaka az úton, látok egy világosságot. Mi lehet, mi lehet? Kisésrtet? Hát mégis elmegyek, megnézem. Hát szentjános bogárok világítanak az útszélen. (14.)
188. Olyant hallottam, hogy ment az úton, s csak ment utána egy fekete macska, s ment utána, s csak nyávogott, s egyszer csak nagyobb lett, s nagyobb lett, s egyszer hát egy nagy ember lett belőle. S a másik esett kétségbe. S majd mikor odaért, hogy egy folyóvizen ő átment, akkor a más a vízen erről maradott. S azt úgy nevezték, hogy kísértet. (7.)

189. Vót nekem egy komám, az is szintén suszter. Ő is jött haza szintén, s azt mondja, hogy egy szép kis asszony csak melléje került, s beszélgettek legalább úgy két-három kilométert végig az úton. S akkor szintén vízhez értek, egy pallón kellett keresztül jönni, s az nem jó keresztül a vizen. Akkor csak egy tüzet rádobott, s akkor eltűnt. S akkor hazament, s megkérdezi a feleségét, hogy:
- Elégett-e a hátam?
 - Nincs semmi baja.
- Akkor elmeséli, hogy hogy volt. (43.)
- Egy asszonynak a fia megölt egy legényt, s el volt víve Bukarest mellé a börtönbe. S az az asszony beteges, fel se tud kelni, s akkor megjelent a fia. Búsulta, s megjelent. (4.)
190. Semmit sem láttak, de elég az hozzá, hogy a sajtokat a polcról mind ledobálta, s odagyűlt az egész ember, de semmit sem láttak. De ott olyan dolog vót! Vót nyálósó, az mondjuk, lehetett úgy tizenöt kilós. Azt elé vette az eszténa közepibe, s akkor az ajtót megrázta, kinyitotta, s senkit sehol nem láttak. Mindenki ott vót és nézte. Annyira ment a dolog minden éjszaka, hogy aztán felvitték a papot, a katolikus papot, az aztán ott megszentelte azokat a helyeket, s akkor eltűnt onnan. De addig, mintha pálcával ütötték volna a kaliba tetejeket. A födeleket úgy verte, hogy az szakadott össze. Vittek fegyvert, vadászfegyvert, s avval realövöldöztek, de semmikép sem tűnt el, amíg fel nem ment a katolikus pap, meg nem szentelte azt a részt. (27.)
191. Én hallottam, beszélnek, hogy késértet így, késértet úgy. Egyszer jöttünk le, s vótak ilyen őrségek odale Buhaszádába. Jövünk ott fel Miklós Pistával, s akkor ő jött az egyik útszélén, s én a másikon. S egyszercsak megragadja a lábom így lúd képibe. S akkor én keresztül mentem az úton, de úgy megvágtam balkézvel visszafelé, a kert oldalának nekiesett. Az ilyen lüderc-félét balkézvel, visszafelé kell megvágni. (21.)
192. Volt olyan, hogy azt mesélte másnap, hogy ment haza és macska, vagy kutya, és úgy körülvette, hogy nem tudott menni. A másik pedig, hallottam egy öreg bácsitól, hogy egyszer jött ő éjszaka haza és cigarettája vót, de nem vót tüze. S akkor, amikor ő befogta a cigarettát a szájába, jön egy valaki, ment egy lóhátas szembe vele, s azt mondja: „Nem baj, kérek ettől tüzet”. S amikor ért hozzá, megszólította, hogy:
- Adj egy kis tüzet.
- Akkor csak lett egy fekete kis kutya belőle és eltűnt. (30.)
193. Volt neki egy szeretője, s azt nagyon várta, s az katona volt, s várta nagyon haza. S egyszer az asszony lefeküdt, s na, jött a legény. Rendesen, mint hogyha ő lett volna, csókolóztak, minden. Neki vitt almát. Mikor elment a legény, akkor reggel nezi az almát, s hát lóganyé. (28.)
194. Hallottam eccer, hogy beszéltek, hogy egy bácsi éjszaka szekérrel utazott, s megtámadták. Hát nem vót megijedős az ember, okos ember vót, s akkor ő nagyon (mert hallottam beszélni, hogy valamilyen szellemi támadást vesz észre az ember magába, akkor minél hangosabban kell rászólni), hogy rákiáltott. Megfogták a lo-

vát neki, megálltak a lovak, két fekete. S akkor nem ijedt meg, megfogta jól a gyeplőt és rákiáltott, hogy:

– Az Úrjézus kinszenvedésire kérlek, milyen járásból vagy?!

S akkor eltűntek. (30.)

195. Az ablakon ki meglátták, hogy két gyertya lobog. Azt mondták, „Ne, a késértet!” Mondta nagyapám, hogy: „Gyertek, menjünk oda.” Elmentek oda, s hát két fényes bogár volt. Olyan bogarak vannak, hogy úgy ég, mint a gyertya, s éj-jel járnak.
– Na, látjátok – azt mondja –, legyetek meggyőződve – azt mondja – hogy késértet nincs. (48.)
196. Hát én elmondom, az én anyám bükki vót, perelte a helyet. Na éjjel befogja Bitang Józsi Péter a lovait, mennek. Mikor a hegyen túl mennek, a lovak csak a fülüket kihegyezték, s kruholni kezdtek. Át az út közepibe egy fekete. Bitang Józsi Péter a lovait félrehúzta, s ő megnezte jól, s olyan lábai vótak, mint a kocsorba, amivel a szemet húzzák ki a kemencéből. S ő úgy megijedett, hogy ő szinte kétségbeesett. Na úgy elmentek, de az ott maradt, az a kocsorba lábú. Hát az mindeusztára, hogy valami rossz szellem vót. (52.)
197. Van olyan, aki búsul, még el es menyen vizitbe hejza; fehérnépekhez járt. Éppen úgy beszél, mint akit búsul. A néni búsult egy szeretejít, erőst búsulta, s akkor a lüdérc megkörnyékezte, s odament. S ment, s a szipkán ment le, s rendesen olyan vót, s lefeküdtek, s vitt almát neki, s minden, reggel, mikor a párnát föl-emelte, hogy vegye ki az almát, s hát lószar. (52.)
198. Hallottam, hogy mentek szekervel valamerre, mentek a falun, s akkor kiáltotta a mezőn valaki, hogy:
– Hova tegyem a határt? Hova tegyem a határt?
S akkor már tudtak, hogy em már késértet. Hát akkor azt mondtá, hogy kárimkodott egyet neki:
– Tedd oda, honnét elvetted!
Akkor azt mondtá:
– Köszönöm szépen.
Hogy megmondta, hogy tedd oda, honnan elvetted, aztán többet nem látták. (33.)

Lüdérc

199. Az égen menen, mint egy kötőrúd, olyan, s a tüzet úgy szórja. (11.)
200. Mondták, hogy menyen el az égen, s szarja a tüzet, de én nem láttam soha. (48.)
201. A lüdérc és a boszorkány ellen úgy lehet védekezni, ha megkísért, hogy valami szentelt dolgot magadhoz teszel, s amikor jó, akkor szembeveted vele, s akkor eltávozik. Vaj szentelt golyóval meglövöd. (4.)
202. A balkezivel nyúljon hejza, s akkor megfogja. (33.)

203. A régi öregek szedték a lüderclötte füvet, s felkötték a gerendába. Ott állt mindig, ott forgott az a lüderclötte fű. De igazán, valami volt abban! Mert édesanyám azt mondta, hogy a tizenhatos háborúban elhalt édesapám. Én tizenötben születtem, s tizenhatban volt. S rajtam már nagyobb gyermekek voltak ötön. S nagy leány es volt már. S ő úgy búsult, mikor annyi gyermekvel el volt maradva, s édesapám haza nem jöhetett.

S egy este, azt mondja, lefeküdtek ők. Egy olyan ágyat szereltek, hogy mind egy ágyban voltunk. Én kicsi voltam, s a többi mind körül, így lefeküdtek egy ágyra. S egyszer, azt mondja, hát jó édesapám. De még egy csillag es, tizedes volt, csak annyit különbözött, hogy úgy égett a két szeme, mint a láng. De ő tudta, az édesapám onnat semmiképpen haza nem jöhet, ahol ő volt. Kopogtatás nélkül, csak látja, hogy jön, s úgy katonaruhában, s ahogy vót, hát menyen neki az ágy-nak, s hát akarja őt ölelni, csókolni. S akkor ő felragadott engem, én buba voltam, az ölibe, s a gyermeket rángatni, kelteni. S töpdösni, s „édes jó Istenem, segíts meg!” „Keljetek gyermekeim, s imádkozunk!” S akkor, azt mondja, három-négy tüzet elejtett, s elhaladott. S ő többet sohasem gondolkodott. Azt mondta: Ha meghal, eltemetik, ahol lesz. S ő es, amíg él, él. De többet nem gondolkodik. Többet nem es látta. Ez volt az első jelenet, s az utolsó is. (15.)

204. Van is nálunk lidércclötte fű. A házakra felkötik, s örökké csüng. S hogy a halott ne menjen vissza, azért kötik fel. (4.)

205. Elment az én jó uram fogolynak, fogságba. Örökké addig kértem a jó Istent, hogy bár álmomban lássam. Hogy hol van? Egyszer, hallja-e, olyan hódvilág vót, s én a gyermekekvel eszehúzódtam, heten háltunk egy ágyban. S ahajt, egyszer hallok, hogy – topp, topp, ahogy ő jött vissza. De az ajtó nem nyílt meg. Ahajt, én akkor, csak jött hejzám, s a padláson es úgy dobogott. Ahajt felültem seggre, olyan szép hódvilág vót, s olyan vót, mint az én emberem. Csillag es vót a blúzán s minden. Csak valahogy a szemít úgy meresztette. Ahajt örökké akart csókolni, s örökké akart ölelni, s csókolni.

A legnagyobb leányunk tizennégy éves vót akkor. Mondom: Te Erzsike, kelj csak fel, te, mondom, valamiféle idejött, s mondom, meg akar csókolni, s akar ölelni. Föl es ült s a derekam keresztül öleli a leányom, s azt mondja:

– Nincs senki itt édesanyám! S semmit se látok.

De akkor még ott vót.

S mondom:

– Itt van te, valamiféle. Édes jó Istenem, vidd el! Édes Bódogságos Szűz Máriám, vidd el! Keresztet vetni akartam, de a kezemet sohase tudtam emelni fel.

De még egyszer az Űristen úgy adta, hogy felemeltem, s keresztet vettem.

Ahajt kértem a Máriát, hogy vigye el.

Csak el es doboga, de se ajtónyílást nem hallottam, se semmit. De az Isten öröjzön meg, hogy ezt még egyszer lássam. Erőst megijedtem. (2.)

206. Levette az égről, s a Napnál megfeketedik, azt mondják, olyan lesz, mint egy szenes csutak. Eccer levették az égről, egy legény értette, s levette az égről a lüdercset. Levette, s nappal ott volt, s olyan volt, mint egy szenescsutak. S könyörgött, hogy engedje el. (49.)

207. A lüderc, az megjelenik ember képibe, vaj marha képibe, állat képibe. Vót egy leán, annak vót egy szereteje, s akkor megjelent a lüderc annak a legénynek a képibe. A legény el vót katonának. S azt mondják:

– A szeretőd jár-e haza?

Azt mondja:

– Minden este hezzám jár.

– S hogy? Olyan messzes? Figyeld meg, hogy milyen lábai vannak!

Azt mondja:

– Jó.

S hát a leán megfigyelte, hogy milyen. S hát, az egyik lába emberalakú, s a másik lüdláb.

S akkor megijedt a leán, s kezdett sikoltgatni. S akkor odafuttak a szomszédok, de nem látták. S akkor belévarrtak az ingibe szent timínt, s megöntözték a házat szentelt vízzel, s akkor a lüderc eltávozott. (4.)

208. Mint egy pulyka. Feje volt, mint a pulykának. Hát úgy repült el, ment guzsalyosba. Emberre nem hasonlított, mert rea csak akkor hasonlít, mikor megyen guzsalyosba, annak a képibe, kinek, akár fehérnép, fényes volt, úgy, mint a villámlás. Úgy szarta a tüzet s ment az égen s úgy szarta a tüzet. (2.)

209. Vót nálunk egy öregasszon, Tamás Istvánné. Azt mondta, hogy mind járt egy menyecskéhez a lüderc bányára. S akkor azt mondta: „Én megállítom.” Bément a csűrbe, s elévette a villát, aztán mit beszélt, mit nem, én nem hallottam, nem vótam ott, akkor a földbe beléütte, s akkor a lüderc a dánfali tetőre kiért vót, de ott leszállott emberképbe. Azt kérdezte:

– Hová mész?

Azt mondta:

– Menyek a bányára egy menyecskéhez. Hét éve járok, s most el akarom vinni.

S akkor azt mondta:

– Nem engedem meg. Esküdj fel.

S akkor a vénasszony feleskítette, s a villát kihúzta. S úgy elment le, hogy többet sohase ment. (57.)

210. Ha eccer odamenen, azt olyan bajos eltítani, hogy rettenetes. Azt aztán csak misékvel, papokkal, s keresnek lidércclötte füvet, s azt felakajszák, s ott feresztik a fehérnépet, s ott mossák, s azt alig lehet eltítani. (52.)

211. Régecske vót ez. Vaszi Itám Gábornénak vót egy leánya Gáborok patakán. Ahajt e, vót egy őrmester szereteje. S hogy elmentek, s azt annyira búsulta, hogy a lüderc járni kezdett hejza, igen, de úgy igen, hogy felkött, hogy tegyen tüzet s bényúlt az ágyba, hogy húzjon egy kicsi szalmát ki. Hát ott helybe a kezit mind leszarta.

De aztán sokáig járt ahhoz a lányhoz. Hát az szegény azt hitte, hogy a szereteje.

Aki vót. Hát annak a képibe járt. S ahajt, vót egy szegény kóduzlány, s akkor az anyja azt hitte, beszélte, hogy jár a lüderc hejza. S ő azt mondta, hogy ő eltiltja.

S az a lány olyan lüderclötte burját szedett, s szín fekete disznyószart, s ahajt feredőt főztek.

- Igen, de azt úgy belé kellett vessék azt a lányt, hogy még a haja szála es, hogy minden vizüljön meg. S akkor azt mondták, a lüderc úgy sírt a ház tetején. Akkor aztán, akkor úgy eltiltotta, hogy aztán férjhez es ment. (2.)
212. Láttam egy őszön minden este lüdercet. Az úgy ment, úgy tetszik, mint a csillagok, olyan tűzhullámosan repült az égen. (30.)
213. Én láttam gyermekkoromba, de látni láttam, ez a lüderc, ez egy olyan valami, hogy valaki valakibe nagyon bele van szeretve, és eltiltják és ő csak ezt akarja. Vót nálunk a szomszédba gyermekkoromban egy legény, akihez járt a lüderc. S azt mondta, hogy neki vitt sütemén vót, a lánynak a képibe ment. Mikor felebredett, hát ilyen lóganyé vót, a sütemén mind azzé váltott. (30.)
214. Azt beszélte nagyapám, hogy ő egyszer itt ment ki a hegyre, itten a hegytetőre. Este volt már, úgy nyolc, kilenc felé. Egy lúd ott vót az út mellett. Ő megfogta. Hát nem vót ott senkinek se lúdja, ő megfogta, hogy viszi ki oda a havasba az esztenához. Mire kiért a hegyre, hát beesteledett, s akkor eccer csak kiszökött a hónya alól, nagy tüzet csinált, s úgy elfutott. (14.)
215. Azt beszélte édesanyám, hogy az egyik asszonynak meghalt a fia, s az asszony erősen búsulta. S akkor egyszer az asszony azt mondta:
– Hazajárt a fiam az este, s a másik este es hazajárt a fiam.
S akkor a többi szomszédok mindjárt észrevették, hogy a lüderc jelenik meg a fia képibe, s azt mondták:
– Kérdezze meg a fiát, hogy hol lehet lüderclötte füvet kapni?
S meg is kérdezte az öregasszony, s a lüderc megmondta, hogy hol lehet kapni. Itten, itten is lehet látni, Ugra oldalán van egy kicsi ösvény fel, s a mellett, megnevezte a lüderc, hogy hol.
Az öregasszonyok azt mondták, hogy menjen el, s azt a füvet szedje le, s hozza haza. Az öregasszony, mikor elment, s azt a füvet szedni kezdte le, nappal vót, de valahonnan megérezte a lüderc, s úgy megverte az öregasszonyt, hogy az öregasszony alig tudott hazamenni.
Lüderc ellen használták azt a lüderclötte füvet. Annak a levibe fűröszötték azt, akihez járt a lüderc. (44.)
216. A lüdercet arról lehet megüsmerni, hogy az egyik lába vaj libaláb, vaj lóláb. Édesanyám azt es mondta, hogy ő semmiképpen nem ismerte vóna meg, hogy nem édesapám, olyan hasonló volt, csak a szemei égtek úgy, mintha tűz égett volna benne. S ő azt es gondolta, hogy ő onnat hazajönni nem tud, ez csak lüderc kell legyen. (15.)
217. Egy olyan helyen vágnak egy magyarófa pálcát, ahol vízen nem viszik át. S akkor azt a pálcát balkézt fogja, s balkézt így visszafelé, mikor már közeledik, így visszafelé megfogja, s az a pálca van a kezibe, akkor a lüdercet meg tudja állítani. S akkor ki tudja kérdezni, hogy kihez akar menni, vagy mit akar cselekedni. (7.)
218. Arra azt mondják, hogy lüderc, hogyha valaki gondolkozik, s búsul valamit, erősen búsul, például egy lány a szeretejét, vagy egy férfi egy leányt, akkor a lüderc annak a képibe megjelenik. S az egyik korcsomába a korcsomárosnak volt egy szép leánya, s este a leán korán a korcsomából elment s lefeküdt. A korcsomáros

egyedül volt, s egy öregember bement. S olyan szomorú volt a korcsomáros, s hát kérdi, hogy mért ilyen szomorú?

– Hagyja – azt mondja – a leányomhoz jár a lüderc, s nincs mit csináljak vele – azt mondja.

Azt mondja az öreg:

– Mit fizet, hogyha én elrendezem, s megfogom a lüdercet?

– Akármit fizetek – azt mondja.

S akkor az öreg bement. A leán aludt, meg volt izzadva, úgy aludt. S egyszer hát vezeti a lüdercet az öreg. Az öreg olyant tudott mondani a lüdercnek, hogy az nem tudott elmenni. Kivezette, megkötötte az asztal lábához. Egyszer liba volt, másszor macska volt, így váltakozott, mikor milyen akart, olyan lett. De az öreg úgy felfogadtatta a lüderccel, ő ulyat tudott valamit, hogy a lüderc úgy felfogadta, hogy többet oda sohasem ment azután. (44.)

219. A férje valamerre elmenyen, vaj mi, hát akkor minnyá jó a lüderc s oda leszállt, így este, s éppen olyan, mintha az ura vóna. S viszen neki csokoládét, s viszen kalácsot, s mindenfélét viszen. A párnafej alá béteszi, hát ugye, lehet, hogy akkor még nem eszi meg, s mikor reggel felkel, rendesen lószar, amit odatett. Pénteken este menen inkább. (33.)
220. Ha az asszony búsul, hát a lüderc elmén oda. S az egyik lába lúdláb, s a más emberláb. Leül oda a székre, s jár hejza, mint a szereteje, vaj az ura. Akihez aztán a lüderc jár, azt a papokhoz viszik, s úgy tiltják el. (57.)
221. Az egyik barátom kiment a hegyre egy hajnalban, aztán megtámadta egy ilyen tűz, azt mondták, hogy lüderc. Ű olyan lángok közt vót. S olyan foszforos szagja vót annak a lángnak, ami ott közte bolygott. Még másnap is magán érzette azt a szagot, azt a foszforos szagot. Pedig egy jó kemény, termett ember ám! (27.)
222. Űgy este mentem, legény voltam, mentem haza, följobb laktam a patakba, s egy fehérnép az ablakon ki volt könyökölve, és beszélgettünk. S akkor alulról elütöközött egy, úgy nézett ki, mint egy villanykörte, csak nagy vót, s úgy elnyakasodott rendesen, mint a villanykörte, s utána gomolyogtak olyan küsebb tüzek. S elgondoltam én, hogy csillag, mert elfut az égen a csillag, de ez annyira alatt vót, hogy a hegyeket rajta fejjel láttam. Csak úgy lassan ment, mint a repülő, esetleg még annyira sem. S akkor hallottam az öregektől, lüderc, ketszer es láttam, de ekkor tisztán láttam, mikor ment. (44.)
223. A lüderc úgy megy, mint egy seprű, s úgy szórja rendesen a tüzet. Aztán odamegy, ahol úgy várják, olyan bús helyekre menyen az. Mondjuk, elveszett az ura, s aztánd búsulja az asszony, s aztán annak menyen a képibe oda. S aztán vót itt egy olyan ember, hogy megállította. (34.)

Óriás

224. Az óriások, így hallottam, meg tudják enni a követ, kövel es tudtak étkezni, és akkorát léptek, hogy a Csendes óceánt három lépésbe átlépték, akkora emberek vótak. (29.)

Sárkány

225. Vannak a patakok, s aztán, mikor az a nagy üdő jó, hát az a sárkán valahol a patakokba oda el van húzódva, s mikor az a nagy üdő lesz, akkor jó a vízzel, hojza, s a vizen elúszik. Vicsog a sárkán s a vizen menen. (33.)
226. Azt mondják, hogy sárkány van a nagy üdőbe. (52.)
227. Árvíz vót s a sárkán lement a vizen. A hétfejű sárkán. Itt nálunk azt mondják, ha a völgyekből nagy vízlefutások vannak nagy esők idején, azt mondják, hogy levitte a hétfejű sárkánt a víz. S ez megintcsak hét év múlva fog visszajönni, akkorra fejlődik ki megint egy másik sárkán. (27.)
228. Harmincötben Palánkán, amikor a nagy vízzel jött egy, hatalmas víz volt akkor itt nálunk, s ott meg es szűrták. Egy katona belészűrt, egy ilyen szolgálatos katona a bajnéjával belészűrt, ott a víz kidobta, ott maradt. (30.)
229. A nagyapám beszélt, hogy valahol Fekete hagymás hegyin olyan fű vót, hogy nagyon síkódott, mű úgy hívjuk, hogy szőrce. Ami nyárba sík. Egy pásztorlegény megsikódott s egy lyukba elesett be. Olyan mély lyuk vót, mikor beleesett, hát ott egy sárkán. Hét évig vót odabent a legén. Nem kapták meg se a szülei, senki. Hét év múlva a sárkán reakondorodott a farkával, s kihozta. Nem ette meg, ott tartotta hét évig. A sárkán hordott neki ételt. (14.)
230. A sárkánynak hét feje van, hétfejű, az ilyenek nagyon veszélyesek. (30.)
231. Van eset, hogy ilyen felhőszakadással jönnek ezek. Úgyhogy valahol van neki egy fészke, és van egy ilyen felhőszakadás, és az onnat kizavarja, és akkor jönnek. A sárkány jön a vízzel, ő es menekül akkor a vízzel, a vízzel jön ő es. (30.)
232. A sárkánykígyó felszáll, s akkor, mikor az felszáll, s valahol leesik, mint például most hat éve, itt egy patakot lehozott egészen, s akkor azt mondták, hogy úgy vicsogott a sárkán abban az időben. De csak egy kicsi völgybe egy kicsi patakocská van, de ott egy akkora víz jött. Rajkók patakán vót, hat éve múlt ennek. Így mondták, hogy vicsogott, s leesett a sárkány. S olyan felhőszakadás lett akkor, hogy épületeket, s marhákat, s sok embernek a házat elvitte. (15.)

Ördög

233. Egy ember vett egy ördögöt. S akkor adott ő annak eleget dógot mindenfélét, hogy hegyeket elhordta, mindenfélét. S akkor, amilyen dógot adott, mindent elvégzett. De már utoljára aztán nem vót milyen dógot adjon neki, akkor aztán kivégezte a gazdát es. (33.)
234. Így hallottam gyermekkoromba, hogy a tenger fenekire leküldte Lucifert az Isten, és onnat vitte fel, és abból teremtették az embert. (30.)
235. A fekete tyúknak az első tojását beteszi a hónya alá, és három hétig ott fogja a hónya alatt, és akkor kikel az ördög. Az ördög, amit mond az ember, azt viszen. (4.)

236. Vigyen el a hét ördög! (54.)
237. A férfit teremtette az Isten, a nőt alkotta. S akkor Lucifer, ő erőt akart venni az Istenen, s akkor őt leűzték az igazságos angyalok, Szent Mihály főangyal űzte le a pokolba. Akkor lettek az ördögök. Lucifer vót a főangyal is, de ő lett az ördögöknek is a feje. (30.)
238. Az ördögök a hegyet őrlik, de senki se látja, csak a kő hull le a hegytetőről. (49.)
239. Amikor valami el van veszve, s nem találja, s az ember keresi, akkor azt szokták mondani: Az ördög a farkán elvitte. (31.)
240. Az ember megparancsolja az ördögnek, hogy mit vigyen el. S az ördög elhozza azt, amit ő parancsolt. És hogyha nem tud munkát adni, akkor az embernek fog neki. Hogy megszabaduljon az ember tőlle, azért valamilyen olyan munkának nekiállítja, amit nem tud elrombolni soha. Csak így lehet megszabadulni tőlle. (49.)

Szépasszony

241. A guzsajt minek szúrják fel az istállóban? A szépasszonyoknak szúrják fel, hogy fonyjanak. S egy kicsi szöszet tesznek rea. (9.)
242. A szépasszonyok nyergelik a lovakat. Ha nincs csengő rajta, akkor csengőt kell rákötni, az már védi. (27.)
243. A szépasszony ellen keresztet tesznek, meg megfoghagymázzák az állatok fejét, vagy az istálló ajtót. Vaj egy orsót, s egy kicsi szöszet rea, hogy fonyja azt a szépasszony, ne fonyja össze a lónak a haját, vaj a tehénnek a szőrit ne siríccse eszse. (56.)
244. Azért csinálják, hogy legyen, amit ott fonyjon, ne foglalkozék a marhákkal, hanem legyen neki ott dolga. (12.)
245. Este, mikor valaki kiált, ha háromszor nem kiált vissza, akkor ne menjél ki, mert egy kiáltásra volt aki kiment, s felültették a lóra, s úgy meghordozták a szépasszonyok, hogy ott valahol egy más pataknak a fejibe ebredt meg. (28.)
246. Az öregektől sokat hallottuk, hogy a szépasszonyok megkísértették, vaj, hogy a szépasszonyok megverték. Azt mondják, hogy a lovaknak a haját éjjel az istállóban összekócolják, meg, hogy a tilóra ráülnek, s mennek. (30.)
247. Fehérnép, vagy férfi, hogy arra számítja magát, hogy elpusztítja magát, s akkor elmegy, hogy pusztítsa el magát, s aközbe valami szépasszonyok elékerülnek, s akkor azok kezdik táncoltatni. Addig, hogy már ott ölik meg a táncval, addig táncoltatják, s mozsikaszót, mindent hall, s aztán ha ő megijed attól, akkor nem pusztítja el magát, s ha nem ijed meg, akkor elpusztítja magát. (54.)
248. S máskor, hogyha elhagytad, a szépasszony megszoptatta. Hogyha a gyermeknek ződ ment a gyomrából, akkor azt mondták: Na látod, elhagytad, s a szépasszonyok megszoptatták. (15.)

249. Lakodalom volt s az ember kiment, hogy pihenjen. Hát ő úgy félig-meddig ré-szeg vót, s úgy kiment csak, hogy pihenjen. Hát amikor megebredett, hát látja, hogy ő a Jávárdi tetején van. S ezt a libidári dombon való éneklést énekelték s táncolták.

Hát hogy került, hát ő nem tudta. Hát ő ott aludt el a hiúba, a lakodalmas ház-nál, s akkor ő visszament. Igen, ő azt mondta, egy darabig táncoltak, s mellette kereken ott egy kőrakáson s ő esmét csak elaludt.

Ő elaludt, s esmét csak ott ébredt meg a hiúba, mert odahozták. Hát aztán av vót az érdekes, hogy bément a házba, s úgy a lakodalmas nép előtt mondta:

— Te hó, olyan csudát hallottatok-e, hogy éngemet az ördögök az éjjel elvittek. S olyan tréfás ember vót, hogy azt hitték, viccel. Akkor megmutatta, hogy amint táncoltatni kezdtek, hát ő hanyattán esett, s a háta csupa seb vót, úgy megütte a kősziklába a hátát. A szépasszonyok vitték vót el. (42.)

Szent Péter

250. Szent Péter ott áll egy kulcsval az ajtóba. (36.)

Szűz Mária

251. Az Ūr Jézus Krisztus édesanyja a Boldogasszony. (12.)

252. Mondok egy történetet, ami nem is olyan régen vót. Egy Mária szobor van a ka-lastromba, és egy gyerek felment és belerúgott a szoborba. És amikor onnat le-jött, akkor az apja megverte, de nem erősen, egy pár pofont vágott neki. De a gyerek, szóval él még, mert ebbe a rendszerbe történt, de tíz éve már, hogy az ágyba fekszik a lábaival. Nem tud járni. (30.)

253. A nagytemplomban a Szűz Mária szobra egy olyan szobor, hogy most is befes-tették, amit a pogányok, amikor a törökök pusztítottak, lándzsával megdöfték itt az arcát, azt semilyen festő bé nem fogja. Most is újrafestették a templomot, de a Máriaának az arcát nem fogta be a festő. Pedig mind a szobrokat újrafestet-ték.

A szobrot el es vitték volt, s a nagy erdő alatt már hat buhált fogtak eleibe, s úgy sem tudták a nagy erdőn átvinni. El akarták vinni, s el akarták pusztítani. Aztán két ember vissza bírta vinni a kalastromba. (7.)

Táltos

254. A valódi táltosok tudnak mindendről. Ők hallják, hogy a varjú mit károg, azt es értik, hogy ez mit mond, ő már abból is tudja mondani, ne, a varjú mit károgott, mit mondott. (30.)

255. Mü úgy tudtuk, hogy az a tátos, aki meg tud jövendölteni mindent. Vannak olyan okosak, hogy mindent tudnak. (15.)

256. A tátos úgy született, azért maradt tátos. (11.)
257. Az a tátos, aki magától tud valamit, s be is valósodik, ezt hallottam. (52.)
258. Valamit tudnak, vaj ijent, hogy mű azt mondjuk, „hát tiszta tátosság, honnét tudja?” (33.)
259. Nagyon okos, mindent tud, szerencséje van, mindenhez ért. Azt mondja a szomszédja: „Igen, ebbe tátos vagy, mert – azt mondja – elmegy, s minden útjába szerencséje van, mert olyan pillanatban lépett oda.” (19.)
260. A tátos elméje nem pihen, hanem az jár. (51.)
261. Jósolják meg, hogy meddig fogsz élni, vaj mi fog történni, vaj mondják a szerencsét. Aztán vannak olyanok, akik még nekikezdenek, de nem tátosok ők, hanem csalók. Kezdi csalni az embert, s mondanak kávéból, s mindenből, s vannak itt es, itt Gyergyószentmiklóson es van olyan, hogy olyan tátos, hogy mikor észreveszed magadat, kicsalja az utolsó banidat, s nem tud ő semmit. (15.)
262. Ellesz, ő már nem tud erről a világról. (12.)
263. Kitalálnak ők mindent. Bükkön van egy ember, úgy hívják, Ábrik János, az olyan hatalmas tudós, valakit ő megnez, valaki hibát csinál, vagy ölt, vagy rabolt, ő saját maga éneket, dalt kezd abból. (30.)
264. Ha foggal születik a gyerek, nagy tudományos lesz, nagy okos lesz. Ha még az emberi korba neki része lesz, hogy emberkort ér, tudományban növekedik előmenetele és sok embert felvilágosít a tudományra. Ismertem, igen, igen, igen. Az es úgy járt vót, hogy felment, úgy, mit mondjak Istenem, hogy hány méteres fára? Azt mondta, hogy ő azt lenyesi, töviből le, s akkor ő még olyan vidám, hogy kijárja a magyarországi táncot. S a fáról leesett s meghalt. Békási legény vót s itt szolgált a csángóknál. Sokhelyt szolgált a csángóknál, mondom, hogy az már olyan régecske vót, hogy megfelejtettem a nevit. Azt mondta, ő lát és hall mindent, mikor ő ellesz. Elalszik, olyan, mintha meghalt volna. Három napig szokott elaludni. Mikor oszt felébred, ilyen okos lesz s ilyen mondó lesz. (42.)
265. Vót nálunk egy néma leán, amely se nem hallott, se nem tudott beszélni. Itt fenn, Bán Boris. Reggel, mikor felkelt, már tudta, hogy éjszaka melyik leánt vitte el a legén, vagy melyik legén melyik leánhoz ment vizitbe. Akkor kérdeztük, honnan tudja, hiszen beszélni se tud, siket es. Azt mondták, tátos, hogy azért tud ilyeneket, hogy ő olyan okos. (59.)

Törpék

266. Vót velem egy korbelti fiú, az Kovács patakon lakik. Ő amikor ilyen tizennyolc éves legény volt, ilyen imádkozó estét tartottak az asszonyok, s ő egy társával odament, s ugye kigúnyolták az asszonyokat. S akkor, azt mondja, azt hallotta, hogy szólíssák ötet, hogy:
– András, Péter jertek ki!

S aztán ők kimentek. S amikor ők kiléptek, hát előttük vót három kicsi ember, nagy szakállas, ötöt fel is kapták, úgy, hogy a havasokon keresztül vitték, az erdők tetején jártak ők. Aztán visszakerültek, úgy, hogy itt a másik havason letették őket, s onnat aztán hazajöttek. (30.)

Tudós pásztor

267. Itt es vótak olyan pásztorok annakidejin, hogy vót neki olyan tudása, hogy ő leütte a pálcát a földbe, hogy a juhok onnat nem mentek el, amíg ő nem ment vissza. (30.)
268. Volt egy berszán, s nálunk es járt. S volt egy fekete írása, s egy piros. Több vót a piros, mint a fekete. Egy könyvbe. S azt mondták, hogy amikor olvassa, eső lesz, nagy üdő lesz. S akkor egyszer nagytatámék fogadtak. Az ég el volt tisztulva, s azt mondja:
 – Nézd meg barátom, miben fogadjunk, hogy eső lesz?
 S azt is mondja:
 – Menj el, te, ne bolondozz! Hát az égen egy felhő sincs.
 S akkor elévette azt a könyvet, azt a könyvet kezdte olvasni, s a felhők gyűltek, s olyan csurgatag lett! S akkor a fogadást meg kellett adni. (4.) Ha a feketét olvasta, akkor nagy üdő lett, ha a pirosat, akkor napsütés lett. (4.)
269. Beszélte az öregapám, hogy volt egy berszán, sok joha vót annak, vót ötszáz, ezer darab joha. Aztán egyik ódalon ment a johókkal, a másik ódalon vótak valami fuvaros emberek. Szekérrel vitték a fát. Olyan tudós vót egyik ember, hogy azt mondta a többieknek, hogy:
 – Nézzétek meg, hogy én a kerékszezből tejet fejek.
 A többiek azt mondták:
 – Ilyen tudományod nincs.
 – Na, nézzétek meg – azt mondja – fejek.
 Beült a kerék alá. Hogy ú mit mondott, mit nem csinált, hát elég az hozzá, hogy csurogni kezdett a kerékszezből a tej, a vasszezből.
 A johók ottan kezdtek bögni, összefuttak. De tudott az is valamit! Gyorsan levette, vót csuknyája, úgy mondják, csuknya, az eső ellen, levette, s valamit ú es mondott, s a bottal elkezdte nyűni. S akkor a szeker alatt az elkezdett höngörödni, jajgatni.
 Úgy megverte, hogy úgy vitték el a többiek. Ilyent hallottam, de nem láttam. (14.)
270. A kórházba vótunk, s ott beszélte egy öregasszon, hogy az apósa járt, ilyen fermekás vót, s ment, s vette el a zsírokat, s beült a szeker alá, s azt mondja a többi társainak:
 – Nézzétek meg, hogy én a kerékszezből mennyi tejet fejek.
 De egy sereg juh ment el ott. S úgy megzavarta azkat a johokat ott, úgy megboldította, de ő a kerekszezből veder tejeket fejt.

Igen, de ő mit tudott olyan fermekákat, de bizon a berszán még többet tudott, mert úgy megverte, az ember sehol se volt, s ő valamit tudott, úgy megverte, hogy egy évig az ágyba feküdt, s abba belehalt. (15.)

Tudós papok

271. 1934-ben egy nagy ötéves disznyóm elposztult. Megnyúztam, s a húst persze eltemettük, mert elpusztult betegségbe. A bőrit feltettem egy rúdra a csűrbe, a gazdasági épületbe. Így tavaszval történt az elpusztulása, aztán nyári üdőszakba így nézek föl, hát nincs meg a bőr, valaki ellopta.

Azt mondja a feleségem, el kell menni a román papokhoz, mert azok kimisézik, megmutatják, hogy ki csinálta. Vagy ötszáz lejt, nagy pénz vót, odaadtam az aszszonynak, s elment az édesanyjával bé Tarkóba. Ott vannak azok a híres papok. Az ötszáz lejt odafizették. De azt mondtam, ne öljék meg, csak kiáltsa ki az illető, aki elvitte.

Még ma se kiáltotta ki, s az ötszáz lejt es odavan. (14.)

Tündér

272. Amikor mű gyermekek voltunk, tanultuk az éneket, ugye, sok új énekek jöttek, akkor mű kérdeztük, hogy hát honnan jön az a sok új ének, szép ének? S akkor mindig azt mondták az öreg szüleink, hogy az énekeket a tündérlányok kezdik. Onnat jön, a tündérektől, azok kezdtek, onnat jöttek az énekek. (30.)

Vadleány

273. A régi emberek azt szokták mondani, hogy amikor nagy szél indul: „Na – azt mondják – a vadleán elvette az ujját a likról.” Amikor a szél megcsendesedik: „Na, visszászúrta az ujját a likba.” (52.)

274. Vót egy vadleány, és akkor búsult, amikor jó üdő vót, mert akkor tudta, hogy a jó üdő után rossz jön. De amikor rossz üdő vót, énekelt, vigadott, mert akkor tudta, hogy jó üdő lesz. (14.)

275. Hallottuk, hogy a vadleányok akkor búsulnak, mikor szép üdő van, s akkor nem búsulnak, amikor rossz üdő van, mert tudják, hogy a rossz üdő után jó jön. (59.)

276. Az erdőbe vótak az emberek, s akkor elfogtak egy vadleányt. S eleget kínálták mindennel, de nem szólt semmit. Mikor édestejet adtak neki, azt mondta:

– Tej, tej, mindeneknek anyja, hát az én kicsikém mics csinál tej nélkül?

S akkor elengedték. Azt mondta:

– Nem búsulok, amikor rossz üdő van, mert tudom, hogy jó lesz. De mikor jó üdő van, búsulok, mert tudom, hogy rossz következik. (48.)

277. A vadleányt az erdőbe megfogták, ezt ezelőtt sokat beszéltek. S onnan tudták meg, hogy neki gyereke van, hogy édes tejet adtak neki enni, s azt mondta:
– Tej, tej, mindenknek anyja, hát az én gyermekemnek ki ad édes tejet?
Erről tudták meg, hogy a vadleánynak gyereke van. (5.)
278. Hát csak annyit tudok, hogy azt mondták, hogy a vadleányok nem tudtak kenyert sütni, mert nem vót kemence, erdőbe laktak. S akkor fát faragtak, s a tésztát reacsavarták, s akkor a tűztől, milyen szabadtüzelőjük vót, akkor megsüték. S avval étkeztek. Abból maradt vissza, azok kezdték vót a kürtös kalácsot. (51.)
279. A vadleányok, azok rendesen gazdálkodnak, ahogy tudnak. Ugye, miből tudnak élni? (51.)

JELES NAPOK

280. Újév. Ha férfi lép bé előbb a házba, akkor mind berbécsek lesznek a báránykák, s mind bikák lesznek a borjúk, ezt tartottuk. Ha fejrénp jó bé, akkor mind ünők lesznek a borjúk, s nyöstények lesznek a bárányok. (33.)
281. Újév napján ha fehér bárány születik, azt tartják, hogy a tetűk nyárba megeszik az embert. S ha fekete születik, akkor a bolhák eszik meg. S ha nőstény bárány születik újév napján, akkor leány gyermeket vár abban az évben az édesanya, s ha berbéc bárán születik, akkor fiúgyermeket várhat az édesanya. (19.)
282. Újesztendő napján, karácsony napján nem szabad az istállóból a ganyét kihányani, nem szabad ilyesmivel dolgozni. Nem szabad aludnyi, mert akkor nyárba elveri a rendeket az eső. (36.)
283. Azt tartják, hogy a szemetet se vidd ki a házból, a trágyát se vidd ki az istállóból, mert ha újév napján kihordod, akkor az esztendőben minden kimegy. Vagy kölcsönt ne adj, azon a nap pénzt ne adj ki a házból, inkább befele menjen. Ugye, semmit ne adj ki. (7.)
284. Adósságod ne legyen, hogy abba járj, ha valahová tartoztál, add meg, hogy az újévbe ne menjen át. (7.)
285. Amikor az újév napja ködös, s középen van a köd, így, nem leszálva, akkor a középkor-embernek ebben az évben veszély van. S vót tapasztalatom rajta, az, hogy egy esztendőt megjegyeztem, és sok ilyen félkoros ember halt meg. (30.)
286. Hát akkor nagy mise van, s mennek a misére. Aztán a pap eljő s szenteli a házakat, s akkor kell fizetni a papbért. S akkor teszünk egy tábla törökbúzá, vaj négy-öt tojást, s pénzt, azt elveszi a pap. Esszeszedi a kántor. Megszenteli érte a házat. Megszenteli az istállót es, ha mondják, de azt nem mindenki kéri. Én mindig szenteltetek vizet es. Egy tálba teszem, s azt megszenteli, s marad nekünk. Aztán az jó az istállókat megszentelni, vagy házakat, ahol nem laknak, azt is meg lehet szentelni, hogy oda se járjon a rossz. Még az ólakat, s a tyúkok helyüket es mindenhol megszentelem vele. (56.)

287. A régiek úgy tartották, hogy Pálfordulókor, milyen állatok a földbe vannak, hogy ott telelnek, akkor, akik fejvel béfelé vannak, akkor fordulnak kifelé, hogy jöjjenek a földszín felé. (7.)
288. Ha Pál fordul ködvel, az ember elhull döggel. Ha Pál napokor ködös üdő van, akkor sok ember meghal abban az esztendőben. (33.)
289. Jégtörő Mátyás. Azt mondják, „most jég van, most van mit törjön Mátyás.” De ha Mátyás nem talál jeget, azt mondják, akkor csinál. (36.)
290. Szent László száműzve vót, s aztán egy alkalomval jött, azért kezdtek volt a húshagyatot, mert ő kérte azt a két napot, hogy a családjával egyet mulasson. Ezért van a húshagyat három napig, vasárnap, hétfő, kedd. Mert egy nap volt a húshagyat, de ő még két napot kért. (30.)
291. Hamvazó szerdán, ha havaz, abba az évbe nem lesz káposzta, mert a hernyó mind megeszi a káposztát. (33.)
292. Ha Gyümölcsoltó Boldogasszony napján rossz üdő van, akkor várhatjuk a rossz tavaszt. (15.)
293. Gyümölcsoltó Boldogasszonykor oltják a gyümölcsfákat. (33.)
294. Nagypéntek. Az olyan nagy ünnep, hogy még a fecske se rakja a fészket. (33.)
295. Jézus keresztfájából elvittek Görögországba egy darabot, s minden nagypénteken folyik belőle a vér. Aki odajár, meglátogathatja. (4.)
296. Húsvét napján báránt vágunk, s kalácsot szenteltettünk. (48.)
297. Ami szentelt dolog, azt a tűzbe kell dobni. Húsvét estéjén, húsvétkor este feltámadáskor visznek szenteltetni kalácsot, bárányhúst, bort, s amikor abból esznek, akkor a morzsát a tűzbe kell bedobni, mert nem szabad egyebüvé. (33.)
298. Annak emlékére festik húsvétkor a piros tojást, hogy az asszony, amikor Jézust felfeszítették a keresztre, akkor ment el, egy kas tojást vitt a kezibe, s ő meg akart a kereszt alatt húzódni. Hát letérdelt, s a kas letette a tojásokval. S amikor visszatekintett, a kas tojás pirossá vált Jézus véritől. S annak emlékére festik a piros tojást. Ahogy ő ott imádkozott Jézus keresztye alatt, pirossá váltak a tojások, rácsöpögött a vér. (7.)
299. Úgy hívjuk, hogy vízbevető hétfő. A legények vesznek kölnivizet, a járnak locsolgatni a leánkákhöz, s kapnak piros tojást. Régen vödörvel, s vízzel locsoltak.
- Vízbevető hétfő,
 nekem es úgy tetszik,
 látom az uccákon
 egymást öntözetik.
 Én es elindultam,
 hogy harmatot öntsek.
 Harmatot nem öntök
 ez ó esztendőbe,
 nem virágzik szépet
 az újesztendőben. (33.)

300. Szent György napján meg kell fokhagymázni az istállókat, hogy ne tudjon hozzájutni az ilyen fermekás asszony. Szent György napot erre nagyon tartják, s a Szent János napot es az ilyen babonások. (7.)
301. Fagyosszentek. Akkor úgy talál legtöbbször, hogy lefagy a vetemény, vagy a virágja a gyümölcsfáról, ezért szidjuk a fagyosszenteket. (14.)
302. Pünkösdre keresztjárom napok vannak. Akkor azt tartják, hogyha akkor esik, akkor jó termés lesz abban az esztendőben. Mindig azt várták, hogy a keresztjárom napokon az eső verje meg. (7.)
303. Búzaszentelő nyáron van. Középlokon vannak szép nagy gabonák vetve, rozsok, mindenféle. Oda el szoktak menni, s ottan misét tartnak, s azt meg szokják szentelni. (21.)
304. Ha jó Sarlós Boldogasszony, jó Magdolna, ezek a nagy jeles napok, akkor eső lesz. Ezeket tartottuk, hogy találja el az üdő. Mint ma es volt Illés prófétának a napja, s milyen nagy üdő volt. Lám, ezt is találja. Hát ha dolgozik az ember a mezőn, akkor a nagy üdőtől kell, hogy féljen, mert ezeket a napokat találja. Azt mondták az öregek, hogy Illés próféta mondta, ha tudná, melyik nap van az ő nevenapja, el es posztítaná a világot. De nem tudja, hogy melyik nap van az ő nevenapja. (54.)
305. Most Margit jó, sok eső lesz, mert most Margit hugyozik. Így mondták a régiek. (33.)
306. Örökké érdeklődött a többi szentektől Illés, hogy mondják meg, mikor lesz az ő nevenapja, hogy ő lőjön. De a többi szentek eltagadták, de azért mégis ő tájékozódik, vaj előbb, vaj utóbb, de tennap eltalálta, mert jókat lőtt. (52.)
307. Illés napján nagy üdők szoktak lenni, hogy a villám lecsap, s állatokat, éppen most két éve, ahol mű laktunk, dolgozott az ember, s nagy ünnepnek tartják, akkor két lova volt, s mind a kettőt a villám lecsapta azonnal. (48.)
308. Illés napot a villámcsapástól tartják nagyon. Úgy tartják nálunk ugye, hogy Illés próféta hordozza a villámokat. Azon a napon ő lő, mert ő avval a villámval keresi a gonosz lelket. S akit elér, annak az Isten megbocsájtja a bűneit. Mikor azok a nagy üdők jönnek, azt a sárkány hordozza, az a gonosz lélek. A nagy üdőt a sárkány csinálja. S Illés próféta hadakozik ellene a nyilával. A villámcsapás azért van, hogy a sárkányt akarja megölni. (7.)
309. Tegnap vót Illés próféta napja. Nem dolgoztunk. Ott vannak ni a lekaszált rendek, s nem dolgoztunk, mert ez olyan egy jeles nap, tartotta a csángóság, s tartja ma es, hogy villám üt azon a napon abba, aki dolgozik. (14.)
310. Nagyboldogasszony a katolikus egyházban a legnagyobb ünnep, ami hétköznap van. A Szűz Anyának a mennybemenetele napja, mert ő a földön nem halt meg, csak ellett. Illés próféta és Boldogságos Szűz Mária, ők testestől s lelkestől a mennyországban vannak. Ők úgy szálltak fel a mennyországba, mint az Úrjézus. (7.)
311. Halottak napja előtt azok mind köztünk vannak, csak nem lehet őket meglátni,

mert ők annyik, mint az árnyék. De ha meglátni őket nem lehet, azért három napig csak köztünk vannak. Mert én úgy láttam vót, Vérókát álomban, pedig nem is gondoltam rejik, csak azt láttam, hogy ment ki az ódalon, s vezetett egy kicsi lánykát.

De azelőtt es örökké hallottam, csak akkortól már tudom, hogy úgy van. Én halottak napja előtt egy napval alamizsnát adtam. Ez olyan hogy a lélek vár valamit. S akkor aztán jár. S akkor, hogyha emlékeznek róla, akkor nem jár. Mert a tiszta lélek se meg nem ijeszt, se semmi. Hanem a gonosz lélektől az Isten mentsen, mert az abba jár, hogy valakit úgy megijesszen, hogy kétségbe essen. (39.)

312. Halottak napjára főzünk, sütünk cipókat, s azt a szegényeknek odaadjuk avval, hogy ez a hóttaké. Ki a temetőbe világítani megyünk a gyertyákval, s ott es osztogatni szoktak a hóttakért. (33.)
313. Katalin napján azt tartjuk, hogyha pozdorjázunk, akkor más nyáron a tejvel ne dolgojunk erőst, mert akkor a legyek járják. Vagy pedig úgy szoktunk, hogy nálunk egy sajtot csinálunk, s ordát csinálunk, s Katalin napján ne pozdorjazz, s ne járj semmivel, mert más nyáron a legyek a sajtot leszarják, s akkor az nem tiszta, megromlik. (15.)
314. Szent András hete. Azt tartjuk, hogy az ollót be kell kötni, úgy, hogy az ollónak nem lehet vágni Szent András hetin, egész héten, mert azt tartják, hogy akkor párosodnak a farkasok, s akkor a szájuk békötődik. Más nyáron nem tudja olyan hamar elragadni az állatot a farkas. (7.)
315. Bé kell az ollót kötni, mert ha bé nem köti, következik Szent András, azelőtt egy hétvel az ollót bé kell kötni, mert ha bé nem köti, mikor jó a farkas, akkor a szája tátva van, s elviszi a johokat. (48.)
316. Ha Luca nap reggelén férfi jár nálunk, akkor a szaporodás bika lesz, s ha nő jár leghamarább nálunk, akkor a szaporodás ünő lesz. Luca nap reggelén, mikor felkelünk, mindig várjuk, hogy ki jó leghamarább nálunk. Hogy a báránykák nyőstények lesznek, s a borjúcskák ünőcskéek lesznek, vaj bikák lesznek. (15.)
317. Valahonnan kell lopni Luca napkor egy kis szalmát, s akkor abba kell csinálni fészket, hogy a tyúkod abba kotolja a csirkéket. Akkor a varjú nem viszi el azt a csirkét, amelyiket abba a lopott szalmába kotol, amelyet Luca napján lopol. (54.)
318. Jézus megszületik, s arra tartottuk, hogy aranyos a víz, mert Jézust megfürösz-tötték a vízbe. S azért mondják, hogy a kelések nem járják, hogy az aranyos vízbe megfürdik, s avval elviszi a kelést, mert Jézus is abba fürödött. (7.)
319. Ha alszik Karácsony napján, vaj Újesztendő napján, akkor nyárba a szénáját mind elveri az eső. (36.)
320. Voltam Dobrudzásában huszonnegy őszén. Karácsonykor vótunk énekelni a faluba, bementünk egy öreg bácsihoz, és az öreg bácsi akkor elment, s hozott vizet. S ő mesélte el, hogy mikor ű gyerek vót, akkor az apja kiment a Dunára, s hozott be aranyos vizet. S amikor azt innya kezdték, hát mind bor, s nem víz. S akkor mind a folyóhoz futtak, s vizet merítettek, de többet nem vót, víz vót csak. Le-

tették a vizet, s úgy egy hónap múlva is mind bor vót. Úgy használták el azt a vizet. (34.)

321. Akkor vesszőt vágnak, s akkor avval mennek aprószentekelni.
Aprószentek,	Elromlott a
Dávid, Dávid.	korcsolyája,
Kicsi Dávid,	fúrja, faragja
Nagy Dávid,	mégis a hátán
hegyen-völgyön	hordozza. (36.)
korcsolyázik.	
322. Szilveszter. A másik pedig tojást ütött az üvegbe, s hogyha a tojás úgy lement, akkor rakott hazai lesz, akkor úgy menyen, s ha felgyült a tojás, akkor elprédálja magát, akkor nem lesz koszorúsan menve férjhez. (7.)
323. A hagymát, tizenkét kovát lerakunk egymás mellé, s azokat elnevezzük: január, február, március, egész decemberig. Mindegyikbe teszünk egyformán sót. S akkor újesztendő reggelén melyikbe víz lesz, abba a hónapba sok eső lesz. Amelyikbe nincs víz ereszkedve, az száraz lesz. (33.)
324. Ilyen fát levágnak, ilyen vékony fát, ilyen jó csapós karókat visznek a vízhez, a nagy vízbe. A víz szélibe belévetik. Hogyha éjjel jól megfagy, s olyan jeges lesz a fa, akkor azt mondja: nagygazdához megyek férjhez. (33.)
325. Akkor sütnek sótalan pogácsát. A fűtőn meggyúrnak egy kicsi tésztát, sótalan pogácsát sütnek. Azt béteszik a fejek alá. Bőtölnek egész nap a leányok, nem esznek egyebet, csak egy kicsi kenyeret, s vizet. Béteszik azt a sótalan kenyeret a fejük alá, hogy lám kivel eszik meg? Akivel megeszi álmában, az lesz a férje. (33.)
326. A leányok mentek, s a disznókat megburrogtatták, hogy hányat görren, annyi esztendő múlva menyen férjhez. (7.)
327. Szilveszter éjszakáján mindig éjfélkor adtunk ennik, Szilveszter estéjén a marháknak enni kell adni, mert az éjen ők es fognak beszélni. (30.)
328. Újév előtt való este mennek a leányok, olvassák a karókat, az utcán a kertkarókat. Egyik elköti a szemit, s a másik vezet. Olvassák a karókat: 10, 9, 8, 7, 6, 5, 4, 3, 2, 1. S aztán akkor arra kötnek egy kötőt. S hát akkor kinyitja a szemit, s ha kicsike a karó, akkor kicsike férje lesz, s ha magos, akkor magos férje lesz. (36.)
329. Akkor karót kötnek. Akkor mentek, kötővel megköttek. Hogyha az a karó nem vót teljesen meghántva, akkor gazdaghoz ment férjhez, s ha az a karó csóré vót, akkor szegényhez ment férjhez. Ha magos vót, akkor magos férfihez ment, s ha alacsony vót, akkor alacsony férfihez ment. (7.)
330. Hogyha valaki valamit akar megnyerni az Istentől, akkor megtart egy napot, egy keddi napot Szent Antal tiszteletire. (39.)
331. Kedden s pénteken nem szabad lúgot főzni s mosni. Van aki ezt is tartja még. (11.)
332. Csütörtökön, hallottam, hogy nem szabad vetni el a gabonát, mert a madarak mind megeszik. (13.)

333. Pénteken nem süttek kenyeret. (5.)
334. Pénteken nem jó kenyeret sütni, kovászosat nem jó sütni. (39.)
335. A legszerencsétlenebb nap a péntek, s a legszerencsésebb nap a szombat. Nem szabad pénteken kenyeret sütni, s nem szabad a húst megenni. Keddre is kell böjtölni, nem szabad a húst megenni. (36.)
336. Vótak olyanok, akik nem fontak szombaton. Én fontam, mert én olyan helyzetben voltam, nagy családdal, s minden, hogy nekem kellett dógozni. (5.)
337. Itt nálunk inkább vasárnap esküsznek. Azelőtt mondogatták, hogy szombaton volt a lakodalom. Az imádságba is vagy on, hogy tiltott napokon mennyegzőt ne tarts! Hát akkor csak tiltott nap a vasárnap?

ÁLOMFEJTÉS

338. Búzaszemet látni könyhullatás. (39.)
339. Ha cigányt lát, az szerencse. De ez szín tiszta igaz! (39.)
340. Ha kicsibét lát, az könyhullatás. (39.)
341. A csürke – az veszekedés. (30.)
342. A disznó meleget jelent. (14.)
343. Ha álmában disznót lát, akkor meleg szok lenni. (39.)
344. Ha disznót lát álmába, akkor meleg lesz, télbe es, ha látja, enyhe üdő lesz. (39.)
345. Ha álmában egy ződ fa letörik, akkor meghal valami fiatal. (39.)
346. Ha valaki hozzátartozóját, vagy ismerősit lefeküdvé látja, az odajön. (43.)
347. Galambot látni, az hiába való járás. (39.)
348. Megfáztam a takaró alatt éjcaka, ha halat fogok, meg vagyok fázva akkor. (14.)
349. Ha az üdő esős, s azt látja álmában, hogy valaki meg van halva, s él, az úgy jön ki, hogy az üdő kigyógyul. S ha él, s azt látja álmában, hogy meg van halva, akkor meghal az üdő. (28.)
350. Ha halottval álmodozunk, akkor az üdő megváltozik. (27.)
351. Amikor halottat látunk feltámadva, akkor az idő kiderül. (30.)
352. Harangszót hallani, hír. (39.)
353. Ha házat látunk, hogy romokban van, akkor, ha a háznál beteg van, az nemsokára halott. Ha új épületet, hogy építik, az jó reménység. (7.)
354. Ha az ember italt iszik álmában, akkor valami kár éri, vagy bánat. (30.)
355. Amikor kalácsot szeldel az ember, vagy kalácsot eszik, akkor várhatja az idegen vendéget. (30.)
356. A kígyó – rossz ember. (31.)

357. Ha lovat látunk, akkor úgy tartjuk, szél lesz. (39.)
358. Ha nagy marhát lát, az jég hullás, én úgy tapasztaltam, s úgy van. (39.)
359. Szarvasmarhát látok álmomban, betegséget jelent. (14.)
360. Ha a Napot, Holdat látjuk álmunkban, az szűfájdalom. (7.)
361. Nem jó szenteket álmodni, mert akkor valami baj történik. (43.)
362. Ha szentet látunk, akkor bánatunk lesz. (7.)
363. Ha szenteket lát, az valami szomorúság. (39.)
364. Azt es mondják, hogy aki szentekkel álmodik, az bűn. (30.)
365. A tánc, s ha szekeren megy, az hejába való járás. (21.)
366. Ha temetőbe járunk, akkor halált jelent. (7.)
367. Ha tüzet lát, akkor is harag, másnap valamire felharagszik. (30.)
368. Ha valami pirostat, magamon vért látok, akkor nagyon megijedek valamitől. (14.)
369. Tizenhét hétig a világ ügyeiről nem tudtam, én olyan beteg voltam. Én azelőtt azt láttam álmomban, hogy az egész világ vízben volt. De az olyan vízben volt, hogy sehol földet nem lehetett látni, csak vizet. S engem az a víz vitt. Egyszer értem volna én egy zurgóhoz, hogy éngem merített volna el. S akkor én azt kiáltottam fel, hogy:
 – Mennynek, földnek teremtő Istene, segélj rajtam!
 S akkor egy olyan fényes leszállott abba a vízbe, s akkor a víz apadni kezdett, s kiszálltam a vízből.
 Mikor annak egy hete volt, én elbetegedtem. Arra mondták, hogy én babonába voltam. Akkor olyan beteg voltam, hogy én, amit az életembe addig cselekedtem, mindenfélét csináltam, énekeltem, táncoltam, kicsi buba voltam, a világon mindent csináltam. Akkor a gyertyát annyiszor a kezembe nyomták, elnyúvadtam, haltam meg. S ez annak vót a jele, hogy én a vízből ki tudtam kelni, hogy én meggyógyultam abból a nagy betegségből.
370. Én ha azt látom álmomban, hogy vonaton utazok, akkor másnap utam van valamerre. (14.)
371. Ha zöldbe járunk, jóreménységet jelent. (7.)

Jeles álmom

372. Erőst beteg vót egy férfi, s akkor ő elaludt. S mikor felebredett, azt mondta, hogy találkozott egy barátjával, mert megöltek volt egy embert, s azt elzárják, melyik megölte, s akkor a börtönben meghalt. S ott el es temették. S akkor az a másik ember látta, mikor elaludt. S mikor felebredett, azt mondja:
 – Láttam – azt mondja – a barátomat, s könnyögött nekem, hogy mondjam meg a testvéreinek, hogy adjanak sok-sok misérevalót érte, mert ő tiszta tűzben van, soha megállása nincsen, csak örökké a tűzben fut, s adjanak sok-sok misére-

valót érte, hogy bár a tűztől megszabaduljon, de úgy se látja meg az Isten színyit sohasem. A tűztől szabadul, de az Isten színyit sohase látja meg. (33.)

ORVOSLÁS

373. Aggos gyermek. Hét hónapra született a gyermek, s csak nem nőtt, nem tudom, hány hónapos volt, nem fejlődött semmit. S akkor azt kezdték mondani az öreg-asszonyok, hogy aggos lett a gyermek. Na, hogyha aggos, mit lehet annak csinálni? S azt mondják, hogy süssük meg!
Na, hogyha meg kell sütni, akkor kilenc orsóból a kemencébe tüzet tettünk, s három egynevű fehérnép került a házat. Én a gyermeket fogtam a kemence előtt, s amikor a fehérnépek az ablak iránt értek, egyik ablaknál es, másik ablaknál es:
– Mit sütsz asszony?
– Agot sütök, s fiatalt várok!
S akkor én tettem a gyermeket a lapátra, hogy vetem bé. S akkor nem tudom, hogy ezt hányszor kellett megcsinálni, s akkor aztán így tért meg. S ez tiszta valóság, mert én rajtam esett. (12.)
374. Az olyan megrontott gyermek szőrös. S akkor tesznek tüzet a kemencébe, s mint a kenyeret, teszik a lapátra, s akkor, mintha vetnék be a kemencébe háromszor. S akkor ügyelnek, hogy ne essék le, nehogy elégjen. S akkor aztán attól helyrejő, s akkor lesz ép s egészséges gyermek belőle. (33.)
375. Anyajegy. Annak az egész ábrázatja tiszta piros. Azt mondták, annak az anyja kést szúrt ide bé az övibe. (14.)
376. Ágybavizelés. Úgy sokat pisili magát. Eccer egy gyermek pisilte örökké, de már nagy vót, pisilte, s arra tanították, hogy a disznyónak a pocsáját vágják le, mikor megölik. S mikor leölték, levágták a disznyó pocsáját, s megsütték, s a gyermeknek odadták. S húzta, rágta, ette, de olyan szíjas vót, s örökké, mikor meghúzta, elszabadult, úgy megcsapta az orrát, s esmént, a többiek csak kacagták, s aztán azt mondták, hogy többet nem pisilt oda a gyermek. (9.)
377. Ha árpa lesz a szemre, akkor azt mondja:
Te árpa, szántok, elvetlek, learatlak, kicsépellek, malomba viszlek, megőrletlek, kenyeret sütök belölled, megeszlek, hám, hám, hám!
S akkor úgy tűnik el. Így, ahogy mondta ezeket a szavakat, mindig úgy vágott rajta a sarlóval. (30.)
378. Veszen egy kést a kezibe, vaj sarlót, akkor így keresztet vet reja a késvel:
Árpa, árpa, én téged learatlak	Kicsépellek,
kévébe kötözlek,	kiszórlak,
kalangyába raklak.	felrestállak,
A kalangyából elszórlak,	malomba viszlek,
megszárogatlak.	megőrletlek,
Hazaviszlek.	hazaviszlek,
A tartóra felhánlak	kovászt keverek,
onnét lehánlak.	megkelesztlek.

Akkor a kemencét megmelegítem,
kenyernek bévetlek,
megsütlek,
s megeszlek,
s kiszarlak!

S akkor így megnyomogatja avval a késvel. (39.)

379. Ha a szemén árpa nő, sallót veszem a kezembe, s aratom rendesen, s megnyomogatom azt a szemet s aratom rendesen:

Elmegyek a szántó föld végire,
s az ekét beléakasztom,
szántok, vetek árpát.
Az az árpa nő, megnő,
learatom, elviszem a malomba,
megőrletem, hazaviszem,
kenyeret sütök belőle,
azt a kenyeret megeszem,
(bocsánatot kérek)
kiemészttem.

S akkor aztán, az úgy oda legyen, az az árpa, mind ahogy a kiemésztettet meg-
eszik az állatok. Akármi, magad es oda légy, mint ahogy az odalett. S akkor le-
köpdősik, s akkor megnyomogassák s háromszor végzik el rendre. (42.)

380. Ha valakinek a szemét árpa csúfítsa, akkor úgy kezdik:

Béfogom az ökröket,	Béboronálok s ha megnő learatom.
eléveszem az ekét,	Kévébe rakom,
elmenyek a földre,	kalangyába rakom,
leszántom,	akkor a szekervel béviszem a csűrbe,
akkor az árpát kiveszem,	s kicsépelem,
elboronálok, elvetem.	kiszórom.

Elviszem a malomba,
ott megőrletem,
s hazaviszem, megsütöm s megegyük.
Semmivé válik,
kiszarjuk,
s a tyúkok megeszik, elvájják. (2.)

381. Vesz egy kést, vagy sarlót, s balkézvel visszafelé kerüli a szemet, amin az árpát aratja:

Felszántom a földet,	kalangyába rakom,
az árpát elvetem,	gépre viszem,
elboronálok,	kicsépelem,
a Nap süti,	kirestálok,
az eső veri,	zsákba merem,
kikel, megnő, megérik,	malomba viszem,
learatom,	megőrletem,
kévébe kötöm,	hazaviszem,

a kovászt megkeverem,
megkel,
a lisztet megszitálom,
a tésztát megdagasztom,

a kemencébe bevetem,
megsül,
kenyér lesz belőle,
és az árpa elvesz. (36.)

382. Ha árpa nő a szemire, az a piros csomócska, azt kell mondani, hogy elvejszen, hogy:

Eljött a szép tavasz,
elészerelem az ekeszerkezetet,
s befogom a teheneket,
s menyünk szántani.
A szántást elvégezzük,
az árpát belévettük a földbe,
elboronáltuk.
Az árpa megért,
jó az aratás ideje.
Sallóval learattuk,
kötőre raktuk,
a kévét bekötöttük,
kalangyába raktuk.
S ha kalangyába raktuk,
akkor szekérvel melléálltunk,

s béhánytuk a csűrbe,
onnét kicséptük,
megrostáltuk,
megszárogattuk,
s a malomba vittük,
s megőrlettük.
Megszitáltuk,
s kovászt kevertünk belőle,
kenyeret sütöttünk,
s azt meg es ettük,
s kiszartuk,
s a hollók hordják el!
Ptü, ptü, ptü!
Távozz el innet minden betegség! (12.)

383. Az árpa ellen úgy szoktak itten csinálni, hogy akinek a szemire árpa szokott lenni, hát annak azt mondják, hogy le kell aratni. Akkor vesznek egy sarlót, vagy egy kést, s kezdenek ott a szeme fölött aratni. Mintha aratnának visszafelé. Akkor elmondják:

Árpa, árpa téged learatlak,
kötőt vetek,
kévébe raklak,
megszáritlak,
behordlak,
kicsépellek,
kiszórlak,
kirostállak,
malomba viszlek,
a malom megőről,

hazahozlak,
kovászt keverek,
megdagasztlak,
megkelsz,
kemencébe bövetlek,
megsülsz,
kiveszlek,
megeszlek.
Amennyire semmibe ment az árpa,
úgy semmibe menjen ez az árpa,
amely kinőtt a szemedre! (44.)

384. Ha árpa nő a szemén, akkor sallót vesznek a kezikbe, s várjon, mondom es már:

Béfogok két ökröt, kimegyek a szántóföldre,
kiviszem az ekét, boronát, kiviszek egy pár árpát.
Akkor felszántom a földemet.
Akkor bevetem, akkor elboronálom,
kinő,
megérik,
menyek, kötőt kötök,

learatom, kévébe rakom, kalangyába rakom,
 onnét kimenyek szekervel, két lóval,
 béviszem a csűrbe, lehányom.
 Onnan felhányom a tartóra.
 Akkor bémenyek a csűrbe, lehányom, leadom,
 akkor kicsépelem, kiszórom, akkor megrestálom,
 meghajtogatam jól, megrestálom,
 bétöltöm a vékába, belé a zsákba,
 elviszem a malomba, megőröltetem,
 hazaviszem, megszitálom, kovászt keverek,
 kimelegítem a kemencét,
 bedagasztom a tészát,
 dagasztok egy tekenyővel.
 Kimelegítem a kemencét,
 meglapogatom, bérakom,
 s akkor megsül, kiszedem, meglapogatom.
 S akkor úgy pogányodják meg az az árpa,
 mint ez a kenyér ahogy megpogányodik benne.

Csak sallóval, vagy tűzvassal olvasnak így a fejire. (58.)

385. Átkok, szitkok, káromkodások. Verjen meg az Isten! Vigyen el az ördög! Verjen meg a Nap! Verjen meg a Hold! (36.) A súj egyen meg! (41.) Hát ez rendszeresen folyik nálunk most is: A nyavalya törjön ki! Az Isten basszon meg! Dögöljél meg! (14.) A fene egye meg a dógodat! Oktalan állat! Üssön meg a hódvilág! Verjen meg a napvilág! (7.) A rossz enné meg a beled! A sánkér essen ki az ablakon, s pillogtasson! Süllyedjen el még a magod es! (47.) Járj úgy, mint Suti Erzsi, míg a levest a szádhoz viszed, ne maradjon egy csepp se a kalánba! Vesszen ki még a macskád es! (47.) A sánkér egyen meg! Bolonduljál meg! Az eszed menjen el! (13.) A nyavalya törjön ki! A ráksúly egyen meg! A súj egye meg a beledet! Verjen meg a Nap! Verjen meg az eső! Az isten lova rúgjon meg! Az isten lova szarjon le! (30.) A ráksúly egye meg a beledet! A rossz nyavalya törjön ki! A guta üsse meg a fejedet! (47.) A franc egye le az orrodát! (47.) A franc egyen meg! A súj egyen meg! A fene egyen meg! A görcs hújzon esze! (57.) Süllyedjen el a föld alá hét singnél es alább! (1.)
386. Csecsdagadás. Azt mondják, hogyha a csicse megdagad a szoptatós fehérnépnek, szúrjon tőt visszafelé fel az ingébe. (12.)
387. Csemer. Ha valaki megcsemerlik, s nem dörgölik meg, nem kenik meg a nyakán az inakat, akkor kapja azt a májbetegséget. Magsúrolgatják, s a haját úgy meghúzzogatják, s a fejit megrázzák, s akkor az a csemer megtér. (39.)
388. Megkenegetik, így meghúzzák, a homlokát s a nyaka inait, megdörzsölgetik, akkor megmozdul a vér, s akkor megjön. (12.)
389. Csonttörés. A régiek megcsinálták, vágta egy olyan fát neki, annak a lábnak, amibe az a láb belepászolt, s belekótték, s megforrt időre, úgy, mint az embernek. (30.)

390. Derékfájás. A tavaszon nekem a derekam annyit fáj, s zabot melegítettem fehér zacskóba, s reafeküdtem, s egész másabb, mindjárt meggyógyult. A meleg zabtól nem fáj a nyáron olyan sokat. (12.)
391. Elcserélt gyermek. Vannak olyan gyermekek, hogy nem fejlődnek. S akkor úgy mondják: Ne még milyen szőrös, ezt elcserélték a szépasszonyok, meg kell sütni. Akkor a kemencébe tüzet gyújtanak, s úgy ráteszik a lapátra, s akkor úgy csinálnak, dobnák be, s vennék vissza, de azért nem engedik be egész a kemencébe, csak úgy a kemence szájáig. Egyforma nevű asszonyokat hívnak hármat. (28.)
392. Mondták, hogy amíg a kicsi gyermek nincsen megkeresztelve, vaj pedig az édesanya nincs kiavatódva, addig nem hagyják a kicsi gyermeket egyedül. Vaj, ha egyedül hagyják, az imakönyvet, vaj a rózsafüzért reateszik. Azt mondták, a szépasszonyok kicserélik, s nyomorék lesz, vagy néma lesz, vagy fészeg lesz. (31.)
393. Égés. Az égésre legfontosabb, tojássárgáját reakenek. (12.)
394. Fagyás. Ha keze-lába megfagyott valakinek, akkor rögtön vízbe megáztatta, hogy azt a víz meghúzza.
Ennek a fiamnak a lába gyermekkorába úgy meg vót fagyva, hogy amikor a láb-belét lehúzta, akkor így a padláson megkoppant. Akkor vízbe meghúztuk, hogy a fagy felengedett. Akkor törökbúzáliszt-kevertet csináltunk, s avval köttem egész éjjel. Azt megkevertem vízzel, azt a kukoricalisztet, s akkor úgy borítottam a lábára.
Másnap azt mondta egy férfiú, édes káposztalapit keressek, s azt egyek rája, hogy az legjobban gyógyítja. Aztán én avval gyógyítottam meg, hála legyen az Istennek. (39.)
395. Fejfájás. Az azt mondta, hogyha nem hordja azt az arany fülbevalót, akkor fáj a feje es, ha hordja, akkor nem fáj. (33.)
396. Ha valakinek fáj a feje, hát úgy szokták nálunk Gyimesen, hogy vizet vetnek, s a vízre ezt az imádságot mondják el:
Mikor elindula fekete földön Szép Szűz Mária,
kérdi tőle:
Merre mész te hetvenhétféle pokolbéli tűz?
Én elmenyek az enyémmek (mondják a nevit)
csontja hányására, vére kiszippantására.
Nem menj, ne menj!
Hanem menj el a kősziklák gyomrába,
ott fekete kutyák nem ugatnak,
fekete kókisok nem szólnak,
kovászos kenyérvél nem élnek.
A Krisztus kinszenvedésére kérlek,
erejts ki szent aranyos, szent aranyos pókámból,
szent aranyos kezeidvel.
Bizony, bizony mondom,
meg fogsz térülni.

Kék szem, zöld szem, fekete szem, sárga szem,
 kutyaszem, macskaszem,
 megigízte,
 szű megszerette,
 Boldogságos Szűz Mária kérem, vigasztald meg! (15.)

397. Akinek fáj a feje:

Szű megszerette,
 szem megigízte,
 Boldogságos szép Szűz Mária
 vedd el Virágnak a fejfájását
 ptü, ptü, ptü! (59.)

398. Most es ha fáj a fejünk, valakinek fájni talál a feje, akkor olvasnak rea, s akkor el-
 hagyja. Nem kell annak orvos, csak aki ezt elmondja. Előbb keresztet vetünk:

Atyának, Fiúnak és Szentlélek Úristennek, ámen.

Elindul kilenc lány kilenc seprűvel,
 kilenc lapátval, feltűrt ingujjval,
 feltűrt ingujjval, hogy az utat a portól seperjék meg.
 Az út szélét a gyomtól szedjék meg.

Gyertek vissza leányok!

Takarítsátok ki a kútból a sárt!

Nekem a hályogot, a verességet,

a homályt, azt a nagy nyilalást,

hasogatást,

s legyen minden olyan szép tiszta,

ahogy a Szűz Mária hagyta.

Ezt kilencszer elmondjuk, s akkor többet nem fáj a feje. (58.)

399. Kinek fáj a feje, vaj füle, keresztet vet reja, s akkor azt mondja:

Midőn elindula a Boldogságos Szűz Mária,

menyen vala a Sinaj hegyén,

megtalála vala a gonosz Szent Antal tüzeit,

hét leányával,

hét onokájával,

fene farkasával,

fekete hernáncával:

Azt kérdé:

Hová mész, hová mész,

te gonosz Szent Antal tüze

hét leányodval,

hét onokádval,

fene farkasodval,

fekete hernáncodval?

Menyek Józsinnak a testyibe,

szálas húsát hasogatni,

piros vérit szárazszatni.

Térj meg, térj meg
 te gonosz Szent Antal tüze!
 Ne menj Józsinak testyibe, tetemibe,
 száraz húsa hasogatnyi,
 piros vére szárasztanyi,
 mert én tiltlak téged
 a Jézus Krisztus szent igéjével,
 öt ujjának erejével.
 Előveszem arany medencémet,
 arany medencémből arany vesszőmet,
 avval addig ütlek,
 amíg bémécc a fekete föld gyomrába,
 s ott úgy elmúljál,
 mint a füst s a pára!
 Fű, fű!

Akkor elfújja, s eltöpdösi: ptü, ptü, ptü!, s keresztet vet reja. (39.)

400. Fészség. Én húsz éves koromban elfészegedtem. Egy leánykám született, s akkor még egy hetes volt, felkeltem, aztán áztattam a vízbe, belementem a vízbe, meghűtöttem magamat. Mostam, ahogy a csángóknál szokás, mostam a vízben. Mikor a leánykám hat hetes volt, akkor tiltottam a kendert. S úgy kezdtek fájni az ízületek.

De mi akkor nem tudtuk azt, hogy mi az az ízület. Régi szokás szerint azt mondták, megfordított a gyermekágy. Tizenkét hétig ott az ágyba úgy forgattak. A leánykának, ha enni adtak, evett, ha megmosták, meg volt mosva. Én semmit se tudtam. Akkor kezdtek mondani, hogy menjünk a babonásokhoz, mert ez babonáság. Ez nem tiszta dolog, ez babonáság.

Megindultunk a kártyavetőkhöz. Azok azt mondták, hogy nem Isten hírvél van a betegségem. Egyik húzott a másikhoz. Elmentünk. Egy ember volt. A könyvből mondott. Mikor harmadszor odamentünk, azt mondja:

– Ne gyere fiam. Az én tudományom a te betegségédhez nem hatásos. Nem tudok én erről neked gyógyítást adni.

Akkor hazajöttünk onnan, akkor húzódott a betegség három-négy éven keresztül. Mikor három éve lett, hogy annyira beteg lettem, s annyira az ízületek megromlottak már, hogy nem bírtam a fájdalmat, akkor felpakoltunk, bé Burabékásba a papokhoz. Menjünk bé, mondják meg, mi az a baj, hogy nem Isten hírvél van. Ott fogadtunk tolmácsot. Az beszélt vissza. Azt mondja:

– A pap bácsi es azt mondta, hogy vannak olyan betegségek, hogy nem Isten hírvél van. A maga betegsége – azt mondja – nem Isten hírvél van.

Akkor onnan hazajöttünk. Akkor itt egy öregasszony tudta az ördöngös embert Várhegyen, Gyergyóvárhegyen. S mennyünk el oda. De még pénzünk se volt. Mert nekünk bizony akkor a szegénység úgy előállott, fiatal házások voltunk, s a gyerek jött, a betegség azonnal ott volt, nem volt pénzünk se. Volt két bárányunk. A testvérem megvette.

– Hogy legyen egy kicsi pénzed, hogy menj el Várhegyre.

Elmentünk. Egy ilyen kanapé volt, amin most ülünk, s annak vót egy kicsi fedele. Azt ott felvette, s oda beszélgetett bé. Ott voltak a szolgálák. Azt mondta nekem:

– Fiam – azt mondja – van kilencvenkilenc szolgálám, de tük ne mondjatok semmit, megkérdem én attól. Megmondja az nekem, hogy mi a te bajod?

Akkor a más asszonyt, akivel mentem, kiküldi.

Hát én úgy borzadtam, egy fekete kendőbe voltam, hogy úgy a hajam nyomta ki a kendőt a fejemből. S nem hallottam én egyebet, de méges csak annyit hallottam, én abba a kanapéba, mint mikor nálunk szőnek, s úgy a vetélő cserreg. Egy annyit hallottam. Ő románul beszélt bé oda, s nekem magyarul adta le:

– Nem az Isten hírvél van a betegséged. Neked vettek valami gurucsát. Magad meggyavulsz nyolc napon belül, csak meg kell tartsd, amit én mondok. Hazamész – azt mondja –, mindent a házba fonáján fordítasz. Nem az, hogy egy fazekat kifordítok. Hanem, ha fel van fordítva, lefordítod, ha le van fordítva, felfordítod. S a ruhádat es, mindent megforgatsz abban a szobában. S azonkívül senkinek nyolc napig egy pipára való tüzet sem adsz.

Hát meg lehet ezt tartani? Hát ő ezt azért mondta, mert ő tudta, hogy ő engem nem tud meggyógyítani. De háromszáz lej kellett a gyógyításért. Nincs pénzünk, csak annyi, amivel mentünk, s jöttünk. Húsz lej volt a beszéd. Annyi volt, hogy azt megadjam, s a vonatra.

– Nem baj, nem baj – azt mondja – nem félek én – azt mondja –, hogy nem küldik el. Elküldik azt postán. Majd megjavítom magát, s elküldi azt postán.

De hát jó lesz neki ruhanemű es. Ilyen szőttes ágyterítő, gyapjú ágyterítő. Hát kaptam rajta, mert édesanyám holmit adott volt, míg fiatal voltam. Kaptam rajta, mert pénz nem volt. Nem baj, küldünk ágyterítőt s azt ő háromszáz lejbe elveszi, s meg leszek gyógyítva.

Hát örvendtem. Fiatal voltam, hát még szővök, ha meggyógyulok. Nem búsulom én az ágyterítőköt. Hazajöttünk. Gondolkozni kezdtem, mert nem gyógyultam semmit. Mondom a férjemnek:

– Ne küldjük el a csomagot, ne küldjük el.

De, azt mondja nekem az az ördögös, nyolc napig maga mellett lesz egy szolgál, csak azt maga nem látja. Úgy búsul a férjem, azt mondja:

– Elküldjük, hát ki tudja, az mit csinál nekünk, ha neki ennyi ördöge van.

Küldjük el.

Felpakoltuk, s elküldtük. (15.)

401. Főköm. Akkor vótak olyan füvek, hogy leszakasztotta, s akkor olyan tej jött ki belőle, s megkente, s egy éjen a főkömök elvesztek. (12.)
402. Fülfájás. Termelik itt azt a kőrózsát, a fedeleken, s annak a levit facsarták s csöpentették be fülfájástól. (14.)
403. Gelesztátság. Péntek nap megigya, mert péntek nap a gelesztáknak, nyűveknek mind szájuk tátva van, s akkor azt a fohagymás tejet, ők es kapnak belőle. S akkor kivesznek. (12.)
404. Gyermeektelenség. Volt aki Szent Annához imádkozott, ha nem vót gyermeke. (36.)

405. Gyomorgörcs. Ezt úgy csinálják, hogy megkeverik egy ilyen edénybe egy jó bogoska meszet, s amikor leszáll, s a tetején tisztán marad a víz, azt a vizet isszák. Ez nagyon orvosságos, tessék elhinni. Ha például ilyen gyomorgörcs támadja az embert, hogy fáj a hasa, megiszik egy pohárba meszes vizet. (30.)
406. Ha erősen fáj a hasa, rumot szoktunk használni. Egy pohárka rumot s elmúlik. (14.)
407. Hidegrázás. Ha valakit, akit a hideg ráz, azt mennél melegebb takaróba bele, hogy a víz jöjjön belőle több időn keresztül, s akkor meggyavul. (14.)
408. Igízés. Ez a szemeszöre úgy össze van sirülve, úgy, mintha megsirítették volna, akkor meg lehet ismerni, hogy tud igízni. (5.)
409. Azt mondják, hogy vannak olyan emberek, akik, amikor a csicstől elválásznak, és hát még egyszer csicset adnak neki, s akkor megint elválásznak, s akkor az olyanok igíznek. (42.)
410. Amikor a fejk fáj, vagy megigízik, akkor vetek vizet. Hát úgy, hogy keresztet vetek az ima alá s akkor csiprocskába, tiszta vízbe belévetek öt szentet s elmondok három imádságot, a Miatyánkot, egy Üdvözetet és egy Hiszekegyet.
Vizet vetek ennek az Ibolyának.
Úgy használjon az én vízvetésem,
mint szent Szűz Marcelle vizet vetett vót
Bódogságos szent Szűz Máriának.
Belévetek öt szentet a vigasztaló
Szent Lélek Úristennek a tiszteletésére. (2.)
411. Keresztet vetek a homlokára. Azt mondja:
Kék szem megnézte,
fekete szem megigízte,
vigasztaló szép Szűz Mária
vigasztald meg ezt a fehérnépet!
Háromszor el kell mondani, s akkor hezzányalintani a nyelvével a homlokához, s eltöpdösni. (36.)
412. Én vizet vetek Klárikának.
Úgy használjon az én vízvetésem,
mint Bódogságos Szűz Mária vetett vót
Szent Marcellának.
Belévetek három szentet
a Bódogságos Szűz Mária tiszteletésire.
Kék szem nezte,
zöld szem nezte,
férfiú nezte,
fehérnép nezte,
ezernyi angyal, jertek vigasztalására, ámmen. (7.)
413. Merítnek egy kanna vizet, három szentet belévetnek. Arra a három szemre elmondanak három Üdvözetet. Minden szemre egyet. S akkor keresztet vetnek reá, s

akkor háromszor visszavetnek vizet a fűtőbe. S ha leszáll az a szén, akkor meg van igízve, ha nem száll le, akkor nincs megigízve. (33.)

414. Elindult a Boldogságos Szűz Mária,
szembetalála a gonosz igízetet,
hetvenhétféle szurkos-kákás orbáncával.
Hová mész, hová mész
te gonosz igízet?
Elindultam Klárinak
a csontya hasogatására,
vére szipására.
Menj el, menj el
te gonosz igízet,
fekete kősziklákra,
hol fekete kakasok nem szólnak,
kovászos kenyeret nem esznek.
Olyan tisztán maradjon Klári az igízettől,
mint a Boldogságos szép Szűz Mária,
mikor szent fiát szülte erre a világra! (15.)
415. Belévetnek egy szenet a vízbe, keresztet vetnek, s egy imádságot elmondanak,
Miatyánkot, s akkor egy szenet belévetnek, s azt mondják:
Kék szem,	kék szem,
zöld szem,	zöld szem,
fekete szem,	fekete szem
ki megigízte	hojza meg!
Emrikét (vaj Annát),	
- Akkor megint egy szenet belévetnek. (12.)
416. És most jön a vízvetés, azt es elmondom:
Azokval az igékvel akarok vizet vetni ennek a (mondja a nevit), amikkel az Úr
Jézus Krisztusnak vettek vót, mikor Szent Ilona asszonynak az ölibe vót, s
megigíztek. Szent Ilona asszony vizet kért, hogy vessenek vizet. Szent Ilona
asszony megmosta evvel a vízvetésvel. Áldjon meg tégedet a Mindenható
Atya, Fiu és Szentlélek Úristen. Távozza el a gonosz igízet tőled. És a Szent-
lélek áldása írtsa ki belőled a fájdalmat, a Szentháromság Isten halgajsa meg a
hangomat, a Bódogságos Szűz Mária viselje gondodot, az Atyának, és Fiúnak
és Szentlélek Istennek nevében, ámen. (42.)
417. Kék szem megigízte,
fekete szem negezte,
Boldogságos Szűz Mária
vedd le rolla!
Utána elmondja a Miatyánkot, az Üdvözlégyet és a Hiszekegyet. (21.)
418. Ha valakinek fáj a feje, vizet vetünk. De most már többnyire nem szénből vessük,
hanem gyufából. Akkor merít egy valamennyicske vizet. Akkor azelőtt keresztet
vettünk a vízre, de újabban azt mondják a papok, hogy keresztet nem kell vetni a
vízre, csak úgy el kell mondani:

Kék szem,
zöld szem,
fekete szem,
rossz szem,
gonosz szem,

idegen szem
megnezte,
megigízte.
Az a lány olyan tiszta legyen,
mint Boldogságos Szűz Mária anyám,
mikor a Jordán vizibe megmosdott.

De akkor az illetőnek a nevit mondja, akit megigíztek. (39.)

418. Igízés elfűvása:

Fúuuuuuuu Zatyának,	fúuuuuuuu Istennek,
fúuuuuuuu Fiúnak,	fúuuuuuuu nevíbe,
fúuuuuuuu Szentlélek,	fúuuuuuuu ammen.

Ptü, ptü, ptü, mennyen el az igízés arra, kitől jött. (14.)

419. Hát azt mondják, a régiektől hallottam, hogy megigízik, s akkor nagyon beteg, fáj a feje. Hát ezt a papok már tiltják, azt mondják, hogy babonáság. Vizet vetnek akkor neki:

Boldogságos Szűz Mária elindula,
hogy vessen vizet a Jordán vizibe
az ő szent fiának, Jézusnak.
Szem megnezte,
szű megszerette,
vígasztalja meg a vígasztaló Szentlélek Isten,
ha meg van igízve.

Ezt mondja a vízre rea, s akkor aztán iszik belőle, s megmossa a fejít. (48.)

420. Ijedtség. Ha valaki a kutyától ijed meg, akkor vágnak a kutya szőríből, s megfüstölik vélle. Vaj akármitől, ha megijed, így kell. Ha például éntöllem ijed meg valaki, akkor vágok a mejjkötőmből, s megfüstölöm vele. Az használ. (39.)

421. Ha kutyától ijedett meg, akkor annak a szőrit levágják, s avval megfüstölik. Attól helyrejő. Ha libától ijedett meg, akkor annak a tollával megfüstölik, s attól helyrejő. Mindig annak a szőrivel, vagy tollával, amitől megijedett. (36.)

422. A kutyának a szőríből vágnak, s akkor elégetik, s akkor a hammát es kötik rea, s még iszik es a leviből. (52.)

423. Kelés. Mikor jönnek haza a miséről, vagy foly a mise, akkor akit járák erőst a kelések, akkor az megfürdik a nagy vízbe. Édesanyám pontosan ezen ájtárt, mert ő megfürdött Karácsony éjjelén. Őt úgy járták a kelések, hogy ölték meg. S ő Karácsony éjjelén háromszor ugrott belé a patakvízbe. S kiszökött s a csergébe belé, s újra vissza, s többet nem es járták a kelések. (15.)

424. Arra a legjobb a nyers paradicsomot rákötni. (28.)

425. Kígyómarás. Hát amikor a kígyó megmar embert, vagy gyereket, vagy marhát, akkor vizet merítenek, s csihánt vesznek s keresztbe vetnek így a csihánval. Ahogy háromszor keresztet vetnek, avval megmossák, s akkor megtérül a kígyómarás, nem kell orvoshoz vigyék. S így mondják:

Uncse fucose,	detu lume,
do pumi lu peste,	szé tule,
trilice,	nuskát,
do le csolán rácecé,	gevekát! (2.)

426. A kígyómarásnak a legjobb orvossága az ezüst, ezüstöt rátenni. Az húzza ki a legjobban. Ezüst gyűrűt, vagy ezüst karórát, azt teszik rá a kígyómarásra. S a legfontosabb a kígyómarásnál az édes tejnek a megivása, hogy a mérgezést visszahőkölje, mert a kígyómarás az olyan, hogy nem jó ki vér gyorsan (mert amelyikből a vér kifreccsen, az a mérget kihozza), s amelyikből nem jó ki a vér, belemegy a mérreg, egy huszonnégy órát ha él az ember, többet semmit. (30.)
427. Kevernek szart, emberszart, hügyot, s megitatják az illetővel, ez tiszta igaz. S akkor olvasnak:
Tunen csér,	péruntyelen kász,
szere szure,	kászen vósz,
pope minte,	vószzen szere muját,
esze rice,	gurát,
piszte rice,	lumnenát,
hiszteri jász,	fumtá májká
járvá sine,	cseludá. (52.)
428. Lábfájás. Tűt, vagy más egyéb dolgokat belérak, s olyan helyre teszi, ahol jár, s aki belélépik, az megfermekálódik, s a lábaiból az erő elmegy. (49.)
429. Pokolszökés. Van olyan négylevelű fű, burján, hogy csak négy levele van. S akkor azt az erdőn meg lehet kapni. Amelyiknek bimbó van a tetejibe, kicsi fekete bimbó, az a férfiúé, s amelyiknél csak négy levél van, az a fehérnépé. S hogyha szökik a pokolszökés, az éjjel szokott szökni, nem napval, az éjjel szökik. Éjjel egy pattanást megvakar az ember, s akkor attól eldagad a keze, vaj a lába, ahova menyen, ahova szökik. S akkor azt avval gyógyítják. S ha nem használ, akkor szenet, az éjjeli aludt szenet, ami este megalszik, s éjjel meg van aluva, azt megtöri, s tejszínvel esszekeveri, s avval béragajszja. S az is használ.
- De ez a lapi, ez a legjobban használ, mert ettől nem szökdösik tovább. „Ptü, mennyen a pusztákra!” (39.)
430. Az erdőkön van ulyan pokolszökés-lapi. Azt leszakajszják, s arra a pokolszökésre reakötik, s az meggyógyíssa. (33.)
431. Pokolszökéstől való lapit az erdőben lehet kapni. Amelyik lapicskának fekete bingócska nő a tetejire, az férfinek való, s amelyiknek nem nő, az fehérnépnek való. (12.)
432. Ráksúly. A ráksúly téríthetetlen betegség. (41.)
433. Reuma. A kályhába jó tüzet, s melléje állni. Pillanatnyilag csendesedik, de csak pillanatnyilag. Ez ellen más orvosság az egész világon nincs. (14.)
434. Sárgaság. Vesznek olyan kákát, a lerbe megsütik, megtörik, s borba teszik, s megitatják, s attól gyógyul meg a leghamarább. Tetűt is tesznek bele, az es jó. (36.)

435. Vagyon olyan burján, hogy azt megfőzik, mint a teát, s akkor abból icik, s aki sárigságba van, májbetegségbe van, akkor aztán meggyógyul. (39.)
436. Ha gyermek van sárigságba, igya meg a pisijét, s az az orvosság. (48.)
437. Sérv. Vannak bábaasszonyok, s azok fölkenyik a sérvet. (14.)
438. Szamárköhögés. A szamárganyéból levet csavarnak a teába. (9.)
439. Úgy tejába megfőzik a szamárnak a ganyóját, s megitatják a szamárköhögős gyerekekkel, s attól elhagyja. (36.)
440. Ha valakinek fájnak kicsi korában a szemei, akkor arany fülbevalót tettek. Azt mondják, hogy az nagy hatással van arra a szemfájásra, attól elmúlik a szemfájás. Úgy, hogy kinövi azt a szemfájást, nem fokozódik tovább. (31.)
441. Szent Antal tüze. A Szent Antal tüzít akkor szokták elmondani, mikor erősen is fáj a feje, hát. De kétféle képpen is tudom. Ezt aztán hétszer kell elmondani, s úgy örökké három Miatyánkot s három imádságot el kell mondani. Egyszer mondják ide, s akkor ide, ide (a homlokát, a fülét és a tarkóját mutatja). És akkor ide a feje tetejire:
Sors nyavalyák!	s úgy eloszoljatok,
Száraz tuskó hasogatása,	mint tengeren a hó.
piros vére megivása,	Kezemnek a járása,
ide menjetek,	szárnynak a szárnyalása,
oda menjetek,	mai napon szentség felvétele,
	a Szűz Mária tiszteletére. (2.)
442. Ha Szent Antal tüze hányja a fejét, akkor azt mondja:
- Elindult a hétfejű sárkány
kilenc leányával.
Megtalálkozott a Boldogságos Szűz Máriával.
Kérdi:
Hová mész te hétfejű sárkány
kilenc leányodval?
Menyek (ennek az embernek)
csontya hasigálására,
vére megivására.
Térj meg, térj meg te hétfejű sárkány!
Menj el a feteke kősziklák oldalára,
ahol a feteke csitkók nem nyerítnek,
a kakasok nem szólnak!
Hadd tisztán ennek az embernek a fejét,
mint a Boldogságos Szűz Mária milyen tiszta! (33.)
443. Most elmondom magiknak a Szent Antal tüzít. Mind csak akkor es keresztet vetnek:
- Elindula Bódogságos szép Szűz Mária
az ő áldott szent fiával.
Bémene szent templomába,

béüle arany karszékébe.
 Mondja az Úr Jézus:
 Erejzs ki, erejzs ki
 Bódogságos szent anyám,
 szent pókámból szent kezedet.
 Nyúlok fel szent oltáromra,
 vegyek le három szál gyertyát.
 Olvassak ennek a (mondja a nevit)
 a fejére és a testyére.
 Hetvenhétféle Szent Antal tüzitől,
 hetvenhétféle pokoleredettől,
 hetvenhétféle tüzes orbáncoktól.
 Eszi nagy fájdalma szálkás húsát,
 issza piros vérit.
 Merre mész, merre mész
 te hetvenhétféle Szent Antal tűz?
 Hetvenhétféle pokoleredet,
 hetvenhétféle tüzes orbáncok?
 Menyek, menyek ennek a (mondja a nevét)
 szépsége látogatására,
 csontja hasogatására,
 piros vére megivására.
 Térj vissza, térj vissza
 hetvenhétféle Szent Antal tűz!
 Hetvenhétféle pokoleredet!
 Hetvenhétféle tüzes orbáncok!
 Kérlek a Mária hét fájdalmára,
 kérlek a Jézus öt mélységes sebeiért!
 Térj vissza, térj vissza, menj el!
 Hegyeknek, völgyeknek, kőszikláknak háta megé,
 hol fekete kutyák nem ugatnak,
 hol fekete kakasszó nem hallatszik,
 hol kovászos kenyérvel nem élnek.
 Déli harangszókor meg ne találtassál,
 azokban a csontokban s azokban az ízekben,
 ahová bészállottál, mert ha megtaláltatol,
 késvel vágom el a nyakadot, ámen. (42.)

444. Szívfájás. Leginkább ijedségből kapják, főleg a fehérnép, s akkor a szűfájása megvan. (39.)
445. Szökés. Vót egy fekete mérges szökés, de olyan, hejába, akármit tettünk rá. S van a pokolszökés ellen való burján az erdőbe. Amikor reatettem este, már reggel egészen el vót múlva, kihasadott. (31.)
446. Torokfájás. Megnyálazza az ujját, s akkor úgy a nyakát, ha a torka fáj, vagy a füle fáj, akkor azt mondja:

Krisztus Jézus fődön jártában,	av vót este vacsorája,
gyékény ágya,	egy rossz asszon,
kő párnája,	s egy jó ember adta vót.
sóttalan, föttelen kásája,	Fu, fu, fu!

S akkor megfújja, s megint megnyálazza, s akkor háromszor elmondja. Mert ezt Krisztus Jézus hagyta hátra, hogy így kell gyógyítani. (39.)

447. Tüdőgyulladás. A kicsi bubákat langyos, sós rongyba csavarják. Arról ismertem fel, hogy forróbb volt a teneresckéje, s a talpacskája, mint amikor rendes. Forróbb. Langyos, sós rongyba csavartam, letettem, s egyet aludt, szárazba takartam, s ép vót újra. (41.)
448. Nagyobb borogatást használnak. Meztelenül langyos, sós lepedőbe csavarjuk. Ez az első dolog, amit seghéthetünk. (14.)
449. Tüdőbaj. Van még egy burján, csak a nevit nem tudom, amivel a tüdőt lehet növelni, úgy kitáplálja a tüdőt. Hallottam egy bácsitól, hogy abba az üdőbe, amikor ugye olyan borzasztó sokba került az az orvosi kezelés, az ilyentüdősöknek, hát nem bírták fizetni a szülei, és a lánt hazaküldték. S mikor ment haza, akkor ezt a burjánt neki egy ilyen vénasszony javasolta, hogy próbálja meg, hogy víz helyett ezt igya. Főzze meg, tegye le, cukrot ne tegyen bele, anélkül is édes neki a leve, próbálja meg. S amikor eltelt egy év, meggyógyult. (30.)
450. Beszélte egy néni, így este mentünk, a kapuba, jó kövér néni vót, az es szintén ilyenforma volt. Azt mondja, hogy ő tizenennyolc éves lány vót, kavernája vót, likas vót a tüdeje neki, s akkor Csíkszeredába magánkórház vót, Hirsch főorvos úr, hát hazaküldte a nőt, azt mondta neki:
 – Na fiam, nincs annyi vagyona apádnak, hogy ki tudjalak gyavítani – azt mondja. – Hanem hazamész, és cinálsz meszes levet (mit én is ittam egy évig), s azt fogod használni. S ha helyrejössz, úgy es jó, s ha nem, nem. Fél évig használta, de soha többet nem érzett semmi betegséget. Viszont én es használtam, nekem es hatvanba vót két centis kavernám, a bal csúcsan, és nekem es kinőtt. (30.)
451. Tyúkszem. A fokhagymát süsse meg a fütőn, s azt a tyúkszemet áztassa meg lúgos vízbe, szódás vízbe, s vakarja meg, hogy vékonyodjék meg. S akkor azt a fokhagymát tegye rea, s kösse rea, s egy éjen rajta áll, s úgy elvesz. (39.)
452. Ki szoktam vágni magamnak borotva pengével, kikondorítom, s akkor egy pár hétig nincs. S akkor nől megint, s aztán egyszer kifogy, egyszer kimegy, s nincs tovább. (14.)
453. Vaktetű. Sós lábvizet csinálok, szedek a mezőn olyan szúrfüvet, s belefőzöm, s a lábamat beleteszem. Sem nem izzad, s aztán az úgy kivesz. (41.)
454. Szedi a szúrfüvet, s főzi meg a levit, s teszi bele az áztató lébe. De olyan forró, amilyent csak meg tud bírni. De sütteti másval is, addig, amíg meg bírja állni, hogy égesse. S a szúrfüvet megfőzi lének, s teszi a lábát bele, s attól elvész. (8.)
455. Aki vesebajos, van ez a békaláb, az es jó. De, most tanultam egy helyen, hogy a málna tea, ez a málnalevelnek a teája, ez a legjobb a vesének. (30.)

456. Ha ilyen járvány-betegség jár, akkor fokhagymát esznek, hogy ne találja őket meg a betegség. (56.)
457. Meggyújt egy gyertyát, s kilenc kedden nem eszik egész nap, s olyan böjt is van, fekete böjtnek mondják, hogy akkor még nem adnak az állatoknak se enni, Szent Antal böjtje. (43.)
458. A gyógyfű akkor hasznos, ha Szent János előtt leszakajsztod. Akkor gyógyszer. (11.)

ÁLLATORVOSLÁS

459. Felfúvódás. Ha a tehen megbetegszik, megpuffad, vaj mi, akkor ilyet mondanak, olvasnak:
Hetvenhétféle hétből maradjon hat,	kettőből egy,
hatból öt,	az az egy es váljék semmivé,
ötből négy,	mint a viasz a tűzben,
négyből három,	a s só a vízben!
háromból kettő,	
- Akkor egy kucsmát kifordítunk, azelőtt tanultuk az öregektől s azzal a tehenet belészagoltassuk, s a hasa alatt keresztülvigyük. (58.)
460. Van úgy, hogy felfúvódnak a tehenek. Van olyan, amelyiknek olyan, mint az orsó, egy olyan szúróval megszúrják az oldalát. Az oldalbordák közt kieresztik a levegőt belőle. (27.)
461. Ha felfúvódik az állat, a tehen, úgynevezett degenyeggel bekenyem az orrát, még esetleg a szájába es egy kicsit beteszek. (14.)
462. Az es szintén úgy kezdődik, mint a szarvasmarha. Valamit ad az ember neki, burját főz, vagy megsúrolja. Pl. a marháknál, amikor ilyen felfúvódás van, akkor az ember így megveregeti azt a lágy részt, a vékonyba, a csipőcsontban elől, ahol fel van fújódva, s akkor a szél mindjárt foszlik. (30.)
463. A régiektől tanultuk, a felfúvódott marha, hát ennek adunk meszes vizet. Vízbe meszet teszünk, oltott meszet, és azt tőccsük be, egy diónyi nagyságút belete- szünk egy liter vízbe, s azt betőccsük. S hogyha nem használ, ha például kap egy gyomorlerakódást, kap egy olyan lerakódást a bél, akkor bele kell nyúlni, s kézzel kivenni. Akkor ezt kiszeggyük, kivegyük kézzel, akkor utána adunk neki, egy fél liter borba két tojást beleütünk, esszerázzuk, betőccsük. S akkor az meggya- vul. (30.)
464. A bárán felfúvódásakor késvel úgy két centire behasítanak a fülibe, s vesszővel verik, amíg a vér megy belőle, hogy a rossz vér jöjjön ki. (36.)
465. Hályog. Amikor a marhának hályog nő a szemire, akkor azt csinálom, ezt saját magamon tanultam, megvizíték egy jó nagy rongyot, szárazval rákötöm este, reggel már tiszta a szeme, mert kihúzza azt a lázat. (30.)

466. Akkor azt a cukrot, vagy tiszta porcelánt finomra török, egy papírra teszik, s onnan a papírról befűjják az állat szemibe. De előbb olyan jó gyakoriszítán megszítájják, hogy inkább csak a pora menjen. (36.)
467. Ha nem jön le avval, hogy vizes rongyot teszünk rá, akkor porcukrot fűjünk bele a szemibe és evvel vágjuk ki. Vagy üveget teszünk, s azt megsúroljuk olyanra, mint a liszt, pornak, s akkor azt tegyük be, mert az kipucolja a hályogot. (30.)
468. Kristálycukrot törnek, s beléhintik, beléfűjják. Ezt minden állatnál így szokták. (28.)
469. Pipabagót es szoktak reatenni a hályogra a johóknak. (50.)
470. Igízés. A kűs állatoknak egy piros rongyot kötnek a farkukra, a kiscsikóra, kisborjúkra, báránkára, hogy ne igízzék meg az emberek. A pirosról eszibe jut az embernek, hogy ne igízze meg az állatot. (49.)
471. Ráolvasás:
 Megindult az Úr Jézus Krisztus
 az ő áldott, szent anyjával
 a gecsemáni hegyeken át.
 Megtalálkozott a gonosz igízetvel.
 Kék szem,
 ződ szem,
 feteke szem,
 kutyaszem, macskaszem,
 mindenféle gonosz szem.
 Azt kérdezte az Úr Jézus Krisztus:
 Hová mész te gonosz igízet?
 Menek ennek a marhának
 csontya hasogatására,
 vére szipására.
 Térj meg, térj meg
 te gonosz igízet,
 menj a kősziklák hátára,
 hol a feteke lovak nem nyerítnek,
 feteke kakasok nem kirikelnak,
 feteke kutyák nem ugatnak,
 kőttes kenyeret nem sűtnak!
- Akkor egy szenet belévet. Akkor egy nagy marhának elmondja kilencszer, a johónak kevesebbszer, az embernek háromszor, s három szem szenet vet belé. (55.)
472. Akármit meg lehet igízni. Ha egy marhát, vaj egy malacot megigíznek, vessen keresztet reja, arra a vízre, s akkor annak, aminek veti, annak az állatnak mondja oda, hogy annak veti. S akkor beléveti azt a szenet. (39.)
473. Imény. Hát evvel, mikor kitűnik, akkor kiszedjük. Más aztán annyira hagyja, amíg kifejlődik ilyen nagyra, s úgy magától fog kijönni. S most olyant tanultam, hogy őszvel, mikor lekötés van a marhákknak, akkor kék szeszvel két-három részben meg kell mosni, s akkor nem fognak kitűnni ezek az imények. (30.)

474. Kergeség. Megbolondul, az agyába megy valami, s akkor így forog, de annak nincs orvossága. (30.)
475. A döfös juh, az már veri a kertet, az hozzáüt az emberhez, szóval erőst döfös. Annak már kukac van a fejibe, egy nagy fejer kukac, mint ez a kicsi ujjam. Mikor elvágjuk és a szarvát letörjük, akkor azt ott meg lehet kapni, a kukacot. Hogy az az orrán megy föl, vagy benne születik, de ő azért döf, mert az ott neki matikál. (27.)
476. Ha bolond a juh, azt el kell vágni, mert fent az agyába kerül egy hólyag, az sérti az agyát, s az úgy körbe forog. (27.)
477. Kérődzés elállás. Megáll a kéreje a tehénnek, akkor napraforgó étolajat kell eszevegyíteni édestejvel, s azt béönteni neki. S akkor aztán megindul a kéreje. (27.)
478. Degenyeges lapockát úgy elhúzzunk a száján és attól felveszi a kérőjét. (13.)
480. Kendermagot megtörik, s a szájába bétötik, s akkor kérődzni kezd a tehen. (52.)
481. Akkor es adunk édestejet, más, hogy még könnyebben feloldjuk, a másíknak kivegyük a kérejit, amikor kérődzik, benyúlunk kézzel a szájába, kivegyük, és betegyük a másíknak, hogy ezen keresztül hamarabb veszi fel a kérőjit. De tesszünk, édestejbe megfőzzünk lenmagot, vagy kendermagot, de én legtöbbször csak édestejet adok ilyen esetben, egy jó litret, s akkor aztán megindul. (30.)
482. Akkor elmegyek, a másik kérődzik, kiveszem a szájából, béteszem neki, s megindul. (14.)
483. Körömfájás. Körömfájásnál szoktunk timsót és kékkövet törni, s avval behinteni a körmit. Forró édestejvel is megforrózzák, de az nem a leghálásabb, mert belesüti azt a gennyet, ami ott marad el. Van még egy, ami nagyon jól húzza a gennyet. Édes tejszínbe finom lisztet kavartam, s avval kentem bé. És az olyan jó. Az embernél, mindennél úgy kivonja a gennyet. (28.)
484. Hiper mangálos vízzel mossuk a lábát, ott a köröm között, ha körömfájása van. Szintén, ha szájfájása van, akkor is hiper mangálos vízzel kimossuk. (14.)
485. Ha láb fájás, köröm fájás, én legtöbbször orvoslom. Belekötöm a vízbe, folyóvízbe, s mikor onnat kihozom, akkor teszek meszes vizet egy vederbe, s beleállítom, legalább két órát, hármát, ülök ott mellette, s fogom, hogy ne tudja kivenni a lábát. Sokan, nagyon sokan kínlódnak a marhával. Én rászánok egy éjszakát, s ott ülök mellette, másnap helyre hozom. (30.)
486. Májbetegség. Van, hogy a tyúkoknál májbetegség jó, s az epéjük megnő. Ezt onnan lehet látni, hogy olyan fehér a széketük, s hígat székelnek, megy a gyomruk, s kuporognak. Akkor ideki a hegyen van nekem ez az epefü. Ezt az epefüvet megfőzik, s a levit használják. De most itt volt a doktor, s az egy fél zsákkal vitt el, mert az embernél is jó, akinek fáj a mája, vagy az epéje. (28.)
487. Megszakadás. Ha megszakad a marha, megvágjuk késvel a fejit, s a farkát, s abba sót teszünk bele. Megdörzsöljük jól, megsúroljuk, s akkor kijön belőle az a véres víz. (30.)

488. Sántaság. Ha a ló megsántul, elvágta a lábát, akkor rávizelünk. Emberpisivel lepisiljük, ez a legjobb a lónál. Ha pedig lemérgesedett, akkor ki kell mosni, de akkor is csak úgy vizelettel gyógyítjuk. (27.)
489. Szaka. Vót ez a szaka betegség. Ezt úgy orvosolták, amelyik szakás, megfeketedik a foghús, s akkor abba, többé húznak cérnát, behúzza, s levágta késvel azt a fekete húst. A tőt átfűzte rajta, hogy tudja fogni, felhúzni, s akkor levette. (30.)
490. Szájfájás. Úgy nevezik, sindések. Ezeket én, vót egyik évbe ugye ez a nagy marhaveszély, én a szájukat nem orvosoltam más egyébbel, mint sóval. Az igazán veszélyes vót, úgy szökött, azt nem lehetett tenni be, de leghamarább meggyógyította, mert azt a lázat, és azt a gennyeket a sóval kipucoltam. Ulyan emberek is vótak, akik hónapokig kínlódtak a marhákval, nálam pedig két nap tartott, tovább nem. (30.)
491. Juhnál, ha szájfájás fogja el, hogy túrba kerül az egész szája, akkor megfőzzük ezt a fenyőcsalókat, s annak a levelivel fogjuk öblögetni. (27.)
492. Szülés. Ha nem tud bornyúzni az a tehen, elakad a bornyú, akkor belenyúlok, visszanyomom, és megkeresem, hogy hol van neki a lába, milyen állapotban van. Hogyha fordítva van a bornyú, nem fejvel előre, akkor bele kell nyúlni és egy köttőt rátenni a lábára, bent, és úgy ki kell húzni belőle. Ez nehéz, ez borzasztó. (30.)
493. Tejelapadás. Azt mondják, hogy a teheneknek es a boszorkányok veszik el a tejit. És annak es rendszeren, annak es vizet vetnek.
 Hetvenhétféle boszorkányos asszonyok,
 hetvenheten vattok.
 Úgy elfogyjatok,
 mint ahogy elfogy az árvízben a szárazság,
 kiapajsza az árvizet.
 Úgy elfogyjatok, mint ahogy elfogy a nagy hópehely,
 mely omlik s a legnagyobb hegyeket letakarja,
 és egyszer hát sohut semmi nincs belőle.
 Ne lásson meg tégedet es se az ájer,
 se az őrzőangyal,
 se a szellem.
 Úgy eltakarodjál,
 mint az ég és a föld amilyen tiszta
 mindenféle burjától.
 Olyan tiszta legyen az az ártatlan
 (s akkor mondja a tehennek a nevit.)
 Olyan tiszta legyen ez az ártatlan es tölled,
 s az a forrás,
 az a gyöngyforrás,
 az a tejforrás szálljon vissza,
 áradjon meg neki az a forrás,
 ami megáradott ennek az állatnak,

s elrabolta ez a boszorkány.

Úgy eltakarodjál!

Mert ha el nem takarodol,

agyonütlek a Jézus keresztyével,

elváglak késvel s agyonütlek a szent feszületvel! (42.)

494. A tehen zsírját elveszik, ezt tudom. Az a tehen arra az udvarra tényleg mindig be is bőgedezik. Ahogy hajtogattuk a teheneket, ahogy az utcán mentünk, hajtogattuk a teheneket a legelőre, akkor az a tehen mindig bénýörnyögött arra az udvarra. Az a tehen este úgy rúgott, hogy nem lehetett fejni. (27.)

495. No most a boszorkányos asszonytól olvasok:

Mondja az Úr Jézus:

Erejsz ki, erejsz ki Bódogságos szent Anyám
szent munkából szent kezedet.

Nyúlok fel szent oltárodra,
vegyek le három szál gyertyát.

Olvassak ennek az állatnak minden szőre szálára,
testyére és zsírjára,

hetvenhétféle boszorkánytól,

hetvenhétféle pokoleredettől,

hetvenhétféle tüzes orbáncoktól.

Merre mész, merre mész te hetvenhétféle boszorkány?

Te hetvenhétféle tüzes orbáncok?

Te hetvenhétféle reves szúk?

Menyek, menyek ennek az állatnak
csontya hasogatására, zsírja kiszípására
és a fájdalom szaporítására.

Térj vissza, térj vissza
hetvenhétféle boszorkány!

Hetvenhétféle fekete nadály,

hetvenhétféle tüzes orbánc.

Térj vissza, térj vissza,

kérlek a Mária hét fájdalmaért,

a Jézus öt mélységes sebeiért.

Menj el, menj el a hegyek, völgyek háta mellé

a kősziklákba! Ott foglalj helyet magadnak!

Hadd tisztára ezt a szállást, ezt a lakást,

hogy ez éljen, és az Atya, Fiú és Szentlélek Isten

oltalma alatt és nevében, ámen.

Vannak nálunk olyan asszonyok, hogy el tudják venni a maga teheninek a zsírját, akkor, s mikor ha ezt elvégzik, olvasnak vízre s avval a lisztvel megfűstölik az állatot, s a vízzel megmosják, s akkor ő el kell távozzék. Terekbúza lisztre es olvasott, avval fűstölték, szentelt pimpó es volt az olvasásnál. Avval a szentelt pimpóval, azt es tették a tűzre, s avval fűstölték, s aztán akkor avval a vízzel lehintették. S akkor mind csak ugyanabból a lisztből tettek a korpába, sós korpába, s akkor megjött a tejük. Így igaz. (42.)

496. Véres vizelet. Nálunk régebb az öregek úgy csinálták, hogy mikor disznyót vág-
tak, belerakták a húst a teknőbe, szalonnát, mindent, ott ült két-három nap, an-
nak ott gyűlt a leve, véreslé, azt a levét üvegbe tették, s eltették orvosságnak. Ha
a tehen véreset vizelt, azt töltötték neki a szájába, megittatták vele, s attól meg-
jött. (14.)
497. A saját pisijét tötöttem vissza, a véres pisijét, s attól meglett. (30.)
498. Vérhas. A legnagyobb tapasztalatom, ha vérhasba esett, akkor ásták a bazsarózsa
gyökeret, adtak neki pergelt kukoricalisztet. Kukorica lisztet pergeltek, s bazsa-
rózsa gyökeret bele, azt adták a régiek vérhastól. Most, ha észreveszem, akkor
hipermangált adok, vagy pisit. Egy marhának kell egy liter, de csak átlátszón. A
pisiből lehet akármennyit. (30.)
499. Van ez a vérburján, azt is adják vérhas ellen, azt megfőzik, de az embernek es jó
ilyen esetben. (30.)
500. Vérhülés. Nevezzük a száraz békát, száraz vérhülést. Ez, megteelik a nyelve a
rossz vérrel, mert olyan is valóságba, hogy megszárad a marha ezen keresztül. Ezt
akkor, van nekünk olyan pici ár, amivel megkeressük azt az inat, hogy hol jön ki
az a rossz vér. Azt megsúrjuk, s kijön az a rossz vér belőle, s utána helyrejön az
a marha. Ezt mind a két oldalon megcsináljuk a nyelvin.
Mert láccik az ín azon a nyelven, hogy kiveszi az ember, és sok ín van ott, ezek a
nagy inak, úgy láccik jól, de nem szabad azt megsúrni, mert akkor egy bogot
fog kötni. Hanem ahol van az a borzasság, a nyelve szélin, ahol kezdődik a bor-
zasság, ott megmutatkozik egy ín, a borzasba bent, s azt szabad csak megsúrni.
Ezt nehéz megkapni, mert az az inacska csak annyi, mint egy hajszál és ha nem
találja azt az ember el, esszedőfödheti az egész nyelvit, eldagadhat, úgy se jön ki
egy csepp vér. (30.)
501. Ha megvérhül a marha, arról tudjuk azt, hogy megvérhült, hideg a füle, reszket.
Akkor megvágjuk a fülit, vagy az orra lyukát, az orra lyukából vért engedünk.
Ezt bényalja. Ha a füliből engedünk, akkor es addig engedünk, kicsi vesszőcské-
vel megverjük, és akkor kispriccol a vér. (30.)
502. Vizeletelállás. Ha a ló nem tud vizelni, akkor szoktak tenni, a juhba van ez a ke-
kericának mondják, kullancs, s azt felteszik a csődöréhez neki. Az fölmászkál ne-
ki, s az úgy kényszeríti vizelésre. (27.)
503. Ha nem tud a ló vizelni, akkor oda zárják be, ahol a juhok alszanak. Ott olyan
csipős szag van annál a juhanyénál, akkor kényszeríti pisilésre a lovat. (27.)

*

504. Ilyen vett csirkék voltak, s úgy döglöttek. Azt mondja a testvérem, hogy van egy
tanítónő Felsőlokon, s azt mondta, hogy a püspökfalatján van egy kis hegyes
zsírcsomó, s azt le kell vágni. Én azt levágtam, s úgy megnyomogattam, s mint
mikor olvasztják a zsírt, úgy folyott ki olyan hígan a zsír. De mind megélték, egy
se pusztult el. (28.)

505. Hogyha valamilyen orvosságot töttnek be, a lónak nem a száján töttik, hanem az orra lukán, feltartják a fejét, és az orrlukán betöltik. (30.)

A SZÜLETÉSTŐL A HALÁLIG

Születés

506. Azt mondják, tegyen sapkát, hogy fiú legyen, vagy kössön kendőt, hogy leán legyen, amikor csinálják. (7.)
507. Hallottam, hogy leültetik a nőt a földre. Na ugorj föl! Jobbra, vagy balra ugrik? S amerre sirül, ha jobbra ugrik, akkor fiú, ha balra, akkor leánka lesz. (14.)
508. Amelyik terhes, leguggol, s akkor hirtelen keljen fel. Ő nem tudja, hogy miért ült le, s ha, melyik kezével kapaszkodik hamarabb, ha ballal kapaszkodik, akkor lánya lesz, s ha jobbval, akkor fiú lesz. (11.)
509. Ha kiszepelődik terhesség alatt, akkor lánya lesz, s ha nem, akkor fia. (28.)
510. Ha előreáll, akkor leány lesz, ha nagy hasa van elől. Ha inkább farba vastag, akkor fia lesz. (43.)
511. Ha vót olyan asszony, hogy titkolta, hogy állapotos, titokba tartotta, akkor azt tartották, hogy azért nem jó el az eső. S akkor elment, aki megtudta, hogy állapotos az a nő, s valamijét ellopta, fazokat, vagy olyan dolgot, s a vízbe beletették úgy dugva, hogy azt ne tudja senki, s akkor eljött az eső. (19.)
512. Az anyának a gyermek születése előtt meg kell gyónjék a papnál, mert ha meg talál halni szíve alatt hordozott gyermeke, hogy nem ér kereszténységet, akkor es megnyílik neki a mennyország ajtaja. S ha nem gyónik meg az édesanya, s meg talál halni keresztetlenségül, akkor nem nyílik meg neki, akkor a pokolra jut. (33.)
513. Mikor állapotos a nő, az olvasót beteszi ide az övibe. Ahogy ráesik a gyerekre, ha piros az olvasó, tiszta pirosan jön ki, s ha kávé-szín, vagy fekete, akkor feketén, vagy olyan kávé-szín formán. (41.)
514. A terhes nő valamit beszúrt oda a szoknya mellé, vagy régebben karinca vót nálunk, beszúrt valamit virágot, akkor attól lett jegye a gyerekeknek. Ahova esik, ahova találik a gyerekeknek, ott lesz. (14.)
515. Félidős az anyába, mikor megmozdul. (28.)
516. Annyit tudunk csak, hogyha reafeledkezik, amíg a lélek nincs a gyereknél, addig valamit erőst megnéz, reafeledkezik, akkor az a gyermek olyan lesz. Úgy megcsodálja, hogy olyan lesz, amire az asszony reafeledkezik. Például nálunk meg es van történeve, már van olyan negyven éves, Janó Bokor, idefenn. Az édesanyja megcsodálta a johót, mikor kérődzik, mikor hordozta őt, megcsodálta, s soha a szája meg nem áll, állandóan kérődzik. A nyelve úgy fent van, mint a johóknak, s állandóan kérődzik. (15.)

517. Az anyja valakit olyant megcsodált, s azért lett olyan, hogy hat lábujjkája van. (13.)
518. Megnezi, megcsudálja. Vót olyan a szomszédba, én éltem már akkor, de kicsike voltam, hogy jártak a betlehenyesek Karácsonykor, s az asszony állapotos volt, s hogy megvan az a korona a fején, ugye azoknak a betlehenyeseknek, hát megcsodálta. S olyan gyermeke született, így húsból vót a koronája. (48.)
519. Mikor az anyánál megmozdul, akkor már a lélek oda van menve. (52.)
520. A szentlélek Isten az angyaltól küldi a lelket. Elküldi, s amikor a férfi, ugye húzza magát, ne legyen, ugye, akkor az angyal odaviszi a lelket, s nem kapja meg a foganatot, s akkor menen vissza. S akkor kérdi az Úrjézus, hogy:
 – Mért sírsz angyal?
 – S azért, mert eleresztettek.
 Azt mondja:
 – Ne sírj angyal, mert elveszem az apának s az anyának az eszét, s akkor beléfúvód a lelket.
 Mikor foganik, a lélek ott van. Akkor már, mint a kicsi hal, ő már kezd mozogni. Akkor a Jóisten kialakítja, s akkor a méhen csics van, s szopogat, s vérvel él, mint a kicsi hal, úgy él ott. S mikor már félidős, akkor olyat rúg, hogy az anyja érejeze meg, hogy ő állapotos.
 Az angyal sokat van úton, neki az a dolga, hogy útba legyen mindig. De az es vétek, ha húzza magát, hogy ne legyen. Amennyi az Istentől van rendelve, az meg kell legyen. S ha vissza, akkor az a másvilágon mind előtte lesz. Lesz mivel dolgozzék. Ott evegeti meg. Mikor elfogy, újra megevegeti. (56.)
521. Az öreg örökké azt mondta, hogy a lélek, mikor már félidős, akkor, mire reaszáll, ha az anya haragos, amire reaszáll, ha vízre, ha fára, ha tűzre, az által fog elveszni. (50.)
522. Hát a kisgyerekeknek a lelke, mi úgy tudjuk, hogy amikor az anya méhibe megmozdul, akkor száll a lélek. S akkor úgy szokták mondani a régiek, mikor az anya méhíre száll a gyermeknek a lelke, akkor az anya, ha mérges, vagy valamiért haragos, akkor a lélek nem közelíti meg, s amire reaszáll, azáltal lesz annak az újszülöttnek a halála. Hogyha kötélre száll, akkor kötél által, hogyha vonatra, akkor vonat vágja el. (7.)
523. Amíg nem jött a szülés ideje, az öregasszonyok:
 – Fiam, mikor érzed, jó meleg párád csinálj, főjzed a pityókát, s áll rea egy mosdótálra, s a lábaidat melengessed, s még a hasadat es melengessed. (15.)
524. Amikor az asszonyok itthon szültek, s voltak még jó öreg anyósok, ami most már nincs, mind el vannak temetve, azok hat hétig nem engedték, hogy a Bódogasszony ágyából kimenjen. Azt mondta, hogy:
 – Fiam, akármilyen egészséges vagy, csinálj jó túrós málét, s egyed meg, s fordulj béfél, s mikor jó bé az urad, jajgass, nyögjél. Hat hétig nem szabad, a Mária ágyát kell ülni. (15.)
525. Otthon szültük a gyermekeinket, Akkor még szülőotthonok nem voltak. Voltak

ilyen házi öregasszonyok, akik elmentek, s gyermeket fogtak, s akkor azok nem engedték, hogy az ágyba maradjon. „Térdelj le fiam, de térdelj!” De nekem úgy fájt akkor es a térdem, hogy alig tudtam térdelni. „Térdelj fiam, s úgy nyomd fiam!” Addig, amíg térden megszületett. (15.)

526. Negyvenhat évig fogtam a bubákat, de egy se hótt meg a kezem alatt, se vágást nem csináltam, se repedés nem vót. Mind megéltek, míg ez a törvén nem vót. Azóta nem fogok.
A bubák az ágyon születtek, s más esmét térdre állott, s úgy. De én többnyire mind lefektettem, s úgy. Ha megakadott a hátulsó keresztbe, kiakasztottam. Elépicantottam, ha itt a koponya így béakadott, akkor egy kicsit itt bényomtam, s akkor jött.
Vót, hogy jött az üleptye. S olyan es igen, hogy a fél karja eléjött, s olyan es, hogy a fél lába. Az olyanétt én bényúltam, s aztán a fejit megnyomintottam, s kijött. De egy se halt meg a kezem között. (57.)
527. Olyan beteg vótam, az uram nem vót hon, a szomszédasszonyok odagyültek, hogy no most halok meg. Aztán letérgyeltem az ágy eleibe, s ott megszületett János. A tiszta padlásan született meg, nem vót semmi. (48.)
528. A pici bubának, ha oda mész, s nincs megkeresztelve, s az anyjának ne vidd el a tejit, akkor ki kell húzni a gúnyádból egy cérnát, és odavessed. (4.)
529. Azt mondják, a keresztetlen gyermekek sötétségben vannak, mert nem értek kereszténységet. (48.)
530. A gyermek feredő vizit nem szabad oda önteni, ahová pisilnek, vagy valami szemet ömlik, mert ott sokat tapodnak. Mindig tiszta helyre öntjük a feredővizet. (41.)
531. A régi időbe semmi sem vót, akkor szoptatta, mikor az a gyermek sírt, vette az ölibe, s szoptatta, etette. (15.)
532. Kimegy az útra, hét singet ég a föld alatta. Amíg a pap ki nem avatja, s avatatlanul megy szülés után az útra. (13.)
533. Régebb hat hét előtt nem lehetett, hogy kijönni, vaj bémenni, vaj vizet vinni a kútról, úgy tartották az öregasszonyok.
– Avatatlan nem szabad fiam a vizen átmenni, vaj a kútról vizet vinni. S ha a kúthoz mész, köszönj az Úrjézusnak.
A férfiak odamentek, nehogy az ágyra üljenek, mert a tej elrohad, megnő a csicsek. (15.)
534. Amikor a hat hét kitött, akkor men a templomba, akkor kiavatták, s akkor aztán mehetett akárhova. (5.)
535. A kertbe kiment, de vízért nem vót szabad, azt mondták, hogy a víz megnyüvesedik. S tényleg vót egy kút olyan, az én sógoromnak, ott feljebb az állomáson alul lakott, ott sok ilyen vasutasok laktak, s azt mondták, megnyüvesedett vót a víz a kútba, hogy bé kell töltsék a kutat, mert megnyüvesedett, mert sok asszon vitt onnan vizet, amíg paphoz nem járt. (5.)

536. Tesznek a bubára kalánt, imakönyvet s olvasót. (12.)
537. A kisbubát nem lehet ott hagyni, mert kicserélik. Vaj rózsafűzért, vaj imakönyvet kell reatenni. (21.)
538. Az esküvő gyűrűt, a szentelt gyűrűt kötték a pókakötőre. Azt mondták, az es nagyon jó, mert akkor a gonosz nem megy közel hozzá. (31.)
- A csecsemőt hat hétig ne hagyd el, mert elcserélik a szépasszonyok. Aztán mi még csináltunk olyant, a régi öregek tanítottak, még apáink arra, hogy a hasítószeket lopd el más embernek az udvaráról, mivel a fákat hasították, s csináltak fahasító szeket, lopd el, s csinálj bubát belőle, s tedd fel a kürtő mellé, s akkor elhagyhatod a bubádat, mert a szépasszony nem cseréli ki. (15.)
539. Beceszavak: arany virágszálam, lelke virága, kicsi madárkám, napsugaram, arany csürkém, kicsi lelkecském, kicsi szívecském, szépséges virágszálam. (5, 28, 31, 47.)

Legény s leányélet

540. A legén, ha nem akart menni, vaj mi, mikor, ha még essszekerültek a leánval, a leán, vót mejjkötője, s akkor bogokat vetett rea, megbogozta a mejjkötőjít, vetett rea bogot, hogy akkor nem tudja elhagyni. (11.)
541. Itt a faluba csinálták a gyűrűt pénzből. A gyermekek megtanulták csinálni a gyűrűt. Olyan szép gyűrűket csináltak, régi ötven banisból. (31.)
542. Itt a csángóknál volt ez. Ha egy idegen legényvel egy leány beszélgetett, hogy ő avval udvaroltatott, az a legény le volt nézve. (7.)
543. A szülők tiltakoztak, nem akarták, én még fiatal vótam, s nem akarták, hogy férjhez menjek. S akkor, ez most es nagyon divatban van. A férfivel elszökik a leány, elmenyen. S aztán azután van az esküvő. Azután ha megbocsájtanak a szülők, akkor aztán van az esküvő. Ez az ellopás, a leánylopás. (7.)
544. Ősi szokás volt ez, az öregektől úgy maradt vissza. Aztán valamikor régebb tisztességesek vótak. Mert úgy is vót, hogy az ótárhoz ment tisztán. Egy évig es járt az a legény tisztességesen, s a leán es tisztességes vót. Az szépen elment, s mint két testvér lefeküdt, s ott beszélgetett. De ma már nincs, ma nálunk es megvan a sok fajtalanság. (15.)
545. Itt messze voltak nálunk a házak, tíz-tizenöt kilométerre. S akkor az a két fiatal, amikor esszekerült, s beszélgettek, hát akkor eltelt az az üdő, s éjféle lett, s akkor azt mondták: maradjon ott, s akkor ott maradt. S ez mindig így volt. S mint ahogy a nővérem mondta, ez ulyan tisztességesen ment, eddig, öt-hat évvel ezelőttig tisztességesen ment. Aztán meg, vót eset, hogy megcsalódott. Hogy százból egynek lett gyermeke, megtörtént. De most már minden a végére járt. Most már nem is kell, hogy ott háljon, ügyes megtörténik a baj. (7.)
546. Nálunk úgy van, s úgy vót régebb kezdettől a csángók között, hogy vót egy

leánynak egy leánybarátja, s akkor elmentek a búcsúkra, vaj a templomba, a táncba. Akkor onnét, teszett neki ez a legény, s akkor a barátnőjével ehívatta este guzsalyosba. Akkor, ha tetszett, többet ment, ha nem tetszett, nem ment. De például akkor, amikor elhívta, el is ment. Nálunk az a divat, nem künn az ajtóba beszélgetünk, sem a kapu sarkákon, hanem bemegy a legény este a lányhoz, ügyesen levetkezik, gatyáson, le a cipőt, föl az ágyba, úgy hál, mint férj és feleség.

Akkor van az az eset, hogy, na még, ha sikerült neki, hogy kapott valamit, úgy is jó. S ha nem, s ha még szerette a lányt, s nem kapott semmit, akkor mit fogott mit tenni? Mégegyszer elment hozzá, csalja meg rea. S ha nem, tízszer es jár. Jár egy évig es, jár kettőig es.

Na, legfeljebb lett egy csemete neki. S ha nem vette el feleségül, akkor elment, s beperelte. (59.)

547. Ugye, itt mentek ki a hegyekbe, a kalibákba. Nálunk nem vót ilyen lehetőség, mert mi akkor is idehaza fejtünk, mint most. Hát én is úgy szerettem volna, hát mért nincs nekünk ott egy kaliba, hogy édesapámék menjenek el, s én maradjak itthon, vagy én menjek ki, s ők maradjanak. S a legtöbb eset itt jött ki, mert ugye, hogyha a szülők kimentek, akkor a leán otthon maradt. Vagy ha a leán ment ki a kalibához fejni, a szülők maradtak otthon. S ott megvót a találka. Így vót nekik lehetőségük. (28.)
548. Hát úgy, hogy azt mondták, vót Hidegségen vagy két ház, itt mind erdő volt, így beszéltek. Akkor amelyik ott Hidegségen lóhátra ült, s elment oda Felsőlokon, oda Csanta telepre, ahol van, s akkor ugye ott udvarolt, de már visszajönni éjszaka nem mert, akkor ott aludt. Így beszéltek édesanyámék. (28.)
549. Itt olyan szokás volt, hogy elmentek a táncba a fiatalok, s akkor voltak még öregasszonyok, s olyan jó-korbeli asszonyok.
 – Ezt a fiút szerezjük meg neked – a leánynak.
 Aztán elment, ha egy leánybarátja volt, vaj egy fiatal menyecske, annak a leánynak, s azt mondja:
 – Estére elhívom neked guzsalyosba.
 Akkor elment a fiúhoz, s megmondta. Hogyha még nem üsmerte ez a két fiatal egymást, akkor es azt mondta:
 – Az éjjel vele kéne hálj.
 Elhívta, elment. Azt mondja:
 – Estére jere el ehhez a leányhoz, jere el a guzsalyosba. Akkor meghívta, s megmagyarázta, hogy hol hál az a leány, elhívta oda, s a legény elment, s a leányval hált. S ha megszerették egymást, akkor ment guzsalyosba. A guzsalyosba járó este szombat este, vasárnap este, csütörtök este volt. Péntek este, szerda este nem mentek. Aztán járt addig, s addig ment, hogy megcsalta, s még gyereket es csinált neki, járt fél évig, s járt egy évig, s akkor ott hagyta. (15.)
550. Sok helyen van, hogy egyáltalán nem engedték, csak úgy, mikor a szülők valahova elmentek, úgy lopva, de a patakokon vótak olyanok, hogy direkt a leánnak az vót a szobája, s ott aludt a guzsalyosokkal. (28.)

551. Vót egy vasárnap, s elment a táncba, mert nem vót komoly udvarlója, s meglátott egy szép legényt, hová való, el kéne hívni guzsalyosba. Elhívta. Akkor másnap vasárnap, ki tudja, a legény ment-e, vagy nem, akkor megint. (28.)
552. Nálunk ez szokás volt, hogy egyet hívtak meg, oda több nem mehetett, csak az az egy. Ha véletlen kettő talált, az a lány már le volt nézve. Akkor azt mondták: Oda mehetsz, darabjába mennek. Az nem tisztességes! (7.)
553. Akkor úgy vót, hogy az én uram jött, mü lefeküdtünk, aludtunk, csókoloztunk, de ennél több nem vót. Őneki vót egy menyecskéje, mikor lejött, jött lefelé, oda ment a menyecskéhez, ott elintézte a dolgát, becsület szavamra így volt. (28.)
554. Én udvaroltam hét évig a feleségemnek. Erről mondom, hogy aztán a szülő csak rákényszerült, mert ugye aztán öt év után, mikor már észrevették, hogy komoly az udvarlás, mert nem engedte az öreg egyáltalán, na de aztán akkor már az öreg is látta, hogy komoly a helyzet, aztán mégiscsak rátért. Aztán két évig aludtunk együtt, aztán közbe jött a katonaság, ugye, ode vótam tizennyóc hónapig, s mikor hazajöttem, megesküdtünk. (27.)
555. Olyan leányok vótak, hogy úgy jöttek haza, s lefeküdtek, s olyan leány es vót, még harminc legényvel es aludt, egyik se vette el. (28.)
556. Egyik legény azt mondta a másiknak, hogy menjél oda, mert ott boldogulsz. Közbe voltak ugye jó családbeli fiúk es, leányok es, az direkt azért ment, hogy el akarta venni feleségül, s aztán más dolgát nem intézte ott. (28.)
557. Annyira féltém édesapámtól, hogy azt mondtam: „Inkább ne jöjjön, s mondjunk le egymásról, de azt nem merem megcsinálni.” Édesapám azt mondta, ha gyermekünk lesz, akkor elszakítja, s a házon keresztül dobja. (28.)
558. A legény mindig megpróbálkozott, de hát annak a leánynak kitarónak kellett lenni. Vót, hogy úgy elbánt a nő a férfivel, hogy látszott a jele. Megnyomta a tagját, minden, ugye, hogy ő akart közlekedni, s nem lehetett hozzájutni. Mert ugye akkor az a férfi azt mondta, hogy „ehhez mehetsz, mert ez tisztességes!” S ha vót olyan, hogy nem vót tisztességes „Ide tíz es mehet, mert itt kap, ami kell.” De amikor becsületes volt, azt mondja: „Ehhez mehetsz, mehetsz száraz láb haza, mert itt ennél nem kapsz!” (7.)
559. Ennek a vejnek a testvére három kerek évig udvarolt nekem, de esküt mondok az Isten előtt, hogy abból a próbaházasságból akkora se, ni. El akart lopni, minden, én fiatal voltam, s én lettem egy nagy beteg, s avégett félbemaradt. De sokszor megküzdöttünk, sokszor, minden, ugye próbálkozott, nem, s nem, s kész. De jött. De ha engedelmeskedtem volna, azt mondta volna: „ehhez mehetsz, ahogy akarsz.” (7.)
560. Vót olyan leán, hogy egyáltalán nem engedte meg a szüleje. A másik, a szülők ott feküdtek, s ő mondjuk, itt aludt, s mit tudták a szülők, hogy ki jött bé. Az ilyen nyilvánoshelyen jött, hogy lássák a szülők. (28.)
561. Nem létezett, ha az a leán nem akarta, akkor felkelt az ágyból, s kiment, vagy bármi, erőszakosan ez nem történt, csak beleegyezéssel. (28.)

562. Vótak olyan idősebb szülők, s leányuk vót, s nem haragudtak, a Jóisten így akarta, így van, s szegénke felnő köztünk, s ott elhányódik. (28.)

Családi élet

563. Hát régebb ugye vótak, ahol nagycsaládok vótak, ugye megházasodott, két fia is, három is, essze, együtt a szülőkvel. A szülőapa irányította a munkát és közös erővel, az ő saját telkire épített, és úgy, mikor, melyiknek lehetőség vót, annak épített. Az asszonyok, az anya kellett rendezze a menyecskéket, mikor kellett kapálni, máskor egyik főzött, a másik kint dógozott, mikor milyen időszak vót, s mit kellett dógozni, a másik varrta a hímeket, varrta az ingeket, mert régebb ugye kézzel varrtak minden ruhát. (30.)
564. Vót egy asztal, odaült az édesapa, s a gyerekek körül. Az édesanya nemigen ült le, hanem amikor jóllaktak, aztán ette az édesanya es. (54.)
565. Egy legény nőszülni akart és hát az apjának sehogy sem tetszett a választott. Azt akarta, hogy gazdag leánt vegyen el a fia és hát ezen aztán esszeszólkoztak. De az öreg, hát az egyébként nagyon szorgalmas fiát, aki családfenntartó vót már, pofonvágta. A fiú se vót rest, visszaadta. Az anyjuk kezdett kiabálni:
– Jaj, jaj, esszetörtök mindent, menjetek innét!
Akkor a fiú megfogta az apját, hajánál fogva, cibálta volna ki az udvarra. Mikor a küszöbíg értek, az apja kiabált:
– Erejtsd el fiam a hajamat, mikor én akartam nőszülni, én es csak eddig cibáltam az apámat! (51.)
566. Az öregek nem nagyon adtak az asszony kezibe pénzt, nagyon ritka, a férfiak kezelték, most az asszonyok elrendezik. (30.)
567. Ha asztalt csinálnak, a férfiak a fal mellett, s az asszonyok szemben velük, az ajtóhoz közel. (31.)

Vallásos élet

568. A középloki templom úgy van építve, hogy a népek és a pap es mind keletre nez. (30.)
569. Úgy ülnek a templomba ugye, a férfiak belül kerülnek, s a nők maradnak kívül inkább. (30.)
570. Kiböjtölik, kilenc keddet, vagy kilenc pénteket böjtöl, de úgy, hogy még vizet sem iszik. Sem gyermek, sem semmi. Gyertyát égetnek, s imádkoznak. S akkor kiimádkozja. (41.)
571. Egy asszony szőtt ünnepnapon, s a Jóisten kővé változtatta az osztovájával együtt. Csudájára jártak sokan. Aztán hátravitték az erdőbe, hogy ne menjenek a népek annyira a csudájára. Még a kicsi csürkék es, ahogy ott az osztováta alatt vótak, azok es kővé változtak. Ez az asszon Csíksomlyón vót. Valamilyen ünnep-

nap vót és a komaasszonya bément, s azt mondja az asszonynak, hogy hát – né, milyen ünnep van, hát minek szősz?

S azt mondja:

– Má ezt a kicsit lefogyasztom.

S azt mondja a komaasszony:

– Hát ha az Isten megsegít.

– S már ha segít, ha nem, de ezt lefogyasztom.

S akkor ott kővé változott az osztovátával együtt, s akkor ott a moha befogta.

Régebb azt mondták, hogy látták. (31.)

Imák

572. Imafűzér:

Hiszek egy Istenbe,

bízom az Istenbe,

ez a bízott Isten

lakojék az én lelkembe.

Menj el te gonosz sárkán,

ne kísérts íngem.

Vagyon nekem fejem,

fejem az Úrjézus Krisztus.

Az én házam Szent Antal,

négy szegibe négy angyal.

Közepibe szent ótár.

Aki megtanulja ezt az én kedves imádságomat,

háromszor napjába elmondja,

megmentem gutaütéstől,

ménköütéstől.

Halálunk óráján bépecsételik a pokol ajtaját,

kinyittassák a mennyország kapuját.

Beteg a test, s kész a lélek,

vígan várják.

A mű istenünket úgy imádják

müérettünk, ámmen.

*

Alig, hogy felkelhettem,

kezeimet esszeteszem,

hozzád emelem szívemet,

áldván téged,

hogy velünk annyi jót tettél,

veszélyektől megmentettél,

de mivel ellyened vétkeztem,

áldj meg kérlek,

mert nyugton csak úgy alhatok,

hogy vigyázz reánk őrangyalunk,
kinek áldoztassék szent szentseges szent neve,
mostantól fogva
és mindörökkön örökkön, ámmen.

*

Páduai Szent Antal
könyörögj mirajtunk,
kik hozzád sóhajtunk.
Segíts, őrizz, ótalmajz,
és minden jóra igazgass. .
Ó Krisztusunk és Máriánk,
neked élek, neked halok,
tied vagyok

életemben és halálomban, ámmen.

Boldogságos szép Szűz Máriánk,
könyörögj érettünk,
kik hozzád menekszünk.

Segíts, őrizz, ótalmajz,
és minden jóra igazgass.

Csíksomlyai Mária,
édesanyánk.

Drága Jézus Krisztusunk,
tartsd meg a marhacskáinkat,
az egészségünket őrizd meg
veszedelemtől, kártól, betegségtől, döghaláltól
és minden velünk rossztevőktől.

Mária édesanyánk
rendejj ki a mindennapi kenyerünköt,
minden szegénynek,
boldognak es, nekünk es,
Szűz anya, Mária.

*

Én kimosdám bűneimtől,
kimenek ajtóm eleibe,
feltekinték egy drága magos mennybe.

Ott láték egy kápolnát,
kűjel irgalmas,
belül aranyos.

Négy szegibe négy angyal,
közepibe szent ótár.

Ott sír asszonyom Szűz Mária.

Odament Szent Lukács evangélista.

Kérdi:

Mért sírsz, mért sírsz
asszonyom Szűz Mária?

Hogyne sírnék Szent Lukács evangélista,
mikor három egész napja
az én áldott szent fiam odavan.

Mondá Szent Lukács evangélista:

Ne sírj, ne sírj,
asszonyom Szűz Mária.

Menj ki,
térgyig vérbe,
könyökig könnybe.

Előjő az ő áldott szent fia.

Kérdi Mária:

Hol voltál, hol jártál
én áldott szent fiam?

A zsidók kezükbe.

Három napig üldözének,
három nap múlva megfogának,
kezemet, lábamat megszegeztek,
az én szívemet vas lándzsával átalszúrták,
fejemet tövisvel, dárdával megkoronázták,
ecetvel, epével megittattak,
bűdös nyálval letöpdöstek,
vaskestyűvel megcsapdottak.

Mondá Mária:

Menj el, menj el,
fekete földre,
hirdesd ki,
embernek gyermeke megtanulja,
este lefektyibe,
reggel felkeltyibe elmondja.

Bizony arra mondják,
bészárassák a pokolnak ajtaját,
kinyitassák mennyországnak kapuját,
hogy menjen az Úrjézus Krisztus eleibe,
mondhassa:

Dicsértessék az Úrjézus Krisztus szent neve,
ámmen.

*

Én uram te teremtőm,
aki ingem teremtetté,
szent véredvel szeretettél.
Fogadkoztál Úristen,
hogy én láthattam jó álmot.
Álom ingem el ne hagyj,
gonosz töllem távozzál,
Jézusba bennem lakozjál.

Nyiccs kaput angyal,
 nyújcs kezet Mária.
 Menyek az Úr színje-látogatására.
 Máma szent vasárnap,
 ennek szent napjára,
 Krisztus menyen kényára.
 Kényán esett esettye,
 öt mélységes mély sebe.
 Mi dolog barátom,
 hogy úgy sírsz?
 Há hogyne sírnék,
 mikor három egész napja az én áldott szent fiam odavan.
 Fekete földön jártok,
 hirdessétek ezt az én kedves imádságomat.
 Ki este lefektyibe,
 reggel felkeltyibe elmondja,
 bizony arra mondják:
 bézárassák pokolnak ajtaját,
 kinyittassák mennyországnek kapuját.
 Menyén az Úrjézus Krisztus eleibe,
 mondhassa:
 Dicsértessék az Úr Jézus Krisztusnak
 szentséges szent neve, ámmen.

*

Mária szép nap felkelt,
 szép sebtébe mondta magát.
 Adjon Isten jó éjcekát.
 Köszönjük ami jót adtál,
 Isten műnket megtartottál.
 Én felkeltem kűs ágyamból,
 három angyal fejem felett,
 egy megőrzött engemet,
 más kinyiccsa szememet,
 harmadik várja lelkemet,
 ámmen.

A családdal együtt szoktuk mondani minden reggel, s még este es. A lányokkal letérgyelünk, a vénasszonyt nem avatjuk belé. (40.)

573. Ó édes Istenem,
 szent születésédétt,
 ez világon levődött
 fáradságodétt,
 ártatlan testednek
 sanyarúságáétt,
 légy irgalmas nekem,

- véred hullásáétt,
édes Jézusom, ámmen. (16.)
574. A Názáreti Úrjézus Krisztus nevibe felkelek,
ő legyen ma, és mindenkor velünk,
öröjzön és oltalmajzon minden rossztól,
de kiváltképpen a büntől.
Áldott legyen
a megoszthatatlan szentháromságos egy Isten,
most és mindenkor mindörökkön örökké, ámmen. (55.)
575. Egyetlen lelkem várja
fent az ég,
ki tudja megmenteni
lesz-e üdő még?
Ojj rövid az élet,
biztos a halál,
rettenetes óra
vajon hogyan talál?
Ó megváltó Jézus,
add rám kegyelmedet,
hogy megmenthessem
egyetlen lelkemet. (55.)
576. Ó Mária, Szent Antal,
ki az égen fénylik,
nagy csudától örvendezik,
az Úrjézus udvarába.
Add meg Uram Isten
amit kérünk,
Szent Antal imádkojzál
a bűnös lelkünkér, ámmen. (35.)
577. Édes jó őrzőangyalkám,
szépen kérlek, vigyázz reám,
légy vezérem, amíg élek,
mindig jó és jámbor legyek.
Holtom után vezess be
Jézushoz a mennyekbe, ámen. (16.)
578. Kegyelemmel és malasztal teljes
szép Szűz Mária,
ki senkit el nem hagyta,
ki senkit meg nem utált,
képed előtt térgyem alázatosan meghajtom,
mintha testi szemeimvel látnálak, ámen. (16.)
579. Ó én édes teremtmőm,
mikor éngem teremtett,

akkor éngem szeretett,
 szent vérével megváltott.
 Fogadj hozzád Úristen,
 halálomnak óráján.
 Néked uram dicsőség,
 nekem uram üdvösség.
 Az én házam Szent Antal,
 négy szegibe négy angyal,
 közepibe szent ótár,
 szent ótáron szent ostya,
 azon vagy az Úrjézus
 szent testye és vére.
 Jöjj el én gyóntató Istenem,
 gyóntass meg éngemet,
 hogy lehessen gyóntatott embered, ámmen.

580. Ó Mária, édességnek kútfeje,
 szívemnek öröme,
 szemem gyönyörűsége,
 mi dolog, hogy szívem
 bánatval van tele.
 Csontyaimat járja
 lelkemnek gyötrelme,
 jaj, már reámrohantak
 halálfélelmek.
 El akarok menni a te kezedhez,
 az örök dicsőségbe,
 az örök boldogságba, ámmen. (55.)

581. Az én házam Szent Antal,
 négy szegibe négy angyal,
 közepibe szent ótár,
 szent ótáron szent kereszt.
 Kerűjj kereszt,
 említém a jó istenemet,
 adott nekem három angyalt,
 egy őrizzen,
 másik olalmajzon,
 harmadik nyugtasson, ámmen. (30.)

582. Előbb, hogysesm lefekügygem,
 két kezemet esszeteszem,
 hozzád emelem szívemet
 Istenem, áldván tégedet.
 Velem annyi jót tettél,
 veszélyektől megmentettél.
 Mivel ellened vétettem,
 kérlek, bocsásd meg nekem.

Elnyogszom, így alhatom,
 vigyázz reám, őrangyalom.
 Ó Mária, édesanyám,
 kérlek legyen gondod reám.
 Üdvözítő Jézusom,
 szent sebeidbe zárkózom,
 melyekből véred foly értem,
 hogy lemossad az én vétkem.
 Légy velem édes Jézusom,
 hogy békébe nyughassak, ammen. (33.)

583. Hiszek egy Istenbe,
 bízom az Istenbe,
 bízott Isten lakojzék az én lelkembe.
 Jöjj el édes jó Istenem,
 gyóntass meg engemet,
 legyen én neked gyóntatott embered.
 Menj el gonosz sátán,
 ne kísérts engemet.
 Van nekem fejem,
 fejem az Úrjézus Krisztus.
 Menj el eleibe,
 megfelelő képibe.
 Az én házam Szent Antal,
 négy szegibe négy angyal,
 közepibe szent ótár,
 szent ótáron szent ostya,
 az angyalok csendítnek,
 harangszóval üzenének,
 édes Jézusom, ámmen. (34.)

584. Bűnbánó szüveknek fájó keservébe,
 borulok Jézusom keresztetd tövébe.
 Könny hull a szememből, s immár lebeg lelkem,
 könyörülj Jézusom, könyörülj meg rajtam!
 Véres keresztfádat szívemre szorítom,
 sebzett lábaidat könnyekvel áztatom.
 Átalvert szüvedre csókot hint az ajkam,
 könyörülj Jézusom, könyörülj meg rajtam!
 Nézd az árva szívem, mennyi kín van benne,
 gyógyítsd meg Jézusom, drága sebeidvel.
 Enyhítsd szerelmeddel zokogó fájdalmim,
 könyörülj Jézusom, könyörülj meg rajtam.
 Nehéz a keresztet megváltó Jézusom,
 te amit rám mértél, szüvesen hordozom.
 Szívemből szeretlek, ha meg es látogatsz

elődben térgyelek, bármennyi csapást adsz.
 Te Krisztus vagy, méges összerogytál,
 én ezerszer küsebb por a pornál,
 viszem a keresztet, csak erőt adj hozzá,
 ha neked is tetszik, váljék áldozattá.
 Minden bűneimet bocsád meg e földön,
 hogy a másvilágon engem ne gyötörjön.
 Légy irgalmas mennynek, földnek ura,
 könyörülj meg rajtam Jézusom szent anyja,
 ámmen. (16.)

585. Ó édes Istenem, ne hagyj el engem,
 szent sebed üdvibe rejts el engem.
 Jézus oldalából kifolyó vér és víz
 tisztítson meg engem.
 Jézusnak szentséges szüve
 erősítsen engem,
 a gonosz szellemektől szabadítson,
 és ne engedje,
 hogy tőled elszakítassanak, ámmen. (55.)

586. Názáretbeli Jézus, zsidóknak királya,
 veszedelemben forgók Istene,
 megtestesült szent ige,
 ne hagyj elveszni a bűnben!
 Hét kereszt alatt lefekszem,
 hét kereszt alatt felkelek,
 őrizz angyal éjfélig,
 Boldogságos Szűz Mária virradatig.
 Jézus Krisztus!
 Mindig gyarló testem nyugodjék,
 szívem el ne aludjék.
 Sátányok megkötessenek,
 testyünkbe ne férközzenek.
 Ma péntek, ma péntek,
 annak es a napja.
 Krisztus urunk mene kényyára,
 kényyán esék esete.
 Hét mélységes sebeiből
 kifoly a drága, piros vére.
 Orgonának három ága,
 magos mennynek hangozása.
 Erejsz bé lélek!
 Nem eresztlek!
 Az én házam Szent Antal,
 négy szegibe négy angyal.

Közepibe szent ótár,
 szent ótár mellett arany karszék.
 Ott ül vala az Úr Jézus Krisztus,
 arany könyv a kezibe,
 arany-szál haja leeresztve,
 úgy olvas belőle.
 Odamene mártíroknak anyja.
 Mi dolog lehet uram, Jézus Krisztusom,
 arany könyv a kezedbe,
 arany-szál hajad leeresztve,
 úgy olvasol belőle?
 Menj el, menj el mártíroknak anyja
 fekete föld színyire,
 hirdesd ezt az imádságomat.
 Ki elmondja péntek és jeles nap,
 nem küldöm sem angyalaimat,
 sem apostolaimat,
 én magam fogok elmenni szerelmes szent anyával.
 Megmutatom a purgatórium tüzeit,
 de a legküsebb ujját se engedem a bűnben elveszni,
 ámmen. (16.)

587. Péntek, ugyanannak napja.
 Krisztus mene kénnyára,
 kénnyán esett esettye,
 hét mélységes sebje,
 kívül kiengedve
 az ő áldott szent vére.
 Az én házam Szent Antal,
 négy szegibe négy angyal,
 közepibe szent ótár,
 szent ótáron magos keresztfa.
 Az Úrjézus felfeszítve,
 arany haja leeresztve,
 gyenge szűve szomorodva,
 piros vére elomolva.
 Ki ezt elmondja minden pénteken háromszor,
 halála óráján pokol ajtaja bétetetik,
 mennyország ajtaja kinyittatik,
 úgy hozatik fel a boldog mennyországba, ámmen. (33.)
588. Ma péntek, ugyan a napja,
 Krisztus mene kénnyára,
 kénnyán esék esettye,
 öt mélységes mély sebe.
 Sír vala a Boldogságos Szűz Mária.

Kérdé:

Mit sírsz asszonyom, barátom?
 Hogyne sírnék, mikor három napja
 oda van az én áldott szent fiam.
 Mondom néktek,
 fekete földön jártok,
 hirdessétek ezt az én kedves imádságomat.
 Aki elmondja péntek napjába háromszor,
 este lefektibe,
 reggel felkeltibe,
 megmentem gutaütéstől,
 megmentem menköütéstől.
 Kész a lélek, beteg a test,
 vígan várják az angyalok, ámmen. (34.)

589. Bujdosik Mária,
 sírú siralmába.
 Nyugalmát sehol sem találja.
 Mene kovács lakására,
 s kére tőle szállást
 csak egy éjczakára.
 Nem adok, nem adok,
 vendégeim vadnak,
 tiszta szobáim
 mind foglalva vadnak.
 Van annak a kovácsnak
 egy vak, nyomorult lánya,
 rongyos istállóba.
 Odamene Szűz Mária, s mondá:
 Vedd el az én áldott
 szent fiamat.
 Ó fájdalom, nincsen kezem,
 nincsen szemem, nem tudom felvenni.
 Lehajlott, kinyúlt a keze,
 látott a szeme.
 Felvette az ő
 áldott szent fiát.
 Hazafelé tére, s mondá:
 Jóestét, Jóestét,
 jó szülői dajkám!
 Olyan gazdagok voltatok,
 s a Krisztus anyjának
 szállást mégsem adtatok.
 Ó ha tudtuk volna,
 aranyból, ezüstből
 ágyat vettünk volna,

s mi a csóré padlásra
is lefeküdtünk volna.
Dícséret, dicsőség,
most és mindörökkön örökké, ámmen. (54.)

Gazdasági élet

590. Itt a közelbe is van galamb-kapu, galambos kapu. (54.)
591. A házakat úgy építették, hogy a fát levágták, s nem kellett tovább vigyék, hanem ott rakták össze, s úgy építették fel a házat. (31.)
592. Ha valakinek a tehenye megbornyúzik, s ahogy kifejte a tejet, legelőször menjen a vécébe, ne nézzen se jobbra, se balra, s öntse bele a vécébe azt a tejet, s akkor mondja: „Aki a tehenyemnek a zsírját elveszi, annak a teje olyan szagos legyen, mint ez a véce.” S akkor nem fogják elvenni. (28.)
593. Beviszik a templomba, s megszentelik a papval, ugyanúgy, mint a karikagyűrűt. Megszenteli a pap a puskának a golyóját, a katolikus pap. (27.)

A halál

594. Ha valakinek van egy kutyája, s olyan csúnyán ordít, azt mondják, meg kell ütni a kutyát, hogy ordítson a fejire, mert ha nem, meghal valaki. (28.)
595. Hát akkor egész éjjel a kutya állandóan, vót ott egy tó, ahol a kender szoktuk áztatni, s ugatott a kutya, állandóan, egész éjen ugatott a tóhoz. Többször megneztük, de semmit se láttunk. Aztán nem sok üdő elteltével meg es halt apósom. (48.)
596. Ha a kutya három-négy napig örökké úgy kuvancol, úgy hosszsan, nem ugat, hanem úgy baunkol, úgy hosszasan, akkor örökké azt mondják, hogy itt halál lesz, vagy a szomszédban, vagy a családban. S az már valóság es, hogy az meg fog történni. (7.)
597. Ó nem idehaza volt, anyósom, mert neki ilyen rákbetegsége volt, s bent volt a kórházban. S egyszer éjjel halljuk, akkorát suppan valami le a földre, mintha a sarokba valami nagy zsák lesuppant volna. S akkor mü felkeltünk, kerestük. Azt mondja a férjem: Biztosan a padlásról esett le valami. Felment a padlásra, fent voltak a húsok, hogy nem esett-e le? Sehol semmi. Hát az anyósom a kórházban volt. Az apósom ment látogatóba, hát anyósom hideglázban van. Hát a jelt megadta a halál. (7.)
598. Így szokott történni, hogy inkább éjjel a halál, s reggel, meg nappal van a születés. (54.)
599. Azt mondjuk, hogy Szent Mihályt kell imádni, mert ő jó, hogy elvágja kaszával a nyakunkat. Szent Mihálynak kell imádkozni öt miatyánkot, s öt Üdvözetet, hogy mégis ne legyen olyan kénos a halálunk. (33.)

600. Amikor meghal valaki, nálunk még ma es szokásban van, a tükröt megsírtik, s letakarják fekete kendővel. (14.)
601. Megállítják az órát, a tükröt megfordítják. (39.)
602. Ha valaki meghal, gyertyát gyújtnak és megkerülik a házat, kísérik el a lelkit. De mindaddig a lelke otthon van, míg a testet viszik a temetőbe. S mikor beléttették a sírba a testet, akkor a lélek mén a mennybe, galamb-alakban. (33.)
603. Hát itt nálunk úgy szokták, mikor meghal valahol valaki, hát éjszaka is adnak ennik, akik virrasztanak ott. Aztán mikor eltemetik, ahol jobbacska mód van, ott visszahívnak sokat, ahol bizony szegénységgel van, ott csak a rokonyokat. Vágnak valamit, sütnek, italt vesznek. Visszahívják, esznek, de még az is megtörténik sok helyen, ahol nagygazdák vannak, hogy a végivel majdnem lakodalmat csinálnak. Mert aztán addig isznak, hogy jókedvvel mennek el. (15.)
604. Este mennek, s imádkoznak mellette, úgy éjfélig, úgy, ameddig lehet, s akkor aztán, aki akar, hazamegy, s aki ott marad, ott marad reggelig. Hát adnak pálinkát, s most sütnek még meleg fánkot, vaj kalácsot, s megtisztelik. (5.)
605. A koporsót négy szál deszkából eszeállították, nem festették. (48.)
606. Először a temetés előtt van a koporsó szentelés. Akkor sütnek kenyeret, s pálinkát vesznek. S akkor ki van nevezve az, aki megkínálja. Kosarakba felvágva a kenyér, s a kapuba állnak. S amikor a pap elvégzi a szógálást, akkor a papot es behívják, s megkínálják. S akkor, ahogy a népek mennek el, mindenkinek pálinkát s kenyeret adnak. S akkor úgy köszönik el: „Az Isten juttassa, kié szánták!” Ez a köszönés. (7.)
607. A halottakat lábval viszik ki. (11.)
608. Az eredeti bűn rajtik van, s azok ott állandóan kínlódnak. A lélek pedig nem tud kiszabadulni. Nem temetik a temetőbe őket. Temetik itthon. Vagy pedig, ha meghalnak keresztleetlen a kórházba, akkor viszik, s teszik ott a romok közé, őket nem viszik a sírba. Felszentelt temetőbe nem temetik a keresztleetlen gyermekeket. (11.)
609. Két méter hosszat ásnak, s akkor egy méter széleset. S akkor úgy a sírt ügyesen megcsinálják, s a halottat beleteszik. Nálunk akkor viszik a keresztet, a fejfát, a keresztfát rögtön felállítják. Rea van írva a neve, hogy hányba született, mikor halt meg, melyik hónapba, hányadikán. Viszik akkor a keresztet, két lobogós zászlót. Itt nálunk másképpen, tesznek rája kendőt, vagy törölközőt, aki viszi, vagy komája van kinevezve, vagy szomszédja, az viszi. Visznek gyertyát, arra mindre törölköző kötve. S azért, aki elviszi azt a gyertyát, vagy lobogót, azé lesz az az ajándék. S akkor visszajönek. Akkor jönnek aztán a torba. Akkor van három ügyes sírásó ruha csinálva, három szegre összefogva, s abban egy gyertya s abban imádkoznak a sírásók. Amikor kezet mosnak, azt adják a kezikbe, s akkor kezdődik a tor. S akkor szépen asztalhoz ülnek, s akkor mindenki imádkozik. S akkor leülnek, esznek. S akkor mindenki avval köszöni meg a háziaknak, hogy „Az Isten juttassa a halottért, aki ettől a háztól vár.” (7.)
610. Amíg a hat hét el nem telik, addig a lélek ezen a világon jár. (39.)

611. Azt mondták, mikor eltemetik a halottat, első éjen megugatják a földi kutyák, mert idegen, aztán többet nem ugatják meg, csak első éjen. (52.)
612. Hat hétig gyászolják, s hat hét után van a gyászmise. Aki akarja, egy évet is megtartja, hogy feketébe jár. (5.)

JEGYZETEK

A következő jegyzetekben az adatközlők felsorolása után a tájszavak és idegen eredetű szavak szótárát, a néphit-adatok tárgymutatóját, a mesekatalógusokban is szereplő mondák típusjelzeteit, valamint a szövegek megértéséhez szükséges tudnivalókat találja az érdeklődő.

I. Adatközlők

1. Albert András (1934) Gyimesbükk	30. Mihók György Főcze (1912) Bán pataka
2. Ambrus Teréz (1882) Setét pataka (Újvári Lajos gyűjtése)	31. Mihók Györgyné (1920) Gyimesközéplok
3. Antal Erzsébet (1887) Görbe pataka (Újvári Lajos gyűjtése)	32. Molnár Andrásné (1901) Gyimesközéplok
4. Balla Géza (1962) Jávárdi pataka	33. Molnár Fülöpné (1898) Hidegség pataka
5. Barabás Józsefné (1898) Gyimes	34. Molnár Károly Kuruc (1901) Hidegség pataka
6. Barabás Jánosné (1894) Áldomás pataka	35. Molnár Károlyné (1903) Hidegség pataka
7. Bartos Szilveszterné (1919) Görbe pataka	36. Nyika Géznáné (1929) Hidegség pataka
8. Blága Jánosné (1925) Hidegség pataka	37. Nyika Imre (1902) Hidegség pataka
9. Bodor Andrásné (1932) Ugra pataka	38. Oltyán Andrásné (1908) Tarhavas pataka
10. Bodor Demeter (1961) Ugra pataka	39. Pintyi Györgyné (1892) Hidegség pataka
11. Bodor Györgyné (1916) Hidegség pataka	40. Pintyi János (1912) Hidegség pataka
12. Bodor Józsefné (1902) Ugra pataka	41. Póra Árpádné (1919) Ugra pataka
13. Bodor Klára (1939) Hidegség pataka	42. Póra Györgyné (1890) Rakottyás (Újvári Lajos gyűjtése)
14. Bodor Péter, Bumbik (1906) Ugra pataka	43. Rádúj Gáborné (1900) Gyimesbükk
15. Bodor Viktorné (1923) Boros pataka (Újvári Lajos gyűjtése)	44. Tankó Béla (1924) Görbe pataka
16. Bodor Péterné (1915) Görbe pataka	45. Tankó Béla Kondor (1907) Gyimesközéplok
17. Erdélyi István (1911) Gyimes, Bilibók szer	46. Tankó Béla Nákó (1945) Antalok pataka
18. Görbe Demeterné (1894) Gyimesbükk	47. Tankó Béláné (1947) Antalok pataka
19. Györgyice János (1936) Barackos pataka	48. Tankó Imréné Bodor (1896) Bükkhavas pataka
20. Györgyice Tamás (1911) Barackos pataka	49. Tankó Csaba (1957) Jávárdi pataka
21. Györgyice Tamásné (1915) Barackos pataka	50. Tankó Györgyné (1896) Gyimesközéplok
22. Hajnal Miklós (1950) Barackos pataka	52. Tankó Péterné (1909) Ugra pataka
23. Karácsony Imre (1947) Gyimesközéplok	53. Tatár Demeterné (1927) Hidegség pataka
24. Kristály Péter József (1906) Gyimesközéplok	54. Timár Béláné (1932) Hidegség pataka
25. Mester József (1887) Gyimes	55. Timár Jánosné (1912) Hidegség pataka
26. Mester Józsefné (1887) Gyimes	56. Timár Józsefné (1903) Barackos pataka
27. Mihók Gyula Fehér (1917) Gyimesközéplok	57. Timár Miklósné (1897) Barackos pataka
28. Mihók Gyuláné (1920) Gyimesközéplok	58. Timár Vilma (1894) Hidegség pataka (Újvári Lajos gyűjtése)
29. Mihók György (1952) Gyimesközéplok	59. Vaslabán Demeter (1906) Barackos pataka

A gyűjtés ideje: 1971–1972. (Újvári Lajos a 15., 42. és 58. sz. adatközlőtől 1968-ban, a 2. és 3. adatközlőtől 1971-ben gyűjtött.)

II. Tájszavak

Bani – aprópénz, a lej váltópénze
 berbécs – kos
 berszán – juhász
 bingócska – bimbócska
 bitang – törvénytelen gyermek
 bojár – földesúr
 buba – baba
 burás – deres, zúzmarás
 burján – növény, vadnövény
 csics – csecs
 csihán – csalán
 csupor – cserép ivóedény
 csürke – csirke
 degenyeg – kocsikenőcs
 erejsz – eresz
 es – is
 fenyőcsalóka – fenyőtoboz
 feredő – fürdő
 fermekálni – rontani
 főjzed – főzzed
 főköm – fekély
 gongojza – gondozza
 gyakorszita – sűrű szita
 határoz – a határjelző követ máshová teszi
 hejza – hozzá
 johó – juh
 kalán – kanál
 karinca – kötény
 kekerica – kullancs
 kék szesz – denaturált szesz
 lapi – levél
 menyét – menyét
 milicia – rendőrség (milicista – rendőr)
 nannyám – nagyanyám
 pimpó – barka
 restál – rostál
 sing – hossz mérték, kb. 60 cm.
 sirül – kerül, fordul
 szökés – pattanás
 törökbúza – kukorica
 timin – tömjén
 zergét – zörget

III. Tárgymutató

Aggos gyermek: 373–374
 alma: 193, 197

angyal: 4, 572, 581, 583
 anyajegy: 375
 anyatej: 4, 528
 aprószentek: 321
 arany: 81, 440
 aranyos víz: 318, 320
 asszony: 566–567
 Ádám: 111–112
 ágybavizelés: 376
 állatok: 83–108
 álom: 325
 álomfejtés: 338–372
 árnyék: 311
 árpa (betegség) 377–378
 Árpád: 128
 átok: 385
 Baba: 153
 bal: 114–119, 121, 507–508
 balkéz: 191, 202, 381
 bankus: 167
 bárány: 109, 281, 316, 464, 470
 becezavak: 539
 berbécs: 151
 betlehemesek: 518
 béka: 83–85, 141, 144, 149, 159
 bika: 280
 Bódogasszony ágya: 524
 bolha: 107, 281
 bor: 434, 463
 borjú: 109, 316, 470, 492
 boszorkány: 139–166, 201, 493, 495
 burján: 435
 búza: 74, 75, 338
 búzaszentelő: 303
 Cethal: 10–11
 cigány: 56–57, 123, 339
 cukor: 466–468
 Csalhó: 128
 csángók: 128
 csángók eredete: 135
 csecs: 409
 csecsdagadás: 386
 csemer: 387–388
 Csendes Óceán: 224
 csibe: 340
 csikó: 470
 csillag: 30–33, 122
 csirke: 317, 504
 csonttörés: 389
 csütörtök: 332

- derékfájás: 390
 Dél: 34
 disznó: 326, 342–344, 376
 döghalál: 572
 dörgés: 36–37, 40–41, 55
 elcserélt gyermek: 391–392, 538
 elkárhozott lélek: 184
 emberszar: 427
 Enyed: 11
 epefű: 486
 eső: 17, 18, 27, 56–61, 65–67, 69, 89, 92,
 113–114, 268, 282, 302, 305, 349, 385,
 511
 ezüst: 426
 ezüstpénz: 77
 égés: 393
 éjféli mise: 49
 ének: 272
 Éva: 111–112
 fagyás: 394
 fagyosszentek: 301
 fahasító szeg: 538
 farkas: 86, 314, 315
 fecske: 87, 181, 294
 fehér kígyó: 179
 fehérnép: 280
 felfúvódás: 459–464
 fene: 385
 fej: 592
 fejfájás: 395–399
 fejsze: 51
 férfi: 280, 316, 566, 567
 fészség: 400
 Fiastyúk: 33
 fiú: 70–72, 281, 506–508, 510
 foggal születés: 264
 fokhagyma: 243, 300, 403, 451, 452, 456
 földi kutya: 611
 főköm: 401
 Föld: 10–11
 földrengés: 10–11
 franc: 385
 fül: 113, 114
 fülfájás: 402, 446
 fürdővíz: 530
 füst: 43
 füstölés: 420–421
 galamb: 347, 602
 galambos kapu: 590
 ganyé: 282
 gelesztás: 403
 gólya: 88
 gonosz lélek: 308
 Göncöl szekere: 33
 Gönci szekere: 33
 görcs: 385
 Görögország: 295
 guta: 385
 gutaütés: 572, 546
 guzsajos: 550
 gyakorszita: 466
 gyász: 612
 gyázmise: 612
 gyermekágy: 400
 gyermektelenség: 404
 gyertya: 195, 312, 443, 456, 570, 602
 gyógyfű: 458
 gyomorgörcs: 405
 gyónás: 512
 Gyümölcsoltó Boldogasszony: 292, 293
 gyűrű: 538, 541
 hagymakalendárium: 323
 Hajnalcsillag: 33
 hal: 348
 halál: 366, 656
 halott: 350–351, 665
 Halottak napja: 311, 312
 halottlátó: 168
 Hamvazó szerda: 291
 hangya: 89
 harang: 53
 harangszó: 352
 hasfájás: 406
 hazajáró halott: 169–178
 háború: 32
 hályog: 398, 465
 házasság előtti nemi élet: 543–562
 házépítés: 591
 házi kígyó: 179–180
 hernyó: 291
 hetevén: 33
 hétfejű sárkány: 227, 230, 442
 hidegrázás: 407
 hipermangál: 484, 498
 hó: 28, 88
 Hold: 21–29, 122, 360, 385
 húgy: 427
 húshagyat: 290, 296–298
 idő: 9
 igízés: 396, 397, 408–419, 470
 ijedtség: 420, 444
 Illés próféta: 36–38, 304, 306–309
 imakönyv: 538
 imák: 572–589
 imény: 473
 istálló: 286
 Isten: 4, 41, 44, 45, 48, 97, 99, 111, 162, 168,
 234, 385, 572, 573, 583

- Isten báránya: 145
 Isten lova: 385
 Jancsika szekere: 33
 jeles álom: 372
 jeles napok: 280–337
 jégeső: 48
 jég hullás: 358
 Jégtörő Mátyás: 289
 Jézus: 44, 48, 74–78, 82, 107, 145, 149,
 150, 181–182, 251, 295, 318, 399,
 416, 419, 443, 446, 471, 572–576,
 583–586
 Jézus vére: 76
 jobb: 114, 116–119, 121, 507–508
 Jordán: 417
 Júdas: 77
 júdás pénz: 77
 juh: 91, 92, 145, 269–270, 315, 469, 475,
 491, 502–503, 516
 kakukk: 93, 99
 kalács: 355
 Karácsony: 42, 49, 318–320, 423
 Katalin: 313
 káka: 434
 káposzta: 291, 394
 káromkodás: 108, 385
 kecske: 151, 185
 kecskekísértet: 185
 kedd: 331, 335, 457, 570
 kelet: 14, 19, 34, 568
 kelés: 318, 423
 kendermag: 480
 kendő: 506
 kenyérsütés: 333–334
 kereszt: 243
 keresztetlen gyermek: 512, 529, 609
 keresztfa: 584
 keresztjáró napok: 302
 kergesség: 474–476
 kékkő: 483
 kérődzés elállás: 477–478, 480–482
 kés: 51
 kiavató: 532–535
 kígyó: 94–96, 144, 149, 356
 kígyómarás: 425–426
 kísértet: 183–198
 kocsorba: 196
 koporsó: 606
 köd: 285, 288
 kőrözsza: 402
 körömfájás: 483–485
 kukac: 475
 kukoricaliszt: 498
 kutya: 51, 183, 192, 420–422, 443, 594–596
 láb fájás: 428
 lábnyom: 127
 lány: 70–72, 281, 510, 540
 lánylopás: 543
 legény: 540
 légy: 313
 lélek: 311, 516, 519–521, 602, 608, 610
 lenmag: 481
 liba: 421
 libaláb: 158, 216
 ló: 86, 162, 242, 245, 246, 357
 locsolás: 299
 lógané: 193–197, 213, 219
 lóláb: 158, 216
 lópatkó: 126
 Lucanap: 316, 317
 Lucifer: 234, 237
 lúd: 191, 214
 lúdláb: 207, 220
 lüderc: 191, 199–223
 lüderclötte fű: 203, 204, 210, 215
 macska: 183, 192
 magyarok istene: 180
 malac: 472
 Margit: 305
 marha: 105, 244, 327, 465, 471–473
 májbetegség: 387, 437, 486
 málna levél: 455
 Mária ágya: 524
 más világ: 1–9, 149
 Mátyás király: 133
 medve: 100
 megcsodálás: 516–518
 megszakadás: 487
 menköltés: 588
 menyét: 101
 mennyország: 3, 6, 150, 310, 512, 572, 577
 méz: 405, 485
 milícia: 160, 165
 mogyorófa: 217
 mondóember: 168
 Nagyboldogasszony: 310
 nagycsalád: 563, 564
 nagy idő: 42, 44–55, 225–226, 231, 307
 Nagypéntek: 294
 Nap: 14–20, 122, 360, 385
 napraforgó: 477
 néma: 392
 Noé: 96
 nő: 316
 növények: 74–82
 nyavalya: 385
 nyírfa: 78
 nyilalás: 398

- nyomorék: 392
 Nyugat: 34–35
 olló: 314–315
 olvasó: 52, 513, 536, 537
 orbánc: 443, 495
 óriás: 224
 ökör: 105
 őrangyal: 572, 577
 ördög: 159, 233–240, 249, 385
 ördögös ember: 400
 pap: 210, 220, 286, 512, 532, 535, 593
 patkány: 102, 103
 Pálforduló: 287, 288
 péntek: 331–335, 403, 570, 586–588
 pénz: 21, 125, 170, 566
 pimpó: 43
 pipabagó: 469
 piros: 368
 piros tojás: 298
 pokol: 3, 9, 512, 572
 pokolszökés: 429–431, 445
 pokolszökés lapi: 429–431
 porcelán: 466
 pulyka: 208
 Pünkösöd: 302
 ráksúly: 385, 432
 reuma: 433
 rigó: 104
 Róma: 110
 rossz szellem: 196
 rum: 406
 sajt: 313
 sapka: 506
 Sarlós Boldogasszony: 304
 sánkér: 385
 sántaság: 488
 sárgiság: 434–436
 sárkány: 16, 225–232, 308, 572
 sátán: 49, 159, 583, 586
 seprű: 140, 157
 sérv: 437
 sír: 609
 só: 159, 490
 sors könyve: 7, 8
 súj: 166, 385
 szájfájás: 484, 490, 491
 szaka: 489
 szamárganyé: 438, 439
 szamárköhögés: 438–439
 szarvasmarha: 359
 szem: 118–121
 szemfájás: 440
 szégyenvirág: 79
 szél: 62–63, 273, 357
 szél anyja: 62
 szent: 159, 361–364
 Szent András: 314
 Szent Anna: 404
 Szent Antal: 330, 572, 576, 579, 581, 583, 586, 587
 Szent Antal tüze: 399, 441–443
 Szent György nap: 300
 Szent Ilona: 416
 Szent István: 129
 Szent János: 458
 Szent László: 132, 290
 Szent Lukács: 572
 Szent Mihály: 599
 Szent Péter: 6, 97, 107, 182, 250
 Szent Péter pálcája: 33
 szentelt pimpó: 495
 szentelt puszkagolyó: 147, 201, 593
 szenteltvíz: 39, 147, 286
 szentlélek: 44
 Szentlélek Isten: 410, 416, 419, 520
 szeplő: 509
 szépasszonyok: 154, 241–249, 392
 Szépvíz: 132
 Szilveszter: 322–329
 szitkok: 385
 szívfájás: 444
 szivárvány: 64–72
 szombat: 336
 szöcskék: 106
 szökés: 445
 szúrfű: 453–454
 születés: 598
 szülés: 492, 523–527
 Szűz Marcelle: 410
 Szűz Mária: 46, 48, 50, 134, 138, 251–253, 310, 396–399, 410–414, 416–417, 441–443, 572, 577, 580, 582, 584, 586, 588, 589
 tatárjárás: 131
 tálto: 254–265
 tánc: 365
 tehén: 85, 100, 142–144, 156, 159–161, 163, 243, 459–463, 477, 492, 494, 495, 650
 tej: 39, 126, 142–145, 155, 159, 161, 163, 269, 270, 276–277, 477, 481, 483
 tejelapadás: 493–494
 temetés: 609
 temető: 366, 608
 templom: 568, 569
 tenyér: 116–117
 terhesség: 509, 511, 513–514
 tetű: 107, 434
 tiló: 139, 140, 156–157, 160, 165, 166

- timsó: 483
 tojás: 235, 329, 463
 tor: 603, 604, 609
 torokfájás: 446
 törökök: 134, 253
 törpék: 266
 tudós pap: 271
 tudós pásztor: 267–270
 tű: 386
 tüdőbaj: 449–450
 tüdőgyulladás: 447–448
 tükör: 600
 tündér: 272
 tündérlány: 51
 tűz: 43, 73, 125, 199–200, 223, 297, 367, 521
 tyúk: 235, 286, 486
 tyúkszem: 451
 Újesztendő: 323
 Újév: 280–285
 ünő: 280
 üstökös: 32–33
 üveg: 467
 Vacsora csillag: 33
 vadleány: 47, 273–279
 vaktetű: 453
 varasbéka: 141
 varjak: 108, 254, 317
 vasárnap: 337, 551
 vasfű: 80–81
 vereshagyma: 82
 vesebaj: 455
 vér: 368
 vérburján: 499
 véres vizelet: 496–497
 vérhas: 498, 499
 vihar: 55
 világ közepe: 12
 világ vége: 129
 villámlás: 36–40, 307–309
 vipera: 149
 víz: 59, 60, 68, 69, 369, 521, 535
 vízbevető hétfő: 299
 vizeletelállás: 502, 503
 Vízkereszt: 286
 vízvetés: 396, 410, 412–413, 416, 419, 471–472, 495
 vonat: 370
 zab: 390
 zöld: 371

IV. A szövegek jegyzetei

74. sz. Berze Nagy János: Magyar népmesetípusok. Pécs, 1961. katalógusában: 774. XXIII.^x
 107. Berze Nagy: 779. VIII.^x
 110. Összevethető: Berze Nagy: XXXVI.^x
 182. Berze Nagy: 779. VI.^x

V. A gyimesvölgyi magyarokra vonatkozó fontosabb szakirodalom:

- Balogh Ödön: Néprajzi jegyzetek a gyimesfelsőlaki és gyimesközéplaki csángókról. Erdélyi Múzeum. 1932.
 Gunda Béla: A gyimesi csángókról. (Néprajzi gyűjtőúton c. Debrecen, 1956. kötetben.)
 Kallós Zoltán: Balladák könyve. Bukarest, 1970.
 Kallós Zoltán–Martin György: A gyimesi csángók táncélete és táncai. Táncudományi tanulmányok, 1969–1970.
 Kallós Zoltán: Gyimesvölgyi keservesek. Néprajzi Közlemények. 1960.
 Kallós Zoltán: Ráolvasás a moldvai és gyimesi csángóknál. Műveltség és Hagomány, 1966.
 Mikecs László: Csángók. Bp., 1941.
 Salamon Anikó: Gyimesi mondák. (Mai népi hiedelmek. Bp., 1975. című kötetben)
 Vámszer Géza: A gyimesi csángók eredete, települési és gazdasági viszonyai. Láthatár, 1940. (Budapest, 1978.)

EMBERFELETTI HATALMÚ LÉNYEK MÁTRADERECSCKE FALUKÖZÖSSÉGÉNEK HIEDELMEIBEN

Fügedi Márta

Mátraderecske a Mátra völgyében, Recsk--Parádfürdő szomszédságában fekszik. Lakóinak száma 1965-ben 2630 fő volt. A megye statisztikai összesítései szerint közepesen fejlett település.

A település nevét az 1332–1337. évi pápai tizedjegyzék *De Recske*, egy 1947. évi oklevél pedig *Derechke* alakban említi. 1546-ban a település és határának egyik fele Perényi birtok, a másik felén nemesi telkek és birtokok vannak. 1550-ben hódoltsági terület lesz, majd Eger 1552. évi ostroma idején elpusztul, lakatlan helyé válik, csak a század utolsó harmadában települ újjá. A 17. század elején Derecske is Rákóczi birtok lesz, ill. a település felét egy évszázadon keresztül birtokolja Rákóczi Zsigmond. 1683–1686 között ismét elpusztul a település. 1689-ben csupán egyetlen telket írnak össze. A Rákóczi szabadságharc bukása után a település birtokosai változnak. Először gr. Althán Mihály, 1740-től pedig a debrői uradalom nagy részét megszerző Grassalkovich Antal az új tulajdonos. A településen a jobbágy- és szellérháztartások száma az 1770-es évekre megközelítette az 50-et. Az ekkori feljegyzések szerint a két nyomásra osztott, művelés alatt álló határ kicsiny, a talaj minősége rossz, a termelékenysége alacsony. Az elvetett mag csupán kétszeresét adja vissza. (Soós Imre: Heves megye községei 1867-ig. Eger, 1975. 362–365.) A kevés és gyenge minőségű szántóföldterületet már a 18–19. században is a környező határrészek bérletével igyekeztek növelni. A területnövelés másik lehetősége az erdőirtás volt, amellyel még a 20. század első harmadában is bővítették a megművelhető határt. A folyamatosan növekvő lakosság és a lényegében alig változó határ a megélhetési lehetőségeket mind kedvezőtlenebbül befolyásolta. Ennek levezetésére már a 19. század végén a falun kívüli ipari munkavállalás kínálkozott (Salgótarján, Recsk, Borsodnádásd). A summásmunka és az ipari munkavállalási lehetőségek hatására a századfordulón kezdett felbomlani a hadas család- és munkaszervezeti forma. Ezzel az ún. „szétválakozás”-sal nemcsak a településkép, hanem a lakosság foglalkozási struktúrája is folyamatosan átalakult. A 20. század elején megnyitott téglagyár, valamint a környékbeli bányák biztos kereseti forrást jelentve egyre több embert vonzottak el a gazdálkodó életformától. Az önálló gazdálkodáshoz kapcsolódó életmódot és tudati viszonyokat közel két évtized alatt gyökeresen átalakította az 1960-ban megalakult termelőszövetkezet.

Mátraderecske a megye statisztikai összesítései szerint 1965-ben 2630 fős lakosságával közepesen fejlett település volt. Ekkor a járás 48 települése közül a kommunális, a kereskedelmi, az egészségügyi ellátottság, valamint a művelődésügy szempontjából a 12. helyen találjuk. A népesség 20%-a 1960/70 között a mezőgazdaságban, 60%-a az iparban dolgozott. A településről rendszeresen félezren járnak lakóhelyükön kívüli munkahelyre dolgozni.

1971-ben a népi gyógyítás ismeretanyagát kezdem gyűjteni Mátraderecskén. Eközben feltűnő volt, hogy az ember- és állatgyógyítás módjai, a gyógyításban felhasznált szerek ismerete és azok használata legtöbbször egyetlen emberhez, a gyógyító tu-

dós személyéhez kapcsolódik. Kis gazda Ferót, a faluban élt gyógyító tudóst a közönség úgy állította középpontba, mint olyan személyt, aki mindenfajta betegséget tud gyógyítani, ezek okát is felismeri. A betegségek okát a tudós viszont a rontásban látta, így személyével és tevékenységével magához vonzotta a rontásra vonatkozó ismereteket, illetve a boszorkányról szóló történeteket is. Gyűjtéseim során így vezetett az út Gazda Ferótól a boszorkányokig, a gyógyítástól a rontásig. A gyógyító tudóst, bár már negyedszázada nem él, szinte napjainkig legenda övezi a faluban. Alakját és tevékenységét a legidősebb generáció közvetlen élményei, tapasztalatai alapján, a közép és a legfiatalabb nemzedék pedig történetekből, hallomásból szerzett ismereteire hivatkozva idézte, elevenítette fel. Alakja és tudása így ma is aktívan él a faluközösség ismereteiben, misztifikált tevékenysége és a folklorizáció nevét azok számára is ismertté tette, akik személyesen már nem ismerték.

A gyógyító képessége által nagy tekintélyűvé és híressé vált tudós működése és nézetei tehát sajátos módon felszínen tartották és gazdagították a faluközösségnek a rontással, a boszorkány tevékenységével kapcsolatos hiedelmeit. A tudós személye így szinte feltétele volt a boszorkány hiedelembeli funkcionálásának, ellentétes tevékenységük egymást erősítette a néphitben, aktivizálta és gyarapította a rájuk vonatkozó ismereteket.

A faluközösség néphitanyagának felmérése azt mutatta, hogy — éppen a fenti jelenségek és okok miatt — a boszorkány és a tudós mellett eltörpül a többi emberfeletti hatalommal felruházott lény jelentősége, a más hiedelemalakokkal kapcsolatos ismeretek ma már csupán vázlatosak, esetlegések. A tudós-boszorkány szembeállításból a boszorkányra vonatkozó ismeretek a gazdagabbak, sokrétűbbek. Az anyaggyűjtés ebbe az irányba toldott el, s a boszorkányhit ismereteinek, a boszorkány megítélésének minél teljesebb összegyűjtése fogalmazódott meg munkám céljaként.

5 évig tartó folyamatos anyaggyűjtés, többszöri beszélgetés során 87 személy közvetlen tapasztalatait, hallomásból szerzett ismereteit, véleményét jegyeztem fel. Az adatközlők kiválasztása a falu jelenlegi foglalkozási rétegződésének és a lakosság korcsoport szerinti megoszlásának megfelelően, annak arányai szerint történt. Így gazdálkodókat, egykori summásokat, gyári munkásokat, bányászokat, termelőszövetkezeti tagokat, tanulókat érintett. A foglalkozási rétegződést, illetve az átrétegződést a korcsoportok figyelembe vétele egészítette ki. Eszerint három — természetesen önkényesnek mondható — korcsoportot különítettem el. A legidősebb generációt a 60 éven felüliek, a középgenerációt a 30–60 év közötti korúak, a legfiatalabbat pedig a 30 év alattiak képviselik. Így egy-egy személy ismeretanyaga meglehetősen eltérő szintű és különböző jellegű, az adatok a legszélsőségesebb megnyilvánulásokat is tartalmazzák, az aktív hittől és a rontással kapcsolatos akciók gyakorlásától a boszorkány tagadásáig, az irracionális elemektől a racionális magyarázatokig.

Az összegyűjtött hiedelemanyag alapján a faluközösség boszorkányra vonatkozó ismereteit a következőkben foglalhatjuk össze:

Mátraderecske néphitében a boszorkány elsősorban konkrét, élő személyként jelenik meg, aki rontásra képes, s hogy a faluközösség tagjainak bajt és kárt okozzon, célját elérje, alakját is meg tudja változtatni. A boszorkány szó másrészt és tágabb értelemben mindenféle rosszindulatú lény megnevezésére és az ilyen cselekvések elkövetőjére is vonatkozik, tehát olyan lény, amely minden megmagyarázhatatlan, okaiban fel nem ismerhető bajnak és kárnak okozója.

A történetek azt mutatják, hogy a faluközösség meghatározott magyarázattal ill. hagyományátvétel alapján választ ki és különít el személyeket, akiket soraiból kiemelve külön figyelemmel kísér. A hadak társadalmi-erkölcsi normáinak napjainkig való továbbélését mutatja az a tény, hogy az egyéni tulajdonságokat gyakran az egykori hadakra és ebből szétszármasztott családokra is általánosítják. Így boszorkánynak, rontó erejűnek tartják ma is pl. a Csepü és a Kiss had egykori tagjait és leszármazottait. Csepü Panni, a névszerint általánosan boszorkánynak tartott utolsó ember az 1940-es évek végén halt meg, a róla szóló történetek is így még érthetően élnek a faluban.

A konkrét személyében számontartott boszorkány a faluközösség tagja, a közösség azonban vele szemben megkülönböztető viselkedésnormákat alakított ki. A kapcsolat az egyén és a közösség között nem szűnik meg, de sok vonatkozásban korlátozódik, nem néznek a szemébe, titokban megfogják a kötőjük madzagját, köszönnek neki, de keresztet vetnek magukra, vagy mellette elhaladva balra visszaköpnék. A boszorkánynyal való érintkezés vagy találkozás után bekövetkező minden bajt vagy kárt a boszorkány tetteként értékelik, a véletlen egymásutáni jelenségek ok-okozati összefüggésben jelennek meg.

A boszorkány alakja Mátraderesken a közösség tudatában általánosan megfogalmazott, de közelebből meg nem határozott lényként is él. Ilyen értelemben a boszorkány bármilyen bekövetkezett bajnak, szerencsétlenségnek lehet okozója, s minden váratlanul és megmagyarázhatatlanul bekövetkezett rosszat *rontás*nak nevezz a faluközösség. Ebben a vonatkozásban a boszorkány fogalom helyett gyakran használják a *gonosz*, *rossz*, *rontó* megnevezést. Mivel ezekben a történetekben nincs konkrét személy-megjelölés, így maguk a történetek is általánosak, a boszorkányra csak néhány hangsúlyos tulajdonság-jegy utal. Így jelenik meg az *öreg ember*, *gazdag ember*, *falubeli asszony*, *rossz-szemű ember*, *rossz nyelvű asszony*, *szép menyecske* megjelölés. A boszorkányfogalomnak ez az általánosabb értelmezése összegyűjti azokat a képességeket, tulajdonságokat is, amelyek eredetileg más hiedelemalakok köréhez tartoztak. Pl. a boszorkány keltette forgószél, a boszorkány viharkeltő hatalma, a boszorkány és a halál azonosítása, a szépasszony képében az utast eltérítő boszorkány. Annak, hogy ma már a boszorkánynak tulajdonítanak minden ismeretlen eredetű bajt, feltételezhető oka lehet az is, hogy a boszorkány a legismertebb és a legtovább élő hiedelemalak, és mivel a boszorkánycselekedetnek tartott bajok a mindennapi élet, a gazdálkodás, az egészség körébe tartozóak, így az ahhoz közelálló rossz eseményeket is a boszorkány tetteként magyarázzák. Amíg a konkrétan ismert és számontartott boszorkánnyal szemben kialakultak a védekezés, az elkülönítés módjai, addig a személytelen, ismeretlen, csak cselekedetei eredményeiben meghatározható boszorkányt meg kell ismerni, hogy ellene a közösség eredményesen tudjon védekezni. A megismerés általánosan elterjedt módja a Luca-szék készítése és használata volt. Magát a Luca-szék készítés menetét, funkcióját mindenki ismeri, olyan történet azonban a faluban már nem él, amely konkrét személyt jelölt volna meg a Luca-szék készítőjének. A rontás elleni védekezés első feltétele, hogy felismerjék a rontót. Az általánosan ismert Luca-szék mellett a boszorkány megismerésének másik módja a különböző mágikus eljárásokkal való megidézés. Ezeket viszont már általában a rontásnak vélt baj bekövetkezése után végzik, s azzal a céllal, hogy a boszorkány a rontást visszacsinálja. A boszorkány megidézésének folyamata

nem más, mint a jelenségek egymásutániségának oksági összefüggésbe állítása. A mági-
kus cselekvés után megjelenő első ember a rontás okozója.

A felismerhetőség következő módjának alapja az a hit, hogy a boszorkány a ron-
tás elkövetéséhez más alakot vesz fel, s ha a rontást okozó alakján valamilyen kárt tesz-
nek, az másnap meglátszik a boszorkány igazi, emberi alakján. Általánosan ismert az a
típusú történet, amikor az agyonvert, boszorkánynak tartott macska teteme eltűnik,
de másnapra valakin meglátszik a verés nyoma.

A néphit szerint a boszorkány különböző külső jelekről és tulajdonságokról is
felismerhető. Ilyen jegyek az összenőtt, sűrű szemöldök, a szomorú, de szúrós szem,
melynek nézését az ember nem állhatja, de a boszorkány átlát rajta. Ezekhez az általá-
nosan ismert külső jelekhez hozzáfűzik Derecskén, hogy ma is van ilyen ember a falu-
ban, de már nem ront, mert kihalt a boszorkányság.

A boszorkány megjelenésére, működésére vonatkozó ismeretek közül tipikusnak,
általánosan tekinthető a következők: általában éjfélkor jelennek meg, és működésük
fő ideje az éjszaka. A boszorkányok láthatatlanná tudnak válni és mindenén át tudnak
hatolni, de képesek arra is, hogy felvegyék más emberek vagy állatok képét is.

A leggyakoribb vélt tulajdonság a boszorkány éjfélkor történő megjelenése. Ud-
varlásból, fonóból, mulatságból hazafelé menet minden szokatlan éjszakai jelenséget a
boszorkány megjelenéseként és tetteként értékelték. Ezért aztán vigyáztak arra, hogy
éjfél körül már ne legyenek az utcán, és a fiatalok figyelmét is időben felhívták a távo-
zásra.

A boszorkány általánosan ismert tulajdonsága az alakváltoztatás képessége. Fel-
veheti más ember alakját, és megjelenhet mindenfajta állat képében is. Más ember alak-
jának felvételekor *ismerős asszonyt, szép menyecskét, cigányasszonyt, kislányt, szom-
szédot* emlegetnek.

A boszorkány állatalakban való megjelenése közismert tulajdonsága a rontónak.
Leggyakoribb a *macska* képének felvétele, de emellett megjelenik *kutya, birka, nyúl,
béka* és *liba* képében is. E történetek közös jellemzője, hogy az ilyen állatokkal való
találkozás általában különös időpontban és különös körülmények között zajlik le, il-
letve az állat különös módon viselkedik. A természetellenesnek ítélt jelenségből aztán
megszületik a rontóval való azonosítás. A találkozás után történő és a megszokottól
eltérő jelenség oka tehát az állat alakjában megjelenő boszorkány.

A boszorkány tevékenysége, alakváltoztató és rontó képessége feltételezi olyan
hatalom birtoklását, amellyel mások nem rendelkeznek. A nép képzeletét természet-
esen foglalkoztatja az a kérdés, hogy az emberfeletti képességekkel rendelkező boszor-
kány honnan szerzi különleges tudását, hatalmát, hogyan lesz valakiből boszorkány?
A tudás megszerzésének magyarázatára általánosan ismert a hatalom átadás-átvétele
a haldokló boszorkány ill. a lenni akaró között. Ez történhet kézfogással, fog átadásá-
val, pipa átadással, seprűvel. A boszorkány hatalmának átvállalása a történetek szerint
önkéntes. A boszorkánynak tartott személyek haldoklását, utolsó óráit ennek megfe-
lelően megkülönböztetett figyelemmel kísérték a faluban, és érthetően foglalkoztatta
az embereket, ha nem történt semmi. Az utolsónak tartott boszorkány halálakor sem
értette a falu az eseményeket. Tudni vélik, hogy volt olyan, aki odament Csepü Panni-
hoz és kérte, adja át a tudományát, de ez csak annyit mondott, hogy nem tud ő sem-
mit.

A hatalomhoz jutás másik lehetősége annak a megszerzése oly módon, hogy előírásoknak, próbáknak kell megfelelni, különböző feltételeket kell teljesíteni. Pl. éjszaka ki kell menni egy bizonyos bokorhoz, ott van elásva a tudomány; éjfélkor be kell kenni az arcot zsírral és az ajtósarokba állva seprűvel meg lehet látni a boszorkányokat, s csatlakozni kell hozzájuk. Az ilyenfajta ismeretek ma már egyedi megnyilvánulásnak tekinthetők, a meseszerű történetek nem illeszkednek a faluközösség általános ismereteibe. Az ismétlődő példák alapján megállapíthatjuk, hogy a boszorkány tudását általában nem veleszületett, de nem is tanult képességnek tartják, hanem megszerzhető hatalomnak. A néphit ilyenfajta adatainak ellentmondanak a boszorkányperek hasonló jellegű adatai, ahol gyakoriak a boszorkány tanulással szerzett tudására utaló adatok. A néphit boszorkányának ez az ismerve elkülöníti azt a többi emberfeletti képességekkel rendelkező hiedelemalakoktól is, akik a tudást vagy tanulják, vagy az veleszületett képességük (garabonciás, táltos, javas).

A boszorkány alakjának meghatározása legmeggyőzőbben tevékenységének vizsgálatával történhet. A tevékenység irányultsága és módja definiálja azt a hiedelemkört, amely az emberfeletti hatalommal felruházott lények közül a boszorkányra vonatkozik. A boszorkány tevékenységi körének körülhatárolása magyarázatot ad arra a tényre is, hogy a hiedelemalakok közül miért a boszorkány az a lény, amely a legtovább aktívan maradhatott a néphitben.

A boszorkány tevékenysége két szempontból határozható meg, a rontó hatalmának irányultsága és a rontás módjai alapján. A boszorkány tevékenysége hármas irányultságú, ártó hatalma a kisgyermeket, a felnőtt embert és az állatot érinti, ill. károsítja meg. Az ismeretek arra utalnak, hogy különösen az újszülöttre hat a rontó, legalábbis rontásnak tulajdonítanak minden, okában, eredetében fel nem ismert káros megnyilvánulást. Pl. a csecsemő betegségei, a gyakori sírás, nyugtalan viselkedés. Gyakori a rontás a gyermekágyas asszonynál. A felnőttet érintő rontások a hiedelmek, vélekedések alapján a legkülönbözőbb szituációkban bekövetkezhetnek. Van azonban néhány olyan helyzet, amelyet tipikusnak tekinthetünk. Pl. az éjszakai boszorkánynyomás, az eltérítés. A rontás irányultságának harmadik színtere a gazdaság, a jószág. Az idevonatkozó történetek szinte kizárólag a tehénhez kapcsolódnak. Ennek gazdasági oka nyilvánvaló: a tehén a gazdaság alapja, emellett tejhasznát az egész család élvezte. Ennek megfelelően gondoskodtak óvásáról, a rontás távoltartásáról. A ló megrontása ritkábban szerepel a történetekben. A többi háziállatra a néphit jellemzően nem terjeszti ki a boszorkány tevékenységét. Ennek a jelenségnek a magyarázata mindenképpen a paraszti tudat értékrendjében, a gazdálkodás jellegében keresendő.

A boszorkány rontó tevékenységének hármas irányultságához a rontás, a megkárosítás hat módja és formája kapcsolódik.

A történetekben leggyakoribb az ártó tevékenység *rontás* fogalommal történő jelölése. Értelme és jelentése kettős: gyűjtőkategória, amelybe besorolják a boszorkány mindenféle konkrét ártó tevékenységét is (pl. mindenféle emberi betegség, gazdaságot érő baj, az állatok rendkívüli viselkedése, állatbetegségek), másrészt pedig a boszorkány minden olyan rossznak, bajnak az oka, amelyet ismereteik szerint megmagyarázni nem tudnak. A rontás gyermekre, felnőttre, állatra kiterjesztett kategória. Az ide sorolható történetek széles skálán mozognak, bennük csak a rontás ténye azonos.

A rontás egyik konkrét megnyilvánulása a *megnézés*. A megnézés főleg a kisgyermekkel kapcsolatosan fordul elő.

A boszorkány rontásának konkrétan meghatározott módjai közül a *kicserélés* is egyértelműen a gyerekekhez kapcsolódik, bár erre csak kevés és általános történet vonatkozik.

A *megnyomás*, mint a boszorkány rontó tevékenységének egyik konkrét formája, elsősorban a felnőtt embert érinti. A boszorkánynyomás éjfél körül, elalvás után, általában álmában éri az embert. Nem kap levegőt, elszorul a torka, a szíve körül nyomást érez, nem tud megszólalni és megmozdulni. E történetekben figyelmet érdemelnek a kísérő jelenségek is. Pl. zúgás, zörgés, mozgás hallatszik, érezni a légmozgást vagy tapasztalni a szél kerekedését. Ezeknek a kísérő jelenségeknek nagyobb része reálisan is magyarázható, de a nyomás tényéhez kapcsolódva, irracionálissá, ok-okozat nélküli összefüggéssé válnak.

Az *eltérítés*, mint a boszorkány tevékenységének egyik konkrét megnyilvánulása, a felnőtt emberhez kapcsolódva gyakran előfordul. Az ilyenfajta történetek közös motívuma, hogy a hazatérő embert általában éjszaka-állat vagy ember alakját felvevő boszorkányok eltérítik, s kényszerítik arra, hogy az ő – később eltűnő – alakjukat kövesse. A másik állandó elem a megszokott út eltűnése, s helyett hármast-út megjelenése, amely váratlanul és szokatlanul állítja választás elé az embert. Útkeresés közben hajnalig – a boszorkányok éjszakai hatalmának megszűntéig – bolyong az eltérített, s fáradtan jut haza. Az eltérítő szépasszony, menyecske, tehát minden esetben vonzó női alakban jelenik meg. Más területeken önálló hiedelemalakként ismerik az elcsábító szépasszonyt, Mátraderecske néphite azonban az ilyen történeteket is a boszorkánynak tulajdonítja, s magát a szépasszony elnevezést is a boszorkány fogalmába sorolja, s annak egyik megjelenési formájaként fogadja el.

A boszorkánynak tartott lénynek sajátos képessége az *állat hasznának elvétele*. A tevékenységnek és a hozzákapcsolódó mágikus, gyógyító eljárásoknak egyik legszínesebb területe ez. Az állat hasznának elvétele történhet a jászolból visszakézzel kivett takarmánnyal, az állatról levágott szőrrel, az állat legelőjén történő harmatszedéssel, stb. A jószágot a boszorkány gyakran állat alakjában közelíti meg, legtöbbször macska képében szopja meg a tehenet. A boszorkánynak lehetőséget adhatnak a rontásra azzal is, hogy ha a hagyomány szerinti kötelező tilalmakat nem tartják be. A borjú megszületése után pl. kilenc napig nem szabad semmit kiadni a házból.

Amennyire számontartja a közösség a rontás módjait, olyan intenzitással igyekszik megszervezni a védekezés eljárásait is. A megelőző eljárások olykor bizonyos cselekvéseket bizonyos időszakban megtiltanak, vagy tárgyakat és eszközöket mágikus-boszorkányűző funkcióval ruháznak fel, illetve elhárító mágikus cselekvéseket kívánnak meg.

A tiltott cselekvések főleg olyan szituációkhoz kapcsolódnak, amikor a született új életet, értéket kell megóvni a rontástól. Pl. az anyának 1 hónapig tilos kilépnie a házból, a pelenkát estére nem szabad az udvaron hagyni, a fürdővizet naplemente után már nem szabad kiönteni. A kisborjú születése után 7 vagy 9 napig szintén tilos bizonyos cselekvések végzése. Korlátozódik a család érintkezése a külvilággal, nem szívesen fogadnak idegent sem. Az ilyenkor kölcsönkérő idegenre aztán könnyen ráfogják, hogy rossz szándékkal jött a házhoz.

A rontás elhárítására alkalmazott hagyományos módok között gyakori eljárás egyes hétköznapi tárgyak használata mágikus céllal. E tárgyaknak bizonyos hagyományokon nyugvó magyarázatok alapján gonoszelhárító erőt tulajdonítanak. Ilyen, a boszorkány távoltartására alkalmas, leggyakrabban alkalmazott eszköz a fokhagyma. A szülés után az ágy fölé emelt *sátorlepedő*nek sarkaiba kötik az anya és csecsemő védelmére. Ezt tesznek a párna alá, a kulcslyukba, vagy kendőbe kötve a nyakukban hordják. A fokhagyma az állatrontás elhárításában is nagy szerepet kap. Koszorúba kötve az istállóajtó fölé akasztják, vagy bedörzsölik vele az istálló négy sarkát, illetve az ajtófélfát. Általánosan ismert gonosztávoltartó tárgy az olvasó. Kisgyerek bölcsőjére akasztották, sőt az utcára is magukkal vitték az idősebbek. Egyházi eredetű rontás-elhárító eszköz a szentelt víz és az úrnap *sátorból* származó szentelt kakukkfű is. A gonosz távoltartásának számos egyedi megnyilvánulása is ismeretes. A szeder-indát használója az ágy előtti székre és az ágy lábára csavarta, hogy a boszorkány ne tudja megközelíteni. Gonoszűző erőt tulajdonítanak az istálló küszöbre vagy az ajtófélfára szögelt patkónak, a beleszúrt bicskának, a küszöb alá rejtett pénznek is.

A rontás megakadályozását szolgálják bizonyos meghatározott cselekvések is, amelyek adott szituációban céljuk miatt mágikus funkciót kapnak. A legáltalánosabb a boszorkánnyal való találkozáskor történő keresztvetés, melyet imádkozás egészít ki. A Miatyánk végigmondása, különösen pedig a „szabadíts meg a gonosztól” sor ártalmatlanná teszi a rontót. Az állatok rontástól való megvédésében is a kereszt, illetve a kereszt alakban végzett cselekvés dominál. Az állatot moslékkal kereszt alakban lelocsolni, vagy ugyanezt szentelt vízzel elvégezni ugyanazt a funkciót tölti be, mint a keresztvetés, bennük a kereszt gonoszelhárító ereje érvényesül. A két seprűvel, mint egyébként is gonosz-távoltartó erejűnek tartott tárggyal alakított kereszt az istállóajtóban, s az állat ezen való átléptetése is olyan mágikus célú cselekvésnek számít, melynek eszközei és módja is gonoszelhárító hatású.

A rontás gyógyítására az egyének saját kísérletei, részben a gyógyító tudós tanácsai alapján, de főleg a hagyományátvétel íratlan törvényei szerinti módszereket, mágikus erejű eljárásokat alakítottak ki, illetve vettek át az előző generációtól. A gyógyításnak többféle eljárása és eszköze ismeretes, amelyekben a konkrét gyógyító jelleg legtöbbször különféle mágikus eljárásokkal együtt jelentkezik. Vannak természetesen olyan gyógyító eljárások is, amelyekben a racionális gyógyító szer illetve cselekvés dominál, de a baj eredetének magyarázata és a gyógyítás hagyományosan megszabott körülményei és elemei azt mégis a hiedelmek körébe sorolják.

A hagyományos gyógy módoknak bizonyos előírásai is vannak, eredményük feltételekhez kötött. A néphit szerint a boszorkány ártó hatalma főleg éjjel érvényesül, napfelkelte után ereje megszűnik, ezért a cselekvéseket naplemente utántól napfelkelteig el kell végezni, a gyógymódok ekkor hatnak leginkább. A rontást gyógyító cselekvések feltétele az is, hogy azokat az akcióra koncentrálni, általában szó nélkül és egyedül kell végigcsinálni. A hagyomány által meghatározott az eszközök száma is, hétféle ág, kilencféle fű, kilenc sírról szedett fű. A legarchaikusabbnak azokat az adatokat tekintjük, ahol a feltételek együttesen szerepelnek, meghatározott tehát a cselekvés ideje, megszabottak az eljárás eszközei és azt bizonyos, hagyományosan előírt körülmények között végzik el.

A rontás gyógyításának sajátos módja, amikor a rontást másra igyekeznek áthá-
rítani.

tani. Úgy vélik, ha a fürdővizet, borogatást, a sebhez dörzsölt pénzt, kukoricát, babot, ruhadarabot a keresztútra kiöntik, kidobják, róluk elmúlik a rontás, s ha azon valaki átmege vagy hozzáér, az átveszi.

A gyógyítás sok misztikus elemmel övezett megvalósítója a mindenki hitét és bizalmát élvező gyógyító tudós Gazda Feró volt. Tevékenységét, a rávonatkozó ismereteket alapul véve a boszorkány ellenpárjának tekinthetjük. Emléke nemcsak a faluban él, a környező településeken is általánosan ismert volt.

A tudós hírét, a faluközösségből való kiemelkedését tevékenységének, tudásának köszönheti. Gyógyító tudása az elbeszélések szerint főleg nagy gyakorlati tapasztalattán, a gyógyfüvek ismeretén alapult, hiszen legtöbbször ezekből készült főzeteket, füstölőt, borogatást adott gyógyszerként. Elsősorban gyógyított, de éppen kiemelkedő tudásából, tapasztalataiból következően néhányan a gyógyítással ellentétes képességet, a rontást is feltételezik róla. Mátraderesckén az 1920-as évek közepéig az orvos szerepét is betöltötte, hozzáfordultak sebekkel, ficammal, töréssel is, de tőle várták a beteg állapot meggyógyítását is, ugyanakkor hozzáfordultak a rontásnak magyarázott betegségekkel, bajokkal is. Eljárásainak sikerét sok vonatkozásban kétségtelenül a róla alkotott hit erősítette és tartotta fenn.

A népi felfogás szerint, aki gyógyítani tud, annak tudománya van, éppen úgy, mint a rontás képességével rendelkezőnek. Mivel a betegségek eredetét és okát a rontásban látták, a tudós pedig úrrá tud lenni a rontáson, ismeri annak ellenszereit, sokszor a boszorkánynál is nagyobb hatalom tulajdonosának tartották, a boszorkányok fejedelmének nevezték. A tudóst a boszorkányhoz hasonlóan fokozott figyelemmel kísérte a faluközösség. Ismerték szokásait, ennek bizonyítéka a napjainkban is élő nagyszámú történet, figyeltek szavára és általában mindenben megfogadták tanácsait, személyét ma is szinte legenda övezi a faluban.

A Mátraderesckén élt gyógyító tudós tehát a faluközösség érdeklődésének és ismereteinek középpontjában állott. Tekintélye, tevékenységének eredményessége alakító hatást gyakorolt az emberek betegségről-gyógyításról való ismereteire, elképzeléseire. Mivel azonban maga a tudós is a rontással magyarázta a betegségeket, ezzel maga is erősítette és gazdagította a faluközösség boszorkányra és annak rontásaira vonatkozó hiedelmeit. Ily módon áll sajátos kapcsolatban és egymást is erősítő viszonyban a rontó boszorkány és a rontást gyógyító tudós. Ezek alapján állapíthatjuk meg azt is, hogy a boszorkányra vonatkozó ismeretek, hiedelmek ma is rögzíthető minőségi és mennyiségi sokféleségének megtartásában kétségtelenül szerepet játszott az a tény, hogy a faluban élt egy gyógyító tudós, akinek tevékenysége éppen a vélt rontás gyógyításán alapult.

A történetek után zárójelben álló szám az adatközlők sorszáma. (Lásd az adatközlőket bemutató táblázatban.)

I. BOSZORKÁNY

1. Megjelenési formái

a) Név szerint megkülönböztetett, konkrét személy

1. *Csepü-had.* A faluban a Csepü-hadat tartották boszorkánynak. Csepüék négyen voltak testvérek, mind a négy az volt, nemcsak az emberek, hanem még a lány-testvérük, Panni is. (11)
2. *Csepü Panni.* Az unokatestvéreméknek volt 3 tehenük. Valaki a teheneket megrottotta, nem adtak tejet. Erre ő rákiabálta Csepü Panka nénire, hogy boszorkány, ő nézte meg a teheneket. 50 forint büntetést kellett fizetnie érte, mert nem lett volna szabad ráfognia, hogy boszorkány. (85)
3. *Csepü Panni.* A Kis Kocsa beszélt sokat Csepü Panniról, hogy azt boszorkánynak tartották. Azt mondta, hogy az ő családjukon nagyon uralkodik a Csepü-had. Hogy Csepü Panni hogy lett boszorkány, meg hogyan lehet boszorkány az emberből, azt nem tudom. (14)
4. *Csepü Jankó.* A Csepü Jankónak olyan rossz nézésű szeme volt, még a saját feleségét is megrottotta, azt beszélük. Télen ült a felesége a kemencepatkán és font a guzsalyon. Ahogy le akart jönni, nem tudott megmozdulni se. Mondta is az urának: – Jankó, csináld vissza! (80)
5. *Csepü Panni.* Amikor a kisfiammal, a Jancsival állapotos voltam, mondták az aszszonyok egyszer a templomban, hogy üljek be a székbe. Ahogy be akartam ülni, jön Csepü Panni, ott volt a helye, meg is fogta a karomat, hogy menjek ki onnan. Azt mondta: – Nem ide való vagy te, gyere ki onnan. Meg is rontott, azért lett olyan beteges a kisfiam. (87)
6. *Csepü Jankó.* Imre bácsi mesélte, hogy egyszer, ahogy a paszulylevest ette, bejött Csepü Jankó, és belenézett az ételébe. Ahogy megette, össze is csomósodott a gyomra, meg a lábát is összehúzta a görcs. (85)
7. *Csepü János.* Voltak itt a Csepü-hadak, azokra mondták, hogy megrottják a tehenet, elveszik a tejet. Csepü Jánosra mondták leginkább, annak volt olyan rossz szeme. (8)
8. *Csepü-had.* Anyósom is Csepü-nő volt, mindig mondták is a falubeliek, hogy boszorkány. Hogy az volt-e, nem tudom, de 1941-ben, amikor meghalt, egy éjszaka nagy kolompolást, zörgést hallottam, és valami rám nehezedett, megnyomott. Az alakját nem láttam, de azt mondták, hogy az anyósom jött vissza. (21)
9. *Csepü Panni.* Rá mondták a legtöbben, hogy boszorkány, meg hogy kit rontott meg. Pedig olyan volt ő is, mint a többi falubeli, csak kitalálták rá. (36)
10. Mikor idekerültem a faluba, 1940-ben, megtudtam nemsokára, hogy kit tartanak itt boszorkánynak, mert mindig beszéltek egymásnak az emberek, hogy kit rontott meg. Különösen a Csepüéket mondták, meg hogy van egy olyan szürös sze-

- mű ember, aki a kisgyerekeket tudja megrontani a nézésével. Az alföldön is sok ilyen történetet beszéltek, meg a summásságon is mesélték, de nem hittem azokat sem, mert nem győződtem meg róla. (79)
11. *Csepü-had.* A Csepüeket emlegették itt mindig, hogy azok a boszorkányok, hogy belelátanak az emberbe, úgy rontanak. (74)
 12. *Csepü-had.* Az öregek sokat beszéltek, hogy a Csepü-had boszorkány, hogy kit rontottak meg, kinek a tehenét nézték meg. Én is ismertem őket, de nem láttam, hogy valami különlegeset csináltak volna. Olyanok voltak azok is, mint a többi emberek. (77)
 13. *Kis-had.* Ha a két csikómmal végigmentem a főúton, s az az ember kívül volt, akkor már vége is volt a két csikónak, nem bírtak menni, nem húzták a szekeret. A Kis-hadba való volt az az ember. (87)
 14. *Kis imre Kati.* Jöttünk egyszer hazafelé a recski vásárról. Vettünk egy kisbornyút. Amikor odaértünk a Gazda kútjukhoz, hát kijön a kapun a Kis imre Kati, azt mondja: – Jaj, de szép kisbornyút vettetek! Úgy megnézte, hogy amikor hazavezettük, hát a jószág nem tudott az ólban meglenni. Belecsavargózott a kötélbe, a jászol alá bújt, nem akart se enni, se inni. Olyan volt, mintha félt volna. El is kellett adni nemsokára. (85)
 15. *Komó Zsuzsa.* A nagyanyámra (Kis komó Zsuzsa) ráfogták, hogy boszorkány. Hallottam a faluban, és mondtam neki: – Szüle, magára azt mondják, hogy boszorkány, hogy rontani tud. – Ne higgyél te abban, hiszen nincs is boszorkány – mondta. Amikor hallotta, hogy boszorkánynak tartották, fogta a seprűt, ki ment a kertbe, egy hamvast magára vett és verte a harmatot a lucernáról. Azt mondta, azért csinálja, hogy heccelje az embereket. (32)
 16. *Komó Zsuzsa.* Az az ember, aki ezt mesélte, itt lakott, szemben velünk, és Gazda Feronál volt cseléd, segéd. Ő mesélte, hogy egyszer, ahogy bement az istállóba, ott volt egy macska, rohant utána, mindenáron el akarta fűjni a macska a mécseset. Gondolta is rögtön, hogy ez csak boszorkány macska lehet. Kocsa bal kézzel leütötte a macskát, majd átszúrta vasvillával, utána kidobta a ganajra. Elmesélte Fero bácsinak, azt meg azt mondta, hogy na majd holnap megtudjuk, ki volt a boszorkány, ha gyóntatnak valakit. Másnap ment is a pap egy öregasszonyhoz, Komó Zsuzsa volt az, mások is boszorkánynak tartották. A 20-as évek elején történt ez a szomszédunkkal. (8)
 17. *Kocsa Jóska.* Kocsa Jóska bácsiról emlegették, hogy seprűvel jár. De ennek vicces története van, mert olyan huncut ember volt. Mikor egyszer Kisterenyén arattak, éjszaka felköltötte az embereket, éjfél van, ki akar velem jönni, mert hazamegyünk a seprűn. Fogta a seprűt, hogy üljenek rá, majd hazarepülnek, reggelig meg is járják az utat. Volt olyan kutya ember, mint ő, másik is, azt mondta, majd én ráülök, menjünk. Ezen jókat nevettek, hogy meglovagolták a seprűt, de mások meg aztán elkezdték mondogatni, hogy Kocsa Jóska boszorkány, mert seprűn lovagol, ezt terjesztették róla. (70)
 18. *Kocsa néne.* Kocsa néne meg az unokája búcsúra mentek Szentkútra. Velük

- ment egy másik kislány is. Gyalog mentek, délután indultak, és ott aludtak. Azt mondja az unoka a másik gyerekeknek: ne aludjunk el, mert szüle lucázik. Hát egyszercsak éjfélkor felkelt Kocsa néne, ráült a seprűre és azt mondta: oda megyek, ahova akarok, és eltűnt. Felkeltek mindketten, megnézték, nem volt az ágyban, de reggelre visszajött. Ezt itt a faluban mesélték az öregek. (8)
19. *Duka Jancsi*. Duka Jancsit is olyan boszorkányosnak tartották a faluban. Azt mondták róla, hogy átlát az emberen, állaton is, belelát mindenkibe. Dugták is előle a gyerekeket, de ő maga is mondta, hogy vigyék előle, mert árt a szeme. Még a saját gyereket se szerette nézni. Olyan más is volt a szeme, nem állta az ember a nézését. (80)
20. *Duka János*. Duka Jánosra nagyon ráfogták a faluban, hogy boszorkány, pedig azt se tudta szegény, mit csinál. Amúgy kutya ember volt, azt be nem csapta senki. Kérdeztem egyszer, miért mondja, hogy vigyék előle a gyereket, meg hogy átlát rajta. Azt mondja, azért mert rühellem őket, mint a bűnömet. Hát azért mondom, mert másképp nem vinnék el előlem. Úgyhogy nem volt ő boszorkány, csak úgy terjedt el róla, ő maga akarta. (67)
21. *Duka János*. Voltak itt többen olyanok a faluban, akik szemmel tudnak rontani. Ilyen volt Duka János is. Amikor az utcán találkoztam vele, mindig tudtam, hogy valami rossz fog történni velem. Olyan rontó hatalma volt. (87)
- + 49, 61, 62, 65, 67, 113, 114, 115, 152, 164, 171, 192, 205, 326.

b) *Névtelen személy, általános lény*

22. *Öreg ember*. A régi időkben még családra származott a boszorkány. Akinek erős nézése volt, meg öreg volt, ha úgy nézett, könnyen rámondták, hogy boszorkány. Még abban az időben rá is köpdöstek, ha a kapuban állt, vagy találkozott vele az úton. Ezt azért csinálták, mert ha a boszorkányt megbántják szembe, akkor nem érvényes a rontás, így tartották. (69)
23. *Öreg ember*. Ma már kevesebbet lehet rontásról hallani, úgy lehet, kevesebb a boszorkány. Meghaltak az öregek, megszűnőben a rontás, ma már nincsenek újabb boszorkányok. (12)
24. *Öreg ember*. Fiatal boszorkány nincsen, csak öreg. Az öregekre mondtak ilyet. Ma már nincsen róluk szóbeszéd. (74)
25. *Öreg ember*. A rontó mindig öreg ember volt, a szemeinek pedig nagyon rossz a nézése. Amikor elment mellette az ember, köpött, hogy ne fogja a rontás. (69)
26. *Öreg ember, gazdag ember*. Boszorkánynak az öreg embereket tartották. Nem voltak mások, mint a többiek, csak magavetiek, nemesek. A faluban a gazdagok voltak, akikre ráfogták, hogy boszorkányok. A szemébe is mondták soknak, de csak nevettek. Volt család, amelyik nagyon félt tőlük, mások csak nevettek rajtuk. Volt, aki hitte a rontást, volt aki megfejtette a valóságot, hogy a rontásnak mi az oka. (36)

27. *Gazdag ember.* Annak az oka, hogy az emberek egymást megrontották, az irigység, a harag volt. Az egyik jobban élt, a másik nem, ebből származott minden. A boszorkányok, a rontók a gazdagabb emberek voltak, azok már irigykedtek a másokra. Szegény emberre nem is mondták, hogy boszorkány. (12)
28. *Rossz szemű ember.* Voltak olyan emberek, akik megrontották a tehenet, olyan volt a szemük. Kettőt is ismerünk ilyen a faluban. Hírből olyat is hallottam, hogy még a saját unokáját sem engedte maga elé, olyan rossz volt a szeme. (87)
29. *Rossz szemű ember.* Én mindig templombajáró voltam. Mikor vasárnap többen jöttek a templomba, engem mindig megrontottak. Vasárnap éjszaka soha nem tudtam egy szemet se aludni. Vannak olyan rossz nézésű emberek. Valaki ilyen átnézett rajtam a templomban. Még most is előfordul, hogy vasárnap nem tudok aludni, de soha nem tudom, ki lehet az, aki megront. (85)
30. *Rossz nézésű ember.* Az Alsó-szögben volt egy ember, ha az csúnyán nézett, embert, állatot is meg tudott rontani. Nem is engedték be soha az istállóba, meg a gyerekeket is féltették tőle. (60)
31. *Rossznyelvű asszony.* A szomszédban volt egy rossznyelvű asszony, mindenkit bántott, megítélt, kérdeztett mindenkiről. Nem volt tisztaszer. Az is boszorkány volt, mindenkivel baja volt. (21)
32. *Falubeli asszony.* A kórházban kezelték a lábam sokáig, de hazaküldtek, nem tudták teljesen meggyógyítani. Elmentem a javasasszonyhoz érdeklődni a betegségéről, azt mondta, hogy rontástól van a betegségem. Mondta is nekem, hogy meg fognak megint környékezni az úton, de ne szóljak senkihez se. De ahogy kijöttem a kórházból, megszólított egy falubeli asszony, hát válaszolni kellett. Megrontott a boszorkány, azért nem tudják az orvosok se meggyógyítani a lábam. (12)
33. *Falubeli asszony.* Került a faluba egy Rugó Jancsi nevű legény. Egy asszony azt akarta, hogy ez a legény vegye el a lányát, de a legénynek nem tetszett a lány. Egyre sápadtabb lett a legény, betegeskedett, mondta, hogy éjszakánként nyomja a boszorkány. Mondták neki, hogy visszakézből próbálja megfogni. Egyszer egeret fogott, egyszer meg békát. Egy nagy béka mászott fel az ágyára, visszakézzel megfogta és agyonverte. Piros volt a vére, meg nyögött a béka emberi hangon. Reggelre eltűnt a béka a lapátról, minden nyom eltűnt. Hallotta utána, hogy megbetegedett a lány anyja. Máskor ez az asszony macska képében ment, a legény megfogta, levágta a fülét. Az asszonynak meg másnap be volt kötve a feje. Ez volt a boszorkány, meg akarta rontani a legényt, de a lányát még így se tudta ehhez a fiúhoz adni. (54)
34. *Falubeli asszony.* Hogy boszorkány még ma is van, arra példa a Bógyi Pesta lánya. Nemrégén halt meg szegény. Amikor beteg lett, mondta, hogy őt egy pirosbarna asszony rontotta meg a faluban. Mondták is, amikor eltemették, hogy rontás volt rajta, azért nem tudták meggyógyítani az orvosok. (12)
35. *Falubeli asszony.* Kb. 28 éve volt, amikor a kislányom gyakran nem tudott aludni, szopta a mellét a boszorkány, be volt neki gyulladva. Magam mellé fektettem,

mondtam neki, hogy csípjen belém, amikor jön, mert olyankor az ember meg se tud szólalni, csak nyög. Úgy is volt. Én felugrottam, káromkodtam, mondtam, hogy gyere reggel, várlak fokhagymás piritóssal. Reggel jött is egy asszony, dézsát akart kölcsönkérni. Megfenyegettem, elzavartam. A gyerek meg is gyógyult utána. Mások meg ezt az asszonyt látták éjszaka a patakban mosni. Boszorkány az ilyen, nem tiszta ember. A nevét nem merem még most se kimondani. (54)

36. *Falubeli asszony.* Akik megrontották a tehenet, boszorkánynak mondtuk. Falubeliek voltak ezek, ha megtudtuk, hogy rontani tud, mondtuk neki, hogy többet az istállóba be ne tegye a lábát. (18)
37. *Falubeli ember.* Nagyanyámék esténként sokat beszéltek a boszorkányokról. Tudták, hogy a faluban kik a boszorkányok, de neve szerint soha ki nem ejtették. Biztosan félték tőlük, hogy valami bajuk lesz, ha a nevüket kimondják. (44)
38. *Általános lény.* Ha az öregeken átnéznek, állandóan rángat kezük-lábuk, nyugtalanok, nem tudnak aludni. Azt mondják, ezt a boszorkányok teszik. (85)
39. *Ismeretlen lény.* A nagyanyám nagyon félt a boszorkányoktól, de nem mondta, hogyan viselkedjünk velük szemben. Nem mondta soha, hogy kik a boszorkányok, biztosan nem tudta ő sem, azért mondta, hogy csináljunk Luca-széket, majd megtudjuk. (9)
40. *Ismeretlen lény.* A boszorkányok azért rontottak, mert el akarták vinni magukkal az illetőt, azt akarták, hogy boszorkány legyen belőle. Ha valaki meghalt, biztosan azért mondták: itt volt érte a boszorkány, az vitte el. (46)
41. *Férfi, nő, lány.* Férfi és nő is lehetett boszorkány, de fiatal lányból is lett az. (86)
42. *Részezes ember.* Tavaly történt itt, hogy egy ember, részezes, verekedős, rossz ember volt, baltával megölte a nagyanyját, meg az anyját. Azok is olyan rossz fajta, részezesek voltak. Azt mondták itt róluk a faluban, hogy azok is olyan boszorkányfélék voltak, azért értek olyan rossz véget. (39)
- + 44, 48, 53, 54, 60, 61, 63, 67, 77, 86, 91, 94, 97, 98, 101, 118, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 136, 143, 145, 155, 156, 158, 165, 166, 170, 172, 193, 195, 196, 219, 225, 338.

c) *Más ember alakjában megjelenő lény*

43. *Ismerős asszony.* Többször is megnyomott a boszorkány, lenyomta a két karomat, meg se tudtam mozdulni. Amikor káromkodni tudtam, a kezem is megmozdult. Megragadtam a karját, meg is ismertem. Ide való volt a faluba. Amikor öszszetalálkoztam vele az utcán, nem bántottam, nem is szóltam hozzá. Lehet, hogy nem ő volt a boszorkány, csak az ő képében jelent meg. Ilyenhez van hatalma a boszorkánynak. (45)

44. *Szomszéd kislány.* Amikor gyerekágyat feküdtem, a boszorkány megjelent a szomszéd kislány képében. Ahogy váratlanul bejött az ajtón, elakadt a hangom, elnyomult a szívem, megnyomott a boszorkány. (50)
45. *Menyecske.* Első vőlegényem, Lőrinc, amikor ment haza tőlem, a keresztútnál három táncoló menyecskevel találkozott. Ezek nevettek, kacérokodtak velem. Boszorkányok voltak, csak szép menyecske alakjában jelentek meg, úgy csábították. Ahogy hazaért, elaludt az istállóban a priccsen. Sokszor felriadt, olyan érzése volt, mintha fojtogatnák, nyomnák, meg akarták ölni a boszorkányok. Ez 1937-ben volt. A boszorkányok el akarták téríteni tőlem, mert rossz ember volt, részeges. El is váltunk később. (12)
46. *Menyecske.* Három fiatal legény éjfélkor ment a Kavicsoshoz. Három szép menyecskét láttak ott, hívták őket táncolni. Mentek is volna, de az egyik legény meglátta, hogy a menyecskéknél lólábuk van, boszorkányok voltak. Amikor a legények ezt meglátták, nagyon megijedtek, és elmenekültek onnan. (25)
47. *Menyecske.* Nagymamám mesélte, hogy a fonóból hazafelé menet három-négy, viseletbe öltözött lány, menyecske csalogatta őket. Eltévédtek, nem találtak haza, csak hajnal felé. (39)
48. *Szépasszony.* Beteg voltam, amikor egyszer jön be a kapun egy szépasszony. Nem ismertem, hogy ki volt, de olyan szép volt, akár a rózsa. Köszön, aztán mondja: – Marikám, jaj, nagyon beteg asszony maga. Ha maga olyan beteg volna nappal is, mint éjjel, nem bírna ki két hetet sem, mert magát állandóan rontják. Én még a nevét is kimondom, aki rontja, Erzsinek hívják. Beszélt még a lánynomról is, de igaz is lett az mind. Nem kért semmit, csak azt mondta, azért jött, hogy ezt elmondja. Mikor Mari lányom kikísérte, itt az udvaron levő kútnál egyszer csak eltűnt, nem láttuk azután sohasem. De amit mondott, bevált. (85)
49. *Cigányasszony.* A boszorkány sokszor a cigányasszony képét veszi fel, abban rontja az embert. Az ángyom mesélte, hogy nála este égett a villany, megszoptatta a kicsit, ő meg elszunnyadt. Hallotta az ajtónyílást, meg hogy jön valaki az ágya felé. Megnyomta, s látta azt is, hogy zöld ruhában volt, ahogy ment kifelé. Egy cigányasszony volt, de nem az nyomta meg, hanem annak képében egy falubeli, Horváth Böske. (74)
50. *Idegen ember.* Mentem egyszer kocsival a szanatóriumhoz, fel Kékesre. Ahogy felértem a hídra, megy keresztül előttem egy ember. A lovak előtt ment, a rúd előtt. A lovak elkezdtek hortyogni, verítékezni, de nem bántották. Azt mondták a komák, hogy egy haragosom lehetett, idegen ember képében. (53)
51. *Láthatatlan lény.* Cene Erzsú barátném volt, már régen meghalt. Egyszer megyek hozzá, oszt mondja, hogy este fonás közben valaki megfogta a guzsalyát, és egyik sarokból a másikba dobálta, de nem látott senkit sem. Gyanakodott is valakire, hogy ki lehetett az, mondták rá, hogy boszorkány. Én meg gyorsan eljöttem, nehogy velem is megtörténjen ez. (78)

+ 52, 53, 80, 190.

d) Állat alakjában megjelenő lény

52. *Macska.* Az egri vásárra régen gyalog jártak. Elindultak este, hogy reggelre odaérjenek. János bácsi mesélte, hogy Baktánál, amikor a pataknál mentek át, pontosan éjjél volt. A patakban két menyecske mosott sukkal. Beszélték is a társával, hogy ezek biztosan boszorkányok. Ahogy mentek az úton tovább, egy útkereszteződésnél egy macska szaladt át előttük. Ez volt a boszorkány, macska képében jött utánuk. Keresztet vetettek magukra, hogy ne fogja őket a rontás. Hogy valóban boszorkány volt-e, nem tudom, de ők így mesélték. (74)
53. *Macska.* Őrszinek az ura felment a kazalra, hogy megvágja. Ott volt egy macska, és lelökte onnan. A kazal alatt volt egy gerenda, arra esett szegény ember, kifiamította a lábát. Beletették hideg vízbe, de attól mind kivéreztek az erei, nem sokára meg is halt. Amikor meghalt, eljött a boszorka is siratni. Hallottam, ahogy így siratta: jaj, jaj, te szegény, nem akartam én a veszedet, nem kívántam, hogy meghaljál. Oda is szóltam a testvéremnek, hallja-e, hogy mit énekel az az asszony, az ölte meg. (85)
54. *Macska.* Hallottam, hogy vannak boszorkányok, macska meg ember képében is tudnak rontani. Egyszer mesélték, hogy a macska megette a tejfelt a pincében, elverték, és másnapra a szomszédasszony nagyon beteg lett. Arra mondták, hogy a szomszédasszony volt a macska képében, azért lett beteg, mert a macskát megverték. (16)
55. *Macska.* Lakott nálunk egy család. Ezeknél a macska bement a spejzba és megette a tejfelt. Az ember fogta a seprőt, azzal verte ki a macskát onnan. A macska beszaladt a szobába, ahol az asszony lakott, akié a macska volt. Reggelre az asszony nem tudott felkelni az ágyból, csupa kék-zöld volt, azt mondta, hogy megütötte magát, pedig az látszott meg rajta, hogy a macskát elverték. (17)
56. *Macska.* Este az asszonyok, öregasszonyok, ha sokáig fontak a fonóban, féltek hazamenni, hogy átszalad előttük a boszorkánymacska. Azt tartották, hogy a fekete macska, az boszorkány, és féltek tőle. (15)
57. *Macska.* A kis Kocsa mondta, hogy náluk egyszer megjelent egy macska, olyan boszorkányféle lehetett. Átszúrták vasvillával, és bedobták a patakba. Másnap reggel jött a házhoz egy asszony, és újságolta, hogy eltört az oldalbordája, leesett a padról. Pedig dehogy esett le, ő volt a boszorkány macska képében. Nem is találták meg a patakban az agyonvert macskát. (12)
58. *Macska.* Vasvillával ütöttek agyon egyszer egy macskát, illetve macska képében megjelenő boszorkányt, ami a tehenet szopta. A trágyadombra dobták ki, de másnapra eltűnt. Erről sokat beszéltek utána a faluban. (28)
59. *Macska.* Megfogtak egyszer egy macska képében járó boszorkányt. Leszúrták vasvillával, a szemétre dobták. Erre mondta Fero bácsi, majd meglátjuk, ki lesz beteg, az volt macska képében. Már nem tudom megmondani, kihez mentek gyónatni, de arra mások is mondták a faluban, hogy boszorkány. (1)
60. *Macska.* Édesapám fejte a tehenet, egy macska meg mindig ott nyávogott az ajtó-

ban. A szomszédunkban volt egy asszony, arra sokan mondták, hogy boszorkány. Édesapám hamar odatett az istállóajtóhoz egy seprűt, a macska nem tudott kimenni. Fogta édesapám a villát, és agyonverte a macskát, kivitte a trágyadombra. Másnapra a villa ott volt, de a macska eltűnt. (82)

61. *Macska.* Csepü Jankó lányát Cipe Ferenc vette el. Az öreg adott nekik egy tinót, de mikor megbornyozott, megrontotta, egy macska képében ment a tehenhez. Cipe Ferenc az istállóban feküdt, meglátta a macskát, kapta a vasvillát, rávágott a macskára. Az csak szopta tovább a tehenet, erre agyonszúrta, kihajintotta a ganajra. Azt mondta: ha itt nem maradsz reggelig, boszorkány vagy. De reggelre eltűnt. Ahogy felkelnek, az apósa nagyon beteg volt. Azt mondta a lányának: eredj, ne sajnálj, olyan vagy te is, mint az az átkozott urad. Jött a vér az öreg föléből. Azt mondta neki a lánya: minek adta nekünk apám azt a tehenet, ha maga akarja használni. (86)
62. *Macska.* Csepü Panni nélinek varrt az egyik asszony olyan régifajta vászonköntényt. Panni néni vitt neki ajándékba tejet. Az asszony félt, nem fogyasztotta el a tejet, hanem odaadta a szomszédba egy szegény embernek. Másnap aztán meséli ez az ember, hogy éjszaka a plafonról egy macska ráugrott, megnyomta. Felkelt és a seprűvel verte ki a házból. Másnapra Panni nélinek el volt törve az oldalbordája. (74)
63. *Macska.* A macska éjjel bement egy öregasszonyhoz, ráfeküdt. Az balkézrel megfogta, erre a macska elkezdett emberi hangon jajgatni: jaj, jaj, engedj el. A macska elugrott, be a kéménybe. Az öregasszony meg rágyújtotta a kéményt, nem tudott a macska kijönni. Másnap, amikor találkozott ezzel az asszonnal, azt mondta: jaj, jaj, Erzsi, de rám fűtöttél az éjszaka. Utána olyan beteg lett, hogy nem tudott felkelni. (23)
64. *Macska.* 1920 körül történt, amikor az egyik falubeli asszonynak beteg volt a kislánya. Azt mondja a gyerek egyszer: ott ül a macska, nézzétek. De az asszonyok közül nem látta senki. A gyerek nem is gyógyult meg, nemsokára meg is halt. (21)
65. *Macska.* Egy este hallom, hogy bőg a tehen, hát egy kicsi fekete macska szopta. Szóltam a szomszéd cselédnek, agyonvertük a macskát és kidobtuk az istálló elé. Reggelre, mikor el akartuk ásni, eltűnt. Gazda Fero azt mondta, nézzétek meg, kihez megy a pap gyóntatni, az volt a boszorkány. Komó Zsuzsát gyóntatta, nagybeteg volt. (60)
66. *Macska.* A nagyanyám mesélte egyszer, hogy őt hogy nyomta meg a macska. Felugrott a macska az ágy végére, ő meg úgy megijedt, hogy magára húzta a dunnát, és mondta a Miatyánkot, de a macska csak nem ment le a jó helyről. Mama már olyan vizes volt, levegőt is alig kapott. Csak hajnalban ugrott le onnan a macska. Azért gondolta, hogy boszorkány volt, mert addig úgy félt, még szólni is alig tudott. (84)
67. *Macska.* Gazda Feró mondta apámnak, hogy állítsák keresztbe a seprűt az istállóban, majd megtudják, ki a boszorkány, mert nem akart a tehen tejet adni. Egy-

szercsak apám nagy csörgést, jajgatást hall az istállóban, hát egy macska volt. Agyonverték. Mondta Feró bácsi nekik, hogy aki nagybeteg, az volt a boszorkány. Én ezt nem hiszem el, csak az öregeket ámították, ijesztgették a boszorkánnyal. (2)

69. *Macska*. Nagyanyám mesélte, hogy a fekete macska, az boszorkány, az mindig rosszat jelent. Ha átszalad előttünk az úton, akkor különösen rossz napunk lesz. (44)
70. *Macska*. Azt mondták régen, hogy a boszorkány át tud változni macskának, úgy nyom meg. Én nem láttam még ilyet, de nyomást már én is éreztem éjszaka. (78)
71. *Macska*. Én magam nem láttam, de hallottam, hogy a boszorkány meg tud jelenni macska alakjában is, úgy ront. Ha visszakézőről sikerül megfogni a macskát, akkor megszűnik a hatalma, nem tud rontani. (63)
72. *Macska*. Ha más formában nem tudott a boszorkány a házba bejutni, akkor a macska alakját vette fel, úgy könnyen bejutott a házba, de az istállóba is. (16)
73. *Kutya, nyúl*. 1938-ban egyszer gyalog jöttem haza Recskről. Az országúton egy kanyarban egyszercsak zümmögni kezdett a levegő. Úgy éreztem, mintha dión járnék, úgy csörgött alattam, az út meg eltűnt. A magammal vitt karót levágtam a földre, erre megszűnt a csörgés, és egy állat rohant el. Olyan volt, mintha kutya lett volna, vagy nyúl. Ez volt a boszorkány. (29)
74. *Kutya*. 18 éves voltam, amikor egyszer éjfélkor hazafelé mentem, és láttam a boszorkányt kutya képében. Akármerre mentem, a kutya követett, előreszaladt, aztán meg bevárt. Nagyon félttem, mert tudtam, hogy az ilyen állat boszorkány. A kaput gyorsan bevágtam, arra elszaladt aztán. (29)
75. *Kutya*. Apám mesélte, hogy egyszer még a 14-es háború előtt, mint katona jött hazafelé gyalog. Ahol a temető van, akkor még ott volt a falu széle, a temető mellett búzatábla volt, s amikor arra haladt, a búzába beszaladt egy kutya. Ő rögtön arra gondolt, hogy ez valami rosszra akarja téríteni. Úgy is volt, mert ahova a kutya szaladt, felállt egy szép nő, rá is nevetett. A kutya változott át, el akarta őt téríteni, de nem mert ránézni se a nőre, félt, és sietősebben lépkedett. (5)
76. *Kutya*. A barátom, amikor jegyben járt, jött egyszer a lánytól hazafelé késő este. A kocsmá előtt találkozott egy fekete kutyával, az körbe szaladgált előtte, és elkezdte a fosást. A korcsma előtt ült a bátyja meg az egyik sógora, rázta, költögette őket, de nem ébredtek fel, meg se mozdultak. Mikor hazaért, úgy félt, lefeküdt, és meg se mert mozdulni. Mellette volt az édesanyja ládája, a tetejét nagyon verte valaki. Mikor a zörgés megszűnt, akkor szólt valaki, aki a ládát verte, hogy jó, hogy előbb nem találkoztak. (83)
77. *Béka*. Mikor gyerekágyat feküdtem, este meglátogatott egy fiatalasszony. Ahogy elment, megfürdettük a gyermeket, de az mindig csak ordított, valaki nyomta az oldalát, valami meg zörgött az ajtóban. Kimentünk, hát egy nagy béka volt, annak a képében jött a boszorkány. Emberi hangon nyögött, amikor agyonverték. (78)

78. *Birka.* Apám egyszer birkát látott a patakban éjszaka. Az is boszorkány lehetett, rosszat jelentett, sietett is onnan. A rendes állat éjjel az ólban van, amelyik kint van, az rosszféle. (21)
- + 16, 33, 81, 89, 169, 173, 185, 207.

2. A megjelenés ideje, helye, a boszorkány felismerhetősége

79. *Éjfél.* Mikor fiatalok voltunk, úgy mondták a legényeknek, hogy éjfélkor ne csarogjanak az utcán, mert elvezetik őket a rosszak. (68)
80. *Éjfél.* A bátyám makacs, kíváncsi ember volt, meg akarta látni a boszorkányokat. Kis gazda Feró mondta neki, hogy nagypénteken menjen ki a kert végébe, üljön le egy kőre. Éjfélkor majd jönnek a boszorkányok, megváltoztatják alakjukat és megismerheti őket. De a bátyám nem mert kimenni, így aztán nem tudtunk meg semmit. Ha az emberek nem is hittek a boszorkányban, mint a bátyám is, nem bizonyosodtak meg felőle, így aztán mégis tartottak, féltek tőle. (36)
81. *Éjfél, visszakéz.* A macska alakjában megjelenő boszorkányt visszakézzel meg lehet fogni. Amit csinálnak az éjfélkor megjelenő macskával, az másnap meglát-szik a boszorkány emberen, erről lehet felismerni. (52)
82. *Éjfél.* Azt mondják, hogy a boszorkányok éjfélkor járnak. Én már sokszor jártam éjfélkor az utcán, jöttem haza a gyárból, sok furcsát láttam, de boszorkányt nem. (25)
83. *Éjszaka.* Éjszaka a falu határánál mostak a boszorkányok a patakban, mert ott mindig zúgott, morgott a víz. (30)
84. *Éjfél.* A nagyanyám mindig azt mondta, hogy éjféltre már senki ne legyen kint az utcán, de az udvaron se, mert akkor járnak a boszorkányok, és bajunk esik. (65)
85. *Éjfél.* Az apósom, olyan jövendőmondó féle volt. Hittem is meg nem is, amit mondott. Ő mondta mindig, hogy a boszorkány éjféltájt jelenik meg. (68)
86. *Éjfél, seprű, repülés.* Mondták a falusiak a boszorkány urának, hogy lesse ki a feleségét, mert boszorkány. Le is feküdtek este, de az ember nem aludt el, várta, mi lesz. Éjfélkor felkelt az asszony, elővette a cseréptálat az ágy alól, abból megkente a talpát, lába közé kapta a seprűt, és azt mondta: hipp-hopp, ott legyek, ahol akarok, legyek a lakodalomban. Azzal eltűnt. Az ember gondolta, hogy ő is kipróbálja, megcsinálta ugyanazt, amit a felesége. Úgy is lett, ő is elrepült. A boszorkányok lakodalomba készültek. A felesége meglepődött, mikor az embert meglátta: hogy jött ide, jó ember? Ha már itt van, Isten nevét ki ne ejtse, mert rögtön vége lesz. A boszorkányok hintóban indultak a lakodalomba, az embert is vitték. Nagy erdőségen repültek át, s egyszer egy szakadék felett az ember mégis megszólalt: jaj, Istenem, ha lezuhannánk! Le is zuhant abban a pillantásban, csak egy hétre rá került haza, beteg, összetörve. (63)

87. *Seprű, repülés.* Nagymamám mesélte, hogy esténként seprűt állítottak a házak ajtajába, s ha reggelre eltűnt a seprű, megtudták, hogy abban a házban boszorkány lakik, mert elrepült a seprűvel. Ha a seprű ott maradt, tudták, hogy nincs a házban boszorkány. (45)
88. *Repülés, átváltozás.* A boszorkány a kéményen keresztül is tud járni, repülni. A gyerekágyas asszony begyújtott, beteg is lett a füsttől másnapra a boszorkány. (55)
89. *Átváltozás.* A boszorkány olyan ember volt, mint a többi, ott élt köztünk, de ha akarta, át tudott változni mindenféle állattá meg láthatatlanná. De az én koromban olyat már nem láttam. (2)
90. *Átváltozás, láthatatlanság.* A boszorkány valami lélekké is tud változni, mert bebújik a kulcslyukon is, és éjszaka így tudja megnyomni az embert. (60)
91. *Láthatatlanság.* Fero bácsi meg a régi öregek beszéltek, hogy volt olyan ház, a Kis Ignácé, ha odamentek, a rosszak megfogták a seprűt, vagy valamilyen edényt, oszt az egyik sarokból a másikba dobálták. Ezt nem akarta hinni senki, azt mondták, megnézik. Apám, a testvére meg vagy nyolcan elmentek ezt megnézni. Nem láttak senkit, de nagy csörömpölés volt, valaki a fazekakat közéjük is dobálta. (77)
92. *Hetedik gyerek.* Azt mondják, a hetedik gyerek keze szerencsés, az tudósnak születik, de boszorkány is lehet belőle. (60)
93. *Szelet kavar.* Amikor a gyermekem született, bejött a szobába a boszorkány, s olyan szelet kavart, eresztett rám, hogy azt hittem, a szél az egész házat elviszi, felfordítja. Ahogy imádkoztam, elment, de ez a nagy szél biztosan boszorkány lehetett. (82)
94. *Szelet kavar.* Egyszer késő este mentünk aratni, hogy gyorsabban végezzünk. Hát éjfél körül csak elkezd fújni a szél, mind szétszórta a markokat. Mivel nem tudtunk haladni, haza indultunk. A szél szinte tolt egészen a falu határáig. Se visszafordulni, se szólni nem tudtunk. De mikorra beértünk a faluba, a szél teljesen elállt. Hajnalban mentünk vissza folytatni a munkát, de a markok akkorra már mind rendben voltak. Ezt a boszorkányok csinálták. (63)
95. *Luca-szék, próba.* Egy emberről mesélték, hogy csinált Luca-széket, és az éjféle misén a szentelt víz mellé ült vele. Innen felismerte a boszorkányokat, mert a fejüket félrefordítva mentek be a templomba. Meg is fenyegették a boszorkányok, hogy széttépik. Majd eljönnek érte, elviszik magukkal, állja ki a próbát. Éjszaka ki is vezették az ágyából, kivitték a Mátrába. Mondták neki, hogy vigyen magával sötét kendőt, meg gyertyát. A Mátrában 12 órakor virágzott egy fa, ördögoldalborda virág volt rajta. Meggyújtották a gyertyát, a fa alá tartották a kendőt, ebbe szedték a virágot. Mondták az embernek, hogy csinálja ő is. De az úgy megjegedt, hogy csak akkor tért magához, amikor Parádfüdüdön volt, egy padon ébredt fel. (86)
96. *Luca-szék.* Nagyanám nem ismerte a boszorkányokat a faluban, de félt tőlük, ezért mondta nekem gyermekkoromban, hogy csináljak Luca-széket. Azt mond-

ta, hogy karácsonykor a templomban erre kell ülni, s meglátja a boszorkányokat. De oszt Luca-széket nem csináltam én se, én nem félek a boszorkánytól.

(2)

97. *Luca-szék.* Fero bácsi mondta, hogy ha valaki megcsinálja a Luca-széket, a templomban meglátja a boszorkányokat. Ha hazafelé úgy tud a küszöbön átlépni, hogy addig nem érik utól, utána már nem kell félnie, mert akkor már a boszorkányok félnek őtőle. (77)
 98. *Luca-szék.* Luca-napján kezdik el csinálni, minden nap egy vágást vágtak bele, karácsonyra kell elkészülnie. Az éjféli misén aztán megláthatja, ki a boszorkány. A szék szerintük meg volt babonázva, és aztán az egész faluban elhíresztelhette, kit látott, ezért féltek tőle a boszorkányok. (49)
 99. *Luca-szék.* Luca napkor egy kis sámlit kell csinálni, minden nap egy szöveget kell bele verni, hogy karácsonyra készüljön el. Az éjféli misén a templomajtóban rá kell állni. Akkor meglátható, ki a boszorkány, mert az oldalt megy be. (43)
 100. *Luca-szék.* A széket az éjféli misén a templom közepére kellett állítani. Aki arra ráül, láthatja, ki a boszorkány, mert azok mind szarvval mennek befele. Amikor a pap az áment mondja, már szaladni kell kifelé, hogy utól ne ériék. A zsebében volt egy liter mák, azt szórja szét. Nem volt szabad kimondani, kit látott, mert akkor összetépték volna a boszorkányok. (31)
 101. *Luca-szék.* Azt mesélték, hogy édesanyám keresztapja csinált Luca-széket. Éjfélikor a templomban a szenteltvíz-tartó mellett ráült a székre, sorban mentek elejbe a boszorkányok. Megfenyegették, hogy ki ne mondja őket, mert akkor éjszaka megnyomják. Mákot szórt szét hazafelé, a boszorkányoknak azt mind fel kellett szedni, addig nem érhatték utól. (23)
 102. *Luca-szék.* Az öregek mesélték, hogy volt egy ember a faluban, az csinált utoljára Luca-széket. Rá is ült, de azt nem lehet tudni, hogy mit látott, mert nem beszélt róla senkinek. (33)
 103. *Luca-szék.* A régi öregek közt volt olyan, aki csinált Luca-széket. Hogy mi történt, meg hogy kellett csinálni, azt csak az idősebb emberek elbeszéléseiből tudom. Engem anyám tiltott is az ilyesmitől, mi sem beszélünk már róla. Nem is hisszük, csak meghallgattuk. (69)
 104. *Luca-szék.* A nagyapám mesélte, hogy csinálták régen a Luca-széket. Amikor kijöttek a templom ajtaján, belenéztek a szék közepén levő lyukba, és meglátták, hogy ki a boszorkány. (46)
- + 17, 18, 33, 35, 39, 48, 52, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 61, 62, 63, 67, 76, 78, 116, 122, 129, 130, 179.

3. A hatalom megszerzése és átadása

105. *Családon belül, önként vállaló.* A boszorkány a hatalmát családon belül az utána következőre hagyja. Ha pedig az nem fogadja el, az szerzi meg a hatalmat, aki önként elvállalja. (47.)

106. *Családon belül, kézfogás.* Azt mondják, hogy a boszorkány tudománya családon belül, apáról fiúra megy. Ha ilyen nincs, a rokonságba kerül tovább. Úgy adja át a hatalmat, hogy kezet fog a kiszemelt utóddal. (86)
107. *Családon belül, rontás.* A boszorkány a hatalmát a családon belül valakinek adhatja át. Előfordult az, hogy a boszorkány megrontotta a saját unokáját, és ezzel adta át neki a hatalmát. (47)
108. *Kézfogás.* A haldokló boszorkány a kézfogással adja át a tudományát az átválalóknak. (40)
109. *Kézfogás, pipa átadása.* Mielőtt a boszorkány meghal, kezet kell fognia valakivel. Ezzel adja át a tudományát annak, aki elfogadja. Vagy mondják, hogy a boszorkány a pipájával is át tudja adni a tudását. (31)
110. *Kézfogás, fog átadása.* A boszorkány addig nem tud meghalni, amíg a hatalmát át nem adja valakinek. Legtöbbször a fogát adja, azzal nyújt kezet. 1928–30 körül még voltak a faluban olyanok, akik ezt látták is. (53)
111. *Seprű átadása.* Amikor a boszorkány haldoklott, a seprűjét kézbevette, s aki megfogta, arra maradt a tudománya. (82)
112. *Seprű átadása.* A boszorkány ha haldoklik, a seprűvel vagy seprűtojuval adja át a tudományát. Addig nem is tud meghalni, amíg ezt el nem veszi tőle valaki. Megkülönböztetve is nehezen hal meg a boszorkány, úgy beszélnek, a tudománya miatt. (27)
113. *Nem adja át.* Csepü Panni néninek nem volt családja, meg közeli rokonsága, úgy halt meg. Beszéltek itt mindent a haláláról, de úgy halt meg, mint más. Mivel nem volt tudománya, nem is adta át senkinek. Csak nagyon vallásos volt, azért fogták rá, hogy boszorkány. (74)
114. *Nem adja át.* Csepü Panniról tudták, hogy boszorkány, meg hogy a boszorkány nem tud addig meghalni, amíg a tudományát nem adja át. Amikor haldoklott, figyelték, meg kérték is tőle a tudományát, de azt mondta, hogy nem tud ő semmit. Úgy halt meg, mint más, nem is kínlódott, pedig azt mondják, hogy a boszorkány nehezen hal meg. (51)
115. *Nem adja át.* Amikor Komó Zsuzsa haldoklott, a szomszéd asszony mondta neki: szüle, ha tud valamit, adja át nekem, ne szenvedjen. Nem tudok én semmit, mit adjak át – azt válaszolta. (35)
116. *Próba.* Ha valaki boszorkány akar lenni, próbát kell kiállnia. Behúzódik a sarokba, bekeni magát valami zsírral, aztán éjfélkor oldalt fordítja a fejét, akkor meglátja a többi boszorkány vonulását, azokhoz társulhat. (12)
117. *Próba.* A boszorkányok tudománya egy erdőben, ott is egy bokorban van elrejtve. Aki azt megtalálja, annak hatalma lesz, de nem merik megközelíteni az emberek, mert körülötte mindig nagy zúgás, vihar van. (62)
118. *Felkeresés éjfélkor.* Nagyapám apjánál, Nagy Ferencnél éjjel tizenkettőkor megjelentek a boszorkányok. Ráültek az asztalára, a dunnájára, felköltötték. Kelj fel, mert ez meg ez szerencsétlenül járt, vedd át a tudományát, gyere velünk.

- Antus bácsi tudományát kínálták neki. Nagyot káromkodott rájuk, többet nem is mentek vissza, így nem vette át a hatalmat. (57)
119. *Próba.* A boszorkány azt mondta, hogy a tudományát ő nem adja át, de megtanulhatják, ha éjszaka kimennek egy erdőbe egy bizonyos helyre egy bokorhoz. De ott már a közelben is olyan nagy zúgás volt, hogy senki nem mert a bokor közelébe menni. (62)
120. *Próba.* A boszorkány tudományt úgy lehet megszerezni, ha éjfélkor a körtefa le hulló virágából egyszerre hetet el tud kapni. (58)
121. *Vándorol.* A boszorkányok tudománya vándorol. Ide Feldebrőről került a rontás, de innen is vitték tovább. (23)
- + 37, 128.

4. A boszorkány tevékenységének irányultsága és módjai

a) Rontás (általános)

123. *Gyerek.* Amikor édesanya terhes volt, jött egy asszony, pénzt kért. Az asszony segített édesanyámnak, tüzet csinált, de pénzt nem kapott. Később azt mondták, hogy a fiútestvérem azért halt meg két napos korában, mert ez az asszony megrontotta. Azért, mert édesanya nem engedelmeskedett neki. (43)
124. *Gyerek.* A régi öregek betartották, hogy szülés után az asszony négy hétig nem mehetett ki az udvarra, mert a gyereket vagy őt megrontották. Még a pelenkát se tettük ki száradni az udvarra, csak az eresz alá, mert azt is megronthatja a boszorkány. Ma már nem hallom, hogy ezt csinálnák. (63)
125. *Gyerek.* A boszorkány a gyereket azzal is meg tudta rontani, hogy megrontotta a száradni kirakott pelenkát. Ezért naplemente után mindig beszedtük. (59)
126. *Gyerek.* Mikor még a határba jártak az asszonyok, a gyereket is kivitték a hátkon, és kint rá se néztek. Hazahozva is állókába tették, még a föld is elázott alatt, nem csoda, hogy még a poloska is megtámadta. Ha sírt aztán, azt mondták, hogy rontás, szaladtak Gazda Ferohoz füstölőért. Pedig nem füstölni kellett volna, hanem tisztán tartani. Hát ezt mondták rontásnak, pedig nem azért sírt a gyerek. (76)
127. *Felnőtt.* Egyszer mentem kapálni, találok egy asszonnal. Azt kérdezi: neked mit adott az orvos, hogy olyan gyorsan meggyógyultál, én meg nem javulok. Napközben nem volt semmi bajom, de ahogy lefeküdtem és kelnék fel, hát csak lekussadtam. Mondom a páromnak, tán az az asszony rontott meg irigységből. Elmentem az orvoshoz, mondom neki, de azt mondja, magának inszalag szakadása van, azért nem tud felállni. (16)
128. *Felnőtt.* Tőkés András bácsi anyámék szomszédja volt, vele történt meg a következő. Egy éjszaka kiabálni kezdett, hogy fogják meg, mert el akarják vinni. Másnap elmondta Gazda Feronak, hogy talált egy vörös pipát. Rá is gyújtott a pipára. Azt mondta Gazdag Fero, hogy a pipával vette fel a rontást. (74)

129. *Felnőtt.* Egy legény ment haza éjszaka az udvarlásból. Egyszer csak egy helyen meg kellett állnia, se lépni, se szólani nem tudott. Amikor elmúlt, nagyon fáradtnak érezte magát. A boszorkányok megrontották. (61)
130. *Felnőtt.* Az uram amikor még legénykorában ment haza az udvarlásból, egy keresztútnál megállt. Se menni, se szólani nem tudott, de nem látott senkit. Amikor elindult, nagyon fáradtnak érezte magát. Így látatlanul csak a boszorkányok tudnak rontani. (61)
131. *Felnőtt.* Egyszer még kicsi koromban nagymamámmal elmentünk az erdőbe sétálni. Egy barlanghoz értünk, nagymamám mondta, hogy menjünk innen, mert ott boszorkányok vannak. Én nagyon megijedtem, elszaladtam. Amikor nagymamám utolért, sántított, mondta, hogy őt megrontották. Láttam, hogy a lábán sebek vannak. De azt nem hiszem el, hogy boszorkányok voltak, valami megkarcolta. (45)
132. *Felnőtt.* Régen úgy tartották, hogy ha valaki beteg lett, az rontás volt. Ez azért volt, mert nem voltak tanultak az emberek. (49)
133. *Felnőtt.* Amikor a kórházban voltam, feküdt ott egy egi asszony. Azt mondta, hogy meg vagyok rontva, mégpedig a szomszédom által. De ahogy hazajöttem, csak átjött a szomszéd asszony, beszélni kellett vele. De azért elkerültem, lehetett abban valami, hogy meg vagyok rontva, mert nem tudják meggyógyítani a lábam. (12)
134. *Felnőtt.* 1905-ben épült ez a ház, de rontás van rajta. Olyan sok baj megesett velünk, az csak rontás lehet. Egy cigány mondta, hogy a küszöb alatt valami lehet. Nem tudom mi, de igaza lehet, mert nagyon beteg a lábam, az uram legényfia is meghalt szerencsétlenségben. (12)
135. *Felnőtt.* Nagyanyámnak 10 évig fáj a lába, nem tudtak rajta segíteni. Egyszer Aldebrőről jöttek takarmányt venni, azt mondja az ember: tudja-e mamám, hogy maga meg van rontva? Én a maga lábát begyógyítom, csak azt kell kifizetni, hogy a fia elhozza a megvett takarmányt Debrőre, mást nem kérek érte. De mamám, maga nemsokáig fog élni utána. Az ember meggyógyította a lábát, de nem sokára meg is halt nagyanyám. Ez igaz volt. (86)
136. *Felnőtt.* Van a határban egy rész, amit Badó gödrének hívnak. Ez onnan kapta a nevét, hogy Badó részegesen elindult Pétervásárára. A falu szélére érve beleesett a gödörbe. Amikor megtalálták, azt mondta, hogy a rosszak megrontották, megverték, azért esett bele. Azóta is így nevezik ezt a határrészt. (69)
137. *Felnőtt.* Elmentem egyszer Bodonyba. Mire hazaértem, csupa keléses lett a lábam. Attól volt, hogy a keresztútnál kiöntöttek valami rontást, az ragadt rám. (65)
138. *Felnőtt.* Ha a keresztútnál el volt szórva bab, aki azon elsőnek keresztülment, az meg volt rontva, felszedte a rontást. (61)
139. *Felnőtt.* Rontani úgy is lehet, hogy valakinek kiütéses lesz a teste. Ilyen abból származott, hogy rossz nyomba lépett a keresztúton. Ha valaki abba a kiöntött vízbe lépett, amiben megmosták a beteg testrészt, az felvette a rontást. (69)

140. *Felnőtt.* Vannak még idősebbek a faluban, akik még mindig hisznek a rontásban. Még a feleségem is hiszi, azt mondja, őt sokat megrontották. (7)
141. *Állat.* Disznót, szárnyast nem rontottak meg, csak az értékes állatban csináltak kárt a boszorkányok. (12)
142. *Állat.* Tehenet, lovat rontottak meg leginkább a boszorkányok, de főleg tehenet. A lovat is úgy meg tudták rontani, hogy az nem ment többet. (12)
143. *Állat.* Amikor a tehén megborjazott, az uram mondta, hogy az öregasszonyt ne engedjük be az istállóba. Én be akartam engedni, mert nem adtam a boszorkányságra, csak a sátólól félek. Az öregasszony nyomta az ajtót, benézett, meg is rontotta a tehenet. (38)
144. *Állat.* Jó tehenet akartam venni. Adott is az tejet, amíg el nem hoztam a gazdájától, de nekem nem adott. Beállt a jászol alá, meg se cseppent tőle a tej. Aki eladta, az rontotta meg. (36)
145. *Állat.* Egy ember járt Gazda Feronál, és azt mondta, hogy nálunk rontás van az istállón, nem maradnak meg benne az állatok. Gazda Fero azt mondta neki, hogy amikor az istálló alapját ásták, ott volt egy boszorkány, és egy marék szalmát meg pénzt dobott az alapba. Ha megtalálja a boszorkányt és kiszedeti vele, el fog múlni a rontás. Nem találták meg a boszorkányt, de nem is maradtak az istállóban az állatok. (40)
146. *Állat.* Egyszer ahogy fejek, jön egy ismerős, azt mondja: de zúg a te tejed, az enyém le se ereszt, megrontották. Azt mondta, két boszorkány is van a szomszédjában. (76)
147. *Állat.* A lovunknak egyszer kifakadozott a lába. Apósom elment a tudós emberhez Aldebrőre. Az eljött, megnézte a lovat, azt mondta, hogy valaki megrontotta. Lóhugyos gödörbe egy csontot tett a rontó, s ez átpárolgott, megfertőzte a lovat. Felásták a gödröt, meg is találták a csontot. (51)
148. *Állat.* Ha a ló kint a hegyen megbokrosodott, megbaklósodott, a mondás szerint megrontották. Ha a szekér túl van terhelve, ilyen most is előfordul, de már nem mondják rá, hogy rontás. Ma már megszűnt a rontás. (36)
149. *Állat.* A boszorkány úgy meg tudja rontani az állatot, hogy az elveszti a tájékozódóképességét. Talán ezért is van az, hogy elvezetik az embert meg a szekeret. (37)
150. *Állat.* Ha az állatokat megrontották, de ha embert is, az a legjobb, ha nem is szólnak róla senkinek, maguk próbálják meggyógyítani. (51)
151. *Állat.* A boszorkány csak a tehenet rontotta meg, elvette a tejét. Ha valaki jól tartotta a tehenet, kedvében járt, nem volt olyan boszorkány, amelyik meg tudta volna rontani. (35)
152. *Állat.* Volt úgy, hogy volt 17 db tehenem is. De olyan soha nem fordult elő, hogy a tehén nem adott tejet, mert megrontották, én mindig tudtam, mi a baja. Csak ráfogták, hogy volt ilyen a faluban. (11)

153. *Állat.* Azt mondták, hogy a tehén azért nem ad tejet, mert megrontották, elvetették a hasznát. De ez nem azért van. Az erdős részen az állatok paklincсот (kullancs) szednek fel, ilyenkor rúg a tehén. De ha kiszedem a paklincсот és bekenem a tőgyét, meg lehet fejni rendesen. Olyan is volt, hogy valami megszurta vagy bogár megcsípte a tőgyét, ettől adott véres tejet. Ilyenkor beszéltek rontásról, pedig az nem volt. (69)
154. *Állat.* Csepü Panni elment egy asszonyhoz, akinek a tehene ellett. Egy kis vizet kért. Az asszony tudta, hogy kilenc napig nem lehet semmit kiadni a házból, mert akkor rontás lesz rajtuk. De mégis adott vizet, hát meg is döglött a kisborjú nemsokára. (55)
- + 2, 4, 6, 7, 11, 23, 26, 27, 28, 30, 32, 34, 36, 38, 48, 51, 61, 67, 115, 155, 157, 158, 161, 162, 164, 172, 217, 218, 338.

b) Megnézés

155. *Gyerek.* Egy szomszéd vénasszony mindig nálunk font, ő ment el utolsónak. Amíg ott volt, a gyerek nyugton volt, de ahogy elment, elkezdett sivalkodni. Az első kakasszóig nem tudtak vele mit kezdeni. A vénasszonynak rossz volt a szeme, ő nézhette úgy meg. Amikor erre rájöttünk, az asszonyt nem engedjük be többet, de akkorra már megrontotta, úgy megnézte. Az orvos se tudott rajta segíteni, elvitték még tudósokhoz is, de most is sántít. (52)
156. *Gyerek.* Volt a faluban egy ember, annak olyan szeme volt, hogy ártott. Keresztül nézett mindenkin, belelátott az emberbe, mondta is, hogy vigyék előle a gyerekeket. (50)
157. *Gyerek, Felnőtt.* Én is jártam már úgy, hogy valakivel találkoztam, s az úgy a szemembe nézett, hogy utána nem tudtam aludni, úgy elvitte az álmomat. A kisgyereket is úgy meg tudják szemmel rontani, hogy csak úgy megy utána a hasa. (86)
158. *Gyerek.* Amikor a fiam 1968-ban megszületett és a kereszteleőből hoztuk haza, valaki megnézte és megrontotta. Vittük az orvoshoz, de nem használt a gyógyszer. Aztán anyám mondta, hogy faszenes vízben fürdessük meg. Rákötöttük az olvasót is a kiságyára. Tudtuk, hogy ki nézte meg, de resteltünk neki szólni. (54)
159. *Gyerek.* Mikor gyerekágyat feküdtem, nem kötöttem az ágyra szűnyoghálót, olyan babonáságnak tartottam. De valaki megnézte a gyereket úgy, hogy ment a hasa, meg engem is megnyomott a boszorkány. Azt mondta a szomszédasszony, hogy azért volt, mert nem kötöttem fel a sátorlepedőt. (78)
160. *Gyerek.* Ha sokat sírt a gyerek, attól volt, hogy valaki megnézte és fájt a hasa tőle. (6)
161. *Felnőtt.* A szomszédban fekszik egy fiatalasszony betegen. 25 éves. Azt is megrontották. Ő mesélte, hogy az ablakába állt egy rózsás kendős asszony, benézett, és a nézésével úgy megrontotta, hogy azóta sem tud lábra állni. Ahogy benézett,

azt mondja, rögtön fájni kezdett a lába, nem is tudták meggyógyítani.
(78)

162. *Állat.* A tehén azért adott véres tejet, mert a nézésével valaki megrontotta.
(63)

163. *Állat.* Gazda Ferónak is volt rontó ereje. Ha jól megnézte valakinek a tehenét, az másnapra már biztos nem adott tejet. (53)

164. *Állat.* A negyvenes években volt, amikor egyszer szekérrel hazafelé jövet szembe találkoztam Csepü Jankóval. Állt a kapuban és nézett szúrósan, csámcsogott, beszélt magában. Mire hazaértem, a lovak alig bírták húzni az üres szekeret, folyt róluk a hideg verejték. Úgy megnézte a lovakat, hogy elveszítették az erőt. (37)

+ 10, 14, 19, 25, 29, 30, 38, 319.

c) Kicszerelés

165. *Gyerek.* A fonóban mesélték az asszonyok, hogy a negyvenes években a gyerekágyas asszony kezéből, amikor elaludt, a boszorkány ki akarta húzni a gyereket. Ha az anyja nem vigyázott, a boszorkányok kicserélhették a gyereket, volt rá hatalmuk. (38)

166. *Gyerek.* A lánypajtásom anyja mesélte, hogy vagy negyven éve történt, amikor a legnagyobb gyerekével gyerekágyas volt, éjfél után látta, hogy valaki benézett az ablakon. A házból mindenki elment az éjféli misére, mert szenteste volt. Egyszer kinyílik az ablak, és hat boszorkány táncolt a szobában. A kisfiát ki akarták venni a kezéből, mert van olyan hatalmuk, hogy kicserélik a gyereket betegesre. Istenhez kezdett fohászni, és a boszorkányok az Úr szavára eltűntek. (39)

167. *Gyerek.* A gyerek kicszereléséről csak egyszer hallottam, egy öregasszony beszélt ilyet, de nem emlékszem, hogy kiről mesélte. Valami olyat mesélt, hogy kicserélték a gyereket, mert addig nem volt semmi baja, de utána mindig sírt. (27)

168. *Gyerek.* Úgy hallottam az öregektől, hogy a boszorkánynak volt olyan képessége, hogy kicserélte a gyereket. Amikor a fiam megszületett, az anyósom kioktatótt, hogy miért kell szunyoghálóval meg fokhagymával védekezni a boszorkány ellen, mert hogy megronthatják vagy elcserélhetik a gyereket, ha az ember nem tartja be ezeket. (6)

+ 233.

d) Megnyomás

169. *Gyerek.* Anyám emlegette, hogy amikor a húgom megszületett, megnyomta a boszorkány, derecskei asszony képében. Amikor elmondta az orvosnak, azt mondta, hogy a gyengéségtől érzett olyat. (74)

170. *Gyerek.* Amikor gyerekágyas voltam, meglátogatott egy szomszédasszony. Amikor elment, a gyerek ordítani kezdett. Megnyomta a gyereket, mert a boszorkány jött a szomszédasszony képében. (59)
171. *Gyerek.* Nem hittem meg nem hiszek a boszorkányságban most sem, de mégis előfordult velem is. Kb. 8 éves lehettem akkor. Káposztát termeltünk, s ezért járt ide Csepü Panni, aki itt lakott az utcában. Segített válogatni, mindennapos volt nálunk. Egyszer is itt válogatott késő estig, én meg hátul aludtam a konyhában. Éjfél körül arra lettek figyelmesek anyámék, hogy nagyon nyöszörgök. Álmomban, de lehet, hogy fel is lehettem, azt láttam, hogy az ágyam előtti széken ott ült Csepü Panni. Én szóltam volna hozzá, de nem jött ki szó a torkomon, úgy nyomta valami. Mikor magamhoz tértem, elkezdtem kiabálni, hogy megnyomott Csepü Panni. Reggel, ahogy felébredtem, már megint ott volt az udvaron. (14)
172. *Gyerek.* Nagyapám mesélte, hogy az unokatestvérem ment egyszer hazafelé, a sarkon lakik egy nagyon vén asszony, azt állítják róla, hogy boszorkány. Meg akarta rontani Lalit, de az nekiugrott, és elszaladt. Este meg megnyomta a boszorkány, meg tele lett a teste kék foltokkal reggelre. Azért nyomta meg a boszorkány, mert nem állt vele szóba, meg nekiugrott. Ezt nagyapám meg Lali mesélte, én nem hiszem, hogy így volt. (42)
173. *Felnőtt.* Amikor a lányom született 15 évvel ezelőtt, és hazajöttünk az egri kórházból, engem is megnyomott a boszorkány. Anyám azt mondta utána, majd meglátjuk, ki jön másnap legelőbb. Hát aki jött, meg is mondtam neki. Nagyon megsértődött, hogy én boszorkánynak tartottam. (75)
174. *Felnőtt.* 1933-ban mentem férjhez. Nem sokára megszületett a kisgyerekünk. Amikor gyerekágyat feküdtem, jött egyszer egy szomszédasszony. Megállj, megnyomlak – mondta nevetve, mert a boszorkányról beszéltünk. Éreztem is, hogy nyomja a mellem. De ezt csak álmodtam, mert hogy arról beszéltünk. A szívem nyomult el alvás közben. (80)
175. *Felnőtt.* A beteg, fekvő embert szokta megnyomni a boszorkány, mert ilyenkor az ember gyenge, így oszt könnyebben tud hatalmaskodni rajta. A nyomásnak nem látszott semmi nyoma, ezt csak érezte az ember. (9)
176. *Felnőtt.* Éjjel gyakran megnyomott a boszorkány. Nemrégén még meg is harapott éjjel, még a helye is megvan. (Megg pattant hajszájár.) A fejemtől jött, zúgva, rámdőlt, úgy elnehezdedtem, levegőt is alig kaptam. Még szinte a lába nyomát is éreztem a mellemen. (23)
177. *Felnőtt.* A boszorkány éjszaka tudja megnyomni az embereket. Ráül az ember szájára, nem tud még kiabálni sem. Ilyenkor imádkozni kell magunkban, és amikor az ember odaér, hogy: szabadíts meg a gonosztól, akkor elmegy a boszorkány. (31)
178. *Felnőtt.* Egyszer haldokló ember mellett virrasztottunk. Elnyomott az álom, elaludtam. A boszorkány ekkor támadt meg. Ráült a mellemre, nyomott. Éreztem, ahogy nehezedik rám. (56)

179. *Felnőtt.* 1938-ban, amikor a férjem még udvarolt, mesélte, hogy amikor elment, mindig meg akarta valaki fogni az utcán a sötétben. Nem látott senkit, csak valaki a kalapja után kapott. Amikor hazaért és lefeküdt az istállóban, valaki rázta, nyomta a mellét. (39)
180. *Felnőtt.* A boszorkányt én nem tartom semminek, de az anyósom gyakran mondta, hogy öt éjszaka megnyomta. Ilyenkor mindig mozgást hallott, mintha valaki menne, mászkálna. Csak a fájdalmat érezte, meg se tudott mozdulni, de nem látott semmit. A nyomás akkor szűnt meg, amikor Isten nevét ki tudta mondani. (38)
181. *Felnőtt.* A feleségem mesélte, hogy nemrégén történt vele, pihent délután, egyszercsak felriadt, mert úgy érezte, nem kap levegőt, megnyomta a boszorkány a mellét. (7)
182. *Felnőtt.* Már én is voltam úgy egyszer, hogy szóltam volna, oszt nem tudtam. Nem tudom, hogy boszorkány-e vagy mi, de meg van kékülve a lábam. Azt mondták, ez azért van, mert ilyenkor nem bír az emberrel a boszorkány. Erre mondták azt, hogy a boszorkány megharapott. (6)
183. *Felnőtt.* Elment az anyósom reggel, én meg nem mertem elaludni. Félttem, hogy megnyom a boszorkány. De nem volt ott a boszorkány. Olyan érzés, ha valakit megnyom, mintha az ember szívére tenné a kezét (64).
184. *Felnőtt.* A boszorkány az ember szájára ül, nem is tud tőle megszólalni, kiabálni. Amikor ki tudja mondani az ember, hogy: szabadíts meg a gonosztól, ámen — a boszorkány azonnal eltűnik. (28)
185. *Felnőtt.* Gazda Ferónak Kóródi Lukács volt a segédje, de ez nem hitt a boszorkányságban. Mondta neki Gazda Feró, várjál, egyszer majd megjáród. Hát egyszer, amikor Kóródi Lukács lefeküdt, egy macska a mellére ült. Egész éjszaka nagyon szenvedett, nyomta a boszorkány. Mikor reggel kiment az istállóba, Feró bácsi azzal fogadta: na fiam, hiszel-e már? Persze Feró bácsi is olyan boszorkányféle ember lehetett. (74)
186. *Felnőtt.* Egy ember a kovácsnál volt tanuló. Egyszer ezt megnyomta a boszorkány, de megfogta, s mindjárt ráverte a patkót mind a négy lábára. Másnap aztán találkozik vele, hát a mestere volt. Nem tudom, hogy kivel történt meg, meg mikor, én is úgy hallottam a régi öregektől. A kezén meg a lábán is rajta volt a patkó. (28)
187. *Felnőtt.* Ha az ember nagyon kidolgozza magát, vagy esetleg beteges, vagy nehéz vacsorát evett és hanyatt fekke könnyen elaludt — felriadt. Ilyenkor mondják azt, hogy megnyomta a boszorkány az embert. Rajtam is történt ilyen, de én nem gondoltam arra, hogy ez boszorkány. Ez az oka. (33)
188. *Felnőtt.* Amikor összejöttek a fonóba, ott mindenről beszéltek. Beszéltek az öregebb asszonyok, de mi már nem nagyon jártunk fonóba, csak minden este más házhoz. Beszéltek arról is, hogy mikor kinél volt, meg kit hogyan nyomott meg a boszorkány. De én ilyet nem tudok, mert a mi családunkat nem bántották. (63)
- + 8, 33, 35, 43, 44, 45, 49, 62, 63, 66, 70, 77, 90, 101, 132, 150, 159.

e) *Eltérítés*

189. Azt beszéltek a faluban, hogy vannak boszorkányok. Hát én ezekben nem hittem, de egyszer eltérítettek engem is. Mikor vagy húsz éves lehettem, úgy tizenegykor kicsaltak az ágyból. Egy nő volt. Fel volt öltözve, s azt mondta: gyere ki. Háromszor mondta, én meg nem féltem, hát vettem a ruhámat. Ment kifelé, én meg utána. Sose lehetett megfogni. Mikor már jó messzire mentem utána, tudtam, hogy nem jó helyen vagyok. Úgy elvette a figyelmemet, hogy csak arra mentem, amerre ő akarta. Én oszt visszavágtam a gondolatomat, visszafordultam. Nem jött utánam, mégis olyan nagy félés jött rám. Nem tudom, hogy mi volt az. Ilyen aztán máskor nem ismétlődött meg velem. (11)
190. Engem is elcsaltak egyszer. A kertben voltam, amikor mondta az asszony, hogy menjek utána. Én meg meg akartam fogni, de nem tudtam. Menyecske volt. Amikor visszatértem, nagy félés jött rám. Ez 1918-ban volt. Tudtam, hogy melyik asszony volt az, de lehet, hogy csak annak a képében jött. Ma már ilyenek nem fordulnak elő. (11)
191. 23-ban, Fejér megyében, Ercsi mellett voltunk summásnak. Mint affajta fiatalok, bementünk a faluba vagy hatan. Iszogattunk. Annyira eltelt az idő, hogy este lett. A falu távolabb volt, elindultunk. Egy darab után pihentünk, aztán csak a fele indult tovább. Megint mentünk egy darabot, megint lemarad valaki. Ugy-hogy utoljára egyedül maradtam. Egyszerre csak farkassötét kerekedett. Ahogy így megyek, hát eltévesztettem az utat. Nem abba az irányba indultam el, amelyikbe kellett volna. Megyek előre, hát megint ott vagyok a falu szélében. Nem volt más tenni, megfordultam. Az út közeliben egy tanyára betértem, ahol bál volt. Megkérdeztem, hogy Bessenyőre merre kell menni. Mentem is én, de ahogy a tanyára értem, az másképp nézett ki, mint amerre nekem kellett menni. Bementem a lakásba, megkérdeztem, a derecskeiek melyik lakásban laknak. Mondták, hogy itt, de én nem akartam elhinni. De oszt ez másképp nem is lehetett, mint az úton elgondolkoztam, a bor meg megzavarta a fejemet. Ha hiszékeny emberrel fordult volna elő, biztosan azt mondta volna, hogy a boszorkány térítette el, vagy valaki megkísértette az úton. (8)
192. Apám a Csepü-hadba való volt, de nem hitt a boszorkányokban. Egyszer mégis, amikor az erdőbe ment fáért éjszaka, valaki megjelent előtte lámpával és elvezette. Csak reggel talált haza. (39)
193. Hallottam, nagyapámmal történt meg, hogy a határból hazafelé jövet eltérítette a boszorkány. Zümmögést hallott, majd eltűnt előle az út. Háromszor kellett visszafordulnia, míg végre hajnalra hazatalált. (53)
194. A parádi bakter saját földjéről nem tudott kijönni. Elcsalták a boszorkányok. Csak virradatkor került haza. (10)
195. Velem történt meg, hogy Markazon voltam egyszer, s mindig ugyanoda jutottam vissza. Nem tudtam hazatalálni. Tudtam, hogy eltévedtem, de nem is gondoltam arra, hogy boszorkány lehetett, hogy az térített volna el. (10)

196. Nagypám egyszer nem tudott hazajönni a határból, éjjel elvesztette az utat, zümmögtek a boszorkányok, és egyszerre eltűnt az út. Háromszor kellett visszamennie, míg rátalált a rendes útra. (52)
197. Amikor a barátom Szajlára udvarolt, egy este jött hazafelé, a Töviskesen keresztül. 12 óra felé lehetett az idő. Egy óráig koncsorgott a völgyben. Egy óraker meg szólalt egy kutya, akkor tudott észretérni. Addig mindig elvezették. (83)
198. Egy ember egyszer későn indult el a határból. Tízszor indult el a hármason, de vissza kellett mennie, mert a boszorkányok elvezették. Nem tudott hazamenni, mert éjszaka hurcolták a boszorkányok. (56)
199. A sógorommal történt meg legénykorában, hogy Parádon volt egyszer, oda udvarolt. Későn este a sínek mellett jött hazafelé a faluba. Már egészen közel volt a Kanászvárhoz, amikor a sötétben valami állat tűnt fel előtte. Többször eltűnt meg előtte termett. Ő nagyon megijedt, hogy az ilyen boszorkányféle, mert elzavarni se tudta, de nem is látta pontosan, hogy mi volt. Ahogy elmesélte, az asszonyok azt mondták neki, hogy így akarta elvezetni a boszorkány. Ma már csak nevetünk az ilyeneken, de akkor féltünk tőle. (68)
200. Nagymamám még fiatal korában járt Parádra a fürdőbe vajat árulni. Ő mesélte, hogy egyszer a boszorkány eltérítette az útból. Eltűnt előle az út, helyette nagy gödrök voltak, azokon bukdácsolt. Pedig világosan emlékezett, hogy máskor a gödrök nem voltak ott. Nagymamám nagyon vallásos volt, imádkozni kezdett meg keresztet vetett, akkor eltűntek a gödrök, és felismerte, hogy hol jár. (38)
201. 1948-ban történt, az öreg Zám Laci bácsival szemet vittünk Vécse. A kanászvári úton mentünk, de olyan sötét volt, hogy a ló állandóan a szomszéd trágyadombra akart menni, nem látta az utat. Akkor cseréltünk, de így is eltévedtünk az utat. Hajnal öt óraker is olyan sötét volt, mint amikor elindultunk. Addig csak két kilométert haladtunk. Nem adtunk mi a boszorkányra, de ez valamiféle eltérítés volt, az biztos, mert ismertük az utat, mégis letértünk róla, ezt csak valami rosszak tehették velünk. (32)
202. Egyszer jó ködellő időben későn, fél tízker indultam el a tanyáról. Olyan sötét volt, hogy kimondottan a ló ösztönére bíztam magam. Ahogy megyek, érzem, hogy már rég otthon kéne lenni. Aztán egyszerre visszaértünk a tanyához. Hogy hogyan történhetett velem ilyesmi, ezt nem lehet megmagyarázni, mert én is ismertem az utat, a ló meg pláne ismerte, de az is eltévedt. A vénasszonyok az ilyet mondják eltérítésnek, hogy a boszorkány vezetett el. (19)
203. Nagypamával szekérral mentünk Gyöngyösre, a vásárra. Visszafelé jövet többször eltévedtünk, ránk esteledett, éjszaka lett, de csak össze-vissza mászkáltunk. Végén még a szekér az árokba is beborult. Nem tudtunk vele mit kezdeni, elindultunk gyalog haza. Már majdnem beértünk a faluba, amikor megjelenik az úton három nagy ember. Azt mondják, majd ők felállítják a kocsit. Az emberek olyan nagyok voltak, mint egy ágas fa, és olyan feketék, mint a felhő. Nagyon megijedtünk, úgy otthagytuk őket, ők meg kiabáltak utánunk. Ahogy hazair-

tünk, anyám meg az ángyom már ott vártak a kapuban. Azt mondták, jó hogy otthagytuk őket, mert ki tudja, meddig tartott volna a rontásuk. Mert az ő rontásuk volt rajtunk, azért tévedtünk el, meg azért borult fel a szekér is. (83)

+ 45, 46, 47, 73, 79, 94, 95, 149.

f) Állat hasznának elvétele

204. *Visszakézzel vett takarmány.* Ha a boszorkánynak van tehene, elmegy a szomszédba takarmányért. Visszakézzel veszi ki titkon a jászolból a takarmányt. Ha ezt a saját tehenével megeteti, elveszi a másik tehen hasznát. (57)
205. *Szénaetetés.* Duhaj Piros mesélte, hogy az ura egy másik embert agyon akart szűrni a vasvillával, mert elvette a tehenük hasznát. Amikor itatott, ez az ember rácsapott az állatra, és amikor hazamentek, már nem tudta megfejni a tehenet, felé sem lehetett menni. Az ura elment a vasvillával ahhoz az emberhez, hogy ha nem csinál valamit, nem ereszti le a tehen tejét, agyonszúrja. Az öregember adott neki egy marék szalmát, hogy azt etesse meg a tehenel, le is adta utána a tejet. (24)
206. Bodonyban vettem egyszer egy tehenet, jó tejelőt. Miközben áldomást ittunk, láttam, hogy egy asszony ollóval megy a tehenhez. Biztosan szórt vágott le róla, mert utána a tehen már nem adott tejet. Nem is engedett senkit magához. A szokás úgy tartotta, hogy 30 napon belül vissza kellett venni az állatot, ha annak valami baja történt, ha a vevő abban valami korábban nem látható hibát talált. Amikor a tehen visszakerült, megszűnt rajta a rontás. (52)
207. A boszorkány a tehenet legtöbbször macska képében közelíti meg. Úgy megszopja a tehenet, hogy az ezután nem ad tejet, a boszorkány elvette a hasznát. Ezt úgy lehetett gyógyítani, hogy megidézték a boszorkányt. (2)
208. Amikor meglett a kisbornyú, ha a kilencedik nap előtt valamit kiadtak a házból, azt boszorkány kérte, és azzal elvette az állat hasznát. (56)
209. Kora reggel a boszorkányok hamvassal harmatot húztak a legelőn, hogy elvegyék az állat hasznát. Utána már hiába legelt az állat, nem adott tejet. (40)
210. A boszorkánynak arra volt képessége, hogy a jószágot, főleg a tehenet megrontsa. Ilyenkor elvette úgy a hasznát, hogy nem adott a tehen tejet. (35)
- + 7, 58, 61, 65, 144, 151, 153, 163, 300.

5. Védekezés a rontás ellen, a megelőzés akciói

a) Tiltott cselekvések

211. Szülés után az asszony egy hónapig nem mehetett ki a portáról, és nem is dolgozhatott. Mondták, hogy felütött, feltartott fejfel járjon, ne nézzen senkire, mert abból az irányból vihar kerekedik. (35)

212. A gyerekágyas asszony először akkor mehetett ki az utcára, amikor a gyereket az avatásra vitték. (75)
213. Amikor 1928-ban az első gyerekem megszületett, azt mondták, hogy avatás előtt ne vigyem ki, és én se menjek ki még az udvarra se. Ilyenkor a legnagyobb a boszorkányok hatalma a gyerek felett. (58)
214. Amikor a kisgyerek megszületett, hét hétig nem volt szabad megmosni a fejét. Nőtt rajta a pizok, aztán írósvajjal bekenték, leáztatták. (59)
215. Minden este le kellett szedni a pelenkát az udvarról, hogy amikor a nap lemegy, már ne legyen kint. Ezt mindenki betartotta régen, de ma már nem figyelnek az öregek szavára, mennek a maguk feje után. (6)
216. Amikor meglett a baba, régen nem volt szabad még az udvarra se kitergetni a pelenkát, csak a töltésre rakták szárítani. (35)
217. Naplemente után a pelenkavizet, fürdővizet már nem volt szabad kiönteni az udvarra, mert akkor megrontják a kisgyereket. Nagymamám ezt velem is így betartatták. (27)
218. A pelenkát régen csak reggel volt szabad mosni, és este nem volt szabad kitergetve hagyni, mert megrontják, és a rontás a pelenkáról eléri a gyereket. (51)
219. 1942-ben, amikor a gyerek megszületett, anyám velem is megtartotta, hogy nem szabad kiszólni az ablakon, ha valaki beszólt. Arra tanított anyám, ha ezeket nem tartjuk be, a boszorkányok kárt tesznek a gyerekekben. Egyszer is, nem tudom, hogy történhetett, a gyerek éjszaka odalent volt a földön, észre se vettem. A kicsik felett nagy hatalmuk volt a boszorkányoknak, ezt így mondták régen. (6)
220. A régi öregek még betartották, mi már nem csináljuk, hogy amikor a tehén megellett, nyolc napig a háztól nem lehetett kiadni semmit, még rokonnak se, mert nyolc napig fog rajta a rontás. (77)
221. Amikor meglett a kisbornyú, anyósom nyolc napig nem adott kölcsön semmit, mert azt mondta, azzal elviszik a tehén hasznát. (6)
222. Régen, ha megellett a tehén, utána kilenc napig senkit se engedtek be az ólba. (75)
223. Mindenki tudta régen a faluban, hogy ha valahol gyerek születik, vagy megellik a tehén, ahol ez volt, onnan nem lehet kölcsönkérni semmit. Aki mégis ilyet csinált, arról rögtön lehetett tudni, hogy nem rendes szándékkal teszi, lehet, hogy boszorkány, és így akarja megkörnyékezni, megrontani az embert vagy az állatot. Ezért, ha ilyenkor valaki ment, előfordult, hogy ki is zavarták a házból. (63)
224. Azt mondták régen, hogy a boszorkánynak nem szabad a szemébe nézni, meg ha találkozunk vele az úton, üssük le a fejünket, és fogjuk meg a kötőnk madzagját. (80)
225. Mikor kicsik voltunk, anyám elmondta, hogy a faluban ez meg ez a boszorkány, ne nézzünk soha a szemébe, és ha elmegyünk mellette, vessünk magunkra keresztet. (54)

226. Azt mondták, ha az úton ki van szórva bab, borsó, vagy kukorica, ilyesmi, nem szabad keresztül menni rajta. Az úton nem szabad a talált pénzt sem felvenni, mert azon rontás van. (6)
227. A keresztútra elszórt bab, kukorica rontó erővel rendelkezik, az ilyet messziről elkerültük. (75)
- + 124, 125, 143, 144, 146, 150, 153, 154, 208.

b) Tárgyak és eszközök mágikus funkcióban

228. *Szúnyogháló, fokhagyma.* Derecskén mindenki úgy csinálta, hogy szülés után sátrat vont az ágya fölé. Én is így csináltam gyerekágyas koromban, meg fokhagymát tettünk a lepedő csücskébe, hogy a gyereket a boszorkány meg ne tudja rontani. (1)
229. *Sátor, fokhagyma.* A gyerekágyas asszony sátrának négy sarkába fokhagymagirizdet kötöttek rontás ellen. (66)
230. *Szúnyogháló, fokhagyma.* Mikor gyerekágyat feküdtem, először nem kötöttem szúnyoghálót az ágyra. Éjszaka valami nyomást éreztem a mellemen. Azt mondta anyósom, fel kell kötni és fokhagymát kell a sarkaiba kötni, akkor nem fér hozzánk a boszorkány. Másik este már fel is kötöttük a sátrat, és összetörtem a fokhagymát, hogy jó szagos legyen. (78)
231. *Sátor, fokhagyma.* 1928-ban született az első gyermekem, akkor még kötöttünk sátrat, meg fokhagymát a sarkaiba. Ez alatt feküdt a gyerekágyas, és betartottuk, hogy az avatásig nem mentünk ki. A többi gyerekemmel aztán ezt már nem csináltam. (18)
232. *Sátor, fokhagyma.* Még a mi fiatalkorunkban betartották, hogy a gyerekágyas fölé sátrat vontak, és fokhagymát kötöttek a sátorlepedő sarkaiba, hogy ne menjen a gyerekek meg az anyának a környékére a boszorkány. (2)
233. *Szúnyogháló, fokhagyma.* Úgy mesélték az öregek, hogy azért kellett a szúnyoghálóba fokhagymát kötni, hogy a gyerekhez ne férjen közel a boszorkány, és ki ne cserélje, mert a gyereken nagy hatalmuk volt. (6)
234. *Sátor, fokhagyma.* Nagymamám mesélt a kisbabák megrontásáról, hogy azért kellett régen az anyjának az ágját elfüggönyözni, mert a boszorkány el akarta venni a kisbabát. Meg fokhagymát kellett kötni a lepedőbe. (45)
235. *Szúnyogháló, fokhagyma, olvasó.* Én mind a tizenkét gyermekemet itthon szültem. Már régen kötöttünk az ágy köré szúnyoghálót, meg a fokhagymát belekötöttük a lepedőbe, az olvasót meg a gyerek mellé tettem. Utóbb már sátrat nem kötöttünk, de a fokhagymát még használtam. Az első gyerekkel még egy hónapig feküdtem gyerekágyat, addig ki sem mozdultam a házból, de később bizony már gyorsan fel kellett kelni. (24)
236. *Fokhagyma.* Olyat is csináltak, hogy fokhagymás kenyeret etettek a gyerekekkel, ha úgy gondolták, hogy meg van rontva, nem tudtak vele mit csinálni. (7)

237. *Fokhagyma*. A fokhagyma azért használt a boszorkány ellen, mert annak olyan erős a szaga, hogy a boszorkány nem tudott hozzá közelférközni. (10)
238. *Fokhagyma*. Tizenhat éves voltam, amikor 1924-ben a lányom született. Az anyósom mondta, hogy kössek fokhagymát egy kendőben a nyakamba, mert a gyerekágyast könnyen megrontják. (39)
239. *Fokhagyma, szalag*. A lepedő sarkába fokhagymát, a hajamba szalagot kötöttek, amíg gyerekágyas voltam, hogy távoltartsák a boszorkányt. (61)
240. *Fokhagyma*. Nekem is mondták, de én már nem csináltam, de a szomszédba még most is úgy csináltak, hogy fokhagymát tettek az ágyba a lepedő alá, hogy a gyereket, ha megnézik, meg ne rontsák. (16)
241. *Fokhagyma, kakukkfű*. A kisgyerek bölcsőjébe fokhagymát és kakukkfűvet tettek. Ezt általában mindenki így csinálta. (56)
242. *Fokhagyma*. Rontás ellen a fokhagymát a nyakukba kötött kendőbe tették az öregek. Így viselték. (55)
243. *Fokhagyma, seprű*. Több olyan öreg volt, aki fokhagymát kötött a nyakába rontás ellen. Az is használt, ha a seprűt a küszöbön keresztbe tették. (50)
244. *Fokhagyma, seprű*. Volt olyan, aki a kulcslyukba is fokhagymát dugott, hogy a boszorkány ne tudjon bemenni a házba, meg seprűt állítottak az ágy mellé éjjelre. (23)
245. *Fokhagyma*. Édesapám karácsonykor minden ajtófélfát megkent fokhagymával, meg a gyerekek homlokát is, hogy ne fogjon rajtuk a rontás. (51)
246. *Fokhagyma*. Két gerezd fokhagymát szoktam rakni a fejem alá, a párna alá, ezért is nem tudott megnyomni a boszorkány soha. (82)
247. *Fokhagyma, seprű*. A fokhagymát jó volt mindenhova tenni, annak az erős szaga jó rontás ellen. A seprűt mindig a sarokba kell állítani. (12)
248. *Fokhagyma, seprű*. Mondta egy vénasszony, hogy majd este meglátogat. De olyan boszorkányos volt, félttem tőle. Emlékeztem, ahogy az öregek mondták, hogy a seprűt felfelé kell állítani az ajtó sarkába, meg fokhagymát tenni az ágyba, akkor nem fér hozzánk. Hallottam is, hogy rázza az ajtót, de nem bírt bejönni, aztán elment. (82)
249. *Seprű*. Édesanya mindig mondta, hogy a sarokba tegyem a seprűt, ha kisöpörtem, így nem tud bejönni a boszorkány. Ezt így is szoktuk csinálni. (43)
250. *Seprű*. Az istállóban az ajtó mellett mindig ott állt a seprű felfelé fordítva, hogy a boszorkány ne tudjon bemenni éjszaka a jószághoz. (62)
251. *Seprű*. Azt mondják, ha a boszorkány bemegy a házba, és a seprűt odadűtik az ajtófélfához, addig nem tud kimenni, amíg a seprű ott van. (69)
252. *Seprű*. Az volt a szokás, hogy az istállóban mindig a sarokba állítják a seprűt, mert úgy a boszorkány nem tud bemenni. (80)
253. *Szentelt fű*. Szentelt kakukkfűvet, meg az úrnapi körmenet virágaiból, gallyaiból

- szedtek, és azt az istállóban az ajtó fölé szúrták. Ezt csinálta mindenki a faluban, átvették egymástól az emberek. (52)
254. *Kakukkfű*. Az úrnapi sátorból szedett szentelt kakukkfűvet tettek a gyermek bölcsőjébe, hogy ne tudják megrontani. (56)
255. *Szentelt víz, szentelt gyertya*. Ha sokat sírt a gyerek, azt mondták, megnézte valaki rossz szemmel. Ilyenkor szentelt vízzel meghintették, az használható. Azt is tartották, hogy ha nagy eső van, a rontás ellen szentelt gyertyát kell gyújtani. (6)
256. *Szentelt víz*. Régen mindenütt tartottak szentelt vizet a vakablakban. Sokmindenre használták, azt tartották, hogy rontás ellen is használ. (58)
257. *Szentelt víz*. Amikor a tehén megborjadzott, szentelt vízzel behintették az istállót, mert nem lehetett tudni, ki akarja megrontani a jószágot. (53)
258. *Füstölő*. Amikor megellett a tehén, tányérba tett füstölőt raktak az istálló sarkába, meg keresztet vetettek mind a négy sarkába. (75)
259. *Olvasó*. A kisgyerek pólyájára, meg az ágy gombjára olvasót kötöttek, hogy azal a boszorkányt távoltartsák. (40)
260. *Olvasó*. Nagymamám búcsúra ment egyszer, amikor el akarták téríteni a boszorkányok, nagy gödrös út felé vezették el. Félelmében eszébe jutott, hogy a gonoszok félnek Istentől meg a szentektől, előkapta az olvasóját, meg keresztet vetett magára. Attól kezdve nagymamám az olvasót mindig magával vitte. (38)
261. *Olvasó*. Amikor gyerekágyat feküdtem, egyszer éjszaka a boszorkány elkezdte rázni a nyoszolyámat. Én mindjárt magamhoz vettem a kicsit, meg előkaptam az olvasót, hogy majd attól elmegy. (82)
262. *Olvasó*. Olvasót kötöttünk az ágyra, meg keresztet kellett vetni az ajtóra meg az ablakra, hogy ne tudjon bejönni a boszorkány. (75)
263. *Karácsonyi morzsalék*. A karácsonyi morzsalékot meg egy kis terményt rongyba bekötöttek és felakasztották az istállóba a rontás ellen. (68)
264. *Szederfonat*. Egyszer megrontott a boszorkány, összecsomósodott a gyomrom. A széket az ágy elé tettem és befontam szederrel, hogy az majd megszurkálja a boszorkányt. A tüskéktől nem tud közelkerülni, én meg felismerem. (58)
265. *Szederfonat*. Egy falubeli asszony beszélte, hogy neki az használt a rontás ellen, hogy szederfonatot tett az ágya elé, azért nem tudta megközelíteni a rontó. (62)
266. *Tövishoszorú, bicska*. Gazda Feró bicskát szúrt az istálló ajtajába, meg a tövisbokorból koszorút csinált, azt akasztotta fel, azt mondta, ez jó rontás ellen. (40)
267. *Patkó*. Ha a vályú aljára patkót szegenek, az megóvjá az állatot a rontástól. Nem fog megdöglenni. (38)
268. *Patkó*. Sokan csinálták, hogy az istállóajtó küszöbébe patkót vertek le a rontás ellen. (66)
269. *Só*. Ha olyan valakinek adtak tejet, aki hídon megy át, megsózták a tejet, hogy a tehenet ne tudják megrontani. A só is távoltartja a boszorkányt. (63)

270. *Torma*. Rontás ellen tormát ástak el a küszöb alá, vagy valami olyat, aminek nagyon erős szaga van, mert a boszorkány azt ellenzi. (58)
271. *Lószar*. Amikor gyerekágyas voltam, akkor mondták, hogy ha lószart teszünk az ágy alá, az is használ a boszorkány ellen. (68)
272. *PéNZ*. Mikor a házunk épült 1958-ban, mondták, hogy tegyünk a lépcső alá az alapba pénzt, akkor nem lesz rontás a házon. Öt forintost dobtunk bele. (78)
273. *Parázs*. A kisbaba fürdővizébe parazsat tettek, ez nem engedte, hogy megrontsák a gyereket. (45)
274. *Megbántás szemben*. Amikor a templomból, az avatóból jöttünk haza, találkoztunk a boszorkánnyal. Leköpdöstem, mert eljött hozzám, amikor fekvő voltam. Te vén piszok, te vén cudar – mondtam neki. Lehordtam mindennek. Lesütötte a fejét, de nem szólt semmit. Ezután nem jött többet, mert ha megbántják a boszorkányt szemben, akkor fél. (82)
275. *Megbántás szemben*. Azt sokan tartották a faluban, hogy ha a boszorkányt megsértik szembe, akkor nem érvényesül a rontás. (69)
- + 22, 54, 66, 67, 87, 118, 166, 168.

c) *Cselekvések mágikus funkcióban*

276. *Keresztvetés*. Ha valaki boszorkány emberrel találkozik, keresztet kellett vetni előtte meg utána. Erre a szüleink is tanítottak. (54)
277. *Keresztvetés*. A boszorkány ellen használ a keresztvetés. Este lefekvés előtt ha keresztet vet magára az ember, az távoldartja a rontót. Ezt főleg a régi öregek tartották, de én is úgy megszoktam, hogy soha nem fekszem le anélkül. (37)
278. *Keresztvetés*. A keresztvetés bármikor használ a boszorkányrontás ellen. Nemcsak az emberre, de a jószágra is érvényes. (16)
279. *Keresztvetés*. Ha valami rossz, annak a rontás az oka. A rossz, a rontás ellen keresztvetéssel lehet védekezni. Ezt régen mindenki így tudta, de a fiatalok már nem csinálják. (53)
280. *Cselekvés kereszt alakban*. A fiatal jószágot kereszt alakban leöntötték, lelocsolták moslékkal vagy vízzel, ezzel óvták a rontás ellen. (33)
281. *Tárgy kereszt alakban*. Az istálló ajtóban a seprűt keresztbe állították vagy fektették, és ha ezen keresztül ment, átlépett a jószág, nem árthatott neki a rontás. (33)
282. *Keresztvetés (háromszor)*. Amikor a kisgyerekekkel elindultam a faluba, három keresztet vettem az arcára, nehogy megrontsák a boszorkányok. (31)
283. *Keresztvetés (háromszor)*. A gyereket megvédi a keresztvetés a szemmelveréstől. Amíg nem léptünk ki az udvarról, az eresz alatt háromszor keresztet vetettünk a gyerek arca elé. (63)

284. *Imádkozás.* Ha boszorkánnyal találkoztunk az úton, használt az imádkozás, mert az távoltartja, mert fél az Istentől. (57)
285. *Imádkozás.* Egy idős nénitől hallottam, hogy azért is kell minden este elalvás előtt az ágyban imádkozni, mert az ima távoltartja a boszorkányokat. (42)
286. *Imádkozás, keresztvetés.* Az imádkozás meg a keresztvetés megvéd a rontástól, mert ezek szent dolgok. (24)
287. *Keresztvetés.* A keresztvetéssel a rontást el lehet háritani. Én még ma is betartom, hogy keresztet vetek még a bolti kenyérre is, mielőtt felszeljük, meg lefekvéskor a fejünk alá a párnára, meg a négy sarok felé. A határba indulás előtt pedig az ostornyéllal keresztet húzok a lovak elé, hogy ne érjen baj bennünket az úton. (37)
288. *Keresztvetés, szentelés.* A régi öregek kereszt alakban szórták be a jószágot, meg keresztet vetettek rá, mielőtt kihajtották. Karácsonykor, amikor a templomból hazajöttünk, szentelt vízzel megszenteltük a házat rontás ellen. Még az ólat meg a jószágokat is meghintettük. (6)
289. *Füstölés.* A rontás ellen használ a füstölés, távoltartja a rontót. Három éjszaka kellett csinálni, az ágy alá rakni a füstölőt. (23)
290. *Füstölés.* A jószágrontás ellen javasolta Gazda Feró, hogy szénpernyét összefont fokhagymakoszorúra kell szórni, s ezzel három este vagy három egymást követő napfelkelte előtt megfüstölni a tehenet. (40)
291. *Füstölés.* Mikor karácsony este volt, összegyűltünk, és vacsora után az elmorzsalódott ételt összeszedtük, beletettük egy zacskóba, és felakasztottuk. Ha kellett valamire, ebből tettünk a tűzre, annak a füstje használt. Ilyen morzsalékot még mostanában is eltesznek az idősebb emberek, de már füstölni nemigen szoktak vele. (63)
292. *Megfogás, köpés.* A szüleim arra tanítottak gyerekkoromban, hogy ha boszorkánnyal találkozunk, fogjuk meg a kötőnk zsinórját, s ha túlhaladunk rajta, köpjünk háromszor visszafelé, akkor nem tud megrontani, nincs hatalma rajtunk. (38)
293. *Megfogás.* A kisgyereket korán megtanították rá, hogy a boszorkánnyal való találkozáskor a kis kötője madzagját fogja meg. (33)
294. *Megfogás.* Azt, hogy ha megfogjuk a kötőnk madzagját, az használ a rontás ellen, mindenki tudta régen a faluban. (23)
295. *Megfogás visszakézzel.* A rontást úgy lehet visszacsinálni, ha az állat alakjában jelentkező boszorkányt az ember visszakézzel meg tudja fogni. A rontónak akkor már nincs hatalma. (50)
296. *Elrejtés.* Ha boszorkánnyal találkoztak az úton, akit ismertek személy szerint, akkor eldugták, letakarták a gyerek fejét, hogy ne tudja megnézni. (31)
297. *Átbujtatás.* Hallottam, hogy amikor kicsi voltam, velem is megcsinálták, hogy este ingvállon bujtattak át háromszor, hogy meg ne rontson a boszorkány. (58)
- + 60, 66, 81, 93, 127, 133, 155, 158, 168, 224, 225, 246, 258, 260, 273.

6. A rontás gyógyítása

a) A rontó megidézése

298. Ha megrontottak valakit, azt mondták a kuruzslók, hogy menjen ki a hozzátartozója az istálló vályúhoz, és abban kell verni egy rongyot fejszével, arra megjelenik az az ember vagy asszony, aki megrontotta. (46)
299. Egyszer a tehenünk véres tejet adott, azt javasolták, hogy idézzük meg a rontót. Harangszó előtt reggel ki kellett menni a legelőre, és csipkefa ágat kellett vágni. Ezzel kellett verni a vályúba öntött véres tejet, de úgy, hogy nem volt szabad szólni senkihez sem. Meg is jelent az, aki elvette a tehen hasznát, bevált a módszer. (19)
300. Mesélték, hogy Parádon történt úgy 1955-ben a következő. Ellenőrzéskor a tehen nem adott tejet. Amikor a felügyelő bement az istállóba, hogy megfejjék a tehenet, az elkezdett rúgni, felborította a sajtárt. A tehen előtt mindig mozgott a szalma, mintha egér vagy patkány futkosott volna. Ez csak rontás lehet, mondták. Ott is a csipkefa módszerhez folyamodtak. Nem tudni, hogy zajlott le, de megjelent egy ember. A gazda neki akart esni, de azt mondta, hogy jóvá teszi a bűnét, csak engedjék be az istállóba. A gazda oda is tette a seprűt az istálló ajtóba, hogy addig ne tudjon kijönni, amíg nem győződtek meg róla, hogy ad tejet a tehen. (19)
301. Egyszer a tehenünk véres tejet adott két napig. Úgy 1943–44-ben volt ez az eset. Csipkefavesszővel verte édesapám a tejet, így idézték meg azt az embert. El is jött, és beküldték az istállóba. De azt mondta, hogy senki ne menjen be vele, csak bevitte a sajtárt magával. Kb. 10 percig volt bent, és akkor kihozta a sajtárt, az félig volt tejjel. Nem tudták, hogy mit csinált, de megszüntette a rontást. (20.)
302. Amikor újmenyecské voltam és anyósomékhöz kerültem, hallottam én is a boszorkányrontásról, de én nem hittem benne. Aztán egyszer, ahogy főzök a konyhában, arra lettem figyelmes, hogy valaki jön ki az istállóból. A kutya mégcsak nem is ugatott, az ember meg bezárta a kaput és távozott. Nem tudtam mivel magyarázni a dolgot, mondtam is anyósomnak, amikor hazajött a határból. Mondta, hogy ki lehetett az. Valami módon megidézték ezt az embert, egy Menckes nevűt, és beküldték az istállóba, hogy gyógyítsa meg a tehenet. (20)
303. Ha éjszaka valakit megnyom a boszorkány, azt kell mondani, hogy gyere reggel, akkor majd adok fokhagymás piritóst. Ilyenkor aki reggel legelőszőr megy a házhoz, az a boszorkány. (12)
304. Ha este megjelent a boszorkány, és meg akarta nyomni az embert, csak azt kellett mondani neki, hogy jöjjön másnap reggel. Akit megnyomott, megidézhetette, ha fokhagymás piritósra várta másnap. (62)
305. Ha kisgyermeket megrontottak, három szem üszköt kell vízbe rakni, azzal lehet megidézni a rontót. Az egyik gyereket, a másik asszonyt, a harmadik embert je-

lent. A boszorkány ezeknek az alakjában szokott megjelenni. Amelyik üszök feljött a víz tetejére, olyan nemű volt a rontó, azok között kellett keresni. (19)

+ 35, 57, 59, 61, 63, 71, 207, 300, 301, 309.

b) Tárgyak és cselekvések mágikus-gyógyító funkcióban

306. *Füstölés, áthárítás.* Ha a kisgyereket megrontották, parazsat kellett csinálni, és azon valami füvet kellett füstölni. Ezt alátették a bölcsője alá, úgy füstölték vele a gyereket. Addig meg kellett csinálni, amíg a nap fel nem kelt, aztán ki kellett önteni a vizet a keresztútra. Ez az a víz volt, amiben a teát főzték. Aki belement, arra ragadt a rontás. (75)
307. *Füstölés.* Ha a gyereket megrontották, az úrnapi sátorból szedett kakukkfűvel kellett megfüstölni. A rontás ettől elmúlt. (50)
308. *Füstölés.* Azt mondják, én is nagyon rossz kisbaba voltam, állandóan sírtam. Mind a két nagyanyám értett az ilyen régies gyógyításhoz, ők mesélték, hogy úrnapi sátor szentelt fűvéből gyűjtöttek, megszáritották és azzal füstölték meg a bölcső alját. Úgy gondolták, hogy ettől majd nem fogok sírni. Ők mesélték nekem ezt, hogy milyen sírós voltam. (47)
309. *Füstölés.* Cipe Jánosnak volt egy beteges fia. A tudós mondta neki, hogy füstöljék meg a gyereket este, és aki reggel legelőször megy majd hozzájuk, az rontotta meg. Ment is korán reggel egy asszony, kakast kért. Elzavarták, és egy lapát parazsat vetettek utána. (57)
310. *Füstölés.* Ha valakinek szúrt a szíve, régen megfüstölték azt is. Azt mondta nagyanyám, hogy az ilyenben boszorkány lakott, azért használt neki a füstölés. Nagyanyám mesélte, hogy velem is csináltak ilyet kicsi koromban, mert nagyon sírós voltam. (45)
311. *Füstölés.* Régen, ha valakinek fájt a lába, vagy valami seb volt rajta, azt mondták, hogy megrontották. A kuruzslók azt mondták, hogy napkelte előtt vagy napnyugta után meg kell füstölni. Ilyenkor üszöktűzbe tettek kakukkfüvet meg fokhagymaszárat, azzal füstölték. (46)
312. *Füstölés.* Feró bácsi adott füstöléshez füvet, a rontást ezzel lehetett gyógyítani. Meg a katolikusok az úrnapi sátorból szedett virággal füstöltek. (63)
313. *Füstölés.* Édesanyám mesélte ezt az esetet: a testvérenek két hét múlva lett volna az esküvője, amikor bevaradzott a lába. Elmentek Fero bácsihoz, ő adott rá füstölőt. Ezzel kellett megfüstölni, és kilenc napig mosogatni a lábát. Nem volt szabad kiönteni a vizet, és eldobni azt a vászonruhát, amivel törölgették. Azt mondta a tudós, hogy kilenc nap után keresni kell egy hangyaszombikot, oda elvinni a vizet napkelte előtt vagy naplemente után, abba belevágni kapával, és beleönteni a vizet. De közben nem volt szabad nézni semerre sem, se jöttében, se mentében. Anyám el is ment, megcsinálta, és ahogy jött visszafelé imádkozva, olyan érzése volt, mintha zuzmara hullott volna. Amikor mondta Fero bácsinak,

- azt felelte, hogy mostmár meggyógyul a lába, mert rontás volt rajta. Meg is gyógyult, hogy mitől, nem tudták, de hogy fűben-fában orvosság van, az biztos. (5)
314. *Füstölés.* A megrontott állatot kilenc fajta fűvel kellett megfüstölni. Embert is gyógyítottak füstöléssel, ha rontás volt rajta. (27)
315. *Füstölés kereszt alakban.* Ha az állatot megrontották, a füstölés használt. Cserépfazékba tettek fűvet, meggyújtották, és kereszt alakban befüstölték vele a jószágot. (33)
316. *Füstölés.* A faluban volt egy tudós ember, ő gyógyította a megrontott állatokat. Főleg füstöléssel gyógyított, fűvet kellett parázstűzre rápergetni, azzal körbefüstölni a jószágot, meg a tőgye alatt. Ettől elmúlt a rontás a jószágról. (37)
317. *Füstölés.* Gazda Fero gyógyított meg mindenkit, ha megrontották. Az nagyon értett a füvekhez, olyat állított össze, hogy ha azzal megfüstölte az ember a jószágot, elmúlt a rontás a füstjétől. (86)
318. *Füstölés.* Ha a jószágot megrontották, használatlan cserépedénybe kellett füstölőt csinálni, s ezzel kereszt alakban vagy körben megfüstölni az állatot. Én magam ugyan nem csináltam, de ezt ismerte mindenki régen. (70)
319. *Borogatás.* Nekem volt egy szép testvérem, akit egyszer úgy megnézett a boszorkány, hogy tiszta fekélyes lett az arca. Elvittük a tudalmas emberhez, aki megmondta, mit kell vele csinálni. Valamilyen vizes ruhával borogatni kellett az arcát, és éjszaka tizenkét órakor bedobni a ruhát a tűzbe. Amikor édesanyám bevette a tűzbe, csak úgy rivalkodtak a tűzben, amíg égett a ruha. Reggelre már síma volt a testvérem arca. (64)
320. *Gyógynövények.* A tudós összeszedett mindenfélét az erdőben, kőrishogarat, hársfavirágot, ezerjófűvet, bojtortjánt, pemetefűvet, meg szarvasbogarat, ilyeneket. Ebből csinált gyógyszert, teát, de azok olyan jól beváltak, hogy minden rontásra használtak. (69)
321. *Bedörzsölés.* Egyszer beleestem a patakba és hideggöröcsöt kapott a lábam. Elvittek Gazda Ferohoz. Azt mondta, hogy ez rontás. Napfelkelte előtt kell patakvizet hozni, közben hétszer visszakézről fűzfahajtást markolni, de nem szabad szólni senkihez. Ebbe a patakvízbe kellett áztatni füveket, és azzal dörzsölték be a lábam. Meg is gyógyult a lábam. (51)
322. *Megmosás.* A gyerekrontásra mondta Gazda Fero: ki kell menni a temetőbe, kilenc fajta fűvet kell szedni, azt megfőzni, s annak a levélével kell megmosni a gyereket. (58)
323. *Beszentelés.* Ha a kisgyereket megrontották, elvitték a templomba a paphoz, hogy szentelje meg. De ezt csak úgy gondolták, hogy használni, a rontáson a pap nem tud segíteni. (12)
324. *Megmosás.* Ha megrontották az állatot, azt úgy lehetett gyógyítani, hogy a sírokról több növény virágát összeszedték, megfőzték, s azzal mosogatták. (25)
325. *Szent-forrásvíz.* A Szentkúttól, a Szent-László forrástól is hoztak vizet. Azzal bekenték a sebet, s elhítték, hogy ha meggyógyult, az ettől van. (25)

326. *Locsolás, kifordított ruhadarab.* Csepü Panni egyszer úgy megnézte a gyereket, hogy megrontotta. Nagynéném parazsat rakott egy pohárba, három darabot. Gyerek, asszony, férfi volt a három parázs. Azzal a vízzel, amiben a parázs volt, végiglocsolta a gyereket, ezután a kifordított kisingével megtörülte. A gyerek meg, mintha elvágta volna, nem sírt tovább utána. (74)
327. *Megmosás visszakézzel.* Ha a tehenet megrontották, meg kellett mosni a tőgyét fokhagymás vízzel, de visszakézzel, attól elmúlt a rontás. (65)
328. *Megmosás, körözés.* Hallottam a szüleimtől, hogy ha a gyereket megrontotta valaki, a fürdővizébe három szem üszköt tettek, ezzel köröztek a feje fölött, majd megmosogatták ezzel a vízzel a gyereket. (55)
329. *Testrészek mozgatása.* Mondták az öregek, de én magam nem láttam ilyet, hogy a megrontott gyerekből a rontást úgy lehetett kiűzni, ha a jobb térdét a bal vállához nyomták. (55)
330. *Testrészek mozgatása.* Nagyanyám mondta, hogy a megrontott gyerekből kimúlik a rontás, ha hanyatt fektetik, és a jobb térdét a bal könyökéhez húzzák és fordítva. (66)
331. *Jószág farral való behajtása.* Testvérem hitt a boszorkányságban, ha nem adott a tehene tejet, azt mondta, hogy megrontották, ilyenkor farral hajtotta be az istállóba a jószágot. (58)
332. *Keresztút, rontás áthárítása.* Egyszer sebes volt a lábam, főtt bab levében mostam meg. A vizet a keresztútra kellett kiönteni, a babot meg a kerítés tövébe. Ha valaki átment a keresztútra öntött vizen, arra ragadt a rontás. A lábamról, így múlt el a kelés. (62)
333. *Keresztút, rontás áthárítása.* Ha valakinek keléses volt valamelyik része, azt bab levével kellett kenegetni. Utána ezt a levet a keresztútra öntötték ki, és ha elmúlt a seb róluk, szentül hitték, hogy azért, mert valaki felvette az útról a rontást, arra ragadt át. (1)
334. *Keresztút, rontás áthárítása.* Az elmúlt nyáron kigyüllöttem három helyen. Nagymamám azt mondta, hogy dörgöljek a sebhez három darab forintost, és dobjam ki utána a pénzt az útra, akkor majd elmúlik. (43)
335. *A rontás „visszacsinálása”.* Ha a boszorkány elvette az állat hasznát, azt csak úgy lehetett visszaadni, ha felkeresték a rontót, és az meg tudta szüntetni a rontást az állaton. (80)
336. *A rontás „visszacsinálása”.* A megrontott tehenet úgy lehetett meggyógyítani, hogy a rontónak az istállójából a jászolból kellett takarmányt lopni. Ha ezt megtették a megrontott állattal, megint adott tejet. (85)
337. *A rontó megbántása szembe.* Idősebbektől hallottam, hogy amikor mentek szerkélrel és legyökerezett a lovak lába, akkor a fejszével bele kellett vágni a rúd végébe. Ez a rontót bántotta, sértette meg, és akkortól nem volt hatalma a boszorkánynak. Az is használt a rontás ellen, ha a rontót megbántották szembe, káromkodtak rá. (69)

338. *Bezárkózás.* Egy fiatal legénnyel esett meg, hogy egyszer találkozott egy rossz szemű öregasszonnyal, és utána beteg lett. Az az asszony rontotta meg. A legény is elhitte ezt, és azt csinálta, amit az öregek tanácsoltak neki. Azt mondták, hogy zárkózzon be, öt napig senkit nem szabad látnia, és vizes ruhába kell betakaróznia. Aztán, amikor előjött a legény, megzavarodott, és elbujdosott. Rontásnak mondták ezt, de csak belebeszéltek, biztosan mástól lett beteg. Csak ő is elhitte, és csinálta, amit mondtak neki, mert félt a boszorkánytól. (48)
339. *Megétetés.* Disznószart porrá törve, fokhagymával összekeverték, azt adták a megrontott állatnak. Ettől meggyógyult a jószág. (58)
- + 22, 52, 71, 127, 137, 138, 139, 155, 158, 177, 180, 184, 200, 205, 291, 304.

c) *A gyógyító tudós*

340. Volt itt a faluban egy tudós ember, Fero bácsinak hívták. Egyszer teli volt az arcom meg a térdem is pattanásokkal, nem tudtam elmenni még a templomba sem, szégyelltem. Elmentem Fero bácsihoz. Azt mondta, hogy tegyek köleskását zöldfűhöz, főzzem meg egy új serpenyőben, és azzal mossam meg a kelékes részeket, egyszer naplemente után és egyszer napfelkelte előtt, harmadszor meg este. Azt mondta, mire harmadszor megmosom, elmúlik, mert ez rontás. (85)
341. Anyukám gyerekkorában egyszer nem bírt menni, és szóltak Gazda Feronak, hogy nézze meg, mi baja van. Mikor meglátta, egyből azt mondta: olyan helyen ment át, hogy ráragadt a rontás. Fűvet adott, abból kellett teát főzni, és azt inni naponta meghatározott időben. Meg is gyógyult, hogy attól-e, vagy nem, de biztos, hogy nem fájt utána a lába. (74)
342. Egyszer Tarjánból a gyárigazgató fiát hozták Fero bácsihoz, el volt törve a karja. Hársfából csinált sánt, azt kibélelte fűvekkel, rákötötte, össze is forrt nemsokára. Ugy gyógyította ezt is, mint a rontást. Adott neki még teának való fűvet is, hogy azt igya meg. A rontásra legtöbbször füstölőt adott, fűvekkel kevert fokhagymából. Meg azt is mondta, hogy majd jelentkezik, aki megrontotta, de akkor le kell köpdösni, meg szidni, az használ a rontás ellen. (77)
343. Össze volt törve a térgyem, elmentünk Gazda Ferohoz. Szárított fűvet adott, azt kellett rákötni. Nem mondta, hogy ez rontás, de a rontást is nagyon tudta gyógyítani. (12)
344. Én voltam Gazda Fero mellett, dolgoztam nála. Amikor egyszer engem is kigyógyított a betegségemből, utána el is hittem minden szavát. Ő nagyon jól ismerte a fűvet, abból csinált mindent. Nagyon nagy tudása volt, én is sokat tanultam mellette, mesterem volt. Mindennap voltak nála négyen-öten, még máshonnan is jöttek hozzá. Gyógyított mindent, de legfőképpen rontást. (77)
345. Egyszer én is beteg voltam, és Gazda Fero gyógyított meg. Ki volt pattogva a lábam, füstölőt adott, meg mosogatni kellett a lábam. De azt mondta, hogy viszsza ne nézzek oda, ahova kiöntöttem azt a vizet. El is múlt a lábamról, nagyon értette ő a gyógyítást. (11)

1346. Amikor egyszer fáj a kezem, apám rögtön azt mondta, hogy ez rontás. Én hiába mondtam neki, hogy a kúttal meghúztam a kezem, el kellett menni a tudóshoz. Azt mondta Fero bácsi, hogy tegyünk rá tökbelet, attól majd elmúlik. Raktunk is rá mindent, mégis fáj, be kellett menni Egerbe. Ott meg az orvos azt mondta, hogy szinte meg van bénulva. Súlyokkal húzták, attól aztán lassan meggyógyult. Hát volt azért ilyen is, amit Gazda Fero se tudott meggyógyítani. (6) 53
347. Egyszer meg voltam rontva, az útra kiszórt babbal rontottak meg. Észre is vettem, de csak amikor beleléptem. Kipattogtam tőle, a farom meg az egész testem tele volt pattogással, tudtam is, hogy rontást szedtem fel. Elmentem Fero bácsihoz, füstölőt, meg füvet adott. Azt mondta, ha megmosdok, öntsem ki a vizét, de úgy, hogy ne tudjam, hogy hova, forduljak másfelé. Így csináltam, és el is múlt a betegség. Még gyerek voltam, amikor ez történt velem, úgy 1920 körül. (11)
348. A boszorkányrontást füstöléssel lehetett a legjobban gyógyítani. Gazda Fero volt ennek a nagy mestere. Hozzá még más falvakból is jöttek sokan. A jószágot meg úgy gyógyította, hogy paráztűzre füveket pergetett rá, azzal járta körül. Néha mormogott is valamit közben, de ezt senki nem értette, és nem is mondta meg. (39)
349. A nagymamám mesélte, hogy az ő tehenük egyszer nem akart tejet adni, és nem is lehetett hozzá közel menni. Volt itt Derecskén egy ember, a neve már nem jut eszembe, régen ahhoz fordultak mindig segítségért. Kakukkfüvet meg mindenféle füveket adott, azzal kellett megfüstölni az állatot. Azt mondta, hogy a boszorkány a nézésével is meg tudja rontani az állatot, ha nem fér közel hozzá, akkor így veszi el a hasznát. (77)
350. Gyakori volt itt a faluban régen a tehenrontás. A tehen nem adott tejet, vagy ha adott is, véres volt a teje. Ezt mind Fero bácsi kezelte füvekkel vagy füstöléssel. Nem mondta el, hogy hogyan gyógyít, de mindig meggyógyította a jószágot. (76)
351. 14 éves lehettem, amikor Egerbe mentünk borért, hogy aratásra legyen. Amikor éppen Recskre akartunk beérni, a lovak megvetették a lábukat, s egy tapodtat se akartak tovább menni. Az öreg bíró engem küldött vissza Fero bácsihoz, hogy kérdezzem meg, mi történt a lovakkal, mit csináljunk velük. Fero bácsi el is jött oda, s azt mondta: Tiri, hujj, te szemtelen pofájú, mit csináltál! Erre a lovak csak megindultak. Hogy kinek mondta, azt nem tudtuk, mert nem láttunk senkit, semmit. Azzal megfordult, és azt mondta: na, mostmár mehetek. Nem is volt semmi baj ezután. (77)
352. Gazda Fero sem volt más, mint boszorkány ellenes. Ha megrontottak valakit, ő adott füstölőt, orvosságot. Füvet, gyantát, kőrishogarat, ilyeneket adott, ezt kellett egy cserépfazékba rakni, parázsra. Volt, akinek használt, volt, akinek nem. Volt, akinek csak úgy használt, ha a füstölés mellé elővette a villanyelet is, attól rögtön kiment a tehen fejéből, hogy megrontották volna. (35)

353. A régi öregek, akik akkor éltek, mind ismerték és tisztelték Gazda Ferot. Olyan volt ő, mint most az orvos, mindennek tudta az ellenszerét. (87)
354. Gazda Fero is olyan boszorkányos volt, mert nagy tudása volt. Szerezte a tudományát, nem tanulta, azt mondják, így át is kellett adnia valakinek. Azt mondták, akik látták, hogy nehezen is tudott meghalni, mert nem tudta átadni senkinek, amit őrzött. (75)
355. Gazda Fero olyan volt itt régen, mint a házi orvosság. Én ugyan a boszorkányban meg a rontásban nem hiszek, de Fero bácsi minden betegséget meg tudott gyógyítani, az biztos. (34)
356. A faluban Gazda Fero volt a nagy tudós, de még másfelé is ismerték a tudását. Az mindenhez értett, mindenkit ki tudott gyógyítani, nagy tekintélye is volt. Az apja is ilyenfajta ember volt, tán még a nagypapja is. (8)
357. A rontást, volt aki meg tudta gyógyítani. Azt mondták, hogy vannak olyan emberek, akik a boszorkányok hatalmával is szembe tudnak szállni. Ilyen volt a Gazda Fero, aki mindent meg tudott gyógyítani. De sokan ráfogták, hogy ront is. Gyógyított ő közvetlen tapasztalatokkal, de gyógyított kuruzslással is. Én a kuruzslásban nem hiszek, de az igaz, hogy sokat láttam, akit meggyógyított, még a kezét, lábát is helyre rakta. Hogy mi használt, mi nem, amiket ő adott, azt már nem tudjuk, de azért régen ő volt itt az orvos. (36)
- + 59, 67, 91, 92, 97, 118, 127, 128, 145, 155, 162, 163, 185, 266, 290, 309, 313, 316, 317, 318, 321, 327.

7. Vélemények, megítélések a boszorkányságról

358. Mondják, hogy Lucifer, amikor lejött a mennyországból, ő lett az első boszorkány. A lelke aztán belement az emberekbe, így lettek olyanok, akik tudtak rontani. A tudományukat Lucifer adta nekik, aztán meg egymásnak adják tovább. A kereszt meg az olvasó, meg az imádkozás ezért használt ellenük. (6)
359. A boszorkányoknak főleg a háború előtt volt nagy divatja. Amikor a háborúban a fronton kiadták a parancsot, hogy akinek szellemi tudása van, jelentkezzen, ezek aztán oda is maradtak, elpusztultak a háborúban. A tudásukat meg nem hagyták senkire. (36)
360. A háborúba, ha nem mentek volna el, kiderült volna, hogy boszorkányok. Elmentek, de a háború fölött nekik se volt hatalmuk, így aztán el is pusztultak. (11)
361. A boszorkányokat a háború pusztította el, az ellenség meg a puska, ágyú felett nekik se volt hatalmuk, ott nem segített rajtuk a tudásuk. (69)
362. Az első háború szüntette meg a boszorkányságot, elpusztultak ott a fronton. Azóta már csak ráfogják az emberekre, hogy ezért meg azért boszorkány. (35)
363. Mikor az első világháborúban a frontra kerültünk, ott vicceltünk, hogy ha valaki

- boszorkány, most változzon macskává, akkor majd nem éri lövés. De ott nem volt pardon senkinek, ez is mutatta, hogy nincsen a boszorkánynak se hatalma, más ereje, mint a többi embernek. (77)
364. Már az iskolában is tanultuk, hogy boszorkány azért nincs, mert Könyves Kálmán kitiltotta, kiirtotta őket. (58)
365. Ha van is még ma boszorkány, ma már annyira túlhaladta a fejlődés, hogy ezeket átlépi, nem foglalkoznak vele, van már orvos, meg tv, minek akkor a boszorkánnyal törődni. (61)
366. Volt olyan makacs ember, aki látni akarta a boszorkányokat, hogy meggyőződjön róla. De aztán csak félték tőle, nem merték megcsinálni azokat a próbákat, amiket mondtak, így aztán bizonytalanságban maradtak, és csak félték tőle. (36)
367. Még ma is úgy tartják, hogy ha a hold első negyedében valami rossz történik, az azért van, mert ilyenkor megnő a boszorkányok hatalma. (33)
368. Ma már kevesebbet lehet rontásról meg boszorkányról hallani, úgy lehet, ez azért van, mert kevesebb a boszorkány. Meghalnak az öregek, a fiatalok között meg már nincs boszorkány. Így hal ki a boszorkányság is. (12)
369. A faluban soknak a szemébe mondták, hogy boszorkány, de azok csak nevettek rajta, nem törődtek vele. Volt olyan család, aki nagyon hitt benne, ezek beszéltek aztán mindenfélét. De egyre több az olyan, aki megfejt a valóságot, és nem hiszi el a rontást. (36)
370. Egyszer, mikor Ercsi mellett voltunk summások a harmincas években, eltévedtem. Ha az ilyen hiszékeny emberrel fordult volna elő, biztos azt mondta volna, hogy a boszorkány térítette el, vagy valaki megkísértette az úton. Mert ilyeneket beszéltek a boszorkányról. (8)
371. Régen azért hittem még a boszorkányban, mert velem is megtörtént. Ha most már nem lehet hallani róluk, lehet, hogy nem is voltak, csak abban a fatengelyes világban beszéltek róluk. Ma már mi is okosabbak lettünk, sokat tanultunk, így lehet, hogy csak butaságból hittük el régen is. (69)
372. A boszorkányságot csak ráfogták egymásra az emberek. Ha két ember jó viszonyban volt, meg ha tudott is valamit a másikról, akkor sem mondta el. Ha meg haragosok voltak, mindent egymásra kiabáltak. Elég volt, ha valaki megöregedett és csúnya volt, máris rákiabálták, pedig nem voltak meggyőződve róla. Az ilyen dolgok nem születnek az emberrel, hallomásból alakulnak ki. (71)
373. Aki már széjjellátóbb, felvilágosultabb volt, az tudta, hogy a véres tej mitől van. Akkor megkereste az okát, hogy valami megcsípte vagy megsértette a tőgyét, de nem mondta, hogy rontás. (69)
374. A véres tej magyarázata az, hogy ha a legelőn lefeküdt a tehén, a forró nap megsütötte a tőgyét, és feldagadt. Megfigyeltük azt is, ha a tehén kutyatejet evett vagy hasonló növényeket, attól is véres lett a tej. (36)

375. A véres tej a legelő miatt van, nem rontás az, csak a hiszékeny, buta emberek mondták rá. (5)
376. Mi tanyán nőttünk fel, csak a faluban hallottunk a boszorkányról, de anyám nagyon haragudott érte, ha ilyenről beszéltünk, hogy mit hallottunk. Azt mondta, hogy falusi emberek, és mégis butábbak, mint mi. (69)
377. A rontás csak babona volt, nem látott olyant még senki, meg boszorkányt se, csak azért hitték el, mert tanulatlanok voltak az emberek, és nem tudták okát keresni azoknak a dolgoknak. (70)
378. Olvastam a Szabad Földben, meg Buga doktor könyvében, hogy az embernek a szívére, van úgy, hogy úgy megy a vér, hogy a szívbillentyük egyszerre működnek, ettől elnyomul a szíve. Erre mondták régen, hogy boszorkánynyomás. Ezért szerettem olvasni, mert abból sokat tanult az ember, utána már nem hiszi el az ilyen babonaságokat. (5)
379. Az a hiedelem, hogy a véres tej a rontástól van, nemcsak itt a faluban volt meg, hanem az Alföldön, Dunántúlon is hallottám, amerre jártunk summásnak. Ezek a babonák meg főleg az öregasszonyoktól terjedtek, mert télen a fonóban, meg a férfiak a kártyázás, kocsmázás közben beszélgettek ilyet, ijesztgették egymást. Utána aztán, aki elhitte, az fantáziált mindent, képzelődött olyan dolgokat, ami nincs is. (15)
380. A keresztútra kiszórt babtól, kukoricától az emberek nagyon féltek. Én nem hittem a rontásban, így aztán tréfát űztünk belőle. Vagy 16 évesek lehettünk, mikor a barátaimmal kiszórtunk a keresztútra babot, aztán meglestük, hogy félnek-e tőle az öregek. (7)
381. Amikor még voltak a fonók, a legények ijesztgették a lányokat, hogy éjjel a patakban mosnak a boszorkányok, de ezt csak azért tették, hogy engedjék magukat hazakísérni. Persze volt olyan, hogy hiába ijesztgettem, én magam is megijedtem, mert olyan furcsát láttam. (84)
382. A huszas években, mikor fiatal legények voltunk, elhatároztuk, hogy ijesztgetjük az öregeket a boszorkányokkal. Csináltunk töklámpást, meg beburkolóztunk lepedőbe, de a bakter elkapott bennünket, megzavart. De máskor azért csak sikerült a tréfa. (8)
383. Az egyik családban ráfogták egy öregemberre, hogy boszorkány, tud rontani. Az meg jó vicces ember volt, mondta, hogy majd megmutatom én, milyen a boszorkány. Mikor fát vágtak az erdőben, gyakran kint is laktak, ott ijesztgette a többieket, hogy ő elrepül a seprűvel meg ilyenek. Volt aki el is hitte, és beszélték a faluban, hogy ezt meg azt csinálta, pedig csak viccelt. (25)
384. A szomszéd apjával elmentünk egyszer fáért. Gondoltuk, megtréfáljuk az öreget, babot szórtunk a ló elé. Az öreg, hogy észrevette, felkiáltott. Hopp, megálljunk, itt rontás van! Farral vissza! Nem is engedte, hogy a lovak átmenjenek a babon. Amikor később elmondtuk neki, nagyon restellte magát. Hát az ilyen rontás, csak tréfa, a buta emberek becsapása. (8)

385. Nálunk a családban soha nem esett szó a boszorkányról, senki nem hitte. Anyám csak 6 elemít végzett, de szeretett politizálni, és eligazodott a világ dolgaiban, mindig azt magyarázta nekünk is, hogy ne higyük el az ilyen, mert nincs rontás meg boszorkány, annak más oka van. (34)
386. Gazda Fero se volt más mint a többi, csak ha felöntött, beszélt ő is össze-vissza, mert azt mondta, hogy neki hatalma van a rontás felett. Hát ezért találták ki az emberek egymásra a boszorkányságot, hogy hasznuk legyen belőle. (76)
387. A boszorkány-nyomás alapja az, hogy az emberek régen sokat dolgoztak, meg aztán ha jól beszalonnáztak vacsorára, álmodtak olyat, hogy azt hitték, az igaz is. Sokan ráfogták azokra is, akik éjszaka mostak a patakban, hogy boszorkányok. Pedig ez azért volt, mert amikor még kenderrel foglalkoztak az emberek, a fonalat sokat kellett lugszni, mosni, és ha máskor nem volt érkezésük, éjszaka is kimentek a patakra mosni az asszonyok. (76)
388. Régen sokat beszéltek a rontásról, hogy elijessék egymást, meg figyelmeztessék. A gyerekek meg azért mondták, hogy féljen. De ma már hiába ijesztgetik ezzel a gyereket, csak mesének tartják. (69)
389. A boszorkányról szóló történeteket régen is főleg az öregek mesélték, meg ma is már csak az öregek tudják. Régen még hittünk benne, mert járatlanok voltunk. Ma is szívesen meghallgatjuk, de már csak mint mesét, úgy nem foglalkozunk vele. (75)
390. A boszorkányság hit kérdése. Ki ebben hisz, ki az ördögben, ki az istenben. Van, aki meg csak abban, amit tapasztal, az nem is hiszi el, hogy vannak boszorkányok. (76)
391. Se a szüleim, se én nem voltunk vallásosak, meg nem is hiszünk a babonában sem. A testvérem meg mégis hiszi, én nem is béráltattam a gyerekeimet, le is köpdöstek érte a faluban, de nem bánom, én ezt az utat látom jónak. Van, aki mindent elhisz, amit nem is lát. (58)
392. Mondták, hogy éjszaka a legnagyobb a hatalma a boszorkánynak. Én sokat jártam éjjel az utcán, de soha nem láttam semmit, meg nem is történt velem ilyen. A boszorkányság csak képzelődés. (77)
393. Volt olyan, aki magáról terjesztette a boszorkányságot. Duka Jánost ezért mondták sokan rontónak, mert ő mondta mindenfelé, hogy árt a szeme. (67)
394. Régen azt tartották, hogy az összenőtt szemöldökű ember a boszorkány. Ma is van ilyen a faluban, de mégsem ront, mert már kihaltak a boszorkányok. (11)
395. Csepü Panni néniére is ráfogták, hogy boszorkány, pedig pontosan olyan volt, mint a többi ember, nem csinált az semmi mást. Csak valaki haragosa ráfoghatta, aztán rajta maradt. Mennyi bántódása volt miatta szegénynek, pedig csak egy ártatlan öregasszony volt. (74)
396. A rontásról csak azért beszéltek régen, mert tanulatlanok voltak az emberek, és könnyebb volt mindenre ráfogni. Pedig a gyerek se azért sírt, mert megrontották, hanem mert nem törődtek vele. (76)

397. Én csak azt hiszek el, amit látok, ezért nem hiszem a boszorkányságot sem. Persze, régen könnyebben elhitték az emberek, mert mindig arról beszéltek, és telebeszélték egymás fejét. (16)
398. A boszorkányság együtt jár a butasággal. Ma már sok a tanult ember, meg az öregek is hallottak sokmindent a világról, ezért nem foglalkozunk a rontással. (48)
399. A boszorkányságról régen az iskolában is tanítottak, ott is azt mondták, hogy régen kiirtották őket. Csak mese az, amit beszélnek róla. (35)
400. Újságban, könyvekben is lehet boszorkányságról olvasni, de ott úgy írnak róla, mint régi babonáságról. (17).
401. Mi gyerekek csak a meséből ismerjük a boszorkányt, a vasorrú bábát, aki mindig gonoszkodik. (45)
- + 10, 15, 17, 23, 26, 27, 42, 67, 70, 71, 80, 82, 89, 98, 103, 131, 132, 148, 153, 174, 187, 191, 311.

II. TUDÓS EMBER

402. Gazda Ferónak olyan természete volt, hogy tudott parancsolni a boszorkányokon. Még a nézése is olyan komoly, szúrós volt. Nagy tekintélye volt nemcsak a faluban, hanem a szomszédos falvakban, de még a megyében is. Salgótarjánból, Ózdról, Gyöngyösről, Egerből is voltak nála gyógyításra. Azt nem tudtuk, hogy mit csinál, mert ha gyógyított, nem engedett be senkit. Olyan volt Gazda Feró természetileg, mint egy orvos. (77)
403. Feró bácsi rontani nem tudott. Azt mondta, hogy az ő tudománya a nagyapjától származott rá. Ő már nem adta tovább. Vannak neki itt unokái a faluban, de egyiknek sincs ilyen tudománya. Feró bácsi módos ember volt, volt vagy 15–16 holdja. (77)
404. Feró bácsira nem mondták, hogy a boszorkányok fejedelme, vagy hogy boszorkány. Nem is volt kapcsolatban velük, sőt inkább szidta őket. Csak gyógyított. Ő mindegyiket tudta, hogy kik a boszorkányok, csak nem nevezte őket meg. Soha senkinek nem mondta, csak ő tudta. (12)
405. Aki a faluban értett a gyógyításhoz, egy nagygazda ember volt. A lányát is gazdag ember vette el. A két háború között halt meg. A sebek gyógyításához értett, tejfellel, pehellyel, meg tyúkhájjal gyógyított. A sebvágáshoz is értett, de a rontáshoz is. Megmondta mindenkinek, hogy kit, mikor és hol rontottak meg. Azt is tudta, hogy kik a boszorkányok, de nem mondta meg senkinek. Volt olyan, akit a rontásból ki tudott gyógyítani, volt olyan, akit nem. Hogy valóság volt-e, vagy magától is meggyógyult volna, azt nem lehet megmondani. Ki tudja, hogy honnan tudta ezeket a dolgokat. (36)
406. Fero bácsi tudományát sokan hangoztatták. Én is elmentem, amikor az első férjemmel volt baj, mert az rosszzerkölcsű ember volt. Édesanyámmal mentünk el,

- de a rossz erkölcs ellen nem volt tenni semmit. A Feró bácsi tudása, hatalma rá is maradt valakire, de nem mondom ki, hogy kire. (79)
407. Gazda Feró gyógyító volt, a Mocsolyásban szedte a füvet, azt használta. Kuruzsló volt, de gyógyítani tudott. Jöttek hozzá, még vagy tíz év múlva is, hogy meghalt. Tavaly is kereste még valaki. (1)
408. Feró bácsi gyógyító ember is volt. Még nem is olyan régen keresték. Ha volt olyan betegség, mint a ficam, azt meg tudta gyógyítani. Akkor még a ficamot is rontásnak mondták. Feró bácsi járta a helyeket, mindenfajta növényeket gyűjtött, mert ahhoz nagyon értett. (38)
409. Én nem tudom, hogy gyógyított az öreg, de a nagyapám is volt nála. Eltört a lába. Az öreg oszt körbepajzolta a lábát, oszt betette két fadarab közé. Kösd a másikhoz, oszt majd kialakul valahogy – mondta. Ez kb. 1922-ben volt. (1)
410. Volt itt olyan tudós, mint a Gazda Feró bácsi. Ő nem a halottakról beszélt, hanem gyógykezeléssel foglalkozott. Olyan hat éves voltam, amikor ő meghalt, úgy 1922–23 körül. (5)
411. Mi ismertük gyerekkorunkban, de nem emlékszünk már rá annyira. Őt mondták olyan tudósnak. De hogy mi volt abban – ki tudja. Gyógyított. Ha a gyerekek kitört a keze, befáclizta, mint az orvos. Becsavargatta, oszt gyógyult a csont, ahogy akart. (23)
412. Mikor megrontották a jószágot, mentek Feró bácsihoz. Én még ismertem az öreg nagyon jól. Nyulat vittem egyszer neki, nekem adta érte a bőrtarisznyáját. Éntőlem sokszor vett szarvasbogár-szarvat. (1)
413. Az öreghez jártak sok felől, sok faluból. Egyszer a gyöngyösi főorvos is beperelte. Egy ember járt az orvoshoz sokáig, de nem tudta meggyógyítani. Gazda Feró meg gyógyította. Ezért perelte be. (1)
414. Gazda Feró csak akkor tudott segíteni, ha idejében mentek hozzá. Ha a ficam közé nőtt a hús, már ő sem tudott tenni semmit. A keresztapám azt mondta, hogy Fero bácsi rontani is tudott. (85)
415. Gazda Feró bácsi 1927-ben halt meg. Gazdag ember volt, volt neki vagy 25–30 hold földje. Gyógyítással foglalkozott, idegen falvakból is jöttek hozzá. Pénzt soha nem kért. Értett a gyógyfüvekhez is. Még azóta is ismerek én is néhányat: ezerjófű, bojtortján, pemetefű, székfű. De ő olyanokat is szedett, amit más nem ismert. Ő a tudományát az apjától tanulta, de tőle már nem tanulta meg senki. A Feró bácsi apja a Kele bácsi volt. Kele bácsi is nagy tudós volt. Károlyi Mihály édesanyját is ő gyógyította meg. Érte jöttek akkor is. Azt mondták, hogy akkor nagyon sok mindent kapott tőlük. (69)
416. Gazda Fero 1928–30 körül halt meg. Az apja is ilyen tudós volt, Kele bácsinak hívták. Szabad járása volt a Károlyi birtokon. Egy oláh-cigány megjósolta egyszer Károlyi grófnak, hogy éhen fog halni, s úgy is lett. Volt körülötte vagy tíz orvos, mégis Kele bácsiért küldtek. Annyira meg volt gyűlve a torka, hogy az orvosok nem mertek hozzá nyúlni. Kele bácsi meg metszést csinált rajta, s attól jobban

- is lett. Máskor megint gennyes lett a torka, küldtek Kele bácsiért, de mire odaért az öreg, addigra már késő volt, a gróf meghalt. Csakugyan éhen halt meg, ahogy a cigány megjósolta. Feró bácsiék, meg az apja is módos emberek voltak, onnan kapták a gazda nevet is. (67)
417. Gazda Ferót nem tartották boszorkánynak, hanem az orvostól is okosabbnak. Ha valaki beteg volt, csak hozzá vitték. (47)
418. Nagyanyámnak egyszer nagyon fájt a foga. Elment ehhez a tudóshoz, az meg azt mondta, hogy hideg tejet igyon rá. Előtte megkente valamilyen fűvel, s attól ki is esett a foga. (47)
419. Gazda Feró nem adta át a tudományát senkinek, mert nem volt, aki átvegye tőle, úgy is halt meg. János fiára akarta ráhagyni, mert az ismerte a füveket. Gazda Feró nagyon értett a füvekhez. Az állatot megfüstölte, aztán az már rendbe is jött. Ő adta a szereket, meg elmondta, hogyan kell azzal füstölni, de ő maga nem ment el csinálni, csak hozzá mentek. Olyan szokása volt, hogy Alltmannhoz járt, ott kapott pálinkát. A pálinkából először a dohányzacskóba töltött, s a többbit csak úgy itta meg. Ő azt mondta, hogy száraz a dohány, azért csinálja. De azt csak az Isten tudja, hogy ezt miért csinálta. (1)
420. Volt itt valóban egy Gazda Feró nevű, mint gyerek én sokat hallottam róla. Mindenkin segített, engem is vittek ilyenhez. Azt én már nem tudom, hogy megvizsgálta-e vagy füstölte, aki hozzá ment. (7)
421. Volt itt egy gyógyító asszony, Barát Rózsi volt a neve. Helyre tudta tenni a kifiamodott kezet, meg lábat is. Akinek valami a szemébe ment, azt nem bántotta a kezével, csak kinyalta. (86)
422. A hetedik gyermek mindig tudósnak születik. Az mindig burokban és foggal jött a világra, arról lehetett megismerni. Van ilyen most is a faluban. (59)
423. Gazda Feró itt nagy tudós volt a faluban, még akkor is hozzá mentek, ha a rossz pénztől nem tudtak megszabadulni. A tudós ilyenkor azt mondta, hogy vigye ki az erdőbe, tegye egy lyukas fába, s úgy kell elhagyni, de visszafelé ne nézzen hátra.
- + 59, 65, 67, 80, 91, 118, 127, 128, 266, 290, 309, 311, 313, 316, 317, 321, 327, 340–357.

III. HALOTTLÁTÓ-JAVAS

424. *Antus bácsi* mindig a másvilágról beszélt. Ő halott is volt három napig. Azt mondta a feleségének, hogy ő elalszik, de ne ébresszék fel. A felesége, mikor megnézte, azt mondta: ez nem alszik, ez halott. Ő mondta a feleségének, hogy erről ne szóljon senkinek, de az elmondta a rokonoknak, azoktól meg híre ment a faluban. (12)

425. Derecskén nem, de *Markazon* híres halottlátó van, most is járnak oda. A község alsó részén lakott egy *Antus bácsi* nevű, mondták, hogy az is beszél a halottakról. De azt kinevették, hihetetlen dolgokat beszélt. Ő a két világháború között halt meg. (36)
426. Tudós *Markazon* van. Oda még ma is eljárnak a faluból, ha valakinek a rokona meghal. Még a fiatalok is elmennek. El is hiszik, mert az igazat beszél. (12)
427. *Markazon* a minap volt a halottlátónál a szomszéd asszony. Az asszony az apjáról kérdezett. Hát annak valót mondott a markazi asszony, de az se mond mindig igazat. A másik asszonynak, aki ezzel együtt ment és szintén az apját kérdezte, annak már nem tudott mit mondani. Azt mondta csak, hogy a maga apja nincs itt, nem jött el. (35)
428. Az szokás volt a faluban, hogy ha valaki ment a halottlátóhoz, előtte való este kiment a temetőbe, beszélt a halottjával, és mondta neki, hogy másnapra menjen el a halottlátóhoz. A fiam 19 éves korában, 1939-ben halt meg. Egyszer Egerbe menet elmentem a *baktai halottlátó*hoz kérdezni utána. Az azt mondta, hogy várni kell még a fiára, mert nem jelentkeztek még a holtak. Egy idő után kiszólt, hogy menjek be, itt van egy fiatal fiú. Mutatta, hogy neki elvágták a nyakát, úgy tették a vasúti sínre. Én nem hittem el, máig sem hiszem, hogy a nyakát elvágták volna, mert olyan erős volt, hogy két másikat is odateremtett volna. A fiam valójában öngyilkos lett. (35)
429. Mondták, hogy *Dormádon* is volt egy híres halottlátó tudós asszony, de azt sem tudom, hogy *Dormánd* merre van. (35)
430. Édesanyám is volt jósnőnél *Parádon*. Anyám vitt neki mákot, tojást, ilyeneket. A jósnő azt mondta, nem tudja, hogy mondjon-e neki valamit, mert kitett a mákból, sajnálta. Ez igaz is volt, mert annyi mindent bepakolt, hogy sokallotta. A jósnő leültette egy székre anyámat. Bekecset terített magára, megborzongott, és mondta, hogy már itt is jön egy öreg néni. Hirtelen nem is tudta édesanyám, hogy ki az, s aztán kérdezte, hogy meg van-e hajolva. A jósnő azt mondta, hogy igen, görnyedt a háta, akkor jutott anyám eszébe, hogy a nagymamája lehet. Aztán mondta a jósnő, hogy itt volt egy férfi, égési sebek voltak rajta. Igaz volt az is, mert a villám ütötte meg, tisztára megfeketedett. Mondta a jósnő édesanyámnak, hogy vigyázzon a fiára, mert az hitetlen, de megronthatják, hiába, hogy ilyen modern világ van. Megmondta a jósnő azt is, hogyan lesz a mai világban a mi családunknak. (47)
431. Egy hétre a testvérem temetése után megjelent álmomban, de egy kukkot sem szólt. Elmentem a *baktai tudósasszony*hoz, mondja meg, mit jelent ez, mit kíván a halott. Az asszony azt mondta, az a halott kívánsága, hogy mondassunk érte misét. (23)
432. Derecskéről régebben sokan jártak a *baktai halottlátó*hoz. Elment néha öt-hat is, kit az anyja-apja, kit meg a férje-felesége, vagy a gyereke érdekelt. Ment egyszer is négy asszony. Az egyik azt mondja az úton, Sirok meg Bakta között. „Félre-megyek a dolgomra, nem tudom, meg tudja-e majd mondani a jósnő, hogy itt

-tam az erdőben?” Amikor elértek Baktára, a halottlító asszony azt mondta neki: „Magának nem mondok semmit, mert mit mondott, csúfolódott a Menyecske-hegyen.” (35)
433. A *baktai halottlító* asszonynál findzsák voltak a kaszlin leborogatva, azt mondták, hogy az alatt van a tudománya. (66)
434. Még mindig vannak olyanok, akik eljárnak a halottlító asszonyhoz. Az öregek ma is mennek, és hiszik is. (8)
435. Az én testvérem is elment a *baktai halottlító*hoz, amikor a férje meghalt. Az megkérdezi előre tőle, hogy miről akar hallani, vagy mi a panasz. Akkor már két-három szóból tudja az a tudós, hogy mi fáj neki, és arról aztán beszél neki valamit. És ő eltökéli magának, hogy igazat mondott a jósnő, mert a sok között valami hasonlított ahhoz, amit ő kérdezett. A testvéremtől is megkérdezte a tudós-asszony, hogy mit akar tőle kérni. Mondta, hogy neki már két férje halt meg, és azt akarja megtudni, hogy melyik állt hozzá közelebb. A jósnő beszélt, mintha tényleg két férje halt volna meg, pedig csak egy. Az ilyenek aztán ugye nem hittek már a jósnak. Mert ennek az egésznek az az alapja, hogy higyjék. (8)
436. A *parádi* meg a *markazi asszony*ról hallottam, de én még nem voltam nála soha. Olyat sem tudok, aki volt nála, de aki elmegy, az biztos hiszi is, amit mond. (5)
437. Hallottam én is, hogy *Markazon* meg *Parádon* halottlító asszony van, de én nem mennék el hozzájuk soha. Én voltam temetőőr is hosszú ideig, de nem láttam én a temetőben semmit, nem igaz az, amit a halottakról beszélnek. Azok már nem csinálnak semmit, semmi kívánságuk nincs. (24)
438. Mondják, hogy *Parádon* van javasasszony, itt ilyen nem volt soha. Járnak hozzá most is. Már volt olyan asszony, aki többször is volt nála. Ezek általában szentül hiszik, amit mond. Azt mondják, igazat beszél, még azt is megmondja, hogy akit kérdez, milyen ruhában ment el, milyen cipő volt a lábán. Itt van előtted, látod-e? – szokta mondani. Ezt mind elmesélik az asszonyok, amikor hazajönnek. (1)
439. Most *Markazon*, *Parádon* meg *Putnokon* van halottlító asszony. Régen idősek, meg fiatalok is jártak ilyen helyre, mindenki, aki kíváncsi volt a halottjaira. Most nem tudom, hogy sokan járnak-e, de aki elmegy, az biztosan el is hiszi, amit mond neki, másnak minek mennének oda. Ha nekem jósolna, meghallgatnám, de úgyse hinném el, akármit mondana, nem foglalkoznék vele. (7)
440. Most akarok menni *Putnokra*, ott van jó javas. Ha itt most elmondom, hiába megyek oda, nem fog semmit mondani, kiutasít. Most voltak az ángyikáék négyen, mind azt mondták, hogy minden szóban igazat mond az. Ha most elmondanám, mit akarok megkérdezni tőle, azt mondaná, menjen csak vissza ahhoz a mikrofonszalaghoz, aminek elmondta, attól kérdezzem, ne tőlem. (18)
441. Az apám *Aranyosra* (Hevesaranyos) ment egyszer, ott volt egy *cigánylány*, aki tudott jósolni. Egerbocson hagyta a kocsit egy ismerősüknél, onnan gyalog ment a hegyen át, egy boci emberrel. Az özvegyember volt, oszt az úton az apám mindig házassította volna az embert. Azt mondja aztán a cigánylány, hogy

magának nem mondok, mert maga, mióta Bocsról jön, mindig házasított az úton. Menjen ki, oszt mondjon el egy olvasó imádságot, úgy jöjjön vissza, akkor majd mondok. Az apám a disznóól körül mondta el az olvasó imádságot, és úgy ment vissza. (18)

442. A javasba belejön a sápadtság jósláskor, úgy tud beszélni a halottakkal. *Abasáron* volt egy olyan lány, aki 13 éves koráig nem evett csak gyümölcsöt, az rendelkezett olyan erővel, hogy meg tudta idézni a halottakat. Mindenütt ismerték a környéken, a szomszéd falvakból is jártak hozzá. (53)
443. *Dormádon* volt egy halottlátó asszony, ennek olyan nagy volt a híre, hogy az egri érsek behívatta magához. Azt mondja az érsek: „Ha maga tényleg tud a halottakról beszélni, beszéljen az én édesapámról.” Az asszony beszélt is: „A maga édesanyja ikreket szült, de ő a maguk születése után meghalt, az édesapjuk nevelte magukat.” Az érsek mostmár elhitte, hogy igazat beszél, mondta neki, hogy erről a beszélgetésről senkinek ne szóljon egy szót se, és adott neki nem tudni mennyi összeget. (35)
444. Mielőtt a halottlátó asszonyhoz, a tudóshoz mennek kérdezni valamelyik halottjuk felől, kimennek a temetőbe, hívják a halottakat is. Amikor közelednek a tudóshoz, halottszagot éreznek, akkor tudják, hogy a halottak is jönnek. A halottlátó asszony tükör elé pohárba vizet tesz, abba gyűrűt, ezzel látja a túlvilágot is. (60)
445. Akik a halottlátóhoz jártak, meg most is elmennek, úgy mondják, hogy tisztára úgy mond meg mindent, ahogy volt, én nem tudom, mert nem voltam még sohasem, de biztosan így lehet. (9)
446. Itt a faluban egy derecskei fiatalember eltűnt, felakasztotta magát. Nem tudták megtalálni és elmentek a jósnőhöz. Azt mondta, hogy majd megtalálják, ha lehullanak a levelek. Meg is találták ősszel az erdőben Balla és Derecske között. (42)
447. Amikor meghalt a nagyapám, a felesége elment anyukámmal a jósnőhöz. Ott olyan volt, mint egy pad, lefelé vezetett a lépcső, és oda ment be a jósnő. Amikor feljött, elmondott mindent. Nagymamám elhitte ezeket, és azt mondta, hogy nagyon okos az a jósnő, mert mindent tudott. Szerintem kitudakolt mindent, amit tudott tőlük, és csak azután beszélt. (44)
448. A tudósasszony úgy csinálja, hogy másokat kikérdez az egyes esetekről, és amikor elmennek hozzá a halottnak a hozzátartozói, akkor ő már informálódott, el tudja mondani, hogy volt, milyen volt. Nem szokott pénzt kérni, de azért csak visznek valamit. (25)
449. A halottlátónál még soha nem voltam, de azt mondják, hogy igazat mond. Én nem is mennék el, mert félnék is, meg nem is hinném el, amit mond, az olyanoknak meg úgysem mond semmit. Azt mondják, hogy ott olyan furcsa szag van, olyan halottszag, meg gyertyaszag. Nekem meg édesanyám se volt nála, miért mennék. (27)
450. Nénémtől hallottam, hogy mentek egyszer Gyöngyösre, hát a határban egy öreg

bácsi megszólítja őket, a teheneket őrizte, és olvasóval imádkozott. Azt mondja, hogy ha tudóshoz mennek, ne menjenek, hagyják azt a halottat nyugodtan pihenni. Mert a tudós fel tudja hívni a halottat, de utána az már nem tud nyugodtan pihenni, mert megbolygatják. (27)

451. Egyszer egy ember azt mondta a feleségének, hogy lefekszik, de három napig ne költsék fel, három napig odalesz, de ne temessék el. Három napig el volt ragadtatva, búcsújáró helyeken járt Jézussal. A rosszak kísérték, szét akarták szaggatni, de nem félt. (23)
452. Olyat is hallottam, hogy a javasnak nem marad meg a gyereke. Ha megszüli is, utána meghal. A paradírról hallottam, hogy annak is meghalt a gyereke. (27)
453. Egyszer, mint summások, kártyáztunk pénzre. Odajön egy tudósasszony, azt mondja, megmondja az igazat egy kis szalonnáért. Hát idehallgasson, mondom, vagy menjen el, vagy akkor nem egy kis szalonnát kap, hanem egy kilót, de csak ha igazat mond. Mert itt vágom le a fejszével a fejét, ha hazudik. Akkor az asszony összetette mind a két kezét, hogy nem tud ő semmit. Úgy eltűnt akkor, hogy többet nem is láttuk. Ez 1923-ban volt. (8)
454. Akkor is summásmunkán voltunk, amikor jött egy kuruzsló asszony. Egy kis mádrkoponyával, elkezd ott beszélni, hogy ő százszázalékosan megmondja az igazat. De azt mondja, amit rászántam a jóslóra, azt tegyem oda a tenyerébe. Mondom neki, hogy mindegy az, amit adni akarok, úgy is odaadom, ha megígérem. Ő meg azt mondja, hogy a jóslás csak akkor hasznos, ha előre odateszem, a koponya mellé. Annyira felbosszantott, hogy megfogtam a koponyát, elhajítottam. A kuruzsló erre úgy eltűnt, megjijedt tőlünk. Hát ilyen ez a jóslás. (8)

IV. TÜZES EMBER

455. A Tóbérci tetőn tüzes ember volt, éjszaka mindig látták. „Buddog éjjel” – mondták. Elátkozták a földviszály miatt, most meg nem tud pihenni, mindig mászkálnia kell a határban, lámpaszerűen égett. Az emberek nem mertek arra menni kaszálni, félték tőle. (61)
456. A tüzes ember éjjel a határban mászkál. Életében kiszedte a határkövet, mert szélesebb földet akart. Gonoszsága miatt halála után mindig mérnie kell a földet, és cipelni a határkövet. Még hallották is régen, hogy nyög a nehéz kő súlyától. (62)
457. Tüzes emberről gyerekkoromban beszéltek. A Tóbércin látták.. Hajlott háttal járt, gyűrközött a világgal. Azt mondták, hogy a tüzes ember elkárhozott ember volt. Elvette másik embernek a földjét, magának nagyobb szántott. Beszélték a régi öregek, a fonóban nekünk is szóltak, hogy nézzétek csak a tüzes embert. Hát azt lehetett látni, hogy ment a világosság, ugrált egyik helyről a másikra. Va-

lami huncutember is lehetett. Most már nincs ilyen, nem mérik a földet. Azt mondták, hogy a tüzes ember halott ember. Én 12 évig voltam temetőőr, de hogy a holtak járkálnának, olyat soha nem láttam, mindig csend volt. (24)

458. Tüzes ember már nincs, csak a tsz előtt volt. Amikor mindenkinek volt földje, előfordult, hogy elszántották egymását, mert mindenki nagyobbakat akart, aztán pereskedtek. Mostmár nincs föld, minek járna a tüzes ember. Addig meg járt és rakosgatta a köveket. Azt mondják, azt mormolta folyton, hogy jaj, hova tegyem, hova tegyem. A láncá meg csörgött. Ma már ilyen nincs. (57)
459. Arra emlékszem, hogy néhány helyen mutatták a határban, hogy ott éjszaka tüzes ember jár. De ezt persze csak az idősebbek vették komolyan. Nem volt az más, mint metángáz-féle, amit nem ismertek. Aztán ha begyulladt, akkor mondták rá, hogy tüzes ember jár ott. Olyan embernek mondták, aki el van kárhözva, az Isten elátkozta, mert a határkövet megmászította. Ez élő, elátkozott rendes ember volt, aki csak éjszaka járta a határt, körülötte nagy tűzcsóva volt. Mi ilyet nem láttunk, de lehet, hogy valaki láthatta. Embert is, meg fényt is, de nem tüzes embert. (8)
460. A tüzes ember égett, mintha tűz volna. A hegyeken volt, a hegytetőn, a faluban soha nem volt ilyen. Nem lehetett égő fa, hogy valami, mert tiszta helyen volt, ahol fa sem volt. Láng volt, nagy alak. Nem lehetett látni közelről, nem tudták, hogy mi volt. Félték tőle az emberek. Gyerekkoromban még láttuk, az öregek mutogatták is, aztán megszűnt, már nincs. (11)
461. Én már láttam tüzes embert, de csak később derült ki, hogy az egy hintó volt. Szaladt a csinált úton, és mi gyerekek, azt hittük, hogy tüzes ember. Ki volt világitva, csak azt láttuk, azt hittük, hogy tüzes ember ment ott. Ez még a századforduló környékén volt, akkor én még gyerek voltam. (18)
462. A Mocsolyásban nagyon sok szentiván bogár volt. A nagyapám egy másik emberrel ment arra. Azt mondja a másik: „Nézzé csak, hé, tüzes ember.” Az az ember félt ettől, de a nagyapám az gulyás volt a Nagylaposon, az nem félt semmitől se, meg nem is hitt az ilyenekben. Tudta a nagyapám, miről van szó, tudta, hogy mi az a tüzes ember. Mondta is: „Na gyere, megmutatom én neked, mi az a tüzes ember, mitől félsz te.” Odamentek, hát a galagonyabokor tövében meglátták a sok bogarat, ahogy rávilágítottak, mégjobban világitott. Mondta is a másik embernek a nagyapám: „Na látod, hát ilyen a tüzes ember, hát ettől félsz.” A tökéletlen emberek meg összejöttek az utcán, úgy lesték a tüzes embert. Úgy félték, hogy arra se mertek menni, nem hogy megnézték volna, hogy mi az. (1)
463. Azt mondták, hogy a Bodor-völgyiben van a tüzes ember, ott világit éjszaka. Láttam én is, a tüzet láttam úgy este 10 után. Én nem tudtam semmit, hogy mi az, mit lehet tőle tartani, csak annyit tudok, hogy féltünk tőle mindnyájan. (12)
464. Antus bácsi mesélte, ő látta is, hogy minden este mászkál valaki a határban. Szó nélkül mászkál, meg világit. A határkövet akarja rakosgatni. Néha még azt is lehetett hallani, hogy nyög. Antus bácsi azt mondta, hogy az a tüzes ember. (57)

465. Mondták régen, hogy a határban tüzes ember mászkál. Azt mondták az öregek, hogy az a tüzes ember, hogy valaki elszántotta a másik földjét, és így bűnhődik, hogy a határban kell mászkálni. De nem tüzes ember volt az, nem látta azt közelről senki, valaki pipával jött haza a határból, vagy rágyújtott út közben, az világított. (80)
466. 1932-ben kerülő voltam a községben. Azt mondta a bodonyi kerülő, hogy vigyázz, mert a Tóbércin tüzes ember van, arra inkább ne menj. Mikor mondta, egész este figyeltem a Tóbércit, de nem láttam én ott semmi különöset. Még át is mentem a váron, hogy lássam, honnan jön a tüzes ember. Hát őt fogtam meg, lopta a kukoricát a határban. Engem a tüzes emberrel akart megrémíteni, hogy ne menjek arra, ő meg lopta a kukoricát a derecskei határból. Hát ilyen volt a tüzes ember, csak kitalálták, hogy megijesszék egymást. (77)
467. A határban, ha távoli tüzet láttak, arra mondták azt, hogy ott a tüzes ember. Beszéltek róla mindig, meg mutogatták, de már ilyen nincs. (68)
468. Gyerekkorunkban a gyárkéménytől nem lehetett látni a domboldalon a tüzes embert. Ott mutogatták, de nem lehetett meggyőződni róla, hogy mi az. Olyasminnek kellett annak lennie, hogy valaki tüzet rakott ott. Nem látta azt közelről senki, hogy mi is az. Ilyen dolgokról ma már nem esik szó. (36)
469. Beszéltek itt a faluban a tüzes emberről, hogy járkál a domboldalon. Nem lehetett az más, csak egy üvegdarab, oszt rásütött a nap, azért ragyogott, de régen félték tőle, meg mindent beszéltek róla. Ezzel is csak ijesztgették egymást. (76)
470. Laikus emberek voltak azok, akik a tüzes embert elhitték. Vagy rakéta volt az, a háború idején, és arra mondták, hogy valami égi tünetek. (25)
471. Mi volt a tüzes ember valójában: a Tóbércin voltak a kukoricaföldek legtöbbszörre. Aztán ősszel, ha a kukoricaszárat nem hordta haza, akié volt, a gazdája, akkor úgy este vagy délután begyújtották, elégették ott helyben. Persze, ha nem végzett vele, akkor ott hagyta égve. Aztán erről beszéltek mindenféleképpen az emberek, főleg az öregek. Nekünk, gyerekeknek is mindig mutogatták, hogy ott a tüzes ember. (5)
472. Volt olyan is, hogy ősszel, mikor voltak azok a nagy tökök, kivágták üregesre, és gyertyát tettek bele, vágtak rá szemet, szájat, fület, szemet, egy rúdra akasztották, úgy ijesztgették vele. Mi gyerekek meg féltünk tőle, elszaladtunk. Nekünk ez volt a tüzes ember. (5)
473. A tüzes embert mutogatták régebben, de azt is mondták, hogy a kerülő tüzel, meg ilyesmi, de lehetett látni éjjel, hogy nagy veresség volt arra. Azt nem tudták, hogy ki a tüzes ember, csak azt mondták, hogy bodonyi. Mindig azon a részen, Bodony felé éledt fel. Tüzes embernek más falubelieket mondtak, nem derecskeieket. (11)
474. A tüzes emberről azt mondták, hogy valóban voltak ilyen emberek. Mi is voltunk úgy gyerekkorunkban, hogy ijesztgettük egymást, meg minket is ijesztgettek, de aztán, ha nem féltünk, akkor beszélhettek már tüzes emberről, meg mindenféle szellemekről. Hát ilyen ijesztgetés volt a tüzes ember. (7)

475. Őcsémék elmennek egyszer krumplit lopni. Nagy láng csapott fel a földből, éppen nem messze tőlük. Ők tüzes embernek hitték, el is szaladtak. Másnap elmentem megnézni, ahol mondták. A föld tenyéryi szélesen, meg jó hosszan meg volt repedve, és egy helyen égett fadarabok meg pernye volt benne. Persze, nem tüzes ember volt az, amit láttak, hanem gázkitörés. Tüzes ember nem volt soha, csak kitalálták. Nem tudták, hogy mit látnak, nem merték megnézni, és ráfogták. (33)
476. Azt mondták a faluban, hogy a Bodor-völgyiben van a tüzes ember. Láttam én is, meg látta mindenki néha, nagy fényt láttunk ott. Mindenfélét mondtak róla, hogy mi a tüzes ember, meg mi van ott, de közlőrl senki nem látta, csak mondták egymásnak. Nem tudom, miért kellett tőle tartani, csak annyit tudok, hogy félt tőle mindenki, félttem én is. (12)
477. Én nem láttam, csak beszélgették az emberek, hogy késő este a határból jövet látták a tüzes embert a Tóbérci környékén. Hogy igaz volt-e, vagy mi volt az, nem tudom, mert én olyat még nem láttam. Én csak a fényt láttam néha, de miért volna az a tüzes ember. (63)

V. GARABONCIÁS

478. A foggal született gyerekről azt tartották, hogy az „verboncás” lesz, az hozza az esőt. De hogy az milyen, meg itt volt-e, azt nem tudom. (62)
479. A garabonciásról nem beszéltek itt régen se, nemhogy most. S az apám, meg anyám sem mondott semmit. Ők is meg az öregek is csak a boszorkányról beszéltek inkább, de azt is csak régen, most már nem. (5)
480. A verboncásnak olyan hatalma van, hogy meg tudja mondani, hogy mi hol van elrejtve. Ezt én még gyerekkoromban hallottam az öregektől, azóta se hallottam ilyenről, nem tudom, hogy milyen ez a verboncás. (58)
481. Velünk történt meg úgy 1920 körül, hogy el voltunk maradva az aratással, és már késő estek kimentünk folytatni a munkát. Éjfél előtt fújni kezdett a szél, mindig erősebben. Aztán éjfélkor forgósél támadt. A kévétet mind szétfújta, nem tudtunk haladni a munkával, elindultunk haza. A szél felkapott és tolt bennünket egészen a falu széléig. Se visszafordulni, se egymáshoz szólni nem tudtunk, meg alig láttunk. Amikor a forgósél betolt a faluba, hirtelen teljesen csend lett. Hajnalban, amikor visszamentünk a határba, a kereszték ott voltak sorjában, rendben, semmi sem látszott rajtuk. Ezt vagy a boszorkányok csinálták, vagy a garabonciások voltak. (63)
482. Még gyerekkoromból emlékszem, anyámnak volt egy nagy könyve, és ebbe voltak olyanok írva, hogy verboncás. Ilyenek járták a világot. Ahol el volt szállásolva a verboncás, volt olyan könyve, hogy a felhőt leolvasta, szóval mindenfélle csodatevő dolgok voltak benne. Az is benne volt a könyvben, hogy amikor el-

aludt a verboncás, az asszonyok elővették a könyvét, és olvastak belőle. Hát egyszer csak felébred a verboncás. Azt mondja: „Hú, asszonyok, mindjárt itt lesz a nagy felhő a földön.” Ő aztán visszaolvasta a felhőt abból a nagy könyvből, nem lett belőle semmi. Itt is mesélték régen, hogy itt is szállásolt egyszer egy verboncás a faluban. És amíg aludt, addig az asszonyok olvastak a könyvéből. Szóval ugyanúgy mesélték, ahogy én a nagy könyvben olvastam. Hogy ez igaz volt-e, vagy csak mese, nem tudom, de most már nem hallani ilyet, és nem is járt a faluban a verboncás. (8)

VI. LIDÉRC

483. A lidércről csak annyit tudok, hogy ha valakinek lidérce van, az minden parancsát teljesíti, de nem is tud tőle megszabadulni, csak ha elküldi a tenger fenekére gyöngyszemért, akkor, mert onnan nem tud visszajönni. (27)
484. Én már nem tudom, hogy milyen volt a lidérc, de hogy volt, az biztos. Valami madárfajta lehetett, vagy olyasmi, mert beszéltek lidérctojáról is. Azt is mondták, hogy „olyan vagy, mint a lidérc”, de hogy milyen, azt nem mondta senki. (36)
485. Azt mondták egymásnak az emberek, hogy „lidérce van”, de én azt nem hallottam senkitől, hogy milyen is a lidérc. (11)

VII. TÁLTOS

486. Egyszer lopni mentünk ki éjszaka, még gyerekkoromban. Egyszer csak nagy zúgás támadt, és a holdvilágnál láttuk, hogy elsuhant mellettünk egy fejetlen ló. Ez volt a táltos, mert azt mondják, hogy a táltos az fejetlen ló. (62)
487. Azt mondták az öregek, hogy a táltos az fejetlen ló, ami ijesztgette az éjszaka hazamenő legényeket. De én még senkitől nem hallottam, hogy őt megijesztette volna ilyen. (63)
488. Aki a levegőben is tudott járni, gondolom, arra mondták, hogy táltos. Az ilyen valami sárkányféle lehetett. Meséltek erről is, de nem annyira, de én magam ilyennel soha nem találkoztam. Szerintem sárkány csak a mesében van. (8)
489. A szót, hogy táltos, már hallottuk, de hogy mi volt az, nem tudjuk. Nekünk már nem meséltek ilyeneket. (74)
490. Hallottam a nevét, de nem tudom, hogy mi a táltos. Úgy gondolom, arra mondták, hogy amikor jött a nagy felhő, azon látták a táltost. Szóval ilyen felhőféle lehetett. (68)
491. A táltosról nem mesélt nekem senki, pedig voltak szóban ilyen dolgok régen. Úgy gondolom, az is valami szellemféle lehetett. (11)

492. Nagypám gulyás volt, kint élt mindig a szabadban a tanyán. Én mellette nőttem fel. Ők ott sokat beszéltek különféle történeteket, de ő is csak elmesélte az ilyeneket, nem hitt benne. Mindig hozzátette, hogy ne higjy benne. A táltosról azt beszélték, hogy a Galyán vannak, ott tanyáznak. Aki arra el mert menni, az nagy legény volt. (1)

VIII. MARKOLÁB

493. Hallottuk, hogy mondták az öregek, hogy morkola, de azt már nem tudjuk, hogy mi volt. A magam elgondolása szerint az ördög volt, vagy a sötétség. Arra mondták, mert attól félt a gyerek, azért mondták, hogy megijessék. (70)
494. Én is mondtam a gyerekeimnek, mikor kicsik voltak, hogy ha rossz lesz, elvisz a morkola. Ezt én is csak így hallottam, hogy a gyerekeket ijesztgették vele, azért mondtam én is az enyémmnek, de nem tudom, hogy mi az a morkola. (68)
495. A morkola szóval a gyerekeket ijesztgették még az én gyerekkoromban. Féltünk tőle, mert mondták, hogy elvisz a sötétben, de hogy mi az, nem tudom, nem is hallottam már azóta róla. (74)
496. Azt mondták régen, hogy morkola van a holdban, meg a kisgyerekeknek mondták, hogy ha rossz lesz, megesz a morkola. De azt nem mondták, hogy mi az, állat-e, vagy szellem, vagy mi más. (58)

sor- szám	N é v	szül.év	F o g l a l k o z á s					isk. végz.
			1920	1940	1960	1970	1975	
1.	Fónad csero Ferenc	1907	summás	kőműves	kőműves	ipari nyugd.	ipari nyugd.	4 elemi
2.	Fónad csero Ferencné	1911	—	htb.	htb.	htb.	htb.	6 elemi
3.	ifj. Fónad csero Ferenc	1942	—	—	—	ács	ács	8 ált.
4.	Zám ördög István	1919	—	gyári m.	bányász	bányász	ipari nyugd.	6 elemi
5.	Cseh István	1916	—	bányász	bányász	ipari nyugd.	ipari nyugd.	6 elemi
6.	Cseh Istvánné	1920	—	htb.	tsz-tag	tsz-tag	tsz-tag	4 elemi
7.	Fazekas Sándor	1925	—	gazdálk.	téglagy.	építőip.	építőip.	6 elemi
8.	Fónad Ferenc	1902	summás	suszter	suszter	nyugd.	nyugd.	4 elemi
9.	Fónad Ferencné	1914	—	htb.	htb.	htb.	htb.	4 elemi
10.	Fodor Imre	1900	gazdálk.	gazdálk.	tsz-tag	tsz. nyugd.	tsz. nyugd.	4 elemi
11.	Fodor Bertalan	1901	gazdálk.	gazdálk.	tsz-tag	tsz. nyugd.	tsz. nyugd.	4 elemi
12.	Fodor Bertalanné	1918	—	gazdálk.	tsz-tag	tsz-tag	tsz-tag	4 elemi
13.	ifj. Fodor Bertalan	1955	—	—	—	téglagy.	téglagy.	8 ált.
14.	ifj. Fodor István	1930	—	—	téglagy.	téglagy.	téglagy.	8 ált.
15.	Kovács Ferenc	1926	—	cipész	téglagy.	téglagy.	téglagy.	8 ált.
16.	Kovács Ferencné	1935	—	—	téglagy.	téglagy.	téglagy.	8 ált.
17.	Kovács Rozália	1955	—	—	—	varrónő	varrónő	8 ált.
18.	Göboly Gergely	1893	gazdálk.	gazdálk.	tsz-tag	tsz. nyugd.	tsz. nyugd.	6 elemi
19.	Göboly Gellért	1928	—	—	agronóm.	téglagy.	felvásárló	érettségi
20.	Göboly Gellértné	1930	—	—	agronóm.	htb.	htsb.	érettségi
21.	Göboly Gellért	1954	—	—	—	isk. tan.	szakmunk.	érettségi

sor- szám	Név	szül. év	F o g l a l k o z á s				isk. végz.	
			1920	1940	1960	1970		1975
22.	Göbölly Szilárd	1960	—	—	—	isk. tan.	szakm. tan.	
23.	özv. Kovács Andrásné	1888	gazdálk.	gazdálk.	tsz-tag	tsz. nyugd.	tsz. nyugd.	4 elemi
24.	Tóth kapa Sándorné	1913	—	summás	tsz-tag	tsz. nyugd.	tsz. nyugd.	5 elemi
25.	ifj. Tóth kapa Sándor	1931	—	—	erdész	ny. kertész	ny. kertész	8 ált.
26.	Tóth Erika	1950	—	—	—	erdész	erdész	8 ált.
27.	Nagy Bertalanné	1942	—	—	téglagy.	téglagy.	téglagy.	8 ált.
28.	Tóth kapa József	1938	—	—	kőműves	kőműves	kőműves	8 ált.
29.	Tóth kapa Piroska	1955	—	—	—	varrónő	varrónő	8 ált.
30.	Nagy Katalin	1942	—	—	htb.	htb.	alkalm.	8 ált.
31.	Molnár Anna	1910	summás	téglagy.	téglagy.	ipari nyugd.	ipari nyugd.	6 elemi
32.	Kiss József	1910	summás	bányász	kubikus	ipari nyugd.	ipari nyugd.	6 elemi
33.	Fejes György	1879	gazdálk.	gazdálk.	gazdálk.	tsz-tag	—	4 elemi
34.	Salamon Bálint	1920	—	ipari m.	bányász	bányász	ipari nyugd.	6 elemi
35.	Kiss komó Boldizsár	1894	summás	gazdálk.	tsz-tag	tsz. nyugd.	tsz. nyugd.	6 elemi
36.	Kiss bader János	1900	summás	gazdálk.	tsz-tag	tsz. nyugd.	tsz. nyugd.	4 elemi
37.	Kiss bakó András	1910	—	feles gazda	gazdálk.	gazdálk.	gazdálk.	analfabéta
38.	Kiss bakó Andrásné	1914	—	gazdálk.	gazdálk.	gazdálk.	gazdálk.	4 elemi
39.	Fónad elek Józsefné	1923	—	gazdálk.	tsz-tag	tsz. nyugd.	tsz. nyugd.	4 elemi
40.	Kovács barna Imre	1897	gazdálk.	gazdálk.	tsz-tag	tsz. nyugd.	—	6 elemi
41.	Németh Erzsébet	1959	—	—	—	isk. tan.	tanuló	8 ált.
42.	Ódor Attila	1959	—	—	—	isk. tan.	tanuló	8 ált.

sor- szám	Név	szül. év.	F o g l a l k o z á s					isk. végz.
			1920	1940	1960	1970	1975	
43.	Horváth Éva	1958	—	—	—	isk. tan.	tanuló	8 ált.
44.	Fónad Éva	1958	—	—	—	isk. tan.	tanuló	8 ált.
45.	Klátyik Ildikó	1959	—	—	—	isk. tan.	tanuló	8 ált.
46.	Márkus Anna	1959	—	—	—	isk. tan.	tanuló	8 ált.
47.	Tóth Zsuzsanna	1959	—	—	—	isk. tan.	tanuló	8 ált.
48.	Kiss Éva	1959	—	—	—	isk. tan.	tanuló	8 ált.
49.	Horváth Magdolna	1959	—	—	—	isk. tan.	tanuló	8 ált.
50.	özv. Farkas Ferencné	1906	—	gazdálk.	htb.	eltartott	eltartott	4 elemi
51.	Kiss duka Imréné	1907	—	gazdálk.	téglagy.	tsz. nyugd.	tsz. nyugd.	4 elemi
53.	Orosz Ferenc	1910	—	cseléd	gyári m.	ipari nyugd.	ipari nyugd.	6 elemi
54.	Orosz István	1940	—	—	téglagy.	téglagy.	téglagy.	8 ált.
55.	Kóródi Andrásné	1903	—	gazdálk.	htb.	htb.	htb.	4 elemi
56.	özv. Kocsa kanász Jánosné	1895	summás	gazdálk.	tsz-tag	tsz. nyugd.	tsz. nyugd.	4 elemi
57.	Kiss Imréné	1921	—	gazdálk.	téglagy.	téglagy.	téglagy.	6 elemi
58.	Kiss duri Bertalanné	1905	—	gazdálk.	tsz-tag	tsz-tag	tsz. nyugd.	6 elemi
59.	Kiss csepü Jánosné	1915	—	gazdálk.	tsz-tag	tsz-tag	tsz. nyugd.	6 elemi
60.	Kiss körü István	1914	—	bányász	bányász	téglagy.	ipari nyugd.	6 elemi
61.	Kiss körü Istvánné	1916	—	gazdálk.	tsz-tag	tsz-tag	tsz. nyugd.	6 elemi
62.	Lajos Bertalanné	1921	—	gazdálk.	tsz-tag	tsz-tag	tsz-tag	6 elemi
63.	Orosz Imréné	1906	gazdálk.	gazdálk.	tsz-tag	tsz-tag	tsz. nyugd.	6 elemi

sor- szám	Név	szül. év	F o g l a l k o z á s a					isk. végz.
			1920	1940	1960	1970	1975	
64.	Zám körü Istvánné	1902	gazdálk.	gazdálk.	tsz-tag	tsz-tag	tsz. nyugd.	6 elemi
65.	özv. Kiss gyurka József- né	1902	gazdálk.	gazdálk.	tsz-tag	tsz-tag	tsz. nyugd.	4 elemi
66.	Kocsány Andrásné	1908	gazdálk.	gazdálk.	tsz-tag	tsz-tag	tsz. nyugd.	4 elemi
67.	Kocsa bene János	1905	summás	ipar	kőműves	ipari nyugd.	ipari nyugd.	6 elemi
68.	Kocsa bene Jánosné	1924	—	summás	gazdálk.	htb.	htb.	6 elemi
69.	Kis bader József	1907	—	gazdálk.	tsz-tag	tsz. nyugd.	tsz. nyugd.	6 elemi
70.	Kovács tejes Imre	1904	—	gazdálk.	téglagy.	ipari nyugd.	ipari nyugd.	6 elemi
71.	Horváth tiri András	1914	—	gazdálk.	téglagy.	ipari nyugd.	ipari nyugd.	6 elemi
72.	Balogh János	1904	summás	ipari m.	ipari nyugd.	ipari nyugd.	ipari nyugd.	6 elemi
73.	Balogh Jánosné	1906	—	gazdálk.	htb	htb.	htb.	6 elemi
74.	Inotai Lászlóné	1925	—	—	szövőnő	szövőnő	szövőnő	8 ált.
75.	Vass Józsefné	1940	—	—	—	szövőnő	szövőnő	8 ált.
76.	Fónad Józsefné	1895	summás	gazdálk.	htb.	htb.	htb.	4 elemi
77.	Kóródi Lukács	1897	cseléd	gazdálk.	ipari m.	ipari nyugd.	ipari nyugd.	4 elemi
78.	Kóródi Lukácsné	1908	summás	gazdálk.	htb.	htb.	htb.	4 elemi
79.	Horváth Józsefné	1910	—	summás	gazdálk.	nyugd.	nyugd.	4 elemi
80.	Benkő ipacs Imréné	1918	—	gazdálk.	tsz-tag	tsz-tag	tsz. nyugd.	6 elemi
81.	Benkő ipacs Imre	1915	—	fuvarozó	tsz-tag	tsz-tag	tsz. nyugd.	6 elemi
82.	Kis tanka Józsefné	1905	summás	gazdálk.	tsz-tag	tsz-tag	tsz. nyugd.	4 elemi
83.	Kis tanka Sándor	1940	—	—	ipari m.	ipari m.	ipari m.	8 ált.

sor- szám	N é v	szül. éve	F o g l a l k o z á s a					isk. végz.
			1920	1940	1960	1970	1975	
84.	ifj. Kis Bakó András	1930	—	—	fuvaros	fuvaros	fuvaros	6 elemi
85.	Bolyki Jánosné	1902	summás	gazdálk.	tsz-tag	tsz-tag	tsz. nyugd.	4 elemi
86.	Fazekas Joachimné	1899	summás	gazdálk.	tsz-tag	tsz-tag	tsz. nyugd.	4 elemi
87.	Kis tanka József	1906	—	gazdálk.	tsz-tag	tsz. nyugd.	tsz. nyugd.	6 elemi

VARSÁNYI HIEDELMEK

Hoppál Mihály

A Nógrád megyei Varsány községben 1972 és 1974 között több alkalommal gyűjtöttem, ebből az anyagból adok most közre egy válogatást. Adalékok ezek a falu néphitéhez, s általában a palóc néphitéhez. A szövegeket magnetofonnal gyűjtöttük, pontos – de nem tájnyelvi lejegyzésben közöljük itt a gyűjtő kérdéseire adott válaszokat. Az eredeti interjú-anyagot témák szerint csoportosítottuk és utaló-címszóval láttuk el – ez minden változtatás a szövegeken. A gyűjtő kérdéseit – jellel különböztetjük meg, az adatközlő válasza pedig a következő sorban kezdődik. Az új címszó egy másik adatközlő szövegének kezdetét is jelzi. (Az eredeti lejegyzés „vágatlan” példánya megtalálható az MTA Néprajzi Kutatócsoportjának Archivumában.) A gyűjtés során néhány egészen kitűnő adatközlővel találkoztam, köztük volt Tóth Istvánné (szül. Petrovics Ilona, 1915), Borbély Ilona (szül. 1901), özv. Bárány Józsefné (szül. László Verona, 1912), Bárány Istvánné (szül. Kiss Borbála, 1905), és Rettel István juhász (szül. 1903). – Köszönet nekik türelmükért, amellyel a Néprajzi Kutató Csoport Folklór Osztályának közös gyűjtőmunkáját segítették.

*

Újhold

– Mit mondtak újholdkor?

Ha meglátták az újholdat, mindig letérdepeltek és mondták:

Új hold, új király, téged köszöntelek,

Eleven fővel, holt fővel

Boldog asszony igéjével.

Háromszor mondták és vetették magukra a keresztet.

Markoláb – napfogyatkozás

A markoláb eszi a holdat, meg a napot. Fogyasztó volt. A holdat nem annyira ette, a napot. De valóban elfogyott a nap. Lefogyott, oszt nézték vízbe, meg üvegen is nézték a napfogyatkozást.

Nap

– Régi öregek mit mondtak a holdban látszik valami?

A régi öregek csak eztet tudják: szeptember 8-án, mikor kisboldogasszony napja van, oszt akkor reggel, azt már merem mondani én is, hogy akkor ha korán felkelek és akkor megnézi valaki a napot, abba a napba olyan, mint ha ringatnának vagy muzsikálnának valamit, és máskor az nincsen, csak akkor. Eztet szokták a régi öregek mondani... – én csak azt tudom, hogy kicsi koromban erről tudtak a régi öregek.

– Mi ringatja?

Kisboldogasszony, úgy hogy a Mária akkor született. Szeptember 8-án. Nagyboldogasszony – az nem Anna. Anna nap máskor van, az július 26-án van. Nem az a Nagyboldogasszony napja, augusztus 15-ét nevezik Nagyboldogasszony napjának.

Csillagok

– Ha láttak csillagot leszaladni, mit mondtak?

Nem csak az öregek, mi is mondtuk, most szabadul egy lélek a purgatóriumból.

*

Éjfél már elvan, mer' a Göncölszekérnek a rúdja lefelé áll. Olyan is van, aki meg is hal és nem tudja mi a göncölszekér! Domán Marinak mondtam, mehetünk hazafelé már, mer' a Göncölszekér már fönn van. Tik csak beszéltek bolondokat, hogy Göncölszekér, meg Fiastyúk, meg kaszás csillag, meg a hadak útja... Mondom: Te soha nem látod a Göncölszekeret? Hát úgy van még a nótába is, hogy hét csillagbul van a Göncöl szekere... Hát mutasd meg nekem. Megmutattam. Azt mondta: Ilona, ezt soha nem hittem volna!

*

– Mit meséltek a Göncölszekérről?

Nem hallottam. Addig míg én juhász voltam, megállapítottam olyan pontosan a napról az időt, mintha óra lett volna a zsebembe. Az ember látta – meg az árnyékáról is meg lehetett látni kb. mennyi az idő.

*

Hadak útja, mikor a szentek harcoltak, arra mentek végig. Azért hívják hadak útjának. Nem szentek voltak azok!

*

A kaszás csillag innen gyün mindig Keletrül. Olyan alakja van, mint a kaszának.

– Melyik megy utána?

A sánta jány, az mindig ugrik. Aztán a Fiastyúk, utána a hajnalcsillag, az van legutóljára. Mikor derült az ég a hajnalcsillagot lehet addig látni, míg a nap kiüti az orrát.

Mennykő

– Mennykő mitől csap?

A meleg meg a hideg összemegy.

– Mit hagy maga után a villám?

A hideg villám lyukat üt. 1959-ben láttam, tízéves gyermek nagyságú lyukat ütött a kazalba, de a kazalon át még a földbe is. De nem tüzes villám volt, mert akkor meggyúlt volna.

– Mit dobtak ki az udvarra, mikor villámlott?

Akkor nem, mikor esett a jég! Mikor én kisjány voltam, kemencébe süttük a kenyeret. Sült a kenyér. Tolták a pemetékkal a tüzet. Meg a tüzet húzták ki, szénvonónak hitták. Mikor nagyon esett a jég, ezt szokták kihajítani az udvarba, keresztbe, hogy elálljon a jég. Még ma is, ha nagyon csúnya felhő jön, nagy zivatar, harangoznak elejbe.

– Szentelt gyertyát gyűjtanak?

Azt is mondják, amelyik haranggal akasztott embernek harangoznak, azzal hiába harangoznak a felhő elibe, nem hasznos.

Villám – jégeső

– Mit mondtak, ha villámlott?

Nem mondták a valamikori öregek, hogy villám, villámlik, hanem itt az istennyila. Akkor mikor gyűtt a nagy zivatar, valamikor nem ilyen lakások voltak, hanem – lehet, hogy tán van még most is olyan hely, ahol van füstökonyha – belül vót a kemence, kenyeret süttünk; ott volt a kenyérsütőlapát, szénvonó, pemete, minden... Akkor mikor gyűtt a nagy zivatar, akkor a régi öregek kihordtak mindent. Édesanyámnak az anyja mindent kihordott, – Édes fiaim, ti csak legyetek itt! – aztán hányta keresztbe-kasba, keresztalakokat hányt szénvonóból, pemetébül, meg a kenyérsütőlapátból.

– *Jégesőnél* a fejszét kidobták?

Mikor jégeső jött, akkor mentek az öregebbek a harangozóhoz, hogy leharangozza, hogy verje szét a felhőt. Merthogy a hangtól a felhő szét megy. Imádkoztak is, szentelt gyertyát gyűjtottak. Február 2-án van gyertyaszentelő – gyertyát, amit elvisznek a templomba, megszentelik, azokat szokták meggyújtani, azt égették, mikor olyan nagy zivatar meg jégeső volt.

Jézus anyja a földön

Valamikor régebben is mentek szűzanyához zárandokolni. Mentek fiatal emberek, csengő lovakkal, mentek kocsin megpakolva, hogy elhagytak az úton egy fiatalasszonyt, egy piros papucsos fiatalasszonyt. – Csak mentek zárandokolni. Egyszer utólérte a fiatalasszonyt egy öreg bácsika, két gebe lóval. – Odaköszön a fiatalasszonynak: Adjon Isten édes lányom, te hová mégy? – Elmegyek bácsikám zárandokolni a szűzanyához. Gyeres édes lányom, ülj fel a kocsimra, én is odamegyek a szűzanya tiszteletire. – Egyszer elérnek egy fészület elejbe. Az öreg ember köszön, kalapot emel: Dícsértessék! – Meg a fiatalasszony is köszön: Dícsértessék édes fiam! – Az öreg erre hátranéz: Hát te mit beszélsz? káromkods, mész zárandokolni, oszt káromkods, mész zárandokolni, oszt káromkods? – Nem káromkodtam én bácsikám, ez az én fiam! – De bácsikám, mondja meg azoknak a fiataloknak, akik elhagytak engem az út porába, mentek büszkén – mondja meg nekik, ne hagyjanak el, vegyenek föl, mert nálam nélkül csak a kárhozatba jutnak. – Az öregember nagyon megijedt, akkor ő a Szűzanyát vette fel a kocsira. Hátra akart nézni – hogy ő szóbaáll a szűzanyával – de akkor már nem volt senki a kocsin.

Olyan egy megdöbbentő beszéd volt, hogy én ezt nem felejttem el.

Táltos

A táltos az ló. Nem hallottam, hogy küzdöttek, csak azt, hogy valaki ráült a táltosnak a hátára: édes gazdám, ide oda – percek alatt ott volt. Hogy ez igaz vagy nem?

Táltos

– Mi az a táltos?

Táltos ló, mint a mesébe. Mesébe mesélték, hogy a táltos lónak szárnya nőtt, elszaladt.

– Táltos emberről?

Aki nagyszájú, így mondják, olyan mint egy táltos ló. Ki nagyon veszekedik, nagyon káromkodik.

Tudós pásztor

Csitárba voltam én kanászbojtár. Volt egy nyájba egy disznó egy olyan, amelyikre az ember rácsapott ostorval, ami előtte volt, akár süldő, akár nagyobb disznó, megmarta. Csitár fölött van egy homokos gödör, annak a tetejébe voltunk mi a disznóval. A gazdám jó öregember volt. Rácsaptam a disznó orrára, belemart az egyik süldőbe. Akkor a süldő beesett a homokosgödörbe, a süldő megdöglött. Én mint gyerek, meg is ijedtem, mondom, most mi történik velem, azt hiszik én üttem agyon a disznót. – Az öreg gazdám odagyűn: Mi baj te gyerek, mér vagy olyan bánatos. Nézze meg. Rácsaptam a disznó orrára, megharapta a süldőt, beesett a gödörbe, megdöglött. – Az semmi! – Rácsapott az ostorral a süldőre, felugrott. De másnap reggelre megdöglött a süldő.

Az öreg is tudott valamit, az biztos, mert ha nem tudott volna valamit, egy döglött süldőre ha rávág, azt nem kelt volna fel.

Az öreg is, az úgy eltűnt, mai napig se tudom hova lett. De nemcsak én, hanem senki sem tudja hova lett. – Ha mentünk a legelőre is, volt olyan fű, amire a világ minden kincséért rá nem tapodt volna. Mi volt a fűbe, azt nem tudom. Az öreg Juhász Istvának hívták, hogy honnét való volt, nem tudom. Én két évig voltam a kanásza.

Tudós pásztor

1926-ban történt. Tóth Bercinél voltam én juhász. Eladta Tóth Berci a birkát, Csongrádon adta el, ott volt néki sógora, Barbai Ferenc, jószágigazgató. Barbai Tóth Ferenc Debrecenbe, mezőgazdasági tanár, vagy miféle. Oda adtuk mi el a juhot. Mi innét gyalogosan indultunk el, úgy hogy onnét együtt egy juhászember, meg én, meg együtt egy kocsi, úgy hogy ha valamelyik, voltak ottan gyengébb bárányok is, meg ha valamelyik ki tanál dűlni, feltesszük a kocsira. Hála Istennek nem dűlt ki egyetlen egy se. Hát Kiskörösön esteledtünk mink el, úgy hogy Kiskörösön kerestünk mi szállást, de hogy hogy nem kaptunk sehol, egy udvarba se. Más nem volt hátra, úgy hogy a kocsmába a kocsmárost kértük meg, a kocsmaudvaron háltunk meg. – Bementünk a kocsmába. Voltak ottan többen, egész éjszaka juhászok, kanászok – hát ugye viccelődtek. Egyik egyet mondott, másik is, harmadik is, egyszer oszt azt mondja (nem ilyen bajusza volt, mint nekem, fel volt penderítve) egy kanász ember, ostor volt a vállán. – Hm, komám! A hétszentségit neki! Az még semmi, majd én mondok valamit nektek. Hát annyi malac, még a falon is mászkáltak malacok. Na komáim, a hétszentségit neki.

Fogjatok belőle. Én is kipróbáltam, de nem tudtam megfogni egyet se. Hát mér nem fogtok?! Azt mondja! Ez valóságos igaz. Olyan igaz, ahogy én itt beszélek-e. Ezt saját szememmel láttam! — Hogy ez szemfényvesztés vagy mi-e, — de mondom, még a falon is malackák voltak, olyan gyönyörű szép malacok, hogy csuda.

Garabonciás

Volt olyan, aki 7 foggal született. Abból garabonciás lett. Igaz-e vagy nem, én nem találkoztam vele, csak hallottam a régi öregektől.

Sárkány-kígyó

Apám puskás ember volt, úgy nevezik, hogy „mély patak” oda szokott menni. Valami gellét vagy hasonló madarat talált ottan. Faderékon volt, apám felment megnézni, mi van ottan. Most még olyan... muszkák voltak a gellék. Felment a fára, benéz az oduba, ott volt egy nagy kő. A kőbe volt egy olyan nagy tányér féle kivésve. Ott volt egy kígyó, annak a kígyónak taraja is volt. Apám lejött a fáról, vette a puskát, agyonlőtt egy kígyót. Úgy vágta fel magát a kígyó, mintha ottan ötvenezer ágyú döngött volna. Avval otthagya. Na, majd mikor visszajött a borházhoz, ott lakott, jött egy öreg bácsi: Aggyon Isten bácsikám! — Te édes fiam máma nagyon nagy kárt csináltál! Miért csináltam én nagy kárt? Én a világon semmit nem csináltam! — De nekem nagyon nagy kárt csináltál. Nekem máma agyonlőttél egy állatomat. Igen, agyonlöttem egy kígyót. — Ez volt az, — de mivel te elismerted, veled nem történik semmi.

Volt még egy társa. — Sánta báró lakott ottan. Bement az illető Sánta báróékhoz és tejet kért, mert azok a kígyók tejjel éltek. Abból a tányérból nyalták ki. Mivel tejet nem adott — majd emlékezz rá fiam, hogy délután két óra után olyan vihar lesz, hogy az összes asztagja, keresztje, még Szécsénybe is lesz belőle. Az illető elment. Délután két óra után Varsányban olyan vihar volt, hogy a kastélynak a tetejét levitte. A búzakeresztekből még Szécsénybe is volt. Hogy mi igaz belőle, mi nem, nem tudom. Apámtól hallottam, ha ő hazudta, akkor én segíték neki. Azt mondják, hogy tényleg igaz.

Boszorkánytörténet

Mikor tizenegy éves gyerek voltam, ide nem messze voltam kanász bojtár. Volt ilyen cimborám, eljártunk este hozzája többszörre, s egy éjjel mentem haza, tizenkét óra volt, tudom határozottan. Volt egy karos lóca, látom, hogy ég a lámpa. Gyerekésszel mondom, megnézem mit csinálnak éjjel tizenkét óraker egy ilyen háznál. Benézek az ablakon, látom az asszonyt, csípőre tette a kezit, s elkezd onnan a lócán, kerek lepényt, túróslepényt elkezdett hányni. Én elmentem szépen haza, másnap reggel, mikor hajtottunk, az asszony hozott nagy nagy túróslepényt! Na, édes fiacskám, itt van jó túróslepény, egyél! — Én elfogadtam, de nem ettem belőle, odaadtam a kutyámnak.

Boszorkány macska képében

Később két-három hónap múlva, a bal mellem nekem ilyen volt ni. Nézegetem, nekem vér jött a csecsemből. A gazdám jó idős ember volt, — odajön — én nem tudom mi van a csecsemmel, vér jön ki belőle. Erre mondja: Az anyja erre-arra, megfogjuk az illetőt.

Én háltam a ládán, ő meg az ágyba. — Na gyerek, — mondta — Te fekszel az én helyemre, én meg a tiédre. Úgy is volt. Éjfél tájban hallom, hogy a csizma csörög az asztal alatt. — Felfigyeltem, az öreg mondott valamit, de hogy mit, nem tudom. — Na gyerek, most már egészen nyugodtan lehetsz, most már nem fog jönni az illető. — Reggel, mikor felkeltünk, kis vékony hó esett. Kihítt az öreg. Gyere nézd meg gyerek, hogy jön a nyom. Kerítésen kell keresztül jönni. Keménysarkú csizma volt magas sarokkal. Mikor átugrott a kerítésen, macska nyomot hagyott. Az illető macska képében jött oda hozzánk. Ez szent. Másnap meg is mondta az öreg, ki volt az illető. Asszony volt, fiatal menyecske 20–22 éves.

Éjlány (Nora)

Éjlánynak mondták. Volt olyan, hogy 13–14 éves lányomnak fáj a melle. Ezt — asszonya — az éjlányok szopják. Azt meg befokhagymázták, a mellét, ha máskor odamegy, ne szopja meg, mert biztosan attul fáj. Ezt is az öregek beszélték.

Boszorkány — szerelmi rontás

Apámmal történt. Hídvölgyin két oldalt van egy kis árok. Jobboldalt a zsidóé volt, bal oldalt Nagy Teráé. A lapos föld felébe a kukoricásba rengeteg tök volt. — Imrikém, a tökre vigyázz, mert nagyon hordják. — Apám leballagott a földre, hát egyszer jön hat asszony. Hat asszony jött egymásután — egy pár tököt el fognak vinni. Később megint jött hat. — Na most jó fogás lesz. — Odaér a hat, odaér a másik hat, ott a völgybe volt egy hosszú asztal, székek, leülnek ott az asszonyok. Pálinka, bor ott előttük, bodag. Apám aztán leste oldalról, mi megy itten. Annyira, hogy az asszonyok már kezdtek dalolni.

Egyik asszony azt mondja: Imrikém gyere ide hozzánk, ne szégyeld magad, majd iszol egy kicsit. — Nem iszok — mondta — most ittam nemrég. Aztán kínálták borval. De a bort se fogadta el. — Hogy mégis legyen valami, adtak apámnak három bodagot. Apám zsebetette — avval odábbment. Odábbment — elszunnyadt. Ahogy felébredt, fel akar kelni, meg se tud mozdulni. — Mi az Isten van velem? Se egyik oldalra, se másikra, se előre, se hátra nem tud megmozdulni. Egy ideig csak kínlódott. (Malom volt ott, most már nincs ott.) Jött a hajnal, kukorékolt a kakas, olyat pattant, mintha ötven ágyút sütöttek volna el. Akkor felkelt és elballagott. Másnap reggel az illető asszony, aki megkínálta pálinkával, borval, vitt neki egy fél liter pálinkát. — Na Imrikém, hoztam neked pálinkát, de senkinek a világon egy szót se! Hoztam neked süteményt. Apám aztán elfogadta. Mikor az asszony elment, a pálinkát kiöntötte, a bodagot meg odaadta a kutyának. A kutya rögtön megdöglött. Akkor nézi a zsebet, a zsebibé három darab lószar volt. De komolyan, a bodag helyett. Ha ő akkor iszik a pálinkából, meg a süteményből, ő akkor hullá lett volna.

Szerelmi rontás

Ugye ilyeneket is mondtak, hogy bodagot süttek neki, ilyen legénynek, akit meg akartak fogni — hogy aztán így volt-e, igaz, vagy nem így?

— Mi az a bodag?

Bogácsa, nálunk így mondták: bodag.

– Mit tettek bele?

Hát valamit csak tettek bele. Azt mondták szórt vágta bele. Azt levágták, összenyírkálták nagyon apróra, azt belegyúrták a bogácsába, azt aki szerette volna, hogy elvegye a lányukat, megétették. A lánynak az anyja csinálta, a lányos anya. Vagy sikerült vagy nem sikerült.

Boszorkány

Velem történt, ahol távol szolgáltunk, elmentünk Keresztpusztára. Apósom juhász volt, én borjásznak voltam. Közbe a bornyúba úgynevezett sercegő üszök kiütött. Helyet kellett változtatni, be kellett nekem menni Zsuma – Zsum pusztába. Fiatal ember voltam, húsz éves, hazajártam az asszonyhoz egyszer-mászor. Nagy tél volt, mentem Zsuma. Nem nagyon tartottam semmitől, mert nyakamba volt egy karabély, köpenyeg alatt. Hollókü mellett van egy árok – az árkon túl keresztül mentem – látom, hogy velem szembe gyün valami, de tiszta fehér. Legalább négy méter magas volt. Az anyja hétszentségit, mi lehet az? Leakasztottam a karabélyt a nyakamból, tizenöt méterre lehetett az illető hozzám, rákiáltok: állj, ki vagy! Rá sem fütöl, csak jön felém. Olyan három-négy méterre volt hozzám, kioldom a felsluszt, rákiáltok, az anyád megváltó szentségét, állj meg mert agyonlőlek. Akkor az illető: Jaj, Pistikám, Pistikám, agyon ne lőjj! – mondja – A megváltó szentségét vigyázzon magára, velem nem lehet játszogatni, mert a karabély csövébe olvasó szemem van, abba beletötök, magát agyonpuffantom. – Az illető asszony: Gyere Pistikám, de a világon senkinek el ne mondd, hogy mi történt! – pedig nem is voltunk az illetővel rossz viszonyba. Ahol juhász voltam, az uraságnak volt több takarmánya, még adtam takarmányt is neki egyszer-mászor. Hozott ő hozzám tejet is meg túró, mindent. Meg is ettem én is, meg az egész család. De mikor ezzel az asszonnal találkoztam, nem ettem én többet az ő ételéből, akkor már tudtam, hogy kicsoda. Tudja az egész falu, hogy ki volt. Annak volt annyi tej!

Boszorkány-tudomány

– Hogy jutottak ezek a boszorkányok a tudományhoz?

Én nem tudom.

– Hogy lehet örökölni?

Ezt is megmondom. Mikor az illető meg akart halni, kezét fogott a másikkal. Ha kezét fogott rá maradt a tudománya. Aki tudta, hogy kicsoda, micsoda, akkor egy söprűt nyomott a kezébe, akkor a söprűn maradt a tudomány.

Boszorkány-rontás

Apám anyjának meg a lába volt rontva. Ötvenhét évig fáj a lába egyhuzamba, nem lehetett begyógyítani. A lába szárán volt egy nagy seb. A jobblábán, mint egy tyúktojás. De soha el nem múlt.

A szomszédba volt egy öregasszony, mikor az az öregasszony meghalt, álmódott vele öreganyám. (Ezt az öreganyámat édesnek hívták, hogy miért, nem tudom.) Kérdezte az öregasszonyt álmában: Bora néni hogy van? – Elvolnék én, jó volna nekem ott, de tiemiattad nem jó, meg amért az oltáriszentséget nem nyeltem le. – Azt mondták,

akik boszorkák voltak, azok az oltáriszentséget nem nyelték, hanem kivette a szájából, hogy azután mit csinált vele, nem tudom.

Boszorkány

Mondták is erről az asszonyról mindig, hogy boszorkány. Ez egy öregasszony volt. 1931-ben halt meg nagypénteken. Az öreg menyecske, Verona. Nagyon jól fejt. Mindig volt neki egy tehene. Mikor megborjazott a tehene, a szomszédgyerekeket összehívta: Gyertek aranyos ragyogós csillagaim, van pec tej, majd esztek! Elmentünk Pistával, elhítt minket is. Gyertek aranyos gyerekeim, gyertek, esztek pectejet! Már akkor ott voltak Fik Jankóék is, meg még volt Taseta Mariék, voltunk vagy hatan. Leültetett sorba a padra, mindnyájunknak adott pectejet. Ahogy mi ott eszegettük a pectejet, egyszercsak odagyün a vízzel, végig öntött bennünket, ezzel a hideg vízzel. Úgy szaladtam haza ordítva, többet soha nem bírt volna. Akkor azért öntött meg hideg vízzel, hogy felugorjunk, hogy olyan ugronc legyen majd a kisborjú.

Lidérc

Csak hallottam, hogy egy fekete tyúknak a tojását valaki a hóna alá tette, három hétig ottan kellett melengetni, ott kikelt a lidérc. Abból a fekete tyúk tojásából volt a lidérc. Valaki költetett lidércet! Mikor kikelt, a gazdától kijött, megszólalt: Édes gazdám mit hordjak, mit hordjak? Többször elmondta, végül rámonda: Szart! – azt mondja. – Hát reggelre tele lett a háza. – Édes gazdám mit hordjak, mit hordjak? – Hordjál rostával vizet! – Abba nem tudott hordani vizet, osztán megszakadt. – Ha aranyat mondott volna, azt hordott volna. De hogy ebből mi igaz, nem tudom.

Lidérc

Régi öregek mondták egymásnak, kint ültek az udvaron, mit csinálsz, üldögélsz, költöd a lidércet?

Lidérc

Aszongya lidércet költettek, mert a lidérc az hasznot hoz a házho'. Így emlegették valamikor, hogy a hónuk alatt, a hónuk alá vették a lidérctoajt, az ott kelt ki. Aki az ki tudta köteni, annak szerencsét vitt a lidérc. Hogy ez aztán valóban így volt-e, nem tudom.

Rontás

Volt ilyen fonóház – öreganyámnak monda az öregasszony, akihez jártak a fonóházba, hogy menjen el délután fonni, az meg a többi lány is. Neki az anyja összepakolt lisztet, tejfelt, amit tudott, ne menjen üresen, ne süssön az öregasszony csak a magáéból.

Hát amikor öreganyám odaért, ki voltak hajolva az ablakon, többségük ott volt a házba. – Polla néni most engem bolonddá tett! – Dehogy tettelek Verike, üljk le, fonjál, egyél aludttejet! – de nem akart semmit elfogadni tőle. Hogy mégis egyen, vett két kanál aludt tejet a szájába az üvegből. Mikor már mentek a többiek a fonóba, meg ment

őneki is a szeretője, öregapám – még abba az időbe nen mindenkinek volt harmonikája – az én öregapámnak meg harmonikája volt. Kétségbe esve volt, hogy harmonikázik. Már akkor négy éves szeretője volt neki. Négy évtől járt hozzá. Hát mikor belép az ajtón öregapám olyanak látta, mintha ördög lépett volna be az ajtón. Nagy szarvai, fekete nagy fogai, lólábai, kétségbe akart tüle esni. – Mikor melléje ült, mert az volt a divat (már a mi időnkbe nem volt fonóház), a szeretője, mikor leesett az orsó, csókért adta vissza neki. Mondta: Jóska, ne üljék mellém, mert kétségbeesek.

Hát mé', mi bajod van?

Ne üljél mellém, mert kétségbeesek!

Hát az öregasszony azért rontotta meg a szülét, hogy az a legény, aki ki volt az ablakon, az szerette volna szülét elvenni, hogy majd elútáltassák vele öregapát, és ehő' a legényhő' menjen feleségül.

Még farsang előtt volt, mindjárt a karácsonyi ünnepek után és egész húsvétig nem mehetett hozzá öregapám, mert kétségbe akart tőle esni. Otthon meg az anyja összeszidta, meg becsukta a kamrába, nem engedte el a templomba, se a tánra, se a farsangra. – Húsvétkor mondja neki az anyja. Hát most már húsvét van, felöltöztetlek fehér ruhába oszt elmegy a templomba. – Elmegyek a templomba, de csak ha fekete ruhába öltöztet, mert a testem fekete, nem lehet feje ruhába öltözködni. – Na jól van, akkor felveszed a tarka ruhát – akkor az volt a divat – már kezdte öltöztetni, a szomszédasszony bezörget. Terka, hová öltöztetted a lányodat? – Megyen a templomba. – Azt mondja: elmehet, Csócsán a legény elveszett. Már szülenek a szeretője: öregapám. Vett egy kötelet, meg az imakönyvet, elment felakasztani magát. (Beszölt egy öregasszony az ablakon.) Akkor öreganyámnak az anyja megint leszedte róla a ruhát, lekobozta, összetörte, ahogy tőle telt, becsukta a kamrába. – Öregapa nem ellene tett, elment Szécsénybe, volt ottan egy tudós ember, valami gulyás, ahho ment, hogy ő hogy és mint van. Őtet megrontották. Adott is neki valamilyen port vagy mit, hát délután ki volt szüle hajolva az ablakon, nagy búsan, most már mi lesz, megint már az anyja agyonüti, hát meglássa, hogy megy be öregapám a kapun. Nagyon megijed tőle, mert csúnyának látta nagyon, meg nagyon is megörült, mert hát nem halt meg. Bement, őhózzá nem is szólt (szüléhez), ahol be volt zárva a kamrába, csak ment be egyenesen az anyjához, s elmondta neki, hogy hozott ő most valamit, majd főzön neki azt amit szeret, abba keverje bele a port. Szüle meg kihallgatta. – No majd főzök neki tejbekását, nagyon szereti, azt megételem vele. Szüle rájuk szólt az ajtón kívül, aki főzi meg is eszi. Kihallgatta őket. Akkor nem tudott szegény öregapám hová folyamodni. Viszszament, valami nagy földesúr, Barosshoz öregapa egy másik emberrel – annak meg Baross keresztapja volt, Szécsénybe. Ha meg nem mondja mit lehet vele csinálni, bezáratják. Gulyás azt mondta, semmit nem tud csinálni vele, mert ő rontást. Hanem menjenek be Gyarmatra Kocsisho' vagy itt Varsányba az öreg Bolháné, majd ad nekik útbaigazítást.

Öregapa elment az öreg Bolháného', adott neki valami port vagy mit, mikor szüle aludt az ágyba, úgy kellett a feje alá betenni. Mikor a feje alá becsapta néki, ráébredt, azt mondta: Jaj, Jóska, de jó szagot hoztál ide! Jót hoztam, olyan jók leszünk egymáshoz, amilyen szagot hoztam ide! – Úgy elmúlt róla, hogy soha többet nem látta olyanak. Akkor már rendes alakjában látta. Mindig így mondta, hogy igaz volt. Mert ő több mint három hónapig így látta: lólábbal, ördög-szarvval. Hogy van-e az ördögnek szarva, nem tudjuk, mert nem láttuk, de ő így látta.

Rontás

Szüle ment, vitte a kendert a hátán, talált egy jó zsebkendőt. Találtam egy zsebkendőt, Bugyi Jani vesztette el, részeges legény volt, nem is volt megnősülve. Fölveszi szüle a zsebkendőt, mind a négy sarka be van kötve, ahogy az emberek szokták a fejükre kötni, meleg nap ellen. Felvette a zsebkendőt, kioldja a sakát. Kenyérmorzsa van benne. Kioldja a másikat, abba is kenyérmorzsa van. Mind a négy sarkába kenyérmorzsa volt. — Kirázta belőle, hazavitte. Elment Szécsénybe beavatásra, elkezdett viszketnyi. Oda-oda nyúlt, de szégyenlett is kaparózni, mit szól, aki meglássa, de már éjfélkor haza kellett gyünni, mert annyira viszketett, már nem bírta tovább. Reggelre már olyan nagy beteg lett a viszketésbe, már világját se tudta. Voltak itt a faluba jobbágyok, vagy mit tudom én, lovas emberek, volt lovok, kocsijok, bevitte Gyarmatra az apja az egyik emberrel kocsin, Kocsisho! Így hitták azt a tudóst. — De annyira volt a viszketés, hogy az ujjai is így álltak szét, meg voltak dagadva az ujjai, meg a teste is feldagadt, annyira viszketett.

Elévelt az a Kocsis egy nagy könyvet, abból olvasott mindenedet, de nem értette senki, hogy mit, latinul vagy hogy-e, nem tudja senki, abból olvasott sokmindent. Ránézett az órára, nagy faliórára. Na, Perce bácsi, van-e jó két lova, meg jó kocsisa? 11 óra.

Felülünk a kocsira, a jányt feltesszük, tizennyolc éves volt akkor öreganyám. De most már úgy hajtsanak, ha déli harangszóra nem tudják keresztüllépni a küszöböt otthon Varsányban, akkor nincsen ember meg Isten, aki a leányán segíjjen. Hát mondta az öregember a kocsisnak, Fera sógor, úgy hajtsál, ahogy csak tőled telik. A két ló megdöglik, az se baj, csak hajtsál, ahogy tőled telik.

Öreganyám le volt vetkőztetve, semmi ruha nem volt rajta. Éppen csak át tudták lépni a küszöböt, megszólalt a déli harangszó. Akkor letérdepeltek, az öreg elővette a könyvet, újra imádkoztak, míg harangoztak. Mikor lehagyták a harangszót, elkezdett a könyvből olvasni, senki se tudja, hogy mit olvasott — csak elég az hozzá, mind a tíz ujjá kipattogzott öreganyámnak, kirepedeztek a bőrök, meg ahol a csukló volt, meg a lábain, térgyin, könyökin, mindenütt kipattogzott, egy szakajtó féreg hullott ki a testiből.

Így mondta az a Kocsis, amennyi szem lisztből volt az a kenyérmorzsa, ami be volt a zsebkendőbe kötözve, annyi féreg esett ki szülének a testiből. De ha az az ember vette volna fel a rontást, akinek letették, akkor nem lehetett volna rajta segíteni. De így szülen tudtak segíteni. De úgy kisebesedett, ahol a sok féreg, hogy egész nyáron nem tudott dolgozni. Fájt mindene, kezei, lábai, nagyon beteg volt. — Mire hazaérték, a lovak a hab csapzott, mert tizennyolc kilométer.

Szüle most halt meg 1972. április 8-án, de utolsó napig emlegette, hogy volt, mi volt.

Kelés

Ha valakin volt ilyen kelés, ha azt akarta, hogy valakire ráragadjon, rányomták egy pengőset, két pengőset vagy húsz fillérest — akkor eldobták — ha valaki felvette, elmúlik akin van, aki meg felvette azon lesz.

Kelés gyógyítása

Hagymát jó rá sütni, vereshagymát, azt ráborítani. Vót aki csinált rá valami kenőcsöt.

Az én kislányom, mikor iskolába járt, osztán így elment, eljárkálgatott vasárnap délután. Mentek a pajtásokho. Szaladoztak, játszottak, kergetőztek – az én lányom meg elesett egy borona tövisk belement az inába. Este nem gyün nekem a kislányom haza, de gyütt estére, de nem is maga. Én kezdtem rá veszekedni, hogy hol volt elmaradva? Azt mondja a testvérem, ne veszekedjek, a hátán hozta, mert nagy baj van. Akkor aztán mutatja, hol van neki a tövisk. De a tövisket nem lehetett látni se, az úgy beletört ide az inába, hogy aztat csak így tudtuk meg, hogy ott van a tövisk, ha így fogtuk. Hát most már mit csináljak, nem tudtam vele hová lenni. Másnap elmentem a szomszédasszonyho, hogy valahogy vegyük ki neki a tövisket. Kezdett fájni a kislánynak. Gyün haza az iskolából siratva, hogy neki nagyon fáj a lába. Elővettük mig még a tüt is, de még a beretvát is, hogy majd valahogy felvágjuk a bőrt, hogy a tövisket ki tudjuk venni. Jön aztán a szomszédasszonynak az ura, hogy mit csinálunk mink. Mondjuk hogy mit. Hát hogy gondoltok ti ilyet, aszongya, hát el akarjátok vágni a zsirat a lábába, hogy mondjam, zsirat = ér az inába, oszt abba vót benne a tövisk. Aztán nem is bántották egyájtaján a jányinak, hanem aztán tovább járt iskolába, de nagyon fájt neki a lába. Úgy hogy már kezdett neki gyűlni. Egyszer megyünk a templomba virágvasárnap, este már a hátamon hoztam haza a kislányt a templombul. Másnap reggel, hogy szoktunk lúgozni, én is lúgoztam, húsvét következett. Kedden mosni akarunk, hogy megyünk mosni a patakra, a férjem már készült, hogy megy a malomba, hogy hát siesünk kimosni, aztán a jányt is visszük az orvoshoz, mert már akkor meg volt jó puffedve a tövisk. Hát a lányka meg sírt nagyon, hogy ő nem megy, most mán meghal, mi lesz ővele? Mikor gyövök fel a patakról, akkor szalad a jány elejembe, édesanyám, édesanyám kigyütt, itt a tövisk. A jánykának már nagyon fájt és egy cseppet így megnyomta és kiugrott egy ötcentis fajta. Mutattuk azután még az orvosnak, százezer szerencse, hogy a kislánynak olyan tiszta a vére, hogy nem lett neki semmi baja tőle. Azóta sincsen neki baja. Előtte való este tettem rá tejeles pihét. Az oszt megpuhította, úgy jött ki a tövisk.

Árpa

Az árpa az meg úgy volt valamikor, például nekem van árpa a szememen, meglátja valaki, azt mindjárt szembeköpte, mert akkor elmúlik az árpa. Nem tudom mit mondtak!

Tyúksegg

Akin volt *tyúksegg*, így a kezín, vágta ahány tyúksegg volt, annyi darabka szalonnát. A csepegőbe visszakézből kellett, mikor a nap nyugodott, kaparni egy kis lyukat. Meg még olyankor is, mikor a holdvilág gyütt! akkor azt oda beásták. Azt mondta: „Holdvilág ujjuljon / Az én tyúkseggem elmúljon!” – Ilyeneket is mondtak.

Árpa

– Árpával mit csináltak?

Olyan sok árpa van a szemedén Verona, hajíts három szem árpát a kútba! – De ez nem volt igaz. Nem múlt el! Orvoshoz kellett neki menni.

Szájpenész

– Kis gyermeknek itt a szája sarkán?

Azt meg úgy mondták, hogy presse szájú. Azt meg valamikor a pendellel, mikor megverejtékezett az ablak, az ujjával visszakézből meghúzta a szája szélét, a pendellel visszakézből megtűrülte a száját.

Szívbjaj

Nekem nem volt ilyesmivel bajom, nem volt sem testvérem, akinek véletlenül – ilyenkor leszakítják róla azt a kis ruhát, aztat elássák – hogy avval elássák a betegséget.

Sárgaság

Aki sárgaságba esett, aztat én úgy hallottam, az úgy halt meg. Nem volt ilyen orvosi tudomány.

Sárgaság

Gyűrű – ezt is hallottam, hogy pohárba tesznek arany gyűrűt, oszt arról isznak vizet. Meg sárgarépát – beleteszik vízbe, hogy arrul iszik vizet. De ezt is csak gyerekkoromtól fogva, kislánykoromtól fogva hallottam. Valamit még visszaemlékezek, de nem mindenre már.

Hideglelés

– Akin hideglelés volt?

Úgy szokták mondani, hogy kirázta a hideg. Hogy mifene, nem tudom.

Fene

– Mi a fene?

Jaj, vigyen el a fene! Hogy mi a fene, nem tudom!

Nyavalya

Nyavala, hogy mire mondják, nem tudom!

Iz

Iz, de valamikor lehetett hallani veszekedtek az öregasszonyok, rossz szomszédasszonyok, akkor mondták egymásnak: vigyen el az iz!

Guta

Guta, csak így hallottam, mint pl. mint most, ha valaki agyvérzést kapott. Ha valaki hirtelen meghalt, hát gutaütést kapott. Most már ha hirtelen meghal valaki, agyvérzést kapott.

Gyógyfüvek

Hallottam én is, hogy vótak füvek – abba megfürdették. Hát hogy mondjam – egyet én is próbáltam. A kisjányom mikor kicsi vót, olyan hathónapos fajta vót, annyira belesett ebbe a hurutba, hogy olyan bánatos vót, hogy bizony nagyon betegeske vót.

Mellfájás (szoptatás)

Mikor megszületett is mingyán megbetegedett, mert nekem kifakadt a melleim, hát nem vót ilyen orvosi tudomány, mint most – járt ide orvos, az már meghalt – körjáratba – de az mindig kezelte. Nekem adott valami kenőcsöt rá s mondta, mikor szoptatni akarom a kicsit, akkor mossam meg. Hát meg is mostam, de hát csak nem ért az semmit se, mert az úgy lett vóna jó, ha bizony közben így lett vóna valaki – a kisbábát nem hannák szoptatni. Azt elvonnék mindgyár. Nekem úgy vót, hogy levótak a mellem bimbói – osztán leestek teljesen, hogy teljesen vért szítt a kisjány, annyira vótam. De még a hátamat is szaggatta, olyan beteg vótam benne. De nem tudtam mit tenni, hát szoptatni kellett a jányt – azt se mondta az orvos, hogy kórházba menjek, nem vót tehetségem se hogy mentem vóna kórházba, meg hát magamtól nem is mehettem, ha az orvos nem küld. Aztán az úgy gyógyult be magátul, hogy a kislány attul kapta a hurutot vagy mitől-e nem tudom. Csak mindig vittem a körjáratba, mindig vittem, meg hát átállottam is (szégyeltem), hogy más kisgyerekek milyenek, az enyém meg fonnyadt, meghervadva szegény, de úgy sajnálom, sirattam érte mindég, hogyhát a jóisten mégis enyémet rakta csak ilyen betegnek. Egyszer a szőlőbe vótam kötni nyárba. Ott vót egy öreg néni mellettünk, az is köti a szőlőt. Úgy panaszkodtam neki: Borcsa néni – mondom – maga már idős asszony, javasoljon mán nekem valamit a jányomnak mert én nem tudom, hogy mi lesz vele. Mi baja van neki Veronka? – mondom neki hogy hogy van a kislány, az olyan hurutos, hát már megkövetem magát – a pelenkáját kimosni nem tudom, mert az olyan vót mindig, olyan sárga nyúlós, nem is sárga, hanem olyan vajszín fajta vót neki a széklete – hát még én főztem is azt, olyan moslékos fazékba. Vettem egy ilyen pléh fazekat, abba főztem neki mosószórával, de nem vót olyan tökéletes, mint amilyennek én szerettem vóna. Nem gyócs pelenkák vótak, mint most, hanem ilyen csupa pamuk. Ingvállujakat szétszedtem – nekem azok vótak. Hát híre se vót, hogy gyócs lett volna valamikor. Vagy úgy lettek volna a kisbábák felöltöztetve mint most, ilyen hófehérbe. Vettünk egy méter gyócsot és mi magunk megvarrtuk nekik két kis inget és az vót. Meg egy dunyhahaj. Mikor ki kellett mosni, ki kellett szedni a tollat oszt kimostuk. – Én ennek az asszonymnak panaszkodtam, azt mondja, ő tud egy füvet. Nem akart hazamenni – ha hazagyün velem ő ideadja azt a füvet, oszt főzzem meg – fürdessem meg benne a kislányt. Valami ökörfarkakórónak mondta. Olyan nagy bokor volt, két bokor volt, azt mondta, hogy az egyik bokorral elteszi, ő neki is vannak unokák, hátha kell valamelyiknek. A másikat meg ideadja nekem, azt főzzem meg. – Hát hogy jó órában mondjam magának, a kislánynak használt, úgy elment a hasmenése, amint akit elváltak. Csak fürdettem háromszor azon a napon. Megkérdezte melyik nap született. Mondtam: szerdai nap. Akkor mondta, reggel fürdessem meg seggel, napfölkelte előtt, délbe hátközépen, este úgy ajtónak. A vizet arra öntsem ki, amerre a nap lenyugszik.

– Mit kellett közbe mondani?

Nem mondott ő semmit. Csak azt mondta, hogy eztet csináljam, De énnekem a kislánynak használt is. Orvosságot meg annyit hordtam neki, ahányszor körzetbe vót az orvos, mindig írt nekem, de nem tudott elmúlni a kislánynak a hasmenése.

– Kólika volt?

Nem kólika volt. Énnekem nem volt, csak hallottam a hírit, hogy meghaltak a kólikába. Meg valamikor meghaltak a koreába. Hogy mi volt az a kórea én azt se nem tudom. Valami olyasféle betegség volt, hogy abba mindjárt meghaltak.

Torokgyík

Vót akinek torokgyík is vót, meg vót, akinek göcs nőtt, *kankusznak* mondták. – Vót akinek jött ez a göcs, oszt az úgy megfakadt. Nem csak a torkánál, vót a hóna alatt is.

Szemmelverés

– Mikor csinálták a *szenesvizet*?

Mikor égett a tűz, odavitték a tányérba vizet, húztak bele: Ember? – Asszony? – Gyerekek? – Jány? behúzták. Amelyik megverte szemmel, az leült az a szén az aljára. Akkor azt odavitték, visszakézbül megmosdatták a gyereket, a pendelivel megtörülte, azt is visszakézbül, akkor a bölcsőnek a három sarkába öntöttek. Egyet a fejihő, kettőt meg a lábához ellenkezőleg.

Összemérés rontás

Összemérték a könyökét és a térdét a kisgyerekeknek háromszor. De ahogy mérték, egyet fordítottak a gyereken hasra. Visszafordították, akkor megint összemérték. – Most már jól van, megveregették a farát – most már jó lesz!

Makogott a gyerek, nyugtalan volt, nem aludt – megrontották, biztos megrontotta valami ezt a gyereket vagy kislányt, oszt akkor összemérték.

Ólomöntés szemmelverés esetén

– Vizet öntöttek, vagy ólmot?

Az is volt. Ólmot öntöttek, – én csak hallottam, látni nem láttam. Meg olyan is volt szemverésre, hogy 99 fajta füvet kellett szedni, meg 99 juhgyorót, amit potyogtatott a juh és ezt mind visszakézből kell szedni. Ezt megfőték, össze az egészet, akkor megfürdették benne napfelkölt előtt a gyereket. Ahogy megfürdött, kivették a fürdővízből, összecsomagolták abba a rongyba, lefektették. Ha a gyerek pirosodott alvás közben a fürdés után, akkor jobban lett, de ha halványodott, akkor meghalt.

Szemmelverés

Szemmelvert gyerekek – csináltunk fürdővizet. Szenesvizet is csináltunk, meg füvet szedtem. Ugaron van olyan fű, olyan magos, a végén meg olyan kerek bubolyka, olyan szúrós vót. Amikor mentem az ugaron, meg el is mentem keresni, tanáltam is. Kis szúrósat. Kihúztam. Mikor a kisgyerek szemverésbe vót, akkor oszt megfőztem.

Napfelkelte előtt hoztam 3 kútból vizet, aztat még napfelkelte előtt megfőztem, napfelkelte előtt megfürdettem egyszer, másszor megfürdettem 12 óraker, harmad-

szor, mikor a nap nyugodóba volt, de még fenn volt. Oszt ez valóságos igaz volt, hogy használt.

— Hová kellett kiönteni a vizet?

A vizet kiöntöttem a gát szélire. Oda öntötték, ahol nem járkáltak.

*

— Mikor a *kisgyereket fürdették* hová öntötték a vizet?

A ganajra, a tárgyadombra.

— Miért, minek?

Hát hová öncsék? Mostan nem öntik a trágyadombra, mert nincs. Mikor beteg vót, háromszor egy nap megfürdettem a gyermekemet, napfelkelte előtt, délre, napnyugtakor, arra öntöttem a vizet, amerre a nap lenyugszik. Amúgy másként a tárgyadombra.

Szemverés

— A kenyérmosó vizet mire használják?

Szokták. Ha szemverés volt a gyereken, ha megverik a gyereket szemmel, sírós — amikor a kenyeret berakjuk, visszakézbül meg kell mosdatni a gyereket, meg a bölcsőnek a három sarkába egy kicsit önteni.

— Mit tett a gyerek fejé alá, nehogy megrontsák?

Én így nem tudom, hogy mit tettek, ilyen picike vászonból varrtak be abból az ostyából, amit a templomból elhoztak. Bevarrták ilyen kis tarisznyába, azt tették a kispárnája alá.

Szemverés

— Mikor kellett a *pendelt* fordítva ráadni?

Ha valaki szemverésben volt, akkor kellett a pendelt fordítva felvenni.

Sárgaság

Sárgaságot úgy gyógyították, arany gyűrűről itatták. Állítólag, mikor én kisgyerek voltam, szemmel voltam megverve. Temetőbe hurcoltak, meg nagyon sok helyre. Jól néztem ki egy darabig, valahogy elvittek az orvoshoz, — szép kisgyerek voltam, de nagyon megbámult valaki. Olyan beteg voltam, majd elpatkoltam.

Temetőbe hurcoltak, kilenc gyümölcsfáról visszakézzel ágat törtek, kilenc féle virágokat, növényt, földet főztek, abba fürdettek.

— A fürdő vizet hová öntötték?

Mikor a nap lement, arra öntötték a vizet, s onnan csepegett le.

— A szemetet hova öntötték?

Szemétdombra.

Ótvar

Aki ótvaros volt — régi sírból vagy koporsóból való valamivel meg kell a testét érinteni, vissza bedobni a sírba. Temetésnél szüle felvett egy régi elkorhadt koporsó deszka da-

rab lehetett, avval megérintette a testit több helyen, visszadobta a sírba. Utána el is múlt róla a var. Szépen leszáradtak, elmúlt. Azelőtt meg hiába vitték az orvoshoz. Tényleg azért múlt el, vagy anélkül is elmúlt volna, nem tudom?

Szívbjaj

Azt nagyon-nagyon nem tudták gyógyítani. Semmivel a világon. Nekünk például az édesanyám bátyjának a felesége az ilyen volt, az abba bele is halt. — Nekem volt egy testvérem, meg él is az a lány. Annak hat hónapos koráig minden nap volt. Azt mondták, ami rajta van ruha, le kell szakítani, leszakították róla, beletettek egy követ, átdobták a házon, ahova leesett, ott ásnak egy gödröt és beletették. Azt *elásták*, az ott el is rohadt. — Ha kisgyerek kapott szívgörcsöt, akkor az anyjának le kell vetkőzni, háromszor szaladjon a kisgyerekek körbe, de meztelenül.

Derékfájás

Annak meg szénapernyéből. A padláson meg a szénahányó lyukba, mer abba szénába mindenféle fajta fű van. Összeszedték a pernyét, megfőzték egy nagy fazékban, beleöntötték a dézsába, keresztül tettek egy széket, ráültették a beteget, betakarták és nagy lepedővel — ott megpálfították. Abba a lepedőbe belecsavarták, lefeküdt az ágyban úgy melegegett fel. Még olyan is volt, aki ilyen derékfájásba szenvedett, hogy süttek kilenc kenyeret, kilencet, páratlan kenyeret. Belerakták az ágyba, a beteget belefektették. Bemelegítette a kenyér az ágyat, azt kivették, belefektették a beteget, megpálfították.

Jegy

Aki úgy született hibával, azt mondták, hogy valamit megnézett. Valami állatot vagy ilyesmit. Vagy valaki, ha állapotos volt, még félidős állapotos nem volt, ha arra valami ráesett, annak ott maradt a jegye. Az én jányomnak, annak is van itt jegy. Én egy öreg nénivel voltam, mentünk kendert szőni. Azt mondta, gyere be, rázok neked szilvát, de eriggy ki a fa alól, nehogy rádessen a szilva, s jegyes legyen a gyereked. Mire ő ezt kimondta, én szépen felnéztem, ide esett egy szilva. Itt is van a lányomnak az a fekete szilvaszerűség a nyakán. Ez valóban így volt.

Iker-szülés

Van itten olyan, akinek eper ráesett az anyjának a lábára, az eper valóságosan ott van neki a lábán.

— Ha valaki dupla gyümölcsöt evett, mit mondtak?

Hogy babás lesz, meg ikergyereke lesz. Olyan bénácska. Nem szabad összeragadt szilvát enni. — Nem engedtek a terhes asszonynak kettős kapát vinni, mert akkor kettős gyereke lesz.

*

Mostunk a patakon is, így sulykoltuk a ruhát. De nem volt szabad, hogy egyik a másik sulykát vigye (vagyis hogy egy nőnél két sulyok legyen) mert akkor két gyereke lesz.

Terhes asszony

Macskát, kutyát terhes asszonynak nem szabad megrugni, mert a kisgyerekek szőr nő a púpjába (köldökibe). De terhes asszonynak most sem szabad hülyeséget nézni, pl. Mézga Aladár a TV-be — rácsudálkozhat valamire. Ne menjen moziba.

Anyajegy

Ha a terhes asszony megüti magát, vagy valami ráesik: szilva, eper — akkor a kisgyerekek ott van az arcán vagy éppen ahová esett.

Kereszteleetlen gyerek

Ez megint valóság, ezen én mentem keresztül. Gyűttem hazafelé éjjel, itt a temető sánca, sötétes is volt. A temetőbe volt egy gyalogút keresztül, azon szoktam járni. — Hallom, hogy a temetősánca valami gyereksír van. Odamegyek, megnézem. Ahogy mentem a sánca, figyelek, hát itten sír. A föld alatt lehet hallani, hogy sír. Nézem gyufával, hát ott volt egy kis sírocsonk, de már be volt nőve gazzal, tudja isten hány esztendősen lehetett már. — Én oszt megkereszteltem, így mondják. De azóta nem is hallottam semmit. — Megkereszteltem az Istennek, ebbe a nevébe. Ha leány vagy, legyél Éva, ha fiú, akkor legyél Ádám. — De az biztos, hogy gyereksír volt. Régi öregektől hallottam, azok a gyerekek, akik előbb születtek, s nem keresztelték meg, minden 7. évben felsírtak.

Kereszteleetlen gyerek

— Mit tartanak a kereszteleetlen gyerekről?

Hát, ha van akinek úgy született gyerek, pl. vót a szülőasszony, az szenteltvízzel megkeresztelte. Ha nem vót annyi idő, annyi élet hogy a templomba elvitték vóna.

— Kereszteleetlen gyermeket hová temetik?

A temetőbe szokták úgy a szélire temetni.

— Nem sír az hétévenként?

Valamikor az én időmben azt hallottam, de mondom azt csak hallottam, azt még én előtti öregek mondták, hogy hallották, hogy sír. Akkor megkeresztelik: legyél ez vagy az, valami nevet mondtak.

Kígyó

— Ha kígyó ment az alvó gyerekhez?

Aztat édesanyám mesélte, hogy gyűjtöttek a réten, egy asszony levitte a kisbabáját, oszt akkor mondták neki, Tera gyere, mert a fiadnál kígyó van. Mikor az asszony odament, a kígyó bele is ment. Úgy hogy aztán hazavitték, tejet tettek egy faedénybe, lefelé tartották, oszt úgy kigyűtt a kígyó a tejszagra. Édesanyám emlegette, ha kivittük a gyerekeket a határba, gyakran nézzük meg, nehogy a kígyó — úgy járjanak, mint az az asszony járt.

— A háznak volt valami kígyója?

Ezt én nem tudom, de aztat már tapasztaltam, már ebbe a házba volt-e. De akkor még

nem így volt a házunk, hanem erre volt a lépcsője. – Először építettük 47-be, utána meg 64-be csináltuk meg úgy, ahogy van. – Én enni vittem a férjemnek, ott hátul főztem, ott volt egy kis helyiség, amint kinyitom az ajtót, ilyen hosszú kígyó volt, a lépcsőn végig volt. Én csak annyit csináltam, ott volt a kapu ráakasztva a kádra, hogy elmeviek a kapáért, idehozom, oszt majd összevágom, mire odaértem, a kígyónak hült helye. Jött a Teckó Mari. Mit keresek? Hát mondom, itt volt egy kígyó a lépcsőn, sehol, sehol nem tanálok.

– Szabad a kígyót agyonütni? Nem mondták, hogy nem szabad?

Nem. Csak azt mondták, ha a kígyót agyonüssük, annak a farka csak akkor áll meg, mikor a nap lemegy.

Halott

A tükröt eltakarják, az órát megállítják; az óra sem megy annál a háznál, ahol halott van. Nagy tükröt abrosszal, kis tükröt törülközővel letakarják.

Az ülés meg úgy van: mikor az én nagyszüleim meghaltak, a lányai odaültek körbe, mikor imádkoztak. Most így a divat, szerintem így se jó, nekem nem tetszik, most is így van. – Ha nincsen ottan senki, nem sirat az az illető, akinek meghal valaki. Mikor elimádkoznak, odamegy – felesége, leányai, testvére – kinek mi a szájára gyün, mondják, beszélnek, kiabálnak, össze-vissza siratnak, hogy így mondjam. Ez olyan hülyeség! Tomi, akit agyonvágott a villám, annak volt egy fia, még unokája is volt neki, meg a lánya is férjnél van. Én valami okból nem tudtam oda menni a temetésre, hanem itt lementem a nagyhídhöz, arra mentem ki. A felesége annyira fájt neki. – Kedves gyermekeim segítsetek siratni, nem bírok semmit se siratni! Ilyen hülyeségeket minek kell mondani!

Mikor kiteszik a koporsót az udvarra, akkor a felesége, vagy az ura, testvérei, gyerekei – van aki ráborulnak a koporsóra, vannak ahol nem. – Egyik ezt mondja, másik azt. – Mióta van kocsis, amivel kiviszik? Régen kézbe vitték?

Igen. Azt hiszem tizenegy éve, már a nagy tsz volt.

– Hozzá tartozónak szabad kivinni az udvarról a koporsót?

Az volt itt a divat, pl. nálunk édesapámnak négy lánya volt, a lányok urai viszik a koporsót. A vők, vagy azok engedik be a temetőbe.

Most már az a divat, hogy: meghalt Cele Jóska bácsi – a felesége részéről senki hozzá nem nyúlt, még csak a földet se húzták be. Ha viszont majd Mari néni (az asszony) hal meg, az ő hozzátartozói segélik vinni, azok eresztik be, azok húzzák rá a földet. Most figyeltem fel rája.

Mikor leeresztik a koporsót, mindenki, aki jobban sajnálja, nemcsak a hozzátartozók – megadják azt a tiszteletet, hogy egy darab rögöt behajít. Ezt azért dobják, mert ezzel mutatják ki, hogy szerették az illetőt. Ha olyan hal meg valaki, akit én szerettem, viszek 3–4 szál virágot s mikor engedik a koporsót, behajítom.

Halott

– Valamelyik madár jelzi, ha a házra száll, hogy ott halott lesz?

A kakuk. Hogy akkor halott lesz. Valamikor így mondták: Szól a kakuk, halott lesz! Édesanyám ezt elhitte! Én nem hittem, hogy hittem vóna?! Ez olyan babonáság. Én nem tudom, de én nem hittem. Én nem hittem illen babonákba'.

– Tud még ehhez hasonló babonát?

– Hát, amikor mi ide kijöttünk lakni, jött a nagypéntek, akkor azt mondták – még akkor mázoltak, vittek marhaganéjt. Gyüttek csütörtökön, elviszik, mert már holnap nem szabad adni. Mondom, mé’? Nem szabad semmit kiadni. Karácsony böjtjén se, kiadni a házból, nagypénteken se. Mondtam, én ehhez nem értek. Nekem ollan mindegy nagypéntek, vagy akármelik péntek, én ehö nem értek.

– Mosni melyik nap nem szabad?

Nem tudom. Szombaton – most legjobban akkor.

– Kenyeret sütni?

Volt, aki pénteken nem süt, szerencsétlen nap a péntek.

Halott

– A halotton varrni nem szabad?

Nem, még tüt se bele szúrni. Megkötni valamit, igen. Nekem meghalt egy nénim, azt itthon öltöztették fel, arra három szoknyát adtak. Ezt a három szoknyát egybe ráadtuk. Rá lett húzva, de kötni nem lehetett. Csak tüt nem szúrnak bele – ezt nem tudom, hogy miért.

Hazajáró halott

– Minek jönnek vissza a holtak?

A halott első este azért jön haza, mert megköszöni a helyet, hogy adtak neki helyet. Szokták mondani, az ajtó elejibe hamut kell hinteni, arról meg lehet állapítani, volt-e akkor a halott vagy se. Mert akkor a hamuba benne marad a nyoma. Mert az ajtó elébe oda kell lépni, akkor ott marad nyoma.

Szomszédba hatvanegyben szórtak hamut, le az ajtó elé, de ő nem aludt akkor éjjel, félt. Nem volt neki gyereke, ő akkor nem mert első éjjel aludni, a testvérinél aludt, de azért szórt le hamut, és mikor reggel ment, ott volt az urának a nyoma a hamuba, amibe az urát eltemették.

Hazajáró halott

Mikor gyerek voltam, éjszaka aludtunk, régi házba bent, ott volt a falmasina beépítve. Na felébredek éjszaka, holdvilágos éjszaka volt. Úgy emlékszem rá, mintha most vóna. Hát kérlek szépen, egy ember ül a lócán. Fel volt öltözve, szét vót neki téve a lába. Mondom – édesapám maga az? Nem szól senki semmit az égvilágon. Én ezt megismétlem háromszor, négyszer. Kihúdom a fejem, megint látom őtet. Nem szól. Hát egyszer csak az illető eltűnt, tovább nem láttam semmit. Hát elbeszéltem, hogy nézett ki, azt mondják, hogy nagyapám vót. Én nem ismertem űtet, hogy ő milyen volt, mert amikor meghalt, nem is voltam meg. Ő meghalt 34-be, én meg 35-be születtem.

Halott visszajárása

Nem is olyan nagyon régen történt, két esztendeje, vagy ilyen formán. Sipeken vótam én pálnkát főzetni. A busz 11 óra nem tudom hány perckor szokott eljönni, az utolsó Szécsény felé. Valahogy elkéstem a buszt, volt vagy féltizenkettő. Már hová mennék, ottan nem alhattam, nem szemtelenítem be senkinek a házát – mondom, elballagok szépen haza.

Hát féltizenkettőkor indultam el Sipekről, úgy hogy a temetőnek a sarkánál lyukadtam ki. Itten van egy ház – a háznak a sarkánál úgy hívják, hogy Pálmán Rozi – megálltam ottan vizelni, tekintek hátra, hát látom, hogy egy asszony ballag utánam. Amint megálltam, megállt ő is. Gyűttem erre keresztül a cigányok mellett, gyűttem szépen fölfelé, lassan ballagtam, itt is megálltam, ott is, megállt ő is. Elértem ide fel az énbefjáróhoz, no mondom, most megnézem az asszonyt, hogy ez hova megy. Van nekem ottan egy körtefa, az alá beálltam, persze a villany őnáluk ég, ott van a kapuba, meg a másik villany is odavilágít. Megálltam, néztem, hát az asszony odament. És akkor nap temették ezt az asszonyt el. Bora néni, egész biztos az volt. Az szent és való!

Hazajáró halott

Itthon maradtam a kisjányával, de nem a szabadba aludtunk, hanem kivittük a nyoszolyát a konyhába. 11 óra lehetett, csak lefeküdtünk, nem is aludtunk, hallom, hogy az ágyam végibe háromszor kopogtatnak. Az uramra gondoltam. Biztos ő jött, hogy tudjon felőlünk.

Halott kísértése

Jövő hónap 20-án lesz négy éve, akkor halt meg a feleségem. Van nekem egy fiú, igaz mostohagyerek, s elvett egy idevaló varsányi lányt, oda is ment vőnek. Meghalt az após is és az én feleségem is. Ők féltek. A fiú Fejér megyébe járt dolgozni, úgy hogy minden két hétbe jött csak haza. Én lejártam egy ideig hálni oda hozzájuk. Ott volt három ágy, az egyik az anyós, a másik a nászasszonyé, a fiataloké, az enyém az ágy végébe volt. Nem tudom hány óra volt, nem néztem meg az órát, arra ébredtem, hogy az ajtó nyílt. Láttam egy fekete személy, az biztos, hogy asszony volt, ment ki. Nyílt az ajtó, kiment, a külső ajtó is, de az zárva volt, azon is kiment. – Én valóságba azt gondoltam, hogy a nászasszony ment ki, szóval vizelni. Várok ottan egy ideig, nem gyün. Na mondom, hol az istenbe van ilyen sokáig. Lehetetlen, hogy ennyi ideig pisiljen valaki! Kb. eltelt egy óra, nem néztem az órát, de úgy gondolom, egy óra hossza eltelt. Biztos valakivel elment randizni. Ott volt egy kis villanylámpa a székem mellett, fölveszem a villanylámpát. No, az asszony ott feküdt az ágya. Mondom, mégis nem ő volt, mert ha ő lett volna, akkor felfekünne az ágyba. Az arcát nem láttam, de az valóság, hogy asszony volt, háttal fekete ruhába. Mondom, az asszonymnak reggel, ha a kislámpa nincsen nálam, én már azt mondtam volna, ő valakivel ment randizni. – Hát az egész biztos az asszony (felesége) volt. Azóta nem mondom, nem láttam, de 2–4 hónapra; az ablak nyitva van nálam máig is, mióta meghalt éjjel-nappal. Az ablakon keresztül lehetett látni, az ő valóságos cipőjének a nyoma vót. Másnak is volt olyan cipője, nem tudom, de pontosan az ü cipőjének a nyoma volt. Azt megismertem, amibe eltették.

Hazajáró halott

Egyszer csak a másik felén, ahol az ágy van, elkezdett a szék valahogy csikorogni. Bőrülékes támlás szék volt ottan. Odatekintek, hogy mért csikorog a szék, de se az ajtó nem nyílt, se semmi, csak elkezdett a szék magától csikorogni. Odatekintek miért csikorog – rá volt vetve nekem egy hitvány tükörselyem szakácska, a madzaga így lelógott a székről, hármat csikorogott a szék, a madzag elkezdett így mozogni. Mintha meg-

lökte volna valaki. Én semmit nem ijedtem, én olvastam tovább a könyvből, ez volt olyan negyediklenckor este, fél kilenckor jön anyósom haza. Szüle, mondom, volt itt valaki. Minek? – Hát én nem tudom. De azért felkelni nem mertem onnét a sezlonról, csak én olvastam magamba tovább. Mikor az anyósom hazajött, elmondom, hogy hogy volt, felkeltem, elmentem a székre leülni, én alattam a szék ugyanúgy csikorgott, mint azelőtt. De senkit nem láttam. Hogy oszt ki gyűtt be, Mari néni volt-e, már sógoromnak felesége, vagy apósom volt, nem tudom, mert én senkit nem láttam, de az a szék magától nem csikorgott. Ahogy én ráereszkedtem ugyanúgy csikorgott alattam, mint azelőtt. –

Kiegészítelek én – mondja a pásztor – nálam is többször megtörténik az, jövök haza odalentről, 10–11 óra tájba, hogy hol gyün. A lóca – valaki leül és csikorog. – Állítólag nem szabad az illetőnek megmutatnia magát, hogy ha így van, mer csak olyannak, aki nem fél. Pl. én nem félek, temetőn ötvenezerszer keresztül mentem éjjel, meghát Pesten dolgoztam a Bonctani Intézet mellett, ötven-hatvan halott volt. –

Aztán itt van a Lajosnak az apja, meghalt szerencsétlen halállal, mert elmentünk fáért, belevágott egy fába, a fának a tövibe gyutacs féle volt, abba vágott, ezt a három ujját elszakította neki. Attól azért nem halt volna meg, de itt a gyomrába ment egy szilánk, attól halt meg. Meg lehet kérdezni, nem hazudok. Láttam, mikor az apja itthon volt, ők meg a szagot érezték. Lód vagy jód vagy mi az isten fenéjével volt bekenve, valóságos szag volt.

Akkor ők még odabent laktak a másik házba. Innen felőlről gyűtt, ott az ablakon nézett be az apja. Határozottan megismertem. Kinn a Bátoriban többször találkoztam vele, ott nem mondom, nem láttam ott egyszer sem, de déli időszakban, de a szagot éreztem én is. Volt nekünk ott egy darabka szőlő, ottan szoktam éjszaka aludni és napal.

Kísértet

Nemrégiben történt, ezelőtt hét esztendeje. Lejárok ide a nászasszonyék, hát most már lassan negyedik éve. Jó hódvilágos éccaka jövök haza, tíz óra elmúlt már, tíz óra előtt nemigen szoktam, mert ha van TV-ben valami jobb film, azt meg szoktam nézni. Jó hódvilágos éjszaka volt, gyövek itten a nagyhídnál, ott van egy kút. Úgy hívják Gibus kútya. Látom ottan a váló (vályú) mellett egy fiatal ember ottan áll. Még köszöntem is, jó estét adjon Isten. De ő azt se mondta, hogy habak. Rá se füttyöltem. Hogy eszembe jutott mondok visszanezdek a nagyhídrul, hogy mi az. Akkor vettem figyelembe, az illetőnek – fehér ing volt rajta és az az acélgombos lajbi. Hát én nem tudom, mert én abba az időszakba nem voltam itt a faluba, én elkerültem a faluból hét éves koromba kanászbojtárnak, harmincötben kerültem vissza. Mondom itt egy öregebb embernek, hogy mit láttam. Erre azt mondja, ott egy rimóci legényt szúrtak agyon ugyanilyen lajbiba. Akkor az volt a divat. Nekem másképp eszembe se jutott volna, ha nem abba a lajbiba van. De olyan lajbit mostanába igazán nem láttam.

Tehénrontás

Olyan is volt, hogy meglátta a macskát a tehennek a hátán. Szopta a macska a tehenet, ha olyan kapta el, aki valamit értett hozzá, s jól megverte, akkor az a boszorkány is nagy beteg volt. A macska is elváltozott.

– Kantárt dobnak a fejébe?

Dobtak, s avval meg tudták fogni. Valóban lehetett ebbe valami, ebbe a boszorkányságba. De hogy tudott így elváltozni egy boszorkány macska és kutya képibe?! – (tette fel magának a kérdést.) – Most már ezek nincsenek, de eddig még voltak.

Tehénrontás

Meg olyan is volt, hogy ráöntöttek egy ruhára tejet, oszt a balta fokával verték, hogy a boszorkányt ott verik. A favágító tőkére vitték.

Az öreg Miklós Márkus eladott egy tehenet. Ezt is hallottam a régiektől. Azt az embert én nem ismertem. Eladott egy tehenet, de a hasznát nem adta oda. Aki megvette a tehenet, elment hozzá. Miklós bátya, ha a tehenet ideadta, adja ide a hasznát is, mert nagyon megemeleti. – Elment az ember haza, megfejte a tehenet, akkor már jó volt. – Az ember kapált, hát egy nagy béka odaugrott mellé. Nagyon megverte a békát. Hát azt mondja Márkus bátya nagyon-nagyon beteg lett. A béka képibe ment oda az az ember, az ember nagyon megverte – azért lett beteg. Hogy igaz volt-e, én nem láttam, csak hallottam.

– Milyen alakban járhatott a boszorkány?

Macska képében is. Mondták, macska képében eljött megnyomni.

Miklós Márkus a békával

Itt a Tobókán, úgy hívták, hogy Miklós Márkus. Ez eladott egy tehenet a vásárba. De az illető tudott valamit, mert nála is valószínűleg volt valami huncutság, valami mesteriség. A tehenet eladta, de viszont a hasznát nem. Az illető, akinek Márkus Miklós eladta a tehenet, ez is tudott valamit, de talán még többet, mint Miklós Márkus.

Lipojek – apám akkor volt ottan kerülő – egyszer hallja, hogy a réten ütik csapják az öreg Miklós Márkust. Kiabál apámnak, hogy menjen oda. Hát megy apám oda, egy rettenetes nagy béka piff-paff üti az öreget. Imrikém, az anyja erre-arra, lödd agyon. Apám vette is a puskáját, ráfogta, a béka felállt, kézzel megfenyegette apámat.

Apám nem mert rálőni, mert hát mit tudja ő. Nem volt rákészülve. Mert így mondják, ha rá van készülve az ember, ha a puskába olvasó szemet tesz, akkor agyon lehet vele lőni, de ő nem volt rákészülve, nem is lőtt rá. Már csupa vér volt az öreg, úgy összeverte a béka. Azért mert a tehenet eladta, de a hasznát meg elvette.

Tehénrontás

– Hogyan rontották meg a tehenet?

Hát oszt azt mivel? Sokat beszéltek, hogy elvitték a hasznát, meg vért fejtek. Annak is csináltak szenesvizet, meg behugyozott a gazda a tejesfazékba, amibe a tejet szűrték. Kicsi cirokseprűt csináltak, olyan vékonyat, avval beszentelték a tehenet, hogy a tehenet keresztbe összeszentelték, utána a tehén alá öntötték, úgy hogy a tehén hasát érje. Akkor elromlik a rontás.

Büdössántaság

Ez titok, de mostan elárulom, hogy most már nem vagyok az – annak egyetlen egy or-

vossága van, úgy hívják hogy fagyalka bogyó. Azt kell kifőzni és annak a levébe tartani. Fagyalka bokor bogyóját akkor kell leszedni, mikor a hold fogyott. Mert ha telt a hold, mégjobban terjed. Az apósomtól tanultam, meg az apámtól.

Kergekór

Ott operálni kellett. A feje lágyát fel kellett venni, olyan fajta mint a kukac, azt kellett kivenni. Ez nem mindig sikerült. Az orrát be kellett fogni. A sebet utána be kellett kenni – volt egy fű, de azt nem árulom el a mái napig se. Azt az ember megfőzte, megétette vele, szépen kigyógyult. A bőrt is össze kellett varrni. – Most már nem használok, mert már ebből kinyöttem, de ezt nem lehet elmondani. Azt mondták, hogy nem szabad. Ez éppen olyan dolog, megmondom őszintén, mikor voltak ezek a boszorkányok. Ameddig valamék élt ezek közül, elárulni nem szabad.

– Tetszett hallani, hogy ráolvasással gyógyítottak?

Van olyan, de aztat még...

– már úgy se tetszik használni...

Nem használok, de azért még mindig nem árulom el. Ez olyan dolog, nem tudom még – még lehet hogy lesz olyan időszak, még esetleg talán, talán tudom használni.

Rüh

Itt voltunk Tabon juhászok, hát még akkor – nekem három asszonyom volt, megmondom őszintén – most is vóna... akkor még nem volt feleségem, az após beszélget itt többi páststoremberekkel, mert voltak itt juhászok is többen, meg gulyás, beszélte, ha engem vőnek vehetne, nem adna semmiér. Úgy volt, hogy az egész juh rühes volt. Szóval hárman négyen voltunk juhászok, de mindenkié rühes vót, csak az apósomé, az nem volt rühes. Enyéim is rühes vót, az én nyájam, meg a számadóé, mind. Kérdezgettem tőle, hogy lehet az, egy akolba vagyunk, egy nyájba, együvé járunk, mindenkié rühes, csak az övé nem. Hüü... – de nem árulta el! – Egyszer, akkor már elvettem a jányát feleségül, akkor még élt az öregnek a felesége, hát egy házba háltunk, úgy hogy ők éjszaka felébredtek oszt beszélgettek. Én meg kihallgattam, hogy mi a helyzet a juhokkal. Hogy miért nem rühes az ő juha. Persze holdvilág kell hozzá. Hold fogyta, meg nő kell hozzá. Hogy hogy kell, mi kell, azt nem mondom... Nem! Egyszer aztán megcsináltam. Én utólagosan hajtottam, mindenki elment. Én maradtam akkor. Benyomtam az illető dógot a kapu alá, keresztül mentek rajta. Egy héten belül olyan tiszta volt az én nyájam, mint a pinty. Még csak egy baj se volt rajta. A többieké továbbra is rühes volt. Volt ezekbe a rontásokba valami, tudtak ezek a páststoremberek sokat. Az a csitári öreg, az is tudott valamit.

Luca

Lucakor csinálják, akkor kezdik csinálni a Luca-széket. Tizenhárom napig tart, a tizenharmadik napon vágják a lucaszékbe az utolsó szeget. Akkor mikor az éjféli mise volt, tizenkettőkor, elvitték a templomba a lucaszéket, aki csinálta, akkor arra ráálltak, aki gyün a templomba boszorkány, az meglátja, aki a lucaszéken áll. Csak az lássa meg. – Ahogy mentek be a templomba a boszorkáknak olyan nagy szarvuk volt, mint a tehén, félrehajtották a fejüket, oszt úgy mentek be az ajtón. Hát ugye, mink el-

hittük, hogy tényleg igaz. Meg volt a keresztút, ott összegyűltek a boszorkák, ott a keresztúton, éjfélkor, összeverték a feneküket.

– Nem kellett kört húzni a keresztúton?

Ezt nem tudom, hogy a körbe be tudtak menni... Ezt apósomtól hallottam. Elmentek, a keresztúton gyülekeztek az emberek. Volt ilyen pásztoreMBER, az öreg Csibi, meg az öreg Paseta Jani bátya.

Luca

Lucacédulát csináltunk. Tizenhárom kis cédulát, ráíráltunk mindenféle neveket, ami eszünkbe jutott. Összecsomagoltuk, betettük a zsebünkbe. Minden nap egyet be kellett dobni a tűzbe, karácsony böjtjire maradt egy – aminő név azon maradt, olyan nevű lesz az urad. De az nem mindig így volt.

András nap

Andráskor a lányoknak el kellett lopni az édesapjuktól a nadrágot. Én el is loptam. (András napján november 30-án, én akkor születtem.) A fejünk alá kell tenni, ki mivel álmodik, olyan nevű lesz az ura. Egyszer úgy megharagítottam szegény édesapámat – kelt fel, hát sehol nem találja a nadrágot. Édesanyám mondta, eriggyé nézd meg, nem-e Ilona vitte a feje alá? – Te, aszongya, mér loptad el a nadrágom, mér nem mondtad? – mondom, ha megmondom, nem lett volna érvényes.

Karácsony

– Mit szabad főzni két karácsony közt?

Babot nem, mert kilésesek lesznek. Újévkor meg szárnyasállatot nem szabad, mert a szerencse elszáll. Újévkor se libát, se csirkét nem szabad, mert a szerencse elszáll. Újévkor se libát, se csirkét ne egyenek. Varni nem szabad, karácsony böjtjébe, mert akkor bevarrják a tyúknak a fenekét, oszt nem tojnak egész nyárba. Fonni azér nem szabad, mert a Mária haját húzza.

Lucakor nem szabad fonyini, Luca estén, mert gyün a Luca, elviszi a fonalat, ma már úgyse fonunk, mert már nincs kender. – Lucakor fokhagymát pucoltunk, oszt mindent, ami nyílik ablak, ajtó, tyúkól, disznóólajtó, mindenüvé egy keresztet rajzoltunk.

Karácsony

Aki karácsonykor rossz szem diót tört, az a következő évben beteg lesz, gondütötte.

Karácsonyi morzsa

Minden ételből, amiből karácsony este evett a gazda, egy kis darabkát – eltették a karácsonyi morzsát – ha a tehénnek bőrgyulladása lett, akkor ezzel füstölték.

Nagy péntek

Valamikor még mink is mikor kicsinyek voltunk, korán fel kellett kelni. Gyerünk le a patakra mosakodni. Ugrottunk fel. De most már ez elmaradt.

– Miért kellett lemenni a patakra?

Fríssek legyünk. A szemünk ne fájjon. Má' most nem kell mosakodni se.

– Fésülködéssel is volt valami, hogy szép hosszú hajuk legyen a lányoknak?

Nem hallottam, csak most hallom magától. Nem nagyon tudok ilyesmit.

– Fejet mikor lehet mosni?

Szokták mondani, hétfőn nem jó fejet mosni, hogy fáj a fejünk addig, míg mégegyszer meg nem mossuk. De én most hétfőn akarom megmosni.

Régi öregek pénteken nem sütöttek, csak szombaton. Máma már mindegy melyik nap.

– Csak egyrészt nem jó az se, annyit kell tolakodni az üzletbe a kenyérért.

Nagypéntek

Nagypénteken napfelkelte előtt mentünk le mosakodni. Azért mert a holló akkor fürdette a fiát. Én nem tudom, hogy honnan származott ez – fogalmam sincs.

– Bibliába...?

Én nem tudom, hogy abba volt-e, csak így hallottam az öregektől: A holló akkor mos-sa a fiát a patakon. Jézus meg akkor szenvedett.

– Mikor maradt el a patakra járás?

Háború után.

Keresztvetés (gesztus)

Jézus segíts! Keresztet vetett egy jó katolikus. Mikor édesapám befogta a lovakat vagy az ökröt, aztán még addig el se indult, míg ostorával keresztet nem húzott: Atyának, Fiúnak, Szentlélek Istennek, Amen. Jézus segíts!

Aratáskor is. Sose fogtak hozzá reggel a munkához, míg azt nem mondták: Jézus segíts! – Mert én is arattam, meg munkások vótak nálunk.

Évés előtt – akkor is keresztet vetettünk; előtte azt mondtuk: Áldd meg Jézus ételünket a te szent kezeiddel!

Ha megvolt az ebéd: Édes Jézus légy vendégünk, áldd meg amit adtál nekünk. – Keresztet vettünk.

Amikor vásárba indultak is mondták, hogy: Jézus segíts! Az én édesapám az mindig vetett keresztet. Attul mindig láttam.

Kenyérsütés

– Melyik nap nem volt szabad kenyeret sütni?

Pénteki nap. Mikor új hold volt. Hogy oszt miért, azt én nem tudom. Újhold az egy ünnep volt – fogadás, meg a régi öregek mondták – nem jó pénteken kenyeret sütni. Anyámtul hallottam, be is tartottam, de még mai napon is betartom, hogy csütörtökön nem fésülte meg soha a haját.

Keresztvetés kenyérré

Ha megvágom az egész kenyeret, még arra is késvel keresztet vetek, hogy: Atyának, Fiúnak, Szentlélek Istennek nevében.

– Mikor beveti a kemencébe?

Süttem én is sok kenyeret: Jézuskánk segít! Meg keresztet vettem a kemence szájá-

ra a kezemmel, amikor elkezdtem berakni a kenyeret, vagy megnyomtam ujjal vagy késsel megvágtam a szélét, hogy szép magos legyen. Így láttam az öregektől. — Ha elmentem be Szécsénybe, én mást nem tudtam falatozni — a reakciós világban — vettem egy negyedkiló kenyeret. Aztán ott láttam a péknél egy felrepedt hajút. Érdeklődtem, mér van ez? Monják, hogy megvágják késsel. Oszt én is attól fogva mindig megvágtam. — A reakciós világba jól is vót, nem úgy mint most-e. Az úgy dudált fel! Élvezet volt nézni, mikor a kemencében emelkedett.

Kenyérsütés

Sok kenyeret süttem, mert aratógazdasszony is voltam, meg magunknak is — én csak mindig, mikor beraktam a kenyeret a lapátval, nekem is van egy tiszta vadonatúj kenyérsütő lapátom, a férjem csinálta (eljár erdőre dolgozni, azt ott csinálta), amikor én beraktam a kenyeret, a kemence szájára a kenyérsütő lapáttal egy keresztet húztam. Édesanyámtól is így láttam, meg az édesapám anyjától is így láttam.

Vásár

Kiskoromtul. Ha meg mikor vásárra mentek, persze én nem csináltam meg soha, de hallottam a többiektől: a mosogatórongyot eldugták, hogy a gazdasszony ne tudja, a vásárba ha mentek, marhát, borjút, tehenet vagy malacot vittek — úgy ahogy keresi itthon a mosogatórongyot a gazdasszony — azt is keressék, hogy megveszik a vásáron. — Eztet hallottam az öregebbektől, de én azért nem csináltam. Ha mentek vásárra, azt szokták mondani: szar legyen a szerencse!

Köpés

Vasárnap itt voltak az árusok. Elmentem oda, hogy egy asszony vett egy kelmét. Fizett neki az az asszony, jól megköpdöste a markát, hogy a píz jól bemenjen a markába. Az első vevője vót. Aki eladta — az köpdöste. Pü-pü-phü— aszonygya — hogy sok gyűljön bele.

*

A szép kisgyereket is megköpdösték, hogy ne verjék meg szemmel. De szép vagy aszonygya, szemébe köpdösött pih-pih-pih! A kis lábát — azt is megköpdösték a markukat, hogy még ne verje szemmel az illető, ne igézze meg a szeme. Vízbe lehetett beleköpni — nem tudtak róla, hogy így babonáságbul beköptek volna.

S ha pénzt találtak, akkor is megköpdösték a markukat, hogy már máskor is sokat tanuljon.

Haj

Fésülködés után nem szoktuk eldobni a haját, mert ráakad a csirke lábára. Bedobjuk a tűzbe.

— A fésűbe maradt haját hová tették?

Betettük a tűzbe, hogy ne menjen tyúkoknak, csirkéknek a lábára. Édesanyámtul így láttam, betette ő is a tűzbe, oszt akkor én is betettem.

TARTALOM

BONDÁR FERENC: Sarkadkeresztúr néphite

Előszó	7
Világkép	9
Nap	9
Hold	9
Csillagokhoz fűződő hiedelmek	9
Szivárvány	9
Ég, égi lények	9
Föld	10
Víz	10
Tűz	10
Szél	10
Eső	10
Vihar	11
Villámlás, mennydörgés	11
Időjérés (napokhoz fűződő hiedelmei)	11
Napokhoz fűződő hiedelmek	12
Gabona- és növénytermesztés	13
Szőlőtermés	14
Háziállatokhoz fűződő hiedelmek	14
Tehén	14
Ló	14
Baromfinevelés	15
Vadállatokhoz fűződő hiedelmek	16
Apróbb vadállatokhoz fűződő hiedelmek	16
Halászat	16
Vadászat	17
Madarakhoz való hiedelmek	17
Rovarokhoz fűződő hiedelmek	18
Élettelen anyagok	18
Az ember lakása és környezete. Épületek, építkezés	19
Kemence	20
Ajtó	20
Küszöb	20
Ablakizadtság	20
Eresz	20
Ágas	20
Sarok	20
Kerítés	20
Háztető	20
Kémény	21

Pallás	21
Kút	21
Ganédomb	21
Létra	22
Bútor, háztartási eszközök	22
Közlekedés	22
Takarítás, seprű, tisztálkodás	22
Mosás, vasalás	23
Házimunka, házieszközök	23
Vas, rozsdás vas	23
Pénz	24
Levél, kártya	24
Játék, barkácsolás, kézimunka	24
Ételek, táplálkozás	24
Tej, tojás	25
Gyümölcs	25
Hüvelyesvetemény	25
Tésztafélék	25
Húsféle	25
Vereshagyma, fokhagyma	26
Só	26
Egyéb fűszer	26
Italok	26
Étel általában	26
Konyhai edények	27
Harangozás	27
Foglalkozás, mesterségek	27
Az emberi test és tulajdonságaihoz fűződő hiedelmek	27
Lélek	28
Emberi betegség	28
Külső betegségek az ember testén	28
Női betegségek	33
Nemi betegség	33
Iszákosság	33
Fájdalmak	33
Fertőző betegségek	33
Szerelem, házasság	34
Családi élet	34
Terhesség	34
Újszülött	35
Gyermek születés és halálához fűződő hiedelmek	36
Hiedelmek szerencsés körülmények között született gyermekekről	36
Más hiedelmek a születés idejéről	37
Halállal kapcsolatos hiedelmek	37
Halottakhoz fűződő hiedelmek	38

Kereszteletlenül meghalt gyerekekről szóló hiedelmek	38
Emberfeletti lények	39
Élettelen tárgyakhoz fűződő hiedelmek	39
Helyhez fűződő hiedelmek	40
Időhöz fűződő hiedelmek	40
Természetfeletti lények	40
Kísértet	40
Lidérc	41
Ördög	41
Szerencsejósítás	41
Szerencsétlenség	41
Egyéb előjelek	42
Akciók	43
Cselekmények. Szerelem, házasság	43
Gyermeknevelés	43
Gyermek elválasztása	43
Szépség, egészség biztosítása	43
Táplálékkészítés	44
Tengeripattogatás	44
Disznóölés	44
Egyéb húsféle	44
Tejtermék	44
Termésjósítás	44
Tehén	46
Tehén rontás	46
Házasság, rontás	47
Bűbájosság	50
Boszorkánytanya	50
Gyermek szemmel verése	51
Boszorkányjárás	51
Mégkötés (boszorkányság)	53
Boszorkányűzés	53
Különféle tárgyakkal történő babonáság	54
Gyógyítás gyógynövényekkel	55
Gyógyítás különböző módon	56
Gyógyítás különféle enni és innivalókkal	57
Gyógyíthatatlan vagy nem gyógyított betegségekről	57
Halottak világa	58
Hazajáró lélek	58
Jósló tevékenységek	61
Álomhoz fűződő hiedelmek	61
Különféle tárgyak és anyagok felhasználása különböző célra	62
Függelék	63
Különféle hiedelmek	63

Különböző elnevezések elvont tárgyakról	63
Ijesztők	64
Közmondások az időről	64
Adatközlők nevei	65
Utószó	66

BOSNYÁK SÁNDOR: A gyimesvölgyi magyarok hitvilága

Bevezető	68
Világkép	70
Másvilág	70
Föld	72
Világ közepe	72
Égitestek	72
Égtájak	74
Természeti jelenségek	74
Villámlás és dörgés	74
Eső	78
Szél	78
Szivárvány	78
Növények	79
Állatok	80
Az ember és testrészei	82
Népek	83
Élettelen anyagok	83
Történelmi emlékek	84
Mitikus alakok	85
Boszorkány	85
Gyermekijesztők	90
Halottlátó	90
Hazajáró halott	90
Házi kígyó	91
Isten	91
Jézus Krisztus	91
Kíséretet	92
Lüdérc	94
Óriás	98
Sárkány	99
Ördög	99
Szépasszony	100
Szent Péter	101
Szűz Mária	101
Táltos	101
Törpék	102
Tudós pásztor	103
Tudós papok	104
Tündér	104
Vadleány	104
Jeles napok	104

	253
Álomfejtés	110
Jeles álmok	111
Orvoslás	112
Állatorvoslás	127
A születéstől a halálig	133
Születés	133
Legény s leányélet	136
Családi élet	139
Vallásos élet	139
Imák	140
Gazdasági élet	150
A halál	150
Jegyzetek	152
I. Adatközlők	152
II. Tájszavak	153
III. Tárgymutató	153
IV. A szövegek jegyzetei	157
V. A gyimesvölgyi magyarokra vonatkozó fontosabb szakirodalom ..	157

**FÜGEDI MÁRTA: Emberfeletti hatalmú lények Mátraderecske
faluközösségének hiedelmeiben**

Bevezető	158
I. Boszorkány	166
1. Megjelenési formái	166
a) Név szerint megkülönböztetett konkrét személy (1–21)	166
b) Névtelen személy, általános lény (22–42)	168
c) Más ember alakjában megjelenő lény (43–51)	170
d) Állat alakjában megjelenő lény (52–78)	172
2. A megjelenés ideje, helye, a boszorkány felismerhetősége (79–104)	175
3. A hatalom megszervezése és átadása (105–122)	177
4. A boszorkány tevékenységének irányultsága és módjai:	179
a) Rontás (általános) (123–154)	179
b) Megnézés (155–164)	182
c) Kicserélés (165–168)	183
d) Megnyomás (169–188)	183
e) Eltérítés (189–203)	186
f) Állat hasznának elvétele (204–210)	188
5. Védekezés a rontás ellen, a megelőzés akciói	188
a) Tiltott cselekvések (211–227)	188
b) Tárgyak, eszközök mágikus funkcióban (228–275)	190
c) Cselekvések mágikus funkcióban (276–297)	193
6. A rontás gyógyítása	195
a) A rontó megidézése (298–305)	195
b) Tárgyak és cselekvések mágikus-gyógyító funkcióban (306–339)	196
c) A gyógyító tudós (340–357)	199
7. Vélemények, megítélések a boszorkányságról (358–401)	201
II. Tudós ember (402–423)	205
III. Halottlátó és javas (424–454)	207
IV. Tüzes ember (455–477)	211
V. Garabonciás (478–482)	214
VI. Lidérc (483–485)	215
VII. Táltos (486–492)	215
VIII. Markoláb (493–496)	216
Az adatközlők adatai	217

HOPPÁL MIHÁLY: Varsányi hiedelmek

Újhold	222
Markoláb — napfogyatkozás	222
Nap	222
Csillagok	223
Mennykő	223
Villám — jégeső	223
Jézus anyja a földön	224
Táltos	225
Tudós pásztor	225
Garabonciás	226
Sárkány kígyó	226
Boszorkánytörténet	226
Boszorkány macska képében	226
Éjlány (Nora)	227
Boszorkány — szerelmi rontás	227
Lidérc	229
Rontás	229
Kelés	231
Kelés gyógyítása	231
Árpa	232
Tyúksegg	232
Szájpenész	233
Szívbaj	233
Sárgaság	233
Hideglelés	233
Fene	233
Nyavalya	233
Iz	233
Guta	233
Gyógyfüvek	234
Mellfájás (szoptatás)	234
Torokgyík	235
Szemmelverés	235
Összemérés rontás	235
Ólomöntés szemmelverés esetén	235
Sárgaság	236
Ótvar	236
Szívbaj	237
Derékfájás	237
Jegy	237
Iker-szülés	237
Terhes asszony	238

Anyajegy	238
Kereszteletlen gyerek	238
Kígyó	238
Halott	239
Hazajáró halott	240
Halott kísértése	241
Kísértet	242
Tehénrontás	242
Miklós Márkus a békával	243
Büdössántaság	243
Kergekór	244
Rüh	244
Luca	244
András nap	245
Karácsony	245
Karácsonyi morzsa	245
Nagypéntek	245
Nagypéntek	246
Keresztvetés (gesztus)	246
Kenyérsütés	246
Keresztvetés kenyérre	246
Vásár	247
Köpés	247
Haj	247

CONTENTS

F. BONDÁR: Folk Beliefs in Sarkadkeresztúr (South of Hungary)	7
S. BOSNYÁK: Folk Beliefs of Ghymes-Valley Changos (Rumania)	68
M. FÜGEDI: Supernatural Beings in the Beliefs System of Mátraderecske (North-East of Hungary)	158
M. HOPPÁL: Folk Belief Stories	222

Editorial Board:

Márton ISTVÁNOVITS, Ildikó KRIZA,
Imola KÜLLŐS, Ilona NAGY

1973. No. 1.: NAGY, I.: Aetiological Tales
BOSNYÁK, S.: Tales from Karcag
KÁKA, J.: Folk Beliefs and Customs of Nagydobrony
HOPPÁL, M.—ISTVÁN, L.: Belief Stories and Anecdotes
BOSNYÁK, S.: Folk Belief Stories from Csongrád county
KAKAS, Z.: On a Medical Plant from Transylvania
KOVÁCS, Á.: AaTh 810A and AaTh 1725 — Text and Variation
1974. No. 2. NAGY, D.: The Hungarian Wooden Grave Posts
1975. No. 3. FEHÉR, Z.: Folk Beliefs of a Hungarian village
1976. No. 4. Folk Beliefs from Jászdózsza — Collected by E. GULYÁS, Belief System
of a Hungarian Peasant Woman — Collected by Mrs. Dr. M. SÁNDOR
1976. No. 5. Changing Folk Customs and Beliefs — Collected by Mrs. B. L. IRÁNYI
Folk Belief Stories — Collected by M. HOPPÁL
KOVÁCS, S.: Hungarian Ethnomedicine from Transylvania
SZILÁGYI, M.: On the Folk-Humor
1977. No. 6. The Mythical World-view of the Hungarians in Bukovina. — Collected
and selected by S. BOSNYÁK
1977. No. 7. Grave-yards and Grave-signs in Transylvania. — Collected by P. IMREH;
commented by M. HOPPÁL. Carbed Tomb-stones and Their Decorative
Art Collected and drawn by L. Péterfy
1978. No. 8. Dr. NAGY, D.: Hungarian Folklore in USA, vol. 1.
1978. No. 9. Love Symbolism in the Hungarian Decorative Art.
1978. No. 10. HORVÁTH, I.: Customs and Beliefs Related to Festivities of the
Croats of Western Hungary
1979. No. 11. Dr. NAGY, D.: Hungarian Folklore in USA, vol. 2.
1980. No. 12. BOSNYÁK, S.: Folk Beliefs of the Hungarians in Moldavia.
1981. No. 13. VARGA, M.: Decorative Art of the Hungarian Peasant Embroidery
1982. No. 14. Folk Beliefs and Superstitions — Collected by F. BONDÁR, S. BOS-
NYÁK, M. FÜGEDI, M. HOPPÁL

Exchange copies are available from the publisher:

MTA Néprajzi Kutató Csoport Könyvtár
1250. Budapest, Pf. 29. HUNGARY

